JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

א. בוקשטיין

די בוימיסטער פון לעבען

ראמאן

פון אידישען סטודענטען-לעבען

אין דער שוויץ

ניו יאָרק, 1926

אריאם פרעס, אינק., 54 קאנאל סטריט, ניו יאָרק.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/buildersoflife0000book

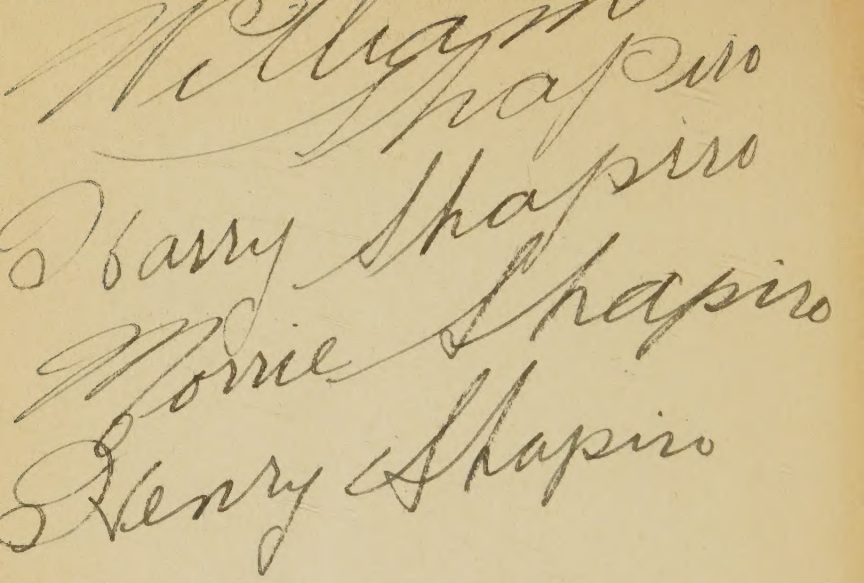

מיין פרוי הדסה —
א טרייען און מוטיגען קאמעראד
אין לעבענסקאמף — געוויסמעט
מיט דאנק און ליעבע.

Copyright — 1926
by
A. BOOKSTEIN
Brooklyn, N. Y.

The Copy

דער רויטער הירש

ערשטער קאפיטעל

1.

אויף יענער זייט זיינען די אלפען נאך געשטאנען מיט זייערע גרייז־גראהע קעפ, אזוי ווי פערשלאפען און געהילט אין וואלקען...

דער „רויטער הירש", א רעסטאראן אין בערנער אבערלאנד, איז נאך נעלעגען פערהילט אין שאטען און אונטער זיינע לידיגע וועראנדעס מיט די איבערגעקעהרטע בייגקלעך האט ארום 12 א זיינער נאך גענויערט דער קיהלער פריהלינגס־מארגען...

אבער פון די אפענע פענסטער האט זיך שוין געטראגען א נערוויש און א געזאנג פון א פרעהליכער געזעלשאפט... מען האט געזונגען „נוידעאמום" און אנדערע סטודענטן־ליעדער. דאס איז געווען א גרופע פון א שווייצערישער סטודענטן־קאראפאציע און פון זייער גרויסען שכור'ן טומעל האט מען נעקענט פארשטעהן אז זיי האלטען שוין ווייטער פון דעם ערשטען ביערקופעל...

דער ווייסער שנעע פון די אלפען־שפיצען האט זיך אבער באלד אנגעצונדען פון א זונענשטראהל, האט אנגעהויבען צו בליאסקען און צו פינקלען מיט מיליארדען ברענענדע דימענטען און א גרויסער שטראם פון ליכט און גלאנץ האט זיך אנגעהויבען פון די בערג־שפיצען גליטשען ארונטער, ניעדריגער און ניעדריגער אין טאהל אריין און האט אויף זיין וועג פערכאפט אויך דעם ווינקעל פון דער דריי־עקיגער וואראנדע פון „רויטען הירש" און האט איהם פארפליצט מיט א כוואליע זונען־ליכט.

איינעם, פון די אינציגע צוויי געסט, אויף דער וואראנדע, וועלכע זיינען שטיל געזעסען נעבען א קליין טישעל מיט א פאר לידי־

פלארא האט דערויף גאר ניט געענטפערט, זי האט נאר אויפגע־ציטערט מיט דעם נאנצען קערפער, אזוי ווי זי האט געוואלט איהם נאך איין מאל אונטערטוקען אין זונענ־ליכט...

זי האט זיך נאך אמאל אויסגעצויגען און אויסגעגליכט מיט א מעכטיגער, אבער צו גלייך גראציעזער און עלאסטישער בעוועגונג פון א יונגער פאנטערע, צונויפגעגליגט די הענד אויף בוזעם און אנשפא־רענדיג זיך אויף איינעם פון די ווראנדע סלופעס, האט זי געוואלפען א בליק אין דער וויטקייט, אהין, וואו דער „מאנבלאן" האט געהויבען צום הימעל זיין פערנעבעלטען, גריין־גרויען קאפ.

— ווי שעהן, ווי הערליך! — האט זיך ארויסגעריסען מיט בע־וואונדרונג פון איהר ברוסט.

זי איז געבליבען שטעהן בעוועגלאז און פערגליווערט ווי א שעה־נער גראנאק, פארקערפערט אין מארמאר, ווי א זיסער פרויען־טרוים, אויסגעגאסען אין בראנז.

—יא, עס וועט זיין א הייסער טאג היינט — האט זיך נאך אמאל אנגערופען דער בלינדער, דערפיהלענדיג, אז די זון וועט באלד פער־כאפען דעם נייעם פלאץ איהרען.

פלארא האט אויפגעציטערט און אומגעדרעהט צום בלינדען איהר פנים. דער נראנאק, אז דער בלינדער ברודער איהרער האט דאס אלעס אין לעבען ניט געזעהן, אז זיין נשמה איז אויף אייביג פערמויערט אין א טיעפען, פינסטערען קעלער, וואוהין קיין אייניצינער זונענ־שטראהל קען ניט דורכדרינגען — דער נראנאק האט באלד באדעקט איהר פנים מיט א טרויעריגען, שווארצען וואלקען...

אויף דעם שמאלען, קרומען שטענגל, וואס האט געפיהרט פון טהאל פארבי דעם „רויטען הירש" ארויף, צום אבערלאנד האבען זיך בעוויזען צוויי הויזירער, טראגענדיג פאר זיך אויף רימענע פא־סען זייערע קעסטלאד.

זיי האבען זיך אבגעשטעלט פאר דעם רעסטאראן און זיך איבער־נעקוקט. נאך א קורצער איבערליגונג זיינען זיי ארויף אויף דער וועראנדע.

נע טאָסעז פֿאר זיך, האָט דער גרויסער ליכט־שטראָם אָננעהויבען צו בעאונרוהיגען אוז נערווירעז. דאָס איז געווען א יונגער מאַן פֿאר דרייסיג מיט א קייליכדיג געשאַרעז, בלאָנד בערדעל אוז מיט א פֿאר־גליווערטען טויטען בליק פוז א פֿאר בלינדע אויגען אונטער בלויע ברילעז...

זיין קערפֿער האָט אָננעהויבען נערווועז צו ציטערעז. ער האָט זיך אויפֿגעהויבען אוז אָננעהויבען צו טאַפּען אַרום זיך מיט זיינע לאַנגע אויסגעטריקענטע פינגער, אַזוי ווי ער וואָלט געזוכט שוץ פוז דער ליכט־פֿערפֿליצונג...

די שוועסטער זיינע, א הויך געוואַקסענע, שעהנע שאַטענקע מיט א רייכען הויפֿעז האָר אויפֿ'ן קאָפּ מיט שטאָל־גרויע אויגען אוז מיט עטוואָס שטאָלץ־בייזע נעזיכטס־צינע, האָט זיך שטיל אויפֿגעהויבען פוז איהר אַרט אוז מיט א רוהיגער בעווענונג אָפּגערוקט דאָס טישעל טיעף אין שאַטעז אַריין...

דער בלינדער האָט צונערוקט זיין בענקעל צום טיש, האָט זיך צוריק אוועקגעזעצט א בערוהיגטער אוז ווידער אָננעהויבען שטום אוז בעווענלאז קוקען פֿאר זיך מיט א טויטען פֿערגליווערטען בליק.

די שוועסטער אָבער האָט זיך ניט געזעצט צוריק אויף איהר אַרט... זי איז געבליבען שטעהן אין מיטען ליכט־שטראָם, בענאָסען פוז איהם, אויסציהענדיג די אַרעמס אוז דעם גאַנצען עלאַסטשען קערפֿער איהרעז...

איהר פּעסט געבויטע ברוסט האָט זיך דערביי וועלענאַרטיג בע־וועגט אוז געהויבעז, דורשטיג געציטערט אוז געפֿלאַטערט אָנטגעגען דעם שטראהלענ־שטראָם, אַזוי ווי זי וואָלט געוואָלט דעם גאַנצען בריייטען לויף זיינעם אַריינגעהמעז אין זיך אוז איהם דורשטיג אייני־שלינגען אין איהר יונגפרויליכער, לידענשאפטליך־פלאַטערענדער ברוסט, אדער אויסבאַדען אין זיין ליכט איהר גאַנצען פעסטען אָבער אויך שלאַנק געבויעטען קערפֿער...

— עס וועט היינט זיין א הייסער טאָג — האָט זיך דער בלינדער אָננערופּעז, אומדרעהענדיג דעם קאָפּ אין דער זייט, וואו זיין שוועס־טער איז געשטאַנעז.

— דאָס זעהט מען שוין...

— ניכט וואהר? דאָס בין איך אוך דאָס איז מיין פרײַנד טאָפּה!

— האָט ער פּאַרגעשטעלט זיין חבר.

— איך האָב די עהרע... עס פּרעהט מיך זעהר — האָט זיך דער קעלנער ווידער פערבויגען פּאָר זײַנע גענסט מיט אַן איראָנישען ערנסט.

— האָט איהר דעם נאָמען טאָפּה קיין מאָל ניט געהערט?

— איך בעדויער זעהר...

— ווי איז דאָס מעגליך?

— יאָ, ווי זאָל איך אייך דאָס ערקלעהרען — האָט דער קעלנער זיך ענטשולדיגענד, צופיהרט מיט די הענד.

— מיין פרײַנד טאָפּה איז אַ גרויסער, שטילער דענקער — האָט מיט אַ טרויריגער ווירדע באמערקט דער הויזירער.

— אַה, זאָ!... מיינע גרעסטע האָכאָכטונג! און איהר, אויב איך קען פרעגען?...

— איך בין אַ דומער שטיינקער — האָט ער געזאָגט שטילערהייד דעם קעלנער אויפ'ן אויער און האָט זיך צולאָכט פון זיין אייגענעם וויץ.

— יאָ, יאָ, איהר שיינט מיר צו זיין אַ גרויסער שפּאָס־פויגעל... עס איז זעהר שעהן... אָבער וואָס זאָל עס זיין?... האָט געפרעגט דער קעלנער שוין מיט אַ פריינדליכען, פאַמיליאַרען טאָן — ווינשען, די העררן, צו פרישטיקען?

— אויב מיר ווינשען... כאָ, כאָ, כאָ... דאָנער וועטער! דאָס איז אונזער הייסטער וואונש...

— אַלזאָ, וואָס שטעהט אייך אין וועג?

— וואָס אונז אין וועג שטעהט?... הם... — האָט זיך אָנגעהויבען צו קראַצען אין דער פּאָטעלנעצע דער שפּאָס־פויגעל — וואָס שטעהט אונז אין וועג, טאָפּה?

— אַה, לאָז מיך צורוה מיט דיינע פוילע וויצען... — האָט זיך אונצופריעדען אוז בייז אָבגעקעהרט טאָפּה.

אוועקשטעלענדיג זייערע קעסטלער אויף א בענקעל ביי אן אפע־נעם פענסטער, האבען זיי זיך אוועקגעזעצט ביי א טישעל אנטקעגען דעם בלינדען און האבען א רוף געטהאן דעם קעלנער.

די צוויי פארשוינען אין זייערע ארעמע אבגעטראגענע קליידער האבען דעם קעלנער, ווייזט אויס, זהר ווענig אינטערעסירט, ווייל ער איז אויף זייער קלונג צוגעגאנגען מיט פויל טריט, קוים, קוים א שאקעל נעטהאן מיט'ן קאפ און א בורטשע נעטהאן מיט א גלייכ־גילטיגען, לאנגווייליגען און אונפריינדליכען טאן דאס געוועהנליכע „זיי ווינשען?"

— מיר ווינשען... כע, כע, כע,—ווען איהר זאלט וויסען וואס מיר ווינשען — האט זיך אנגערופען איין הויזירער, א יונגער מענש, מיט א גלאט נעגאלטען אינטעליגענטען פנים אהן וואנצעם און אין פענסנע, אנשטעלענדיג אויף דעם קעלנער א סארקאסטישען בליק אי־בער זיינע בריללען...

— צום ביישפיעל? — האט געפרעגט דער קעלנער שוין מיט א איראנישען שמייכעל אונטער זיינע גרויסע, געפלעקטע און פארדרעהטע וואנצעם.

— ווען איהר, מיין הערר, זאלט וויסען אונזער וואונש... טא. טא... דאו, דאו...

— דאן? — האט איבערגעפרעגט דער קעלנער און זיין איראנישער שמייכעל האט זיך צוגאסען בריטער איבער זיינע ליפען.

— דאו, מיין הערר, וואלט איהר אונז מעהר רעספעקטירט!

— אה, ביטע געפעליגסט! — האט זיך דער קעלנער איראניש פאר־בויגען פאר זיינע נייע געסט — מיין גרעסטע האכאכטונג, מיינע העררן! רעספעקט וועט אייך דא, אין „רויטען הירש" קיין מאל ניט פעהלען...

— בעמיהען זי זיך, — הערר אבער! — האט נעזאגט דער הוי־זירער מיט א קעניגליכער האנדבעוועגונג און דערבי טעאטראליש שטאלץ פערריסען דעם קאפ — איהר מוזט וויסען מיט וועמען איהר האט צו טהאן...

— האָט וואָסערמאַן אַ שטאַרקען טרייסל געטהאָן דעם חבר זיינעם כּיי די פּלייצעס.

— אָה, עס טהוט וועה! — האָט זיך אַ קנייטש געטאָן טאָפּף.

— אדרבא, זאָג שוין דו אַליין, טאָפּף, — האָט געזאָגט וואָסערמאַן, אויסשרייענדיג דעם טאָפּף מיט אַ בעזונדערער בעטאָנונג.

— שא! וואַרף אַוועק דיינע אַקטיאַרסקע שטיק... עס זיינען דאָך דא מענשען! — האָט זיך אָנגערופען טאָפּף אַ פּארשעמטער.

וואָסערמאַן האָט זיך אומגעקוקט.

דער סאַקאָסטישער שמייכל וואָס האָט שטענדיג נעשוועבט אויף זיינע ליפּען, איז פּלוצלונג פערשוואונדען, און זיין נערוועזער בעווענליכער אַקטיאַרסקער פּנים האָט זיך אויסגעצוינען און איז פּערגליווערט געווארען אין אַן אויסדרוק פון בעוואונדערונג און איבערראשונג.

אויף זיי האָט מיט אַן אירָאנישער נייגיר געקוקט פּלאָרא.

מיט דעם רייכען קאָשטאָנעווען קאָפּ האָר, וועלכער איז געווען פערוואַרפען און אָנגעשפּאָרט אויף אַ ווערָאנדע־סלופּ, מיט איהרע איבער דער ברוסט געקרייצטע הענט, און מיט דעם לייכט־שפּאָטישען שמייכל אויף די ליפּען, האָט איהם די אונבעקאַנטע איבערראַשט און כמעט איבערגעשראָקען...

אַווי איבערשרעקען זיך מענשען וועז זיי באַגעגענען פּלוצים אין דער ווירקליכקייט אַ שרעקלעכן חלום.

דער שפּאַם פויגעל און ציניקער, האָט דעם שטרייענגען, קאַלטען בליק פון דער שטאָלצער שהנהייט ניט אויסגעהאַלטען און דער ערשטער זיך אַבגעקערט.

— הם... ווי נעפּעהלט דיר, הא? האָסטו שוין אַווינס געזעהן? — האָט געמורמעלט וואָסערמאַן צו זיין חבר.

טאָפּף האָט פּארשעהמט ארונטערגעלאָזט זיינע אויגען. זיין חבר'ס באציהונגען צו פּרויען האָבען דעם צנוע תמיד פּערשאָפּט בושה און פּיין...

אַז וואָסערמאַן האָט זיך נאָך אמאָל אומגעדרעהט איז די אומבעקאַנטע שוין געשטאַנען אויסגעדרעהט צו איהם מיט דער פּלייצע

— אונז פעהלט ממתקים... גאנץ איינפאך ממתקים, — האָט אַ מאך געטהאן דער הויזירער מיט אַ פּאָר פינגער — וווייסט איהר, הערר אבער, וואָס בעדייטעט אַווינם ממתקים?

— דאָס וועל איך שוין וויסען — האָט גאנץ ערנסט אַ זאָג געטהאן דער קעלנער און האָט אַ וואַרף געטהאָן אַ בליק אויף די פּערלערס קעסטלעד, — איהר געהט דאָך אהין?... אינ'ם אָבערלאָנד? הויזירען? ניכט וואהר?

— יאָ, אינ'ם אָבערלאָנד.

— וועט איהר צוריקוועגס בעצאָהלען... איך וועל שוין פּאר אייך גוטזאָגען.

— אָ, עדעלער מענש, נאָבעלעם האַרץ! גרויסער פילאָנטראָפּ! — האָט ארומגעכאָפּט דער פּערלער דעם קעלנער מיט זיינע אַרעמס.

— שעהן, שעהן, וואָס ווינשט איהר צו עסען? — האָט געפרעגט דער קעלנער, בעפרייענדיג זיך פון פּערלערס אַרעמס מיט אַ גוטמוטיגען שמייכעל.

— אלע נאהרהאפטע שפייזען זענען אונז ווילקאָמען... און הויפּטזעכליך ברויט, אַ גרויסע פּאַרציאָן ברויט!...

— פילייכט וואָרימע וואורשטלעך מיט קאַרטאָפּעל־סאַלאָט?

— זאָל זיין וואורשטלעך מיט קאַרטאָפּעל־סאַלאָט.

— אוּן צו גלאָז ביער?

— אוּן צו גלאָז ביער.

— העלעם?... דונקעלעם?...

— העלעם... דונקעלעם... מיר טרינקען אלעם!

— שעהן... עס קומט באלד — אוּן דער קעלנער איז פערשוואונדען איז רעסטאָראַן מיט שנעלע טריט.

— טאפּף! גליק, גליק! מיר וועלען היינט האָבען פיעל גליק... — האָט זיך געפרעהט דער הויזירער, און טאפּף האָט זיך צופריעדען געשמייכעלט איז דער גרויסער שוואַרצער באָרד אַריין...

— יעצט זאָל דער שטילער דענקער זאָגען, אַז וואָסערמאַן איז נישט קיין גרויסער דיפּלאָמאט, קיין גרויסער מענשענקענער... הא?

בעטראכט די צוויי הויזירער מיט א בליק פון א בייזען הונט, וואס קלייבט זיך עמיצען צו בעפאלען.

—זאגען זי מיר... זי... וואס מאכט איהר דא? — האט געפרעגט פריץ מיט א שכור'ן שלוקערץ.

— וואס געהט זי אן? — האט פון זיין זייט קאלטבלוטיג געפרעגט וואסערמאן.

— וואס? עס געהט מיך שוין אן... איך זאל דאס באלד וויסען! — האט א האווקע געטאן דער שכור'ער סטודענט מיט א קול פון א אלטען הייזעריגען בולדאג. זיינע אויגען האבען זיך אנגענאסען מיט בלוט.

— מיר הויזירען דא אין אבערלאנד... האט דערשראקען באמערקט טאפף.

— וואס? הויזירען? וואר האט עס אייך ערלויבט? — האט געדונערט פריץ. — די פערפלוכטע יודען! די גאנצע שווייץ האט איהר מיר פערפעסטעט!

— האלט דאס מויל! — איז אויפגעשפרונגען פון ארט וואסערמאן, ציטערנדיג מיט דעם גאנצען קערפער פון ווילדען כעס און פון א פיעבערהאפטען מוטה, וועלכער איז נאר ניט געווען אין זיין נאטור.

— וואס? בליץבלויער דאנער וועטער! — האט א ברום געטאן פריץ און מיט א האסטיגער בעוועגונג א שליידער געטאן פון זיך דעם בייגעל מיט די צוויי קעסטלעך.

די גאנצע קראם, פינגערלעך, קייטלעך, זיינערלעך און אנדערע גאלאנטערע-ארטיקלען האבען זיך צושאטען און צוקייקלט איבער דער ווראנדע מיט א קלאנג און קראך פון צושמעטערטען גלאז.

אן אנדערסמאל וואלט דער הויזירער און איד דעם גוי אפשר פערשוויגען...

אויף איהם האט שוין אבער ווידער געקוקט די אומבעקאנטע און איהר נייגיריגער און עמפערטער בליק האט איהם פערוואנדלט אין א נייעם, פרעמדען מענשען...

און האט ווידער נעקוקט פאר זיך אויף די שנעע־בערגעטע אלפען־שפיצען.

דער קעלנער האט אינצווישען זיי דערלאנגט דעם פריהשטיק.

ניט קוקענדיג אויף זיין הונגער, האט וואסערמאן געגעסען זיין פריהשטיק צוטראגען און אפט אומגעדרעהט דעם קאפ אין דער זייט, וואו די אונבעקאנטע איז געשטאנען. איהר געזיכט האט אויף איהם געמאכט אזא שטארקען אייндרוק, אז ער האט עס נעוואלט זעהן נאר אמאל.

און ער האט אבזיכטליך אנגעהויבען רעידען הויך אין דער האפ־נונג, צו ציהען איהר אויפמערקזאמקייט און בעוועגען זי נאר אמאל אויסצודרעהען צו איהם דעם פנים.

— פע, טאפף, ווער עסט אזוי? ס'איז אונעסטעטיש!...

ער האט באלד פערשטאנען, אז זיין בעמערקונג איז ביליג און באנאל, און אז דערמיט קען ער נאר פערליערען אין איהרע אויגען, און דאס בלוט איז איהם אריין אין פנים.

טאפף'ן אבער האט זיין חבר'ס הילכיגע בעמערקונג אזוי דער־שראקען, אז ער איז געבליבען זיצען מיט א פולען מויל און צוויי שטאר אויסגעגלאצטע אויגען, אזוי ווי מען וואלט איהם געכאפט ביי א גרויסען פארברעכען.

ער האט אויסגעזהען אזוי קאמיש אונבעהאלפען, אז וואסערמאן האט אויסגעבראכען אין א שטורמישען געלעכטער.

2.

דער שיכור'ער טומעל פון דער פרעהליכער נעזעלשאפט אין דעם „רויטען הירש" איז נעוואקסען.

— פריץ! פריץ! קאם מאל היער, פריץ! וואוהין נעהסטו — האט זיך אבנעטיילט פון טומעל א קול.

— איך מוז לויפט כאפען! — האט נעענטפערט פריץ, און זיין צושניטענע מארדע פון א גרויסען בולדאג האט זיך שוין נעשאקעלט אויף זיין דיקען אקסען־האלז פאר דעם אפענעם פענסטער. ער האט

ווי תמיד אין אזעלכע פעלע, האט ער אונרוהיג געטאפט פאר זיך מיט די לאנגע, ציטערנדע פינגער און געזוכט מיט זיינע לעבענס־לאזע אויגען זיין באשיצער.

— פלארא, פלארא! וואו ביסטו?

— זעץ זיך און בערוהיג זיך — האט די שוועסטער זיך אנגע־רופען אין רוסיש, מיט א גלייכגילטיגען און רוהיגען טאן, וועלכער האט געקלונגען ווי א בעפעהל. — די גאנצע געשיכטע געהט דיך און מיד זעהר וועניג אן.

— איהר האט א טעות, מאדעמואזעל — האט איהר צארניג געענט־פערט וואסערמאן אויך אין רוסיש. די געשיכטע געהט אייך אן אזוי פיל ווי מיר.

— פאר וואס? — האט פלארא געפרעגט דעם הויזירער, אויפ־הויבענדיג אויף אים א קאלטען, שטאלענעם בליק.

— וויי! איהר זייט אידען, גלייך ווי מיר.

יא, יא... עס איז א געמיינהייט, פלארא! איהר רופט די פא־ליציי. ווי גרויס איז אייער שאדען? — האט געפרעגט דער בלינדער, אומדערהענדיג דעם קאפ אין דער זייט, וואו דער הויזירער איז ג־ע־שטאנען.

— וועל רעדט פון שאדען!... דא געהט ניט אין שאדען!

— יא, ריכטיג, איר האט רעכט! — האט איר וועניגסטענס אלעס צונויפגעקלייבען? — האט ווידער געפרעגט דער בלינדער, און האט דערביי געמאכט א באווענונג, ווי ער וואלט וועלען זיך ארא־פ־לאזען אויף דר'ערד און העלפען צונויפקלייבען די צושאטענע זאכען.

פלארא האט איהם אבער רוהיג געזומען ביי דער האנד, איהם אוועקגעזעצט צוריק אויף זיין ארט און קאלטבלוטיג אפגעוועדעט איהר בליק צו די אלפען־שפיצען, אזוי ווי זי וואלט געוואלט דערמיט בעווייזען, אז די גאנצע געשיכטע געהט איהר ווירקליך זעהר וועהניג אן.

דער בלינדער האט דאס דערפילט און אום צו פאריכטען דעם שלעכטען אינדרוק, וואס זיין שוועסטער'ס האנדלונג האט געקענט

וואסערמאן איז מיט איין שפרונג שוין געווען ביים אפענעם פענסטער און מיט זיינע נעגעל אנגעכאפט דעם שכור'ן סטודענט פאר'ן גארגעל.

א פאר סעקונדען זענען אריבער אין א טויטען שטיל־שווייגען... באלד האט זיך דערהערט א פערשטיקטער כראפען און א פייף פון פריי'ס דיקען האלז, וועלכער איז געווען איינגעקלאמערט אין וואסערמאנ'ס נעגעל, ווי אין א צוואנג.

אין „רויטען הירש" איז געווארען א גרויסע מהומה. עטליכע פאר הענט האבען ארויסגעריסען דעם שכור'ן קאמעראד פוון וואסערמאנ'ס נעגעל און האבען דעם פעדלער א שלייד געטאן וויט צום טיש. אייניגע האבען זיך גערישען מיט איהם שלאגען, אנדערע האבען זיי אבגעהאלטען.

וואסערמאן איז געשטאנען אנגעשפאנט אן טיש, ציטערענדיג פון שטארקער אויפרעגונג און בלייך ווי א מת.

אז ער האט אבער דערזעהן טאפח'ן, וועלכער איז א צופאטל־טער ארומגעקראכען אויף אלע פיער, צונויפקלייבענדיג מיט דעם קעלנער'ס הילף זייער ארימע קראם, און וועז ער האט זיך בעגע־נענט מיט דעם אירגנישען און קאלטען בליק פון דער אונבעקאנטער מיידל, איז וועלכען ער האט דערזעהן מער פעראבטונג ווי מיטלייד, האט וואסערמאנ'ען אנגעכאפט א ווילדער כעם.

ער האט אנגעהויבען צו קלאפען אין טיש און שרייען:

— פאליציי! פאליציי! רופט מיר פאליציי!

ער האט אנגעהויבען צו לויפען איבער דער וועראנדע ווי א פער־וואונדעטער לייב. זיין כעם איז איבערגענאנגען אויך צו טאפח'ן און יענער האט אויך נאכגעקלאפט:

— פאליציי! פאליציי! רופט מיר פאליציי!

די נאנצע געשיכטע האט אויף דעם בלינדען זיך אבגערופען אויף א שוידערליכען אויפן. ער איז געשטאנען א פאראליזירטער מיט אן אנגעשטרענגטען טויטען בליק, און דער לאנגער, דארער קערפער זיינער האט קאנוואלסיוו געציטערט.

לאנכאלישען, פרייגדליכען בליק, וועלכער האט זיך צוגאסען איבער איהר שטרענגען און קאלטען נעזיכט אין א ליבלאכען און גוטען שמייכעל.

— איך וויים ניט צו אייער קאמעראד איז א גרויסער דענקער, אבער איך בין זיכער, אז ער איז זעהר א שלעכטער הויזירער — האט זיך געוועגדעט פלאצ צו וואסערמאנ'ען מיט דעם זעלבען גוטען שמייכעל.

— אה, איך בעט אייך אין מיין קאמעראד'ס דענקונגס־קראפט ניט צו צוויפלען! ער איז גרויס.. אונענדליך גרויס — האט נע־שפאסט וואסערמאן מיט אן אקטיארסקען ערנסט.

— איז וואס האט זיך זיין גרויסקייט אויסגערדיקט? — האט געפרעגט פלאצ מיט א לייכטען איראנישען שמייכעל אויף איהרע דינע ליפען.

— אין וואס? וואס איז שייך אין וואס? אין וואס האט זיך טאפף, אויסגעדריקט דיין גרויסער דענקען? אין אלעם!

— אך, הער שוין אויף... עס ווערט איהם גאר ניט נמאס — האט געזאגט טאפף מיט א קאנוואלסיוון ציטער איבער'ן גאנצען קערפער.

— איר זעהט? די גרויסע דענקער זענען תמיד בעשיידען... לא־מיר נעמען צום ביישפיל דיין מוזיק פון שווייגען. נו, איז זי ניט גרוים?

— ווי קען זיין א מוזיק פון שווייגען? — האט איבערגעפרעגט פלאצ און אין איהרע אויגען האט שוין געפינקעלט אינטערעס צו די צוויי קאמעראדען.

— ווי עס קען זיין? זיין קען עס ניט זיין, נאר ביי אים איז עס דא.

— אך, וואס ער קען אייך אנפלוידערען... געגוג! לאמיר געהן... — און טאפף האט זיך, שעהמעדיג, אבגעקעהרט צום אדויסגאנג פון דער וועראנדע.

— זייט איהר א מוזיקער? — האט געפרעגט דער בלינדער.

— איך ניט, נור מיין קאמעראד איז א קאפאזיטאר.

מאכען, האט ער זיך אריינגעלאזט מיט דעם הויזירער אין א פריינד־ליכען שמועס.

— איהר הויזירט שוין לאנג דא אין לאנד?

— ניין, דאס איז אונזער ערשטער דעביוט...

— איהר זייט ערשט געקומען אהער אין לאנד?

— אה, ניין... אין לאנד זענען מיר שוין לאנג...

— מיט וואס האט איהר זיך ביז איצט בעשעפטיגט?...

— וואס איז דיין עסק? — האט איהם שטרענג און בייז איבערגע־האקט די שוועסטער — וואס פאר א מאנירען!

— ענטשולדיגט... פילייכט בין איך צודרינגליך... איך פרעג דאס בלויז אלס לאנדסמאן, — האט זיך פארענטפערט דער בלינדער, און אנגעהויבען אונרוהיג צו טאפען ארום זיך.

— אה, ביטע גאפעלייגסט... איהר זייט מיר ניט צודרינגליך — האט איהם בערוהיגט דער הויזירער און זיך אוועקגעזעצט צוריק אויף זיין ארט און איז אנטשוויגען געווארען, בעטראכטענדיג זיינע צוויי בלייבע, ציטערנדיגע הענט.

דער אקטיאר איז אבער באלד געקומען צו זיך און האט גענעבען דעם נאנצען אינצידענט א נייע קאמישע וועندונג.

— גרויסער דענקער, שטעה אויף! אזא מאן ווי דו דארפסט זיך ניט וואלגערן אויף דר'ערד און קלייבען גראשענע סחורות! הויב אויף הויך דיין קאפ, טאפף! — האט זיך געוונדעט צו אים וואס־ערמאן מיט א טעאטראלען טאן.

טאפף האט אויפגעהויבען פון דר'ערד זיין קאפ און א קוק געטאן מיט א פאר שווארצע אויגען פריהער אויף זיין חבר דערנאך אויף די אונבעקאנטע לאנדסלייט. ער האט זיך פארשעמט ווי א קליין אונבעהאלפען קינד, וועלכעם מען כאפט ביי א שטיפעריי.

— שוין אלעם צונויפגעקליבען... נור די טאפלעם זענען צובראכען — האט זיך טאפף אזוי ווי פארענטפערט.

פלארן איז דער אונבעהאלפענער, ווילד־בעוואקסענער הויזירער, ווייזט אוים, געפעלען נעווארען, ווייל זי האט איהם געשענקט א מע־

— אזוי... אזוי... און איך האָב געמיינט אז איר האָט עס שוין אנגעשריבען — האָט געזאָגט דער בלינדער מיט אַן ענטוישטען טאָן און זיך אומגעפעהרט צו זיין פלאָץ.

— פיהלט איהר זיך אין קראָפט עס צו שאפען? — האָט געפרעגט פלאָרא.

— איך וויים... איך בין דאָך ניט קיין פראָפעסיאָנעלער מוזיקער... איך בין בלויז א דילעטאַנט — האָט געענטפערט טאָפּ מיט אראבעלאזטע, פארשעהמטע אויגען.

— זייט איר ניט ביידע סטודענטען? — האָט וויידער געפרעגט פלאָרא.

— יא, סטודענטען... ווי אזוי האָט איר דאָס פערשטאַנען? — האָט געפרעגט וואסערמאַן.

— איך האָב עס באלד בעמערקט, אזוי ווי איר זייט ארויפגעקומען אויף דער ווראָנדע. מסתמא א פּאר אלטע פערלוידערטע סטודענטען... מען זעהט עס באלד! כא, כא, כא!...

— אבער פלאָרא! — איז אויפגערעגט אויפגעשפרונגען דער בלינדער מוזיקאַנט — ווי קען מען עס? ווי ערלויבסטו זיך?!

פלאָרא האָט אבער אזוי הערצליך און שהען געלאַכט, די טרעלען פון איר געלעכטער האָבען געקלונגען איבער דער ווראָנדע מיט אזא שהנער, מונטערער און קינדערשער גוטהערציגקייט אז ניט נאָר וואסערמאַן, אויך דער פערכמודעטער טאָפּ האָט אויסגעבראָכען אין א שטורמישען געלעכטער. אפילו דער טאל פון אונטען און די הויכע בערג פון ווייטענס האָבען זיך אפּגערופען מיט א פרעהליכען און א לאבענדען ווידער־קול...

— אבער פלאָרא, וואס איז מיט דיר? — האָט זיך געערגערט איהר ברודער.

— לאכט... לאכט פון אונז... — האָט געזאָגט וואסערמאַן.

— אך, עס בעליידיגט אייך! ענטשולדיגט... איך בעט אייך. איך האָב שוין לאנג, לאנג אזוי ניט געלאכט... כא, כא, כא!

— אבער פלאָרא, דו מאכסט מיך קראנק!...

— נו, נו, איך וועל שוין מעהר ניט לאכען — האָט איהם בערו־

— אזוי... אזוי... — האָט זיך אויפגעהויבען דער בלינדער פון אָרט איז א פרעהליכער אויפרעגונג — אויף אזא אופן זענען מיר דאָך כמעט פאלגען!

— אבער וואסערמאן! וועסטו אויפהערען? אט געה איך אוועק! — האָט טאפּף אויפגערעגט פראָטעסטירט געגען זיין חבר'ס טעאָר־ראלישע שטיק.

— ער קאמפּאנירט די מוזיק פון שווייגען... די מוזיק פון דער צוקונפט — האָט באמערקט וואסערמאן מיט א קאמיש טרויריגען ערנסט.

— אה, די מוזיק פון שווייגען? דאָס איז זעהר אריגינעל... עס מוז זעהר גרויס זיין... גרויסאַרטיג! — האָט אויסגערופען מיט בע־גייסטערונג דער בלינדער און האָט זיך א לאָז געטאָן מיט אן אוים־געשטרעקטער האנד אויפצוזוכען און צו דריקען די האנד פון דעם נייעם קאמפּאזיטאר. — מיין נאָמען איז סאָלאָוויטשיק, ווילִיאניסט סאָלאָווייטשיק... איר האָט מיין נאָמען מסתמא געהערט...

— סאָלאָוויטשיק? זייט איהר דער בעריהמטער סאָלאָוויי־טשיק? — האָט אויסגערופען טאפּף מיט ווילדער פרייד.

— גיט נאר א קוק, וואָס פאר א פרייד! — האָט זיך געוועגדעט וואסערמאן צו פלאָראָ'ן און האָט זיך הויך צולאָכט.

— אה, שוין יאהרען לאנג, אז איך טרוים אייך איינמאל אין לעבען צו הערען שפילען! זייט איהר דער סאָלאָווייטשיק?... — האָט טאפּף אלץ ניט געקענט קומען צו זיך פון איבעראשונג.

— מארגען קאנצערטירען מיר אין בערן. איהר וועט מיך אין מיין שוועסטער מארגען קענען הערען... זייט איהר שוין מיט אייער קאמ־פּאזיציע פארטיג? — האָט געפרעגט דער בלינדער, ניט ארויסלאָזענ־דיג די האנד פון דעם מוזיקאלישען הויזירער.

— אה, ניין! איך טראכט נור דערפון, אבער געשריבען האָב איך דאָס נאָר ניט! — האָט געענטפערט טאפּף און אויף זיין פנים האָט זיך אפּגעשפּיגעלט אזא טיפער און שמערצליכער וועהטאג, אזוי ווי מען וואלט זיך צוגעריהרט צו אן אלטער אונפערהיילטער וואונד.

וואסערמאן איז געזעסן ביים טישעל מיט דעם בלינדען סאלאָ־וויטשיק און זיין שוועסטער און האָט געשאָטען מיט וויצען און פּאָ־ראדאקסען וועגען ליטעראטור, קונסט און וויסענשאפט.

זיין פילזויטיגער גיסט האָט ארומשפּאצירט אין די גרויסע און לאנגע לאבירינטען פון מענשליכען וויסען. פריי, מיט א פּרעד־פער־ריסענעם קאָפּ און מיט די הענד אין די קעשענעס, אזוי ווי ביי זיך איז צימער.

זיין סארקאזם און צו בייזען שפּאָס געניגטער, אָנאָליטישער שכל, האָט פּארשטאנען אויפצודעקען און צו געפונען איבעראל נור די שא־טענזייטען, ווידערשפּרוכען און פּאראדאקסאָל געגענזאצען, אויסצו־לאכען און אויסצושפּאטען, דאָס גרויסע צו פּארקלענערען און צו פּארשפּריצען מיט דער ביטערער גאל פון זיין פערגיפּטעטער נשמה.

וואסערמאן איז געשפּרונגען פון איין טעמא צו דער צווייטער, ווי א געשיקטער אקראבאט שפּרינגט און פליהט אין דער לופט. זיינע בעוועגליכע געזיכטסציגע זיינען מיטגעשפּרונגען און ער האָט געשא־טען און געשאטען...

דער בלינדער איז געזעסן אונטער א האָגעל פון וויצינע פּאָא־דאקסען און בליץ־ארטיגע סאָטירען און זיין פינסטערע, פערטרויערטע נשמה האָט זיך געפילט אזוי ווי אטאקירט און בעשאָסען פון א גרוי־סער, פיינדליכער און צושטערענדער מאכט...

ער איז געוואָרען אונרוהיג און נערוועז, ער האָט אָנגעהויבען נער־ווען צו דרעהען זיך אויף זיין שטוהל און צו טאָפּען ארום זיך מיט די פינגער...

דער הויזירער האָט זיך אריינגעריסען אין זיין שטילער בלינדער וועלט, א וועלט פון מעלאנכאליישער רעזיגנאציאן און הארמאניע ווי אז אראגאן...

דער גרויסער פיעדעל שפּיעלער האָט סתם ניט געקענט פּארטרא־גען קיין הויכע, שרייענדע טענער און וואסערמאן, וועמענ׳ס פּנים און מימיק, ער האָט ניט געקענט זעהן, וועמענ׳ס נאטור ער האָט דער־פּאר ניט געקענט אָנטאָפּען מיט זיינע זעהענדע פינגער, איז פּאר׳ן

היגט די שוועסטער, אונטערברעכענדיג דעם געלעכטער און איז גע־ווארעז ערנסט.

— וואס? לאכט, לאכט... — האט זי געבעטען וואסערמאן.

— איר בעליידיגט זיך ניט?

— אומגעקערט... איך וואלט אייביג געזעסען און צוגעהערט אייער געלעכטער...

— וואס? — האט געפרעגט פלאָרא און האט בייז א גלאנץ געטאן אויף איהם מיט איהרע שטאָל־גרויע אויגען.

— איך לאכט אזוי שעהן... אזוי שעהן!... זעהט, מיט אייך לאכט דאך די נאנצע נאטור... די בערג און דער טהאל... אלעס האט זיך דער־פרעהט מיט אייער געלעכטער און האט געענפערט מיט א יובעלענ־דען ווידער־קול.

— יא... יא... איר לאכט אזוי שעהן... אזוי שעהן... — האט נע־מורמלט טאפּי.

— אה, איהר מאכט קאמפּלימענטען! דאס איז שוין גאנץ ביליג און באנאל.

א בייזער וואלקען האט פּלוצים פּארכמורעט איהר פּנים און איהם באצויגען מיט אן אויסדרוק פון בייזען קאלטען שטאלץ.

— איך מיין עס ערנסט... איך מאך נישט קיינע קאמפּלימענטען — האט זיך פּארענטפערט וואסערמאן.

פּלאָרא אבער האט זיך פּלוצלונג אומגעדרעהט צו איהם מיט דער פּלייצע און ווידער געווארפען איהרע בליקען אויף די אלפּען.

3.

אין 15 מינוטען ארום האבען די צוויי הויזירער פּארגעסען זייערע צושמעטערטע קראמען, וועלכע זיינען געלעגען פּארשהמט אן א זייט, אין די צובראכענע קעסטלעך. זיי האבען פערגעסען דעם צוזאמענ־שטויס מיט דעם שיכור'ן פריץ און דאס נאנצע אבערלאנד, וואוהין זיי האבען זיך נעקליבען צו הויזירען און מאכען נעלד פאר דעם קו־מענדאנט סעמעסטער.

ער אלעם אוֹן אייגענטלעך גאָר ניט... דאָס איז ניט וויסענסדורשט, נאָר וויסענסגייַיִג... ער ווייל באַזיצען, אָבער ניט וויסען... כּא, כּא, כּא.

— דאָס איז מיט אונז אידען דאָס טרויעריגסטע... מען מוז האָבען א פּאָר, איצט איז אלעם ספּעציאַלייזירט — האָט געערגערט באָמערקט דער פּיערעל שפּיעלער.

ער האָט זיך אויפגעהויבען פּון אָרט א מיערער אוֹן נענעצענדער, דער הויזירער האָט איהם פּאַרשאָפּט גרויסע אוֹן טיעפּע עמאָציעס, ער האָט איהם אין זיינע רעדעס געגומען פּיעל ערנסטער ווי יענער אַליין האָט זיך געגומען. א ווילד פּרעמדער האָט איהם פּאַרטשעפּעט, אויפּגערעגט, כּמעט ערשיטערט אוֹן ער האָט אַליין ניט געוואוסט פּאָר וואָס. די געזעלשאַפּט איז איהם געוואָרען שוועָר צו לאָסט אוֹן האָט ניט געוואוסט ווי אַזוי פּון איהר פּטור צו ווערען.

— פּאָר וואָס־זשע קלייבט איהר זיך ניט אויס קיין באַשטימט פּאַר? — האָט איהם פּלאָצלעך געפּרעגט מיט א שטראָפּענדען טאָן.

— איך האָב עטליכע בעשטימטע פּאָכען! כּא, כּא, כּא. איצט אָבער איז מיין פּאָר עקספּלאָדירענדע שטאָפּען כּא, כּא, כּא.

— זייט איהר א כעמיקער? — האָט איהם געפּרעגט דער בלינדער.

— יא, איך בין אויך א כעמיקער... איצט ארבייט איך אויף עקספּלאָדירענדע שטאָפּען.

— וואָס וויל איהר אויפּרייסען? — האָט איהם אירָאניש געפּרעגט פּלאָצלעך.

דער אקטיאָר האָט אַזוי ווי געוואָרט אויף דער רעפּליק.

— די וועלט! די וועלט! — די גאַנצע וועלט! — איז אויפּגעשפּרונגען פּון זיין אָרט וואָסערמאַן אין א טעאַטראַלישע פּאָטעטישע פּאָז אוֹן האָט געוואָרט אויפ'ן עפּעקט.

— איך בין דיאַלעקטיש, דורך לאָגישע שלוסען געקומען צו אזא סיטואַציע, אז מען וועט קענען פּון דאַנען אויפּרייסען פּולוועך מאַגאזינען אין ענגלאַנד, רוסלאַנד, איבער דער גאַנצער וועלט.

אין דער טיראַדע האָט געשטעקט מעהר פּוסטער גלאַנץ, באַרימעריי, ווי ערנסטעם דיינקען אָדער שטרעבען... פּלאָצלע'ן האָט עס שוין כּמעט געערגערט... זי האָט שוין געקוקט אויף איהם מיט צוזאַמענגע־

מוזיקער געווען בלויז א שרייענדע און שלעכטע מוזיק, א שרעקליכע דיסהארמאניע.

אבער אויך פלאָרא, די רוהיגע און באַלאַנסירטע שוועסטער זיי־נע, וועלכע האָט צוערשט הערצליך און גוטמוטיג געלאַכט פון וואָ־סערמאַנ׳ס וויציגע פאַראַדאָקסען, איז אין פערלויף פון געשפּרעך גע־ווארען אלץ ערנסטער און ערנסטער.

דער הויזירער האָט צושפּרייט פאַר איר זיין פאַרביטערטען און צורשטערענדען גיסט, זיין ברייטע בילדונג און אָריגינאַליטעט, זיינע נשמה־אוצרות ווי א קרעמער צושפּרייט פאַר׳ן קונה זיין קראָם...

ווי א קרעמער, וואָס קריכט פון דער הויט צו פאַרקויפען זיין סחורה, איז וואָסערמאַן געקראָכען פון דער הויט צו באַווייזען זיין אריגינאַליטעט, זי צו בלענדען און איהר צו געפעלען.

איהר ברודער׳ס אומרוהע האָט זיך אויך איהר מיטגעטיילט און זי איז אויך פלוצים געוואָרען אומרוהיג, מיד... איהר געזיכטסציג זיינען דערפאַר געוואָרען שטרייענג, איהרע גרויסע, גרויע אויגען האָבען אָנגע־הויבען בייז און אונפריינדליך צו פינקלען, דער גאַנצער שעהנער פּנים האָט באַקומען דעם פריהעריגען פיינדליכען אויסדרוק, מיט וועלכען זי האָט צום ערשטען מאָל באַגעגענט די צוויי אקאדעמישע הויזירער.

דער שעהנער פּנים האָט דערפאַר פאַרלוירען פיעל פון זיין רייץ און חן...

— ווי לאַנג שטודירט איהר שוין? — האָט איהם פלוצים אונטער־בראכען פלאָרא.

— דעם פופצענטען סעמעסטער.

— דעם פופצענטען סעמעסטער? אזוי לאַנג? — האָט אוים־געפופען סאַלאָוויטשיק פאַרוואונדערט.

— וואָס שטודירט איהר אזוי לאַנג? — האָט איהם שטרייענג גע־פרעגט פלאָרא.

— וואָס? אלעם! אלעם! א איד וויל אוך מוז אלעס שטודי־רען: פילאָסאָפיע, נאַטור־וויסענשאַפט, שפּראַכען אוך דערפאַר קען

א פּאָר וואָסערמאַן שטראָהלען וועט ער אויפּרייסען דעם צאַר'ס פּאַלאַץ, פּעטערבורג, מאָסקווע, די גאַנצע וועלט! ער וועט אַלעם חרוב מאַכען! תמות נפשי עם פּלשתים! — האָט געסטראָשעט דער הויזירער פון בערנער אַבערלאַנד. זיינע אויגען האָבען געגלאַנצט מיט א בלוטיגער ראָבע דורשט, האָבען געפּלאַקערט ווי א גהינום פון צע־שטערענדער גרויזאַמקייט.

אין דעם מאָמענט איז ער אויך איהר געפּעלען געוואָרען... ער איז געווען מיט זיך אַליין, מיט זיין אייגענער דורשטענדער נאָטור, ער האָט נישט געשפּיעלט...

זי האָט זיך אויפּגעהויבען פון אָרט אַן אויפּגערעגטע און פער־כאָפּטע פון זיין גרויסען האָס צו דער וועלט, פון זיין גרויסער ליי־דענשאפט.

— גלויבט איהר אז איהר וועט עס טהאָן? אז איהר וועט ענט־דעקען די וואָסערמאַן שטראָהלען? — האָט זי, די רוהיגע און געלאַ־סענע, איהם נעפּרעגט מיט א פּאַרכאָפּטען אָטעם, א ציטערענדע מיט איהר גאַנצען קערפּער.

דער אָקטיאָר איז שוין אַבער געקומען צו זיך.

— אויב איך גלויב? כא, כא, כא, — האָט ער שוין ציניש און מיאום געלאַכט.

— איהר גלויבט? ענטפערט! איך פערלאַנג, אז איהר זאָלט מיר ענטפערן! — האָט זי שוין געקלאָפּט אין טיש.

און ער האָט דערוויף געלאַכט, טעאַטראַליש געלאַכט... פּאַר איהם איז איהר ליידענשאָפטליכער באַגעהר, אז ער זאָל אין זיך גלויבען, נעווען בלויז א רעפּליק, אויף וועלכע דער אָקטיאָר דאַרף ענטפערן מיט א רעפּליק, מיט פּאָסענדע זשעסטען און מימיק...

אה, לאַכט ניט אזוי! אה, ווי העסליך ער לאַכט! — האָט זי זיך געוועדעט צום ברודער אין פּאַרצווייפלונג.

— נייז, מיין פּריינד! דאָס איז דאָך מיין אומגליק, וואָס איך גלויב ניט... וועז איך זאָל גלויבען... כא, כא, כא, — האָט טרויעריג ווי צו זיך אַליין געלאַכט וואָסערמאַן אוז איז האַרצען געלאַכט פון זיין טרויער אוז פון זיין אייגענעם געלעכטער.

פּרעסטע ליפּען, מיט קאלטע, שטאהלענע בליקען, כמעט מיט אנטי־פּאטיע. דער פּרעמדער הויזירער איז איהר שוין ניט געווען פּרעמד און גלייכגילטיג... ער האט זי גערייצט און געערגערט ווי אן אייגענער אויף פּאראַרענע און שלעכטע וועגען... דער מענש מיט זיין שארפּ־זייטיגער נשמה, מיט זיין דערנעריש שפּיציגער נאטור האט זי אויך פּארטשעפּעט, זיך אריינגעריסען ווי א דאַרן אין איהר לעבעדיג פּלייש. אז אינסטינקטיוואר שרעק עפּעס האט צוגעדריקט איהר האַרץ ווי א שווערע לאסט, דער אינסטינקט פון זעלבסט שוץ האט זיך פּלוצים געשטעלט אויף דער וואך...

אזוי, אזוי, מערקווירדיג! — האט זיך אנגערופען דער בלינדער מיט בעוואונדערונג און צו גלייכער צייט האט ער פּארזיכטיג זיך אבגעוואוסט פון דעם געפּעהרליכען כעמיקער.

וואסערמאן האט באמערקט די פּארזיכטיגע באוועגונג.

— וואס רוקט איהר זיך אב? — איהר האט מורא פּאר אן עקס־פּלאזיאן? כא, כא, כא פּארלויפּיג בין איך ניט אומשטאנד אפילו א פּליג אויפצורייסען כא, כא, כא דאס עקזיסטירט בלויז אין מיין נעראנק, אין קאפּ... אין מאטעמאטישע פּארמולען... לעת עתה איז נאר מיין קאפּ, מיין מאדע אויפגעריסען אן פּארברענט.

ער האט טיף ארונטער געלאזט דעם קאפּ אויף זיין ברוסט און איז הארצען אליין געלאכט פון זיין פּאטעטיש טרויעריגער פּאזע... ער איז אבער באלד אויפגעשפּרונגען פון ארט און קלאפּענד אין טיש געשריהען:

— די שטראהלען, די וואסערמאנשטראהלען, די עקספּלאדירענדע מאכט אבער מוז אוז וועט פון מיר געשאפען ווערען! איך וועל זי שאפען!...

האט ער געוואלט איבערשרייען זיין אייגענעם צווייפּעל?

— צו וואס טויג עס איך? די וועלט אויפרייסען... — האט איהם ענגסטליד געפּרואווט אברריידען דער בלינדער מוזיקאנט.

— די וועלט זאל אויפגעריסען ווערען! וואסערמאן דער אידישער סטודענט, דער פילאסאף, דער עסטעטיקער און הויזירער, דער נאטור פּארשער און אנארכיסט א. ז. ו. וועט זיצען דא אין בערן און מיט

איהם נעבראכט אזא ווילדע פרייד, אדער פילייכט די געשטאלט פון זיין שהנער שוועסטער האט איהם אויפגעהויבען און אריינגעבראכט אין אן אנדער וועלט. דאס איז געווען די וועלט פון פאנטאסטישער מוזיק און טענער, די מוזיק פון שווייגען — א רייבע און גלענצענדע צויבערווועלט, א וועלט געשאפען פון אן ארעמען, אלטען סטודענט מיט דעם נאמען טאפף.

טאפף איז געשטאנען אין ווינקעלע מיט דעם קאפ פערריסען צום הויכען מאנבלאן און זיינע הענד און דער רעכטער פוס האבען דירי־זשירט דעם גרויסען ארקעסטער, וועלכער האט פאר זיינע גייסטיגע אויגען ערגעץ אין דער הויך, צווישען די לייכטע וואלקענס און שנעע־ווייסע אלפען־שפיצען, געשפיעלט זיין קאמפאזיציע, די מוזיק פון שוויי־גען, די צוקונפטס־מוזיק, וועלכע האט נעלויכטען ביי איהם אין קאפ און פערכאפט זיין נשמה, זיין נאנץ לעבען.

אט האבען זיינע הענד געשוואומען לייכט און לאנגזאם, אזוי ווי די לייכטע פוכאווע וואלקענס פון אויבען, אין א צארטען און לייכטען שטראם פון א שטילער און זאנפטיגער מעלאדיע, און זיין קערפער האט דערביי געציטערט מיט א לייכטען, קוים בעמערקבארען שוידער.

און אט האבען די הענד און דער גאנצער קערפער זיינער זיך נע־שלאגען און גראנגעלט מיט א מעכטיגער פערפלייצונג פון קולות און טענער, פלאקערענד מיט זיינע גרויסע שווארצע אויגען, וועלכע האבען געברענט ווי צוויי שטורקאצען אין א פינסטערער נאכט.

מיט דעם גרויסען קאפ שווארצע, צופאטעלטע האאר און דעם ווילי־דען, בעוואקסענעם פנים, האט דער דיריזשירענדער טאפף אויסגעזוהן ווי א מאניאק וואס איז אנטלאפען פון א משוגעים־הויז. וואסערמאן האט איהם ענטדעקט און זיך דערפרעהט מיט איהם. מיט דער ענט־דעקונג האט ער געקענט ווידער אנקניפען זיין געשפרעך מיט פלאקא, קוקען אין איהר שהנעם פנים.

— זעהט נור! זעהט נור! — האט אויף איהם אנגעוויזען דער חבר זיינער.

פלאקא און וואסערמאן זיינען געשטאנען אייניגע מינוטען שטיל און בעוועגלאז און פערפאלנט אלע זיינע בעוועגונגען מיט אזוי פיעל

— איהר גלויבט ניט? וואס פאר א וועלטה האט איהר, אז איהר גלויבט ניט?

זי האט איהם אבגענאסען מיט אזא פעראכטונג, מיט אזא כעס... און איהם איז דאס געווען אזוי אנגענעהם! איז דען איהר פעראכטונג ניט געווען א שטיק שפיעל, א רעפליק? דאס שפיעל איז געאנגען פארטרעפליך!

באלד אבער איז זי געקומען צו זיך...

— וואס געהט ער זי אן? ער איז דאך א פרעמדער. צו וואס האט זי זיך ערניידריגט צו רעדען מיט דעם הויזירער? ווי טאקטלאז זי איז היינט! נאט, וואס טהוט זיך מיט איהר? זי איז קיין מאל דאך ניט געווען אזוי... זי, די אויסגעהאלטענע, רוהיגע... ער האט זי אבער אזוי פארטשעפעט... אה, נאך אלעמען איז ער איהר גלייכגילטיג... אבסאלוט גלייכגילטיג...

און זי האט זיך אבגעוועגדעט פון איהם מיט פעראכטונג און זיך ווידער פארקוקט אויף די אלפען... איהר ברודער איז געזעסען אין זיין שטוהל, א צוזאמענגערעהטער, מיט'ן קאפ געשטיצט אויף די עלענבויגען געזעסען אומעטיג ווי א געפאנגענער און הילפלאזער...

אין „רויטען הירש" איז דער שיכור'ער טומעל געוואקסען שטארקער און שטארקער...

טאפף איז געווען דער היפוד פון זיין חבר...

וואס האט די צוויי חברים פאראייניגט און געבונדען צוזאמען? אד, ווי יענער האט געהאסט די פראזע, דעם זשעסט! ביי וואסערמאן אבער איז אלעס געווען פראזע און זשעסט! דער בונד צווישען די צוויי עקסטרעמע נאטורן, צווישען דעם טיפף פיהלענדען, שווייגענדען, מיידלישׂ־צנוע'דיגען און שהמעוודיגען טאפף און זיין חבר וואסערמאן איז מענליך געווען בלויז צולויעב דעם היפוד פון זייערע כאראקטערען, צולויעב דער עקסטרעמיטעט...

טאפף איז די נאנצע צייט אונבעמערקט געשטאנען אן א זייט, אין ווינקל פון דער וועראנדע און האט זיך אין געשפרעך אפילו מיט איין ווארט ניט בעטייליגט. דאס צוזאמענטרעפען מיט דעם בעריהמטען פיערלער, פון וועלכען ער האט יאהרען לאנג געטרויעמט און וועלכער האט

טאפּף איז אבער געבליבען שטעהן אין ווינקעל צוטומעלט און פער־לענט, מיט צושטראטענע בליקען, אזוי ווי מען וואלט איהם אויפגע־וועקט פון א היהנער־פלעט...

— — — — — — — — — — — — — —

4.

די סאלאוויטשיקעס האבען געוואוינט אין „רויטען הירש", עט־ליבע מייל פון שטאדט, אויפ'ן וועג צום בערנער אבערלאנד.

די רוסישע קאלאניע האט שוין דאן ביי די תושבים נעהאט א שם רע. די אנאנסען וועגען „צימער צו פארמיעטען" האבען שוין דאן גע־ווארנט: „קיינע רוסען"... די ארטיסטען האבען זיך דערפאר גע־האלטען ווייט פון דער שטאדט, וואו מען האט אויף יעדען שריט און טריט באגעגענט לאנדסלייט, וועלבע זיינען תמיד געגאנגען אין כנופיות, האבען הויך געערדט רוסיש און געמאכט מיט די הענד אויף אידיש...

עס האבען זיך אבער באלד אנגעהויבען די פריהלינג־וואקאציעס און די זעלבע כנופיות האבען אנגעהויבען צו מאכען „אויסצינג" אין אבערלאנד... די קאלאניע איז ארויס פון איהרע ברעגען און האט פערכאפט דעם „רויטען הירש", וועלכער איז געווארען א לאקאל פאר פארשיעדענע פערזאמלונגען און עכטע רוסישע דעבאטען.

אין נעגענווארט פון די „רוסען" פלעגען שוין די שווייצער זיפען זייער ביער שטיל און סטאטעטשנע ווי נעפט אין א פרעמד הויז, און איבערנעבען איינער דער צווייטער זייערע בעמערקונגען אויפ'ן אוי־ער, ווי א סוד...

— — — — — — — — — — — — — —

אין א וואר ארום זיינען אין א פריהמארגען אויף דערזעלבער וואראנדע געזעסען וואסערמאן און טאפּף. די הויזירער האבען זיך אומגעקהרט פון זייער טור אין אבערלאנד. די קראם איז גע־וועז פארקויפט און זיי זיינען געגאנגען אין שטאדט אריין נאך א נייער. דער קעלנער האט געקראגען זיין חוב באצאהלט און מיט א שהנעם טרינק געלד אלס צוגאב.

רעסטעקט און טיעפען ערנסט, אזוי ווי עס וואלט נעשפּיעלט פּאר זיי א נרויסער וועלט־בעריהמטער דיריזשאר, אדער מוזיקער.

וואסערמאן האט אבער לאנג ניט נעקענט פערבלייבן ערנסט. שפּאט איז נעווען זיין סטיל. ער האט תמיד נעמוזט שפּיעלען דעם לאבענדען סאטיר.

— טאפּף, אוי, טאפּף! כא, כא, כא! — האט ער אויסגעבראכען אין א ווילדען נעלעכטער.

זיין חבר האט זיך איבערנעשראקען... באלד איז ער נעשטאנען פּאר זיי מיט אן ארבנעלאזטען קאפּ און מיט א בלוט־רויטען פּנים, אונבעהאלפען און פערשעהמט ווי א נרויס קינד, וואס מען האט נע־כאפּט ביי א פערברעכען.

ווארום האט איהר איהם אונטערבראכען?... עס איז נעמיין! — האט זיך פלאראַ נעבייזערט. אויף וואסערמאן'ען.

— פלאראַ! וואס איז מיט דיר היינט? — האט נעפרעגט איהר ברודער, וועלכער האט זיך שטארק נעערגערט איבער איהר אונהעפ־ליכען טאן.

— אה, די מענשען רעגען מיך אויף צום טויט! איך האב אלעם פערשטאנען... יעדע בעווענונג... — האט נעזאגט פלאראַ מיט א נוט־הערציגען שמייכעל צו טאפּף'ן, דריקענדיג איהם זיין האנד.

— אלעם האסטו פערשטאנען? — האט זיך נעוואונדערט איהר ברודער, אויפהויבענדיג זיך פון זיין פלאץ.

— אלעם... אלעם!

— איז דאס שעהן?

— נעטליך! נעטליך!...

— הערר טאפּף! קומט היינט צו אונזער קאנצערט. איהר קענט איבערהויפּט צו אונז קומען. פלאראַ ניב זיי אונזער אדרעס — האט נעזאגט סאלאוויטשיק, זוכענדיג דעם צוקונפטיגען קאמפּאזיטאר מיט דער אויסגעשטרעקטער האנד אום איהם נאך אמאל צו בעגריסען און צו נראטולירען.

וואס אונז פעהלט? פינקטליכקייט! דייטשע פינקטליכקייט!... ניט מיר א מיליאן אידען, א מיליאן איז צופיעל! ניין, הונדערט טויזענד אידען און די דייטשע פינקטליכקייט און איך גיב דעם אידישען פאלק פאלעסטינא. גאנץ פאלעסטינא!... מיט א טשארטער, מיט הכל אשר בכל... פארשטעהסט?

— דאס איז אונזער אומגליק, וואס מיר, אידען, זענען ניט פינקטליך. אוי, בטלנים! א פאלק פון גאלע בטלנים... בית־המדרש'ניקעס, ישיבה־בחורים, תהילים־זאגער, משניות־לערנערס! נעה מאך עפעס מיט אזא פאלק! אה, אין אונזער נאציאנאלען אומגליק זענען מיר אידען אליין שולדיג, — האט געבראכען דער פארשווין פערצווייפעלט מיט די הענד, — דאכט זיך מיר א קלייניגקייט... אום 10 אוהר א פערזאמלונג און קיינער איז נאך נישטא! נו, ווי געפעהלט עס אייך? געה באמבארדיר מיט אזא ארמעע ירושלים... אה, אחד העם האט רעכט, פאלשטענדיג רעכט! — פריהער קולטור, צוערשט א צענטער, א קולטור־צענטער... דאס פאלק זאל צוערשט ערציגען ווערען, נעשולט ווערען... און דאן וועט ערשט קומען די גאולה... דיסציפלין מוז נעשאפען ווערען! דייטשע דיסציפלין! און מיר, דער יונגער דור, די בויי־מיסטער פון אידישען לעבען, דארפען ברייגען די דיסציפלין פון דייטשלאנד, פון די דייטשע אוניווערזיטעטען. יא, צוערשט קולטור, דאס איז קודם כל! די פראגע מוז אויף דער היינטיגער פערזאמלונג דיסקוטירט ווערען!... נעגוג געווארט! א סוף צו די בטלנות... היינט ווערט נעלייגט דער ערשטער שטיין. איהר וויסט דעם צוועק פון אונזער היינטיגער פערזאמלונג? — איך האב אייך נעשיקט א פראגראם, האט איהר עס ניט נעקראגען? גזלנים! איך האב דאך אייך עקסטרא איינגעלאדען... איבערהויפט טאפף'ן, אלם פאכמאן... טאפף!

— טאפף! — האט אויסגערופען דער בוימייסטער פון אידישען לעבען, נעהמענדיג טאפ'ן ביים קנעפעל — מיר גרינדען אין יפו א קאנסערוואטאריום פאר די מוזיקאלישע ערציהונג פון אידישע טאלאנטען. גענוג זיך געוואלגערט! זאלען אונזערע מוזיקער ווי טאפף, קריגען א היים! — האט ער פאטעטיש געענדיגט זיין לאנגען און שנעלען מאנאלאג.

די חברים זיינען געזעסען שטום ביי א רייכען פריהשטיק, האבען אבער ביידע געגעסען צושטרייט און אהן אפעטיט. ביידע האבען זיך ארומגעקוקט און געזוכט אימעצען מיט די אויגען... ביידע האבען ערוואַרטעט צו באגעגנען אויף דער ווערענדע די סאלאוויטשיקעס, כאטש איינער דעם צווייטען וואלט זיך געשעהמט אין דעם מודה זיין...

דאס באגעגניש און די בעקאנטשאפט מיט דער שהנער פיאניסטקע, וועלכע האט אויף ביידע געמאכט אזא שטארקען און אויסערגעווענליכען אייגרוק, האט די צוויי חברים פון אנהויב אן אזוי ווי צוטיילט עפעס מיט א געפיהל פון בושה און האט זיי ענטפרעמדט איינער דעם צווייטען... פאר דער גאנצער וואך איז וועגען איהר צווישען זיי א וואַרט ניט אויסגערעדט געוואָרען. צוליעב איהר איז די גאנצע אינטימיטעט צווישען די חברים פארשוואונדען געוואָרען און איצט אויף דער ווערענדע פון „רויטען הירש" האט וואסערמאן שוין געקוקט אויף טאפף פון אונטער'ן שטערען, פיינדליך און בייז, ווי אויף א לאסט.

די לאסט האט איהם געהינדערט אויסצופרעגען דעם קעלנער וועגען דער שהנער פריילין...

— — — — — — — — — — — — — — — —

אויף דער ווערענדע איז ארויף מיט א טומעל א מיטעלוואוקסיקער מענש מיט א גרויסען רייד־בעוואקסענעם קאפ, א בריטען, גענאלטען פנים און א הויכען שטערען. זיינע געדיכטע, געקרויזעלטע שוואַרצע האָאר זיינען ביי איהם ארונטערגעפאלען אויף די אקסלען אין גלעקלאד און האבען געטאנצט און זיך געטרייסלט צוגלייך מיט זיין גאנצען קיילעכריגען קערפער, וועלכער האט זיך בעוועגט מיט שפרונגען, אונטערטאנצענדיג ווי אויף שפרונדזשינעס... נאך פון ווייטענס האט ער אנגעהויבען מאכען מיט די הענד און שרייען:

— טאפף! וואסערמאן! גוט מארגען! גוט מארגען! גוט וואס איך האב איך געטראפען, ווי איך בין א איד... די באנדע איז נאך ניטא? ניין? דאס איז געמיין, איהר פערשטעהט? אויף 10 א זייגער א פערזאמלונג און קיינער איז נאך ניטא... וויסטו, וואסערמאן,

געשאפען ווערען אין ארץ ישראל... נעהמט אונזערע לויים, וואס פאר א גרויסער מוזיקער זיינען זיי געווען! אה! טאפף! דו קריגסט א היים, דיר מאכען מיר פאר א דירעקטאר...

דעם וואסערפאל פון גלעקעל'ס שנעלער און נאיוועד שפראך האט אונטערבראכען דאס ערשיינען פון בלינדען וויאליניסט, געפיהרט אונטער'ן ארים פון זיין שוועסטער.

די סאלאווייטשיקעס האבען זיך אומגעקעהרט פון א שפאצירנאנג. פלאצרא האט זיך אבגעשטעלט אויף די טרעפ מיט א כמורען, אונצופריעדענעם בליק אויף די דריי מאנסביליען ביים טישל און האט אזוי ווי געמאכט א באווענונג זיך אויסצודרעהען און פארקערעווען...

וואסערמאן איז שוין אבער נעשטאנען אויף זיינע פים און זי פיקסירט מיט א פרעך ארויסרופענדען בליק פון זיינע קורצזיכטיגע אויגען...

זיין הארץ אבער האט זיך געווארפען אין דער ברוסט פון א העלער, קינדישער פרייד, א פרייד וואס איז געווען אזוי ניי, אזוי איבעראשענד ניי פאר זיין קאלטען צינישען שכל!...

וועז האט ער איבערלעבט אזא העלע, אזא היילינע פרייד? אין זיין יוגענד? איז ער דען אמאל נעווען יונג?

נאר א מאמענט און ער שפרונגט צו צו דעם שהנעם, שלאנקען מיידעל, פאלט פאר איהרע פים, קושט דעם שטויב פון איהרע ברוינע בערנ־שיך און צוואווינט זיך ווי א קליין קינד, וואס דערזעהט פאר זיך פלוצים די לאנג פערייזטע מוטער, נאר וועלכער דאס קינדישע הערצל האט אזוי געבינקט!...

דער בליקען דועל האט אבער נעדויערט בלויז א פאר רגע'ס. פלאצרא האט אויפגעציטערט מיט איהרע אקסלען...

פארקערעווען? צו וואס? ער קען עם נאר אויסטייטשען אלס א זיעג.. ווי פרעך ער קוקט אויף איהר!

און זי איז ארויף אויף דער ווערענדע מיט איהר ברודער.

און באלד האט זיך וואסערמאן געגומען שפאטען און זיך וויצלען איבער זיינע חברים.. מיט שרעק און מיט פארגליווערט בלוט האט ער געפיהלט אז ער איז באנאל און וואולגאר, אז ער דארף עם

— ווער גרינדעט דאָס די היים? — האָט געפרעגט וואַסערמאַן, און איבער זיין אַקטיאָרסקען פּנים האָט זיך צוגאַסען א גיפּטיגער, סאָר־קאַסטישער שמייכעל.

— וואָס הייסט ווער? איך!...

— ווער איז דער איך?

— איך... משה גלעקעל.

— יאָ, יאָ, איך! ווייסטו וואָס ביי פּיכטע'ן איז דער „איך"? — די נאַנצע וועלט! דו זאָלסט ניט לאָבען — האָט געשאָטען משה גלע־קעל. — איהר מיינט, אז איהר סקעפּטיקער וועט עטוואָס אויפּטהאָן? — נאָר ניט! איהר זייט פּויל... פּויל! די סקעפּטיקער האָבען אין דער געשיכטע נאָרניט געשאפען מיט זייער גלעכטער! נאָ דיר א גראשען פּאָר וואָלטער'ן מיט דיר אין איינעם... פּאָר יומען מיט דער נאַנצער סקעפּטישער פּילאָזאפּיע! די וועלט איז איך! איך בין די וועלט... „די וועלט", זאָגט שאָפּענהויער, „איז ווילען און פּארשטעלונג". מען דאַרף נאָר וועלען, דער ווילען זאָל פערלאָנגען און עס וועט בע־שאפען! ווייטער האָב איך צוגעצויגען צו זיך קוגל'ן, כץ'ן... כץ איז אפילו אביסעל נאָך א סאציאָליסט און שטעקט נאָך מיט ביידע פּים זיינע אין דעם מאַרקסיזם, נאָר איך בין שוין באָלד מיט איהם פּאָר־טיג. פּאַרקעהרט, ערשט אין פּאָלעסטינא וועלען מיר דאָך קענען פער־ווירקליכען דעם סאציאָליזם... — האָט כמעט געיובעלט גלעקעל — און אז מיר אידען וועלען איהם דאַרטען ניט פערווירקליכען, וועט איהם קיינער ניט פערווירקליכען, ווי איך בין א איד! איך שרייב דעריבער א רעפעראָט. ווייטער האָב איך צוגעצויגען א פּאָר חער־צעל'יסטען. זיי שטעקען נאָך אפילו מיט איין פּוס אין טשאַרטאריזם, נאָר איך בין מיט זיי שוין באָלד אויף א לאָד... ס'הייסט, האָבען הא־בען מיר פּרינציפּיעלע, ס'הייסט פּראָגראַם־דיפּערענצען, דאָס קען מען ניט אָפּלייקענען, נור ביי פּראַקטישער ארבייט מוזען די דיפּערענצען פערשווינדען. היינט וועט די נעשיכטע ערלויבינט ווערען! צוערשט א קאָנסערוואָאַטאָריום, מיין גאָט! וויפּיעל מוזיקער, גרויסע מוזיקער זיינען אונז פערלוירען געגאַנגען — האָט ווידער פערצוויפּעלט גע־בראָכען די הענד משה גלעקעל — א היים! א היים זאָל פּאָר זיי

פלאַרא האָט צוגעווארפען א שמייכעל בלויז צום בייזען טאַפּ.

— סאַלאָוויייטשיק?! אה, דאָס איז פאַטאַל... איך מוז ווערען א פאַטאַליסט! — און משה גלעקעל האָט זיך א וואַרף געטאָן צו די בעריהמטע מוזיקער מיט א שטורמישער פרייד. — ערלויבט מיר זיך פאַרצושטעלען... משה גלעקעל, קאַנדידאַט דער אידישען ארכעאָלאָגיע! דאָס בין איך דער, וואָס האָט פאַרגעלייגט אויף דעם באזעלער קאַנגרעס... — איך האָב עס ניט פאַרגעלייגט — איך האָב עס פערלאַנגט, אז מען זאל מיר געבען 1,000,000 פראַנק צו גראָבען אידישע אלטער־טהימער אין פאַלעסטינא און משה רבינו'ס קבר... אין דער גמרא שטעהט, אז מען ווייסט נישט וואו משה רבינו איז בעגראָבען, און איך האָב זיך אונטערגענומען צו געפינען זיין קבר... אך, וועז איך זאל געווינען קריגען דאָס געלד!... נו, ווי געפעהלט אייך מיין פלאַן, מאַסיע סאַלאָוויייטשיק? איהר, אלם מוזיקער, וועט דאָך פעסט צו אונז צו־שטעהן? מיר וועלען אייך מאַכען פאַר א דירעקטאָר. די סטאַטוטען זיינען שוין אויסגעאַרבייט... אָט האָט איהר זיי! — האָט געשאָטען משה גלעקעל, ווייזענדיג א העפט מיט געשריעבענע סטאַטוטען — אלץ איז דא בעשטימט, ביז א קלייניגקייט! 5 פערזאָן נעהען אריין אין דירעקטאָריום. אין נאָנצען דאַרף מען האָבען איין מיליאָן פראַנק. אה, וואָס איז א מיליאָן פראַנק? א קלייניגקייט, א גאַרנישט! יעדער איד גיט 5 סענטים און מיר האָבען א מיליאָן פראַנק. 5 סענטים וועט דאָך יעדער געבען. אה, וואָס דענקט איהר, מאַסיע סאַלאָוויייטשיק? היינט שרייב איך א בריעף צו ראַטשילד'ען. איך בין אפילו געגען די גבירים מיט זייער פיליאַנטראָפּיע, אָבער ביי פּראַקטישער ארבייט מוזען אלע פערזענליכע אנטיפאַטיעס פערשווינדען. עס קען זיין אז אונזער פעראיין זאל שיקען א דעפוטאַציע קיין פּאַריז. נייז, איך פאַהר אליין קיין פּאַריז! יאָ, יאָ, אלזא, עס איז אבגעמאַכט! איהר שטעהט צו, מאַסיע סאַלאָוויייטשיק? איהר אלם מוזיקער!

סאַלאָוויייטשיק איז געוועסען איבעראַשט פון דער אונערוואַרטעטער אטאַקע און האָט ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערן און ווי תמיד האָט ער אנגעהויבען אונרוהיג צו טאַפּען ארום זיך מיט די הענד און צו רופען די שוועסטער.

ניט טהאן... ער האָט זיך אבער ניט געקענט באוועלטיגן... די אויערן זיינע האבען געפֿאקערט. דאָס גאנצע בלוט האָט געשלאגן אין קאָפּ און זיין הארץ האָט זיך אזוי געווארפען!...

טאָפּ א דירעקטאָר? כא, כא, כא, א שהנער דירעקטאָר! וועט ער דאָרט האבען וואָרימע וואורשטלער מיט קארטאָפּעל סאלאט? ער האָט זיי אזוי ליעב... א יא טאָפּ?

טאָפּ האָט איהם אבגענאסען מיט א האָס פון זיינע צוויי גרויסע שווארצע אויגען, האָט אויף איהם א בליאסקע געטהאן מיט צוויי שורות ווייסע ציין פון א בייזען וואלף...

וואסערמאן אבער האָט עס ניט געקענט באמערקען... וואָס האָט איהם איצט אינטערעסירט דער טאָפּ?

וועט זי זיך צוזעצען ביי א טישעל? אדער וועט פארבייגהן און ווידער פארשווינדען פון זיין לעבען וויי א שהנער טרויס, לאזענדיג נאָך זיך אזא ביינקעניש, אזא הונגער נאָך א ניי לעבען, נאָך אן אנדערער וועלט?

גאָט זיין דאנק! זי האָט אוועקגעזעצט דעם ברודער ביי א טישעל אנטקעגען זיי... זאל ער צוגעהן און זיי בעגריסען? זאל ער וואגען, וועז זי קוקט אפילו ניט אויף איהם?

און טאָפּ האָט זיך אויד געקאָכט... אויך ער האָט געוואלט עפעס פארשרייען אין זיד, פארשרייען זיינע מאדנע געפיהלען, זיין מיידעלשע שעמעוודיגקייט מיט די געפיהלען און דערפאר האָט ער אויך געדארט דאָס, וואָס ער האָט ניט געוואלט...

פארוואָס גראדע מיר אלס דירעקטאָר? איך בין קיין מוזיקער... איך בין קיין מוזיקער! — האָט ער געטרייסעלט מיט א קולאק פאר גלעקעל'ס פנים און געטופעט מיט די פיס, אזוי ווי יענער וואלט איהם באליידיגט — אָט האָסטו גרעסערע מוזיקער.. אָט איז דער באריהמטער סאלאוויטשיק און זיין שוועסטער.

סאלאוויטשיק האָט זיי אלע באגריסט מיט זיין הוט, האָט אוים־געשטרעקט די האנד אין דער לופט און האָט זי צוריק צוגעכאפט...

— קעלנער! א פּאָר וואורשטלעך מיט קאַרטאָפּעל סאַלאָט און א דונקעלעם, און א גרויסע פּאַרציאָן ברויט — האָט שטאָלץ בעשטעלט משה גלעקעל, מיט א טאָן פון א מאָן, וואָס איז געווען געוואוינט צו בעזוכען רעסטאָראַנטס און צו בעריענט ווערען פון א קעלנער. דער קעלנער האָט אָננענומען די בעשטעלונג מיט א אירָאָנישער פערבויגונג.

— אָבער פּאַר דאָס ברויט מוזען זי עקסטרא בעצאָהלען... זי וויסען, מיר קענען ניכט זאָ פיעל ברויט נעבען... נור די רוסען עסען זאָ פיעל ברויט — האָט זיך געוועגדעט דער קעלנער צו פלאָראַ'ן.

— זאָל זיין עקסטרא!

— עס קומט גלייך — און דער קעלנער איז פערשוואונדען.

ביי משה גלעקעל אין קאָפּ איז אין דער צווישענצייט נעבוירען געווארען א נייער פּראָיעקט, א גרעסערער ווי דער ערשטער.

— שטעלט אייך פּאָר וועז יעדער איד גיט א פראַנק, נור איין איינציגען פראַנק! וואָס איז א פראַנק? און אין איין טאָג קרינגען מיר 12 מיליאָן פראַנק... — האָט נעטראַכט אויף'ן קול דער בויסייסטער פון אידישען לעבען, און איז אזוי ווי פערגליווערט געווארען אויף זיין אָרט, איבערראַשט פון דער גרויסקייט פון דער נייער אידעע, וועלכע האָט אויפגעפלאַקערט אין זיין פאַנטאַסטישען מוח.

— טאָפּ! א גרויסער געדאַנק, א קאָלאָסאָלע אידעע! — און משה גלעקעל איז אויפגעשפרונגען פון זיין אָרט און האָט אָננגעהויבען צו לויפען איבער דער ווערענדע. — יעדער איד זאָל געבען א פראַנק... נור איין איינציגען פראַנק! יאָ... יעדער איד וועט געבען א פראַנק, אונ־ בערינגט! און מיט 12 מיליאָן פראַנק נעהם איך זיך אונטער צו קויפען פּאָלעסטינע מיט סיריען, מיט הכל אשר בכל... איך וויים עס פון א זיכערער קוועלע... איך טאָר אייך די פּערזאָן יעצט ניט אָנרופען, עס איז נאָך לעת עתה א גרויסער סוד... איך בין זיכער אז וועז מען כאָפּט זיך יעצט אראָפּ אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל מיט א 12 מיליאָן פראַנק אין קעשענע, קען מען אָפּקויפען ביי אָבדול האַמיד פּאָלעס־ טינא מיט סיריען מיט הכל אשר בכל... עס וועט נאָך אפשר קאָסטען איין מיליאָן פראַנק מעקלעריי... מען וועט עס מוזען געבען אז אר־

— זי ווינשען? — האָט זיך געוואַנדעט דער קעלנער צו משה גלעקעל, וועלכער האָט זיך צוגעזעצט צו סאָלאָוויטשיק'ס טישעל.

— איך ווינש, איך ווינש... — האָט אין אַ פערלעגנהייט נע־מורמלט משה גלעקעל, טאָפּענדיג אין די קעשענעס — וואָסערמאַן, לייה מיר אַ פראַנק! איך ווי‌ל עפעס עסען... — האָט זיך געוואַנדעט צום הויזירער דער בוימייסטער פון אידישען לעבען אַהן אַ מינדעס־טער פארלעגנהייט.

— וואו זאָל איך נעהמען אַ פראַנק? נעהם אַראָפּ פון דעם מילי‌אָן פראַנקען איין פראַנק וועסטו פרישטיקען. איין פראַנק מעגסטו אַראָפּ־נעהמען, אויף מיר די עברה.

וואָסערמאַן האָט זיך ווידער איבערגעשראָקען פאַר זיין נאַרישען וויץ און דערפאַר וואָס ער האָט צולי‌עב אַ בילי‌גען וויץ אַבגעזאָגט אַ חבר אַ פראַנק...

דאָס מאָל אבער איז דער וויץ נעלונגען... די סיטואַציע פון בוי־מייסטער פון אידישען לעבען איז נעווען קאָמיש גענוג...

פלאָרא האָט אויסגעשאָסען מיט אַ ווילדען, הילכיגען געלעכטער און מיט איהר צו גלייך האָט שוין נעלאָכט די שאהנע אלפּען־נאָטור, וואָסערמאַן, טאָפּף, דער קעלנער און אפילו משה גלעקעל, וועלכער איז תמיד נעווען צופרי‌ען בעשעפטיגט מיט נייע נרויסע פּראַיעקטען און קיינמאָל ניט צייט נעהאַט צו לאַכען.

— אָה, דו, מיט דיינע וויצען... שפּעטער, שפּעטער... פאַרלויפיג נארניט — האָט משה גלעקעל נעפּרואווט זיך אַבטשעפּען פון קעל־נער. — טאָפּף, אפשר האָסטו 20 סענטים?

— לייהט ביי מיר, איהר ווילט? — האָט אַנגעבאָטען פלאָרא, נעהמענדיג איהר האַנד־בייטעל מיט אַ גוטהאַרציגען, לי‌עבליכען שמייכעל.

— ביי אייך? אַבער נאָר איין פראַנק... איך לייה קיינמאָל ניט מעהר ווי אַ פראַנק, דאָס איז מיין פרינציפּ — האָט ווירדיג געזאָגט גלעקעל, נעהמענדיג פון פלאָרא'ן מיט צוויי פינגער אַ פראַנק, מיט אזא גלייכגילטיגע און גרינגשעצענדע מינע, אזוי ווי ער וואָלט איהר דערמיט געטאָן אַ גרויסע טובה.

— ניט אזוי? א ידידי־בריוועל... אן אינפאכען ידידי בריוועל! א פראנצויזישען בריף וועט ער ניט לייענען, און א ידידי־בריוועל יא... חא? א טייערער געדאנק, ווי איך בין א איד!

פון דער ווייטענס איז ערשיענען פרייליך ראבינאוויטש, א קליין און מאגער ווייבליכעם בעשעפענישׂ, מיט א קליין קלייענדיג פּנים'ל און קורץ־געשוירענע האאר, וועלכע האבען ארויסגעשטעקט פון אונטער אן אלטען, שטרויענעם הוט.

משה האט זיך אויף איהר א וואַרף געטאן ווי א בייזער וואלף.

— דאס איז פינקטליכקייט? גזלנים! געה מאך מיט אזא פאלק! אוי, בטלנים, משניות־לערנערס!

ראבינאוויטש, ווייזט אויס, איז שוין געווען געוואוינט צו גלעקעל'ס פאַרווירפע. זי האט איהם נאַרניט געענטפערט און האט זיך געוועגדעט צו וואסערמאן'ען און טאפּח'ן.

— אה, סערוואום טאפּח, וואסערמאן!

— האט איהר די סטאטוטען מיט דעם פּראטאקאל פון פריהעריגער פערזאמלונג איבערגעשריעבען?... — האט זי געפרעגט גלעקעל.

— יא, יא! אט איז עס! — האט איהם געענטפערט ראבינאוויטש נערוועז און אונצופריעדען, אזוי ווי ער וואלט איבערגריסען איהר איינענעם נעראנקען־לויף, וועלכער איז געווען ווייט פון משה גלעקעל מיט זיינע סטאטוטען.

— דער סעקרעטער פון דעם פעראיין מוז דאך וועניגסטענס פינקטליך זיין! בטלנים! — האט זיך אלץ נעביזערט משה גלעקעל. — קומט, לאמיר אלעס צוגרייטען. עס איז שפעט. אבער וואו זיינען זיי? דער רוח זאל זיי נעהמען! — האט פערצווייפעלט געבראכען די הענד גלעקעל. — פאפיער האט איהר?

— איך האב ניט נעהאט קיין געלד אויף פאפיער.

— וואס? איהר האט ניט קיין פאפיער? וועה איז מיר! וואס זשע וועלען מיר טהאן? — און משה גלעקעל האט זיך א כאפּ געטאן ביים קאפּ, אזוי ווי ער וואלט פערלוירען א שלאכט, אדער די 12 מיליאן פראנק, וואס ער האט שוין בעטראכט אלס געוואמעלט. — ווארט,

מענער, אבדול האמיד'ס א מעקלער... אהן דעם ארמענער ווערט אין אילדיז קיאסק גארנישט געטהאן. יאָ, יעצט, אידען, איז דער שעת הכשר... גוואלד! וואו נעהמט מען יעצט 12 מיליאן פראנק! — האט פארצווייפעלט געבראכען די הענד משה גלעקעל און האט געשפרייזט פון איין טישעל צום צווייטען, — דאס איז א געראנק, א קאלאסאלע אידעע!...

פלאָרא האט געקוקט אויף איהם ווי אויף א וואהנזיניגען.

— נעהם צונויף פריהער דעם מיליאן פראנק, זיי א סוחר! דער־נאך וועסטו זיך נעהמען צונויפקלייבען די 12 מיליאן פראנק... אלעם מיט אמאל קען מען דאך ניט — האט איהם וואסערמאן פרובירט ערנסט איינרעדען, און אונטער דעם ערנסט האט געשטעקט נאך א גרעסערער שפאט ווי אין געלעכטער.

— ניין... ניין! מיר וועלען פערליערען דעם שעת הכשר!... אך, דער ארמענער! וועז איך קום יעצט צום ארמענער מיט די מזומנים אין קעשענע... — האט געמורמלט משה גלעקעל, און מען האט ג־קענט זעהן אויף זיין פערוואלקענטען פנים, אז די שווערע לאסט פון די 12 מיליאן פראנק האבען צוגעדריקט זיין מח און פארלאשען זיין פלאקערענדע פאנטאזיע.

דער צושטאנד האט ביי איהם לאנג ניט געקענט דויערען. די פער־לאשענע פאנטאזיע האט אויפגעפלאקערט מיט א נייעם פראיקט, און האט ווידער העל בעלויכטען זיין פנים.

— איך פאהר צו דער איק"א, וואסערמאן! — האט ענטשלאסען נעזאגט משה גלעקעל, און האט אנגעהויבען צונויפשפיעלען די קנעפ פון זיין אלטער וויזיטקע. — וואו איז באראן הירש'ס מיליאנען? הא? דאס געלד געהער דעם פאלק! זאלען די גבירים געבען פון באראן הירש געלד די 12 מיליאן פראנק! וואסערמאן, דו שרייבסט דאך גוט פראנ־צויזיש? שרייב מיר היינט אן א בריעף צו ראטשילד'ען. ניין, איך שרייב איהם אין לשון קודש, עס וועט זיין אריגינעלער, הא?...

— יאָ, יאָ, אין לשון קודש איז שעהנער. „לידידי היקר הנדיב מ"ר ראטשילד יחיה..." פיעל אריגינעלער... — האט וואסערמאן באטא־טעוועט.

איז נאר ניט קיין וועלט... כא, כא, כא! — האט ראבינאוויטש נע־לאכט מיט א שטילען גליקזעליגען געלעכטער.

— ראבינאוויטש, ראבינאוויטש! איך האב שוין פאפיער! — האט נעשריען משה גלעקל פון רעסטאראן, קומט!

— איך נעה... איך נעה! — היינט דער „קאטעגאריישער אימפע־ראטיוו“... בארעכענט נאר, טאפה, דעם קאטעגאריישען אימפעראטיוו!— האט ענטציקט אויסגערופען די סטודענטקע, וועלכע האט געפונען איהר לעבענס־פרייד ניט אין ליעבע, נאר אין א קאטעגאריישען אימפעראטיוו. זי איז פערשוואונדען אין רעסטאראן, לאזענדיג הונטער זיך א שטי־מונג פון טרויער און טיפען מיטלייד...

— איך בעט אייך, ווער איז דער סוביעקט און ווער איז דאס באשעפעניש מיט דעם „קאטעגאריישען אימפעראטיוו“? — האט פלא־רא זיך געוועגדעט צו טאפה'ן, ווי צו אן אלטען גוטען באקאנטען

— דאס איז משה גלעקל, וועלכער רופט זיך דער בוימייסטער פון אידישען לעבען... און דאס איז נענוג... עס איז א מענש, וואס וויל אבקויפען ביי אבדול האמיד פאלעסטינא און סיריען פאר 12 מיליאן פראנק — האט איהר נעענטפערט וואסערמאן און האט זיך צולאכט.

— אה, לאכט ניט, — האט שמערצליך אויסגערופען פלאָרא — דער מאן האט דאך גלויבען אין דעם וואס ער וויל און זאגט.

— ניט לאכען? כא, כא, כא! וואס־זשע איז עס אויב ניט קיין נעלעכטער?

— ענטהוזיאסטען זיינען ניט לעכערליך... זעהט איהר, איהר מיט אייער סקעפטיציזם און נעלעכטער זייט מיר לעכערליכער ווי דער גלעקל — האט בייז נעזאגט פלאָרא און האט מיט אזא כעס א גלאנץ געטאן אויף איהם מיט איהרע שטאלענע אויגען, אזוי ווי זיין סקעפ־טיציזם וואלט איהר פערזענליך געטאהן א גרויסע עולה.

— א מאדנעם נעשמאק האט איהר! — האט בעליידיגט בע־מערקט וואסערמאן מיט א קרומען, בייזען שמייכעל אויף די ליפען.

— איז דער הערר אווענ? — האט געפרעגט דער קעלנער, וועל־כער האט געבראכט דעם פריהשטיק פאר משה גלעקל.

איך וועל אפשר אין רעסטאראן קריגען פאפיער. — אוך זיין קיי־לעכריגער גוף האט זיך א שלייערר געטהאן איבער דער וועראנדע ווי א געווארפענער באל אוך איז דאס פערשוואונדען.

ראבינאוויטש האט זיך אנגעשפארט אן דער וועראנדע אוך נע־וועגדעט א פערקלעהרטען בליק צו די אלפען־שפיצען.

אבער ניט די שהנע אלפען־נאטור האט געצויגען איהר אויפ־מערקזאמקייט. איהר גליקזעליגער, פערקלעהרטער שמייכעל, וואס האט געבלאנזשעט אויף איהרע טרוקענע בלוטלאזע ליפען איז ניט געקומען פון דרויסען אוך איז ניט געווען קיין אבשיין פון דעם בעצויבערטען אבערלאנד, וועלכעם האט נענלאנצט אוך געשטראהלט אין זיין נאנ־צער פריהלינגם־פראכט.

ראבינאוויטש האט בעלאנגט צו די אידישע גייסטער, פאר וועלכע די אויסערע נאטור עקזיסטירט ניט אוך וועלכע געהען פארבי איהר אוך בעמערקען זי ניט.

זיי לעבען אוך בעווענען זיך אין זייער אינערער וועלט, אין דער וועלט פון נעדאנקען אוך אידעען.

וואסערמאן האט זיי אלע נעקענט. די נאנצע קאלאניע מיט אלע איהרע מיטגליעדער.

— ווי געהט עס , ראבינאוויטש, מיט אייער קאנט־שטודיום?— האט זי וואסערמאן אנגעצויגען, אינלאדענדיג פלאראן מיט א וואונק, צו בעטראכטען דעם נייעם קרבן פון זיין גיפטיגער סאטירע.

— אך, וואסערמאן, קאנט האט מיר די אויגען געעפענט. מיין גאט, איז ער געניאל! אה, יעצט זעה איך ווי גרויס קאנט איז! — האט אויסגערופען ראבינאוויטש אוך א שמייכעל פון שטילער בע־גייסטערונג אוך גליק האט בעלויכטען דאס קלייגע קליינדינג אוך מיאוס'ע פנים'על.

— פארשטעהסט, טאפף? אן אוך פאר זיך איז טאפף ניט טאפף אוך ראבינאוויטש איז ניט ראבינאוויטש... כא, כא, כא! דאס איז געניאל!.. — וואס זאגט איהר טאפף, הא? טאפף, דער מאנבלאן איז ניט דער מאנבלאן, נאר אין מיין גייסט איז דאס א בארג... כא, כא, כא! די וועלט

— וואָס בויט אָט דער... דער קליינער מיט די ברילען?

— דערווייל גאָר ניט... זיין שטאַנדפונקט איז נאָך ביי איהם ניט קלאָר...

— וואָס הייסט?

— אָט וועט איהר באַלד הערען! מייזעל, איהר זייט אויך געקומען צו דער פערזאַמלונג?

— יע, נאָך דעם... פון וואָס פאַר א שטאַנדפונקט מיר וועלען עם בעטראַכטען — האָט איהם געענטפערט מייזעל, אויסווישענדיג די פענסנע מיט א טיכעלע, און קוקענדיג אויף זיין געלע קאַמפאַניאָנקע און אויף פלאַראַ מיט א קורצזיכטיגען קאָקעטירענדען בליק.

— אָה שטאַנדפונקט... צוערשט קומט דער שטאַנדפונקט... — האָט איהם אַנגעצויגען וואַסערמאַן.

— גאָווים... צוערשט מוז זיין א שטאַנדפונקט... אָן אויסגאַנגספונקט — האָט קאָקעטירט מייזעל מיט זיין טיעפזיניגען, קורצזיכטיגען בליק. — דאָס איז געווען ביז איצט דער אונגליק פון דער העברעאישער ליטעראַטור, וואָס די אידישע קריטיק האָט ניט געהאָט קיין אויסגאַנגספונקט... זי האָט ניט געהאָט קיין מאָס פון ליטעראַרישען ווערטה, און האָט ניט געוואוסט וואָס אייגענטליך זי וויל... דערפאַר איז אַלעס — דאָס גאַנצע שרייבען, געווען א מין בטלנות און מעהר גאָר ניט. און איך בין געווען דער ערשטער וועלכער האָט אריינגעטראָגען אין דער קריטיק א שטאַנדפונקט, אָן עסטעטישע און מאָראַלישע מאָס...

— יאָ, יאָ! איהר זייט דער ערשטער... ריכטיג! — האָט איהם בלומרשט פאַטאַקעוועט וואַסערמאַן.

— ניט אָזוי? איהר האָט גליייענט מיין לעצטען ארטיקעל אין „הצפירה"?

— ניין, לייבער...

— אַווא! שאַדע!... ווי קומט עס? — האָט זיך געערגערט מייזעל.

— איך בעדויער עס ווירקליך... האָט איהר פיליכט דעם אַרטיקעל ביי זיך?

— יא, ער איז אין רעסטאראן — האט געענטפערט וואסערמאן. — ער וועט וואהרשיינליך דארט עסען. — און דער קעלנער האט אוועק־געטראגען דאס עסען צוריק אין לאקאל.

דערווייל איז אויף דער ווארענדע ארויף א גאנצע כנופיא פון אידישע סטודענטן און סטודענטקעס.

אן דער שפיצע איז געגאנגען דער סטודענט מייזעל, א קליין דאר מענשעלע, מיט א גרינעם פנים און א פענסנע אויף א לאנגען, האר־באטען נאז.

ער האט געפיהרט אונטער'ן האנד א יונגע, געלע מיידעל מיט א קיילעבדיגען פנים, וועלכע האט איהם אויסגעהערט מיט א טיפען אויסדרוק פון אן ערנסטער, פלייסיגער און רעספעקטפולער שילערין.

מיט דער פרייער האנד ער געמאכט קרייזען אין דער לופט און האט ג'טענה'ט:

— הויפטזעכליך דער שטאנדפונקט... צוערשט מוז דער שטאנד־פונקט קלאר זיין... און דאס פערפאלג איך אין מיין שרייבען... היינט די שפראך... מיין שפראך... מיין שפראך... עס איז דאך פערל! אן עפאכע אין דער העברעאישער ליטעראטור!... איך האב דאך אזא זאנפטע פען...

— אה, וואסערמאן, טאפה! שלום! שלום־! ווי קומט איהר אהער? — האט אויסגעשריען דאס קליין, גרין מענשעלע מיט דער זאנפטער פען, בעטראכטענדיג די אונבעקאנטע און שהנע פלאקע מיט זיינע קורצזיכטיגע אויגען.

פלאקע האט זיך אבגעקעהרט מיט פערדרוס.

— סערוואוס! סערוואוס! שלום, שלום!... — האבען זיך אלע געגענזייטיג בעגריסט און האבען רוישיג פערנומען פלעצער נעבען די טישלעך און געמאכט בעשטעלונגען ביי צוויי קעלנער, וועלכע זיינען באלד געקומען פון רעסטאראן.

— ווער איז די חברה? — האט פלאקע געפרעגט ביי וואסער־מאן'ען מיט א מילדען טאן, אזוי ווי זי וואלט איהם געוואלט פאר־גיטיגען פאר איהר פריהער אונפריינדליכקייט.

— בוימיסטער... אלץ בוימיסטער פון אידישען לעבען!...

נעשפרונגען פון זיין אַרט מיט א ווילדען כעם אין זיינע גרויסע אויגען.

— טפו זאלסטו ווערען מיט דיין שטאַנדפונקט! — האָט ער אויסגעשפיגען מיט האַרץ — שטאַנדפונקט... שטאַנדפונקט... דו מיינסט דו ביזט א שרייבער? א שוסטער ביזטו, ניט קיין שרייבער! האָסטו נעהערט! טען... א אידישער טען! — ער האָט זיך נעקרימט אוּן כמעט אַווי ווי געציטערט פון כעס.

— איך בין מעהר שרייבער ווי דו מוזיקער! — האָט איהם נע־ענטפערט מייזעל מיט א געמאַכטער גלייכגילטיגקייט, אוּן האָט נאָך מעהר פערריסען דעם קאָפּ.

ער האָט פערביסען די ליפּען אוּן זיין גרינער פּנים איז געוואָרען נאָך גרינער פון כעס.

— איך בין ניט קיין מוזיקער! איך האָב קיינמאָל ניט געזאָגט, אז איך בין א מוזיקער! — האָט געשריען טאָפּף אוּן האָט געטרייי־סעלט פאָר מייזעל'ס פּנים מיט די קולאַקעס.

— משוגע'נער! וואָס איז מיט דיר היינט!? — האָט איהם וואָסערמאַן גענומען אונטער דער האַנד אוּן האָט איהם אַוועקגעפיהרט אַן א זייט. — וואָס אַרט דיך אז א מענש האָט א שטאַנדפונקט?

— אַוועק פון מיר! אַוועק פון מיר! — אוּן טאָפּף האָט א בליאַסקע נעטאָן מיט א פּאָאר שורות ווייסע ציין ווי א וואָלף.

— וואו איז מיין פרישטיק? קעלנער! קעלנער! אָה, מייזעל! כץ! שלום, שלום, חברים! אַזוי שפּעט? — האָט וויעדער נעשאָטען גלעקעלט. — אָך, וועו אונזער פּאָלק זאָל בעזיצען דייטשע פינקטליכ־קייט! גוואָלד, גיט מיר הונדערט טויזענד יונגע אידען, אירישע קעפּ, אוּן דייטשע פינקטליכקייט, וועט איהר זעהן, א דוח אין אייערע בויי־נער אַריין, וואָס איך וועל מאַכען!... יעדער איר קריגט דאָן ביי מיר אַן איינענעם וויינשטאָק אוּן 100 אקער ערד, ווי איך בין משה גלעקעל! — גלעקעל, גלעקעל! — האָט נעשריען ראַבינאָוויטש פון רעס־טאָראַן.

— איך נעה! איך נעה!... פּאַרגעסט ניט, חברים, אַז אום 3 א זייגער האָבען מיר נאָך א פּראָטעסט־פערזאַמלונג... חברים! מיר

— ניין, אבער איך וועל איהם אייך געבען... איהר זאלט איהם נאר ניט פערלירען! איך האב מעהר ניט ווי איין איינציגען עק־זעמפלאר. שא, מיין ארטיקעל „על הבמות" האט איהר דאך געלעזען?

— אה, דעם האב איך געלעזען!...

— נו, ווי געפעהלט ער אייך?

— נרויס, גרויסארטיג!

— ניט אמת? — האט אויפגעשטראהלט מיזעל — אה, דער ארטיקעל איז אן עפאכע! איך שלאג דארט איין א נייעם וועג... ביז מיר האט נאך קיינער אזוי ניט געשריעבען...

— א זאנפטע פערער! — האט איהם אלץ פאטאקעווענט וואסערמאן.

— פסס... א פערער... א בלומענשפראך!

— איהר וויסט מיט וועמען איך וואלט אייך פארגלייכט?

— מיט וועמען? — האט געפרעגט מיזעל, זיך שמעלצענדיג פון פערנעניגען און זעלבסט־צופריעדענהייט.

— מיט טען'ען, מיט דעם פראנצויזישען טען!... איהר זייט דער טען פון דער העברעאישער ליטעראטור.

עס איז געווען שוין נעכאפט איבער דער מאס, צופיעל...

— מיט טען'ען... מיט טען'ען... — האט זיך פערטראכט מיזעל. — הם... עס קען זיין אז וואסערמאן האט רעכט... מיר האבען עהנ־ליכקייטען, גלייבע שטאנדפונקטען... — האט זיך געווענדעט מיט טריאומף מיזעל צו זיין געלער פערעהרערין. — יא, איהר האט רעכט וואסערמאן! מיר האבען עהנליבע שטאנדפונקטען.

און דאס קליין מענשעלע האט ארויסגעלעגט די הענד אין די קעשענעס און האט אנגעהויבען מיט א פארריסען קעפעל צו שפאצירען הין־און־צוריק איבער די וועראנדע ווי א יונג העהנדעלע, וואס הויבט אן צו שפילען די ראלע פון א דערוואקסענעם האהן צוויישען די היהנער...

טאפה, וואס איז ביז איצט געזעסען שטיל מיט אן ארעפגעלאזטען קאפ, האט מעהר ניט געקענט אויסהאלטען און איז פלוצלונג אויפ־

חברים! דאָ זענען פערטראָטען די צוויי גרויסע שטראָמען, וואָס בילדען דעם גרויסען אָקעאַן פון דער גרעסטער פאָלקס־בעוועגונג אין דער אידישער געשיכטע! — האָט אַנגעהויבען גלעקעל, מיט אַן אָקאָדמישען טאָן, זיך אַנשפּאָרענדיג מיט ביידע הענד אויף טיש, מיט אַ בעוועגונג אין וועלכע ער האָט קאָפירט דעם פּראָפעסאָר פון פילאָזאָפיע — איך זעה פאָר מיר דאָ „הערצל'יסטען" און „אחד־העם'יסטען"... די טעאָריע און די פּראַקטיק — און גלעקעל האָט אַוועקגעלעגט צוויי פינגער פונקט ווי עס פלעגט טהאָן אויף זייטע פּאָרלעזונגען דערזעלבער פּראָפעסאָר און זיין שטימע איז דערצו גע־ווארען העכער און מעכטיגער.

— מיר זיינען אפילו דאָ וועניג... א קליינער הויפען פון מענשען — און זיין שטימע האָט זיך ביי דעם אָנבליק פון דער קליינער צאָל נאָכפאָלגער אראָפּגעלאָזט אויף עטליכע טענער. — דאָס דאַרף אונז נישט אָבשרעקען... אַלע גרויסע בעוועגונגען האָבען זיך אזוי אָנגע־הויבען — האָט געטרייסט די פערזאַמלונג גלעקעל, און זיין שטימע צו גלייך מיט'ן גרויסען ווילד־בעוואָקסענעם קאָפּ, האָבען זיך ווידער אויפגעהויבען. — א פּאָאר אידעאַליסטען... טרוימער..., הויפּטזאַך־ליך אָפּטימיסטען און ניט קיין פעסימיסטען, ווי אונזער וואָסערמאַן, — האָט גלעקעל אריינגעוואָרפען א שטיין אין וואָסערמאַן'ס גאַר־טען. — זיי האָבען קיין מאָהל נאָך ניט געשאָפען... די טרוימער האָבען זיך פערזאַמלט אזוי ווי מיר דאָ...

— ריכטיג, זעהר ריכטיג! — האָט בעמערקט פלאָרא, און האָט צוגעוואָרפען וואָסערמאַן'ען אַן ערנסטען בליק פון איהרע שטאָהל־גרויע אויגען.

גלעקעל האָט אונטערגעכאָפּט די באָמערקונג און דעם ערנסטען בליק, און האָט געענדיגט מיט פאָטאָס.

— און די טרוימער האָבען אָנגעצונדען די גרויסע פאָלקס־בע־וועגונגען!

— בראַוואָ! בראַוואָ! — האָבען אָפּלאָדירט די סטודענטקעס און אפילו מייזעל'ס גלעזע פערעהרערין.

מוזען פּראָטעסטירען אין מאָסען געגען די ברוטאַליטעט, וואָס די טערקישע רעגירונג בעגעהט געגען די ארמענער! מיר דאַרפען וויי־זען אַברוי האָמיד, אז מיר זענען געגען די ווילדע, באַרבאַרישע, גרוי־זאָמע און ניעדערטרעכטיגע שאַנדטהאַטען פון דער טערקישער רע־גירונג! מיר, אידען, זענען אפילו יאָהרהונדערטע אין די בעסטע בעציהונגען מיט דעם טערקישען פאָלק, אָבער מיר — דאָס אידישע נעוויסען, דאַרפען פּראָטעסטירען! — האָט גלעקל געשריען אין אזא ווילדען פּאטאָס, אז באזוכער פון „רויטען הירש" זענען צוגעלאָפען צו די אפענע פענסטער.

— גלעקל! גלעקל! — האָט איהם אלץ גערופען ראַבינא־וויטש.

— איך געה, איך געה! — און גלעקל האָט זיך א טראָג געטאָן ווי א בייזער ווינד.

דער קעלנער האָט וויעדער געבראַכט אויף דער ווראַנדע זיין פּריהשטיק.

— מיין ליעבער הערר! איך בין ניט פעפליכטעט אייך נאָכ־צוואָגען! — האָט זיך געבייזערט דער קעלנער, כאָפּענדיג דעם פּלי־העגדען גלעקל ביי דער פּאָלע פון זיין וויזיטקע.

גלעקל האָט איהם אבער קוים באַמערקט און איז פּאַרשוואונדען, איז באלד געלאָפען צוריק צו די חברים מיט א גלעקל אין דער האַנד אוז האָט שוין געעפענט די פּאַרזאַמלונג, וועלכע האָט געזאָלט לייגען דעם ערשטען שטיין פוז זיינע גרויסע קולטור־פּלענער אין ארץ ישראל.

— מיינע העררן! די פערזאַמלונג איז ערעפענט. סעקרעטער ראַבינאָוויטש, פּאַרנעהמט אייער פּלאַץ! האָט בעפוילען דער פּאַר־זיצענדער מיט א מאַיעסטעטישער האַנד־בעוועגונג פון א קעניג, וועל־כער גאָט עפענען זיין פּאַרלאַמענט מיט א טראָן־רעדע.

— און איהר, מיינע העררן, זייט איינגעלאַדען אלם ווילקאָמענע גאסט! — האָט זיך גלעקל גנעדיג פערבויגען אין דער זייט וואו עס זענען גענעסען פלאָרא און דער בלינדער סאַלאָווייטשיק.

פלאָרא האָט זיך קוים איינגעהאַלטען אום ניט אויסצושיסען מיט א גלעזעטער.

— ווי וואָגט ער מיך צו שטעלען נעבען הלוי'ן און מענדעלסאָנ'ען? דאָס איז דאָך א חילול הקודש... א בעליידיגונג פאַר די מוזיק... וועד בין איך? עס איז דאָך א געלעכטער.

— די גרויסע מענער זיינען תמיד בעשיידען... איהר זעהט? — האָט זיך וואָסערמאַן געוועדעט צו פּלאָראָן.

— דו גענסט אַוועק, צו ניין? — און טאָפּף האָט אויפגעהויבען דאָס בענקעל אויף וואָסערמאַן.

— שא... משוגענער! — און וואָסערמאַן האָט אויסגערופען בייאיהם דאָס בענקעל, — וואָס ווילסט מען דעו? מען ווילּ, אז דיינע טעכטער זאָלען קלינגען צוויישען די בערג און טאָהלען פון אונזער הייליג לאַנד... א יא, גלעקעל?

— איך פּראָטעסטיר... איך פּראָטעסטיר...

— מען קען זיין פּראָטעסט אַריינטראָגען אין פּראָטאָקאָל, — האָט נעזאָגט גלעקעל.

— למען השם, למען השם טראָגט עס אַריין — האָט אלץ אירא־ניזירט וואָסערמאַן.

— סעקרעטאַר, טראָגט אריין טאָפּף'ס פּראָטעסט אין פּראָטאָקאָל, — האָט אין גרעסטען ערנסט בעפוילען גלעקעל.

— וואָס זאָל איך אַריינטראָגען? — האָט ניט פערשטאַנען ראַבינאָוויטש.

— טראָגט אַריין, אז טאָפּף איז בעליידיגט פאַר די מוזיק, — האָט צו איהר נעזאָגט וואָסערמאַן.

— יא, יא... טראָגט עס אַריין, — האָט צעשטרויט געהייסען גלעקעל, וועלכער האָט זיך וויעדער געטראָגען אויף די כוואָליעס פון דער גרויסער פאָלקס־בעוועגונג, — אלזא, דער אינצידענט איז ערלעדיגט, מיינע הערען און דאָמען! די היים זאָל געשאָפען ווערען... אז אונזער נאציאָנאָלע מוזיק וועט קרינגען א היים, וועלען מיר שאָפען א היים פאַר אונזער וויסענשאָפט...

— שאָפט עטוואָס פאַר דער כעמיע, פאַני גלעקעל! טאָפּף קריגט א היים, זאָל איך אויך קריגען א מקום מנוחה... אָט האָב איך ניט צו בעצאָהלען פאַר'ן לאָבאָראָטאָריום און מען לאָזט מיך שוין ניט

מייזעל האט גלעקעל׳ס ערפאלג שוין ניט נעקענט איבערטראגן. זיין פענסנע האט שוין געשפרונגען פון זיין נאז און ער האט אונגעדולדיג געשריען:

— צור זאכע! צור זאכע! פארויצענדער! מיר דארפען א שטאנדפונקט אוו ניט קיין פראזען!

— יא, יא, צור זאכע! צור זאכע! — האבען נעשריען די אי־בעריגע מענער.

— באלד, באלד! נעדולד! — האט זיי בערוהיגט גלעקעל.

— קוק נאר אן... ער האט קיין צייט ניט! — האט זיך פלוצ־לינג ווידער אנגערופען טאפף פון זיין ווינקעל, אוו האט א קנאק נעטאן מיט זיינע ווייסע ציין.

דער גאנצער ערנסט פון דער פערזאמלונג איז פערשוואונדען נע־ווארען. צוערשט האט זיך צולאכט פלארא אוו איהר געלעבטער איז אווענ צו די בערג אוו צום טהאל אוו איז נעקומען צולויפען באלד צוריק מיט א גליקליכען ווידערקול.

נעלאכט האבען אלע, אפילו מייזעל.

— מיינע הערען, מיינע הערען! זאל זיין שטיל! — האט נע־קלונגען משה גלעקעל. — מיר האבען זיך פערזאמעלט צו לייגען דעם ערשטען שטיין פאר אונזער קולטור־ארבייט אין פאלעסטינא. איך האב אויסגעארבייט די סטאטוטען פאר א קאנסערוואטאריום אין יפו... סעקרעטאר ראבינאוויטש וועט זיי אייך פארלעזען! מיר מוזען שא־פען א היים פאר אונזער נאציאנאלער מוזיק... נענוג האט זי זיך נע־וואלגערט איבער די גאנצע וועלט... מעערבער׳ס, מענדעלסאן׳ס, הלוי׳ס, טאפף׳ס, צוריק אין אייער אלטער היים! — האט געשריען גלעקעל — דארט וואו אונזערע לוים האבען געזונגען... אייערע זיסע טענער זאלען קלינגען אויף די בערג און די טהאלען פון ארץ ישראל.

— עס איז געמיין... עס איז נידערטרעכטיג — האט זיך ווידער געקאכט טאפף, האלטענדיג שוין א ביינקעל אין דער האנד.

— וואס איז געמיין? וואס קאכסטו זיך? — האט איהם נע־פרענט וואסערמאן.

— איך בעט דאָס וואָרט, גיט מיר דאָס וואָרט, — האָבען אַלע מיט א מאל פערלאָנגט דאָס וואָרט.

די געסט פון רעסטאָראַן זיינען געשטאַנען אין די פענסטער און האָבען בעטראַכט די רוסען, ווי מען האָט זיי געוויזן אין דער שווייץ, ווי משוגעים. גלעקעל האָט געקלונגען מיט אַלע כחות און געשריען:

— רוחיג! אַרדנונג! אַרדנונג!

עס זיינען פאַרביי עטליכע מינוט ביז עס איז צוריק שטיל געווארען.

— דאָס וואָרט האָט דער חבר פּאַסטערנאַק, — האָט זיך אָנגעפּוען גלעקעל נאָך א לאַנגען, ערנסטען שטילשווייגען.

— איך מוז צוערשט פּראָטעסטירען געגען דעם, וואָס גלעקעל האָט מיך שוין פערערבענט צוויישען זיינע חסידים און נאָכפאַלגער, — האָט אָנגעהויבען פּאַסטערנאַק.

— קוק איהם נאָר אָן... עס קאָסט איהם געלט! — האָט זיך א קרים געטאָן גלעקעל.

— מיין וועלט־אַנשויאונג ערלויבט מיר ניט, — האָט פּאַרטגעזעצט פּאַסטערנאַק, קאָפּירענדיג די זעלבע רעקלאַמאַטאָרישע בעווענונגען פון דעם פּראָפעסאָר דער פילאָזאָפיע, און ביים וואָרט „וועלט־אַנשויאונג" האָט ער פערריסען דעם קאָפּ, — יאָ, מיין וועלט־אַנשויאונג ערלויבט מיר ניט צו צושטימען צו א פּראָיעקט, וועלכער שטרעבט דעם אידישען גייסט איבערצוצעגן פון אייראָפּע נאָך אזיען. מיינע הערען! איהר דאַרפט ניט פערגעסען, אז מיר אידען האָבען א הייליגע ציוויליזאַטאָרישע מיסיאָן אויף דער וועלט... מיר מוזען בלייבען דא צווישען די פעלקער, זיי לערנען יושר און גערעכטיגקייט...

— א קלאָג איז צו אונז, טאָפּף! מיר בלייבען שוין ווידער אהן א היים, — האָט וואָסערמאַן אויסגעשריען מיט א געמאַכטער פערצווייפלונג.

גלעקעל האָט פּאַסטערנאַק'ס וועלט־אַנשויאונג געטראָפען ווי א מעסער אין האַרצען און ער האָט זיך פון וועהטאָג א כאָפּ געטאָן ביים קאָפּ.

אריין... אהן מיר פאהרט טאפּף סיי ווי סיי ניט... א יא, טאפּף? — האט זיך אלץ ביליג און באנאל גע'חכמ'עט וואסערמאן.

— לאך ניט, לאך ניט, מיר וועלען שאפען... אלעם מאכען... אן אוניווערזיטעט מיט הכל אשר בכל... אונזערע וואסערמאנס וועלען זיך ניט ארומוואלגערען מהר אין אייראפּא און פּוילן אונטער דעם איינפּלום פון דער אייראפּאישער סקעפּטישער קולטור... מיר דארפען געזונטע און ניט קיין קראנקע, פּוילע צופּאלענע גייסטער, — האט פּאטעטיש געענדיגט גלעקעל.

— בראוואָ, בראוואָ! — האבען אפּלאדירט די סטודענטקעס, געזונטע און ניט קיין קראנקע, פּוילע גייסטער, — האט פּאטעטיש געענדיגט גלעקעל.

— איהר הערט? איך קריג שוין אויך א היים, — האט זיך געוועדט וואסערמאן צו פּלאראן. — אלוא? בין איך און די כעמיע שוין אויך פערזארגט?

— געגוג אייך שוין, — האט שוין נישט געקענט אויסהאלטען פּלארא און זיך אבגעוונדט פון איהם מיט פּראכטוננ.

מייזעל איז אויפּגעשפּרונגען פון זיין ארט:

— מיינע הערען! איך געפּון וואסערמאנ'ס אירענישע בעמערקונגען פּאר העכסט בעליידיגענד פּאר אונזער פערזאמלונג... פון שטאנדפונקט...

— אה, שטאנדפונקט... שטאנדפונקט... פערפּלוכטער שטאנדפונקט — האט איהם אונטערבראכען וואסערמאן.

— אט וועט איהר זעהן, אז איך וועל איהם היינט פּלעטען דעם קאפּ מיט זיין שטאנדפונקט, — האט זיך ווידער אנגערופען טאפּף.

עס האט געשמעקט מיט א סקאנדאל.

גלעקעל האט דאס געוואלט פערהיטען און ער האט געשריען:

— אין פּראטאקאל! אלעם, מיינע הערען, וועט אריינגעטראגען ווערען אין פּראטאקאל.

— איך בעט דאס וואָרט, — האט זיך געמעלדעט א סטודענט פּאסטערנאק.

חברים אוו חברות אוו געשארפט דעם שלאגענדען וויץ פון זיינע געגנער...

זיינע פשוט'ע אידישע קללות האבען איהם נעקענט נעבען די רע־פוטאציע פון א גרויסען פאלקס־מענש, האבען איהם אבער געמאכט פאר'ן קלענסטען אוו אריימסטען דעבאטירער...

זיינע ארגומענטען זיינען תמיד געווען נאיוו, ווי זיינע גרויסע פראיעקטען...

אוו אז דער סטודענט כץ האט זיך גענומען אויסלענען זיין שטאנד־פונקט, וועלכער איז געווען דער שטאנדפונקט פון א סאציאליסט רע־וואלוציאו, וועלכע וועט שוין לייזען אלע פראגען אוו וועלט פראב־לעמען, האט זיך גלעקעל שיעור ניט צו ווייניט פון פערצוויפלונג.

— וועה איז מיר, גזלנים! איהר האט דאך מיט מיר שוין אלע מסכים געווען, טא וואס א רוח האט אייך געבראכט אהער? אוי, בטלנים! תהלים זאגער! אוו וויי איז דער דין, אז דאס אידישע פאלק האט שוין נישט קיין כח צו ווארטען ביז איהר סאציאליסטען — א מגפה אויף אייך, רבונו של עולם, אוו דאס א גיכע — וועלען לעזען די סאציאליסטישע פראגע?

— עס וועט שוין לאנג ניט געדויערען, וועד זעהט דען ניט, אז מיר שטעהען שוין אויף דער שוועל פון א סאציאליסטישע רעוואלוציאו?

— האט פערזיכערט כץ.

— זאלסטו מיר אזוי לעבען מיט דעם סאציאליזם דיינעם אינ־איינעם, רבונו של עולם!

— א קלאג איז צו אונז, טאפף, עס האלט שלעכט... קרחת וועלען מיר האבען אוו ניט קיין היים... אלוא, מיר מוזען שוין ווייטער הוי־זירען.

וואסערמאו, דער אקטיאר אוו אבשפאטער האט זיך שוין מעהר ניט נעקענט איינהאלטען.

פערכאפט פון דעם ספעקטאקעל, וועלכער איז געווען אזוי קא־מיש, האט פלארא אין גאנצען פארגעסען איז זיין עקזיסטענץ אוו אפילו ניט רעאגירט אויף אלע זיינע סארקאסטישע אוו קלוגע בא־מערקונגען אוו צווישענרופען איז דער דעבאטע...

— וועה איז מיר, — האָט ער זיך געקרימט, אזוי ווי עס וואָלטען איהם אנגעכאפט בויכקרעמפּפען, אַרער א שטאַרקער צאָהן־וועהטאָג, — דו ביסט דאָך א גענעהרליכער מיסטיקער, ווי איך בין א איד! פערבראנגען דאָרף מען דאָך דיך... אויף דעם פייער, זאָל איך אזוי לעבען... אוי, א פאָלק! א פאָלק פון מיסטיקער און בעלי חלומות, גערהג'עט זאָלט איהר ווערען — האָט זיך גלעקל געשאָלטען ווי א מאַרק אידענע. צו דעם סטיל פלעגט ער איבערגעהן כסדר אין סאָמע ברען פון א דעבאַטע. — ווארט! איך שרייב יעצט א רעפּראָט וואו איך צוקלאָפּ אייער הייליגע מיסיאָן אויף טויט...

— ער שרייבט ערשט... כא, כא, כא, — האָט זיך אויסגעלאַכט מייזל, — איד האָב שוין די הייליגע מיסיאָן לאַנג צוקלאָפּט און עס איז שוין פון איהר לאַנג קיין שריד ופליט ניט געבליבען... זעהט מיין ארטיקל איז הצפירה...

און אזוי האָט זיך אין מיטען העלען טאָג אויף דער ווראַנדע פון „רויטען הירש" צופלאָקערט א דעבאַטע, איינע פון די דעבאַטען, וועלכע האָבען אויסגעמאכט א טייל פון קוריקולום פון די סטודענטען און אפשר דעם וויכטיגסטען טייל, וויל אויף די דעבאַטען איז פאַרשוועדעט געווארען מעהר צייט און שוויים ווי אויף'ן שטודיום...

יעדער האָט געוואָלט באַווייזען, אז ער האָט זיין אייגענעם שטאַנדפונקט, אז ער איז אריגינעל... און אריגינעל האָט געמוזט זיין יעדער בחור, ווייניגסטענס אין די אויגען פון זיין מיידעל...

אויב דער פּאָוליז שטאַלצירט פאַר דער פּאָוע מיט די שהנע פעדערען פון זיין עק וואָרום זאָל א בחור ניט שטאַלצירען פאַר זיין מיידעל מיט זיין אריגינעלען שטאַנדפונקט?

אין שטורם אבער פון דער היציגער דעבאַטע האָבען גלעקל'ס שיפען גלעיטען איין אַוואריע נאָך דער צווייטער... און זיינען דען זיינע חברים געקומען מיט איהם מסכים זיין?

ארימער גלעקל! אפילו דאָס שילטען האָט איהם ניט נעהאַלפען... יעדער אויסברוך פון זיינע ווייבערשע רעפליקען און טיראַרען האָבען בלויז ארויסגערופען א בייזען, שפּאַטישען גלעכטער ביי די

פלאָרא האָט עס דערזעהן, דערפיהלט זייער וועהטאָג אין איהר הארץ...

א רחמנות איז געווען צו קוקען אויף טאָפּף'ן. דער כאַראַקטער־לאָזער, צופּאַטעלטער גרויסער מענש איז געשטאַנען אין מיטען דער ווראַנדע, ווי א גרויס אונבעהאָלפּען קינד מיט אן אראבגעלאָזטען, פערשעהמטען קאָפּ. מיט דעם פון האָלז אויף א רומען היינגענדעם הויזירער קעסטעל אויף זיין ברוסט האָט ער אויסגעזעהן ווי א פּאַר־ברעכער, וועלכען מען האָט צוגענאָגעלט צום שאנדברעט...

אייניגע סעקונדען זיינען פאָריבער אין א שווייגען פון צוטומעלטע.

און די פערוואונדעטע און טיעף בעליידיגטע הערצער האָט זיך שוין אבער געהויבען א שטורם...

די ערשטע, וועלכע איז געקומען צו זיך, איז געווען פלאָרא.

האָסטיג איז זי צוגעלאָפּען צו טאָפּף'ן, האָט א כאַפּ געטאָן דאָס קעסטעל, עס געוואָלט פון איהם אַרונטער רייסען און צושמעטערען.

וואָסערמאָן האָט זי געכאַפּט ביי דער האַנד.

— איהר זייט א פּאַיאָץ, א געמיינער קערל! — האָט אויסגע־שריען פלאָרא, וואָסערמאַנ'ען גלייך אין פּנים אריין מיט א פּאָאר צארנדיגע אויגען, ציטערענד קאָנוואולסיוו מיט דעם גאנצען קער־פער פון שטאַרקער אויפרעגונג.

— די געשיכטע געהט אייך ווייניג אָן — און וואָסערמאָן האָט אבגעפיהרט איהר האַנד פון קעסטעל — איהר זעהט דאָך, וואָס דאָ טוט זיך. ביי דעם איז דער שטאַנדפונקט נאָך ניט קלאָר... דער האָט נאָך לעת עתה א הייליגע מיסיאָן אין אירראָפּא צו ערליידיגען... דער מוז צוערשט די סאַציאָלע פראָגע לייזען. כא, כא, כא, — האָט ער געלאַכט ווי א טייוועל.

— ניין, טאָפּף! עס איז שלעכט... דערווייל זאָל דער איד נאָך הויזירען... אדיע, קאָמעראדען! — און דער אקטיאָר האָט זיך מעאָט־ראָליש פערבויגען פאָר דער אסיפה, גענומען דעם כאַראַקטערלאָזען און ערנידעריגטען חבר זיינעם ביי דער האַנד און זיך גענומען מיט איהם געהן צו די טרעפּ ווי מיט א שטומען געפאַנגענעם.

עס האָט זיך אין איהם אַנגעצונדען אַן אייפערזוכט... דער אַק־טיאר אין איהם האָט איהם וווייטער תמיד געטריבען צו די עקסטרע־מען, וועלכע האָבען תמיד זיך געגרענעצט מיט סקאַנדאַל...

ער האָט געכאַפט א קעסטל און האָט עס שנעל אַנגעטאָן טאַפּ'ן אויף דעם האַלז, דאָס צווייטע אויף זיך, און האָט אַנגעהויבען אויס־צושרייען:

— קעמעלעך, בייטעלעך, פינגערלעך, מעסערלעך, זייגערלעך... אלעס ביליג, ביליג, קויפט, קויפט...

דאָס אַלעס איז געשען אַזוי שנעל און אַזוי אונערוואַרטעט, אַז אַלע זיינען געבליבען זיצען שטום מיט אויסגעלאַנצטע אויגען פון איבעראשונג.

די קעלנער פון רעסטאָראַן און א פּאָר גענסט, וועלכע זיינען געשטאַנען אין די אַפּענע פענסטער און פאַרפאַלגט די דעבאַטע פון די „רוסען" מיט בליקען פון שפּאַטישער נייגיער און חוזק, האָבען אויסגעשאסען אין א ווילדען געלעכטער.

דער שפּאַט פון די שווייצער האָט זיך איינגעשניטען אין די פּנימער פון די פערוואַמעלטע און זיך אַבגעדרוקט דאָרט מיט א טיפען וועהטאג פון שאַנדע, פון באַשפּיגענע און ערנידעריגטע.

דער בלינדער סאַלאָוויטשיק איז אויפגעשפרונגען און געציטערט ווי א לולב.

און פלאָרא?

איהר פּנים איז געווען אונבעשרייבליך...

האָט דען ניט דער קלאון עס געטאָן צוליעב איהר? אום אויס־צונעהמען איז איהרע אויגען, זי אַמוזירען?

אה, פרויען ווייסען עס!... זיי דערפיהלען עס באַלד...

דער גאַנצער אידישער גלות, וועלכער איז געווען מיט אַלע זיינע זייטען און פּאַרבען פאַרקערפּערט אין דער נאַטור פון סטודענט וואַ־סערמאַן, וועלכען די גאַנצע קאַלאָניע, אַחוץ טאַפּ'ן, האָט טיפּ גע־האַסט, איז יעצט ערשיענען פּאָר די טרוימער און בוימייסטער פון אידישען לעבען און האָט זיי א שפּיי געטאָן אין פּנים אריין...

א געפיהל פון פיזישען עקעל האָט געקרומט איהר פנים, געשווי־דערט מיט איהרע אקסעל.

— כאַ, כאַ, כאַ, — האָט זי זיך פרובירט צו לאַכען — נו, גענען דעם וועט מיד שוין מיין פיינער געשמאַק שיצען.

— ער וועט אייד ניט שיצען!... אוז אויב איהר וועט ניט זיין מיין פרוי, וועט איהר ווערען מיין געליעבטע... מיין מעטרעסע... — ער האָט דאַביי איינגענראָבען אין איהר פנים זיינע קורצזיכטיגע אוי־גען, ווי א בלוטדורשטינער טינער די ציין...

— אה, דו פרעכער לומפ! ווי וואגט איהר עס? — אוז פלאָרא האָט זיך אויסגעצויגען, ווי א ווילדע פאַנטערע פאר איהר בלוט־דור־שטיגען שפרונג, אוז זיך פערמאַסטען צו דערלאַנגען דעם פרעכען מאן א הילכינען פאטש...

וואַסערמאַן האָט אבער רעכטצייטיג געכאַפט די ווייסע, שהנע האנד פון דער בעריהמטער קלאַווירקינסטלערין אוז זי צוערשט ווי מיט אן אייזערנעם צוואַנג פעסט פארקלעמט אין זיינער, פערקלעמט אזוי, אז זי איז בלייך געוואָרען פון פיין אוז שמערץ... האָט זי גע־האלטען אזוי א רגע, ניט אראבלאזענדיג פון איהר טויט בלייכען פנים זיינע אויגען, דערנאך זי לאנגזאם צו געטראגען צו זיינע ליפען אוז א קוש געטאהן... א שטילען קוש געטאהן.

די פאנטערע איז געבליבען שטעהן א פערגליווערטע אוז מיט אויסגעלאשענעם צארען... זי האָט ארונטער געלאזט דעם קאפ אוז האָט ניט געמאכט קיין בעוועגונג צו בעפרייען די ביז צום פיין פער־קלעמטע פינגער פון זיין האנד.

אזא זיסען פיין האָט זי נאר קיין מאל ניט געפיהלט...

אוז ער האָט אויך ניט אראבגעלאזט דעם היפנאטיזירענדען קורצ־זיכטינען אוז הונגעריגען בליק, אזוי ווי ער וואלט מיט דעם בליק געטרונקען איהר בלוט...

דערנאך האָט ער אננעטאן צוריק זיין פענסנע, האָט נענומען אונטער'ן ארים זיין שטומען אוז פארהיפנאטיזירטען חבר אוז זיך מיט איהם נעלאזט נעהן צו די טרעפ פון דער ווראנדע...

דאָ האָט זיך גלעקעל א וואַרף געטאָן אויף וואַסערמאַן'ען מיט א שפּרונג פון א צורייצטען לייב, וואָס איז ארוים פון שטייג.

— דו צופּוילטער, פּארשימעלטער סקעפּטיקער! דו וועסט נאָר ניט שאפען, דו אַרימע, עלענדע נשמה...

— יאָ, יאָ! אַרימע, עלענדע נשמה... ווי עלענד און אַרים איהר זייט געגען איהם, געגען זיי אַלע! — זי האָט דאָביי מיט איהרע צארניקע בליקען אונטער לאַנגע ציטערנדע וויהעס איהם געמאַסטען פון קאָפּ ביז די פים און איהם בעגאַסען מיט פּעראַכטונג.

— פלאָרא! פלאָרא! — האָט ענגסטליך זי גערופען דער בלינ־דער ברודער, א ציטערנדער ווי א פיש פון אויפרעגונג. פּאַר זיין מו־זיקאַלישער נשמה איז דאָס געווען צו גראָטעסק, איינפאַך אומגעלומ־פּערט שרייענדע טענער...

— איך בעדויער אייך... איהר וועט זעהר טרויעריג ענדיגען. איך פערזיכער אייך! — און זי האָט זיך אויסגעדרעהט צו איהם מיט די פּליצעם און זיך געלאַזט נעהן צום ברודער.

דער מעפיסטאָפעלישער שמייכעל איז פערשוואונדען פון וואַסער־מאַן'ס פּנים. ער האָט מיט א שנעלער, נעכאָפּטער האַנד־בעוועגונג ארונטערגעכאָפּט די פּענסנע פון די אויגען און האָט איהר נאָכגעשלי־דערט א צוטומעלטען בליק. זיין פּנים איז פּלוצים נעוואָרען טויט בלייך און האָט קאַנוואַלסיוו געציטערט, ווי פון אַן אינווייניגסטען טיעפּען שמערץ, ווי ביי א טויטליך פערוואונדעטען... באַלד האָט אין זיינע אויגען אויפגעפלאַקערט א בייזער דראָהענדער פלאַם...

— איידער איך וועל טרויעריג ענדיגען וועל איך אייך, שהנע פלאָרא, נאָך האָבען אַלס מיין ווייב! — האָט ער איהר נאָכגעשלי־דערט.

— וואָס? האָט זי זיך שנעל אומגעדרעהט צו איהם, ווי גע־טראָפען פון א קויל.

— איך פערזיכער אייך!

זי איז צוגעלאָפען צו איהם און איינגעגראָבען איהרע פלאַקערנדע בליקען איז זיין פּנים.

צוויי חברים

— מעסערלער, פינגערלער, בייטלער, זיגערלער. בילינ... בילינ... קויפט... קויפט... האט דער הויזירער ווידער אויסגעשריען זיין קראם איז די אפענע פענסטער פון „רויטען הירש".

✧ ✧ ✧

צוויטער קאפיטעל

וואסערמאן אוז טאפֿ האבען געוואוינט אין אונטערשטען טייל פון שטאדט, ווייט פון דעם קוואַרטאל, וואס איז געווען באַוואוינט פון די רוסישע סטודענטען אוז פלעגען זיך זעהר זעלטען וווייזען אין דער קאלאניע, אויף איהרע פערזאמלונגען אוז רעפעראטען...

די קאלאניע האט זיי ביידע ניט געליעבט אוז זיך פערהאלטען צו זיי מיט פערדאכט. זיי האבען געלעבט אין א פערוואַרפענעם ווינקעל פון שטאדט, איינזאם אוז איזאלירט אוז אז זיי פלעגען אמאל זיך שוין יא בעווייזען אין דער סטודענטישער קיך, אדער אויף א פערזאמלונג, איז דאס געווען צוליעב רעקוויזיציאנס־צוועקען ד. ה. צו קריגען א פאאר פראנק, אזוי ווי הונגערליג אוז פערצוויפעלטע וועלף פערלאזען אין א וינטער־נאכט דעם וואלד אוז לויפען אין דארף אריין נאך רויב...

עס איז געווען א וואונדער־שעהנער פריהמארגען... די אלפען האבען שוין אנגעהויבען דא אוז דארט אויסצוטאן פון זיך זייערע נעבעלדיגע גרויע קליידער אוז אנטאן מיט ליכט אוז גלאנץ בעגאסענע מארגען־רעק.

אז וואסערמאן האט געעפענט די אויגען, איז זייער קלייניער ציימער שוין געווען אינגאנצען פארפלייצט פון זונענליכט אוז זייערע ברודיגע אוז צואוואַרפענע געלעגערס האבען אויסגעזעהן אין העלען, גלאנצענדען פריהלינגס־מארגען ווי צוויי גרויסע, שמוציגע אוז אבשטויסענדע פלעקען...

אויף דעם פערשטויבטען, נאסען טיש, אויף וועלכען עס האבען זיך געוואלגערט אין אונארדנונג ביכער, מאנוסקריפטען, פערדארטע שטיקלאך ברויט אוז ברודיגע שטיקלאך צוקער, האט זיך שוין געקאכט אויף דער בענזין־מאשינקע א גרויסע פאן מיט רייז אוז האט

אויפגענעסען אוו דער איד האט נעוואלט זיי פערקלאגען פאר'ן נעריכט. דעם פדיון האבען זיי דאך בעדארפט אבגעבען איהם אין די הענט אריין אוו ניט אויפעסען...

דער בעל־הבית'טע איז שוין נעקומען פאר 2 חדשים דירה־נעלט אוו די צוויי קווארטיראנטען פלעגען זי שוין אויסמיידען אוו שפרינ־גען דורך דעם פענסטער, ווייל זייער ארויסגאנג האט געפיהרט דורך דער בעל־הבית'טעם קיך...

צו קענען בעצאהלען פאר'ן לאבאראטאריום אוו ענדיגען זיין דאקטאר־ארבייט האט וואסערמאן ניט געהאט קיין שום אויסזיכט.

וואלט ער וועניגסטענס געהאט מיט וואס איבערצולעבען דעם זומער. צו הערבסט וואלט ער ווידער גענומען מיט זיך זיין קעסט־קינד טאפף'ן אוו גענאנגען אין א צוקער־פאבריק, אלס בעמיקער, וואס ער פלעגט טאן כמעט אלע יאהר אוו דארט שפארען א ביסעל נעלט פאר דעם ווינטער־סעמעסטער...

אזוי איז וואסערמאן געלעגען פאר'ן אפענעם פענסטער, פער־טיעפט אין זיינע טרויעריגע געדאנקען, אוו דער שהנער פריהלינגס־מארגען, די אין גלייק אוו גלאנץ אויסגעפוצטע אלפען־בערג מיט זייערע צום הימעל שטארק אוו מונטער־פערריסענע שנעע ווייסע קעפ, קורץ, די נאנצע רייכע אוו גלענצענדע נאטור ד'רויסען האט געמאכט זיינע טרויעריגע געדאנקען נאך טרויעריגער, ניסענדיג אין זיין ברוסט א גיפטיגע, ברענענדע, לעבענס־דורשט, וועלכע האט זיך צוגאסען אי־בער זיינע אדערען ווי א טיפער אוו שמערצליכער אומעט אוו האט געצינדען זיין מארך.

דא איז וויעדער, ווי אין דער לאנגער, שלאפלאזער נאכט אויפ־געשוואומען פאר זיינע אויגען די פיאניסטין, די מערקווירדיגע אויסער־ליך רוהיגע אוו קאלטע אבער טעמפעראמענטפולע שאטענקע מיט דעם נאמען פלארא. אין זיינע אויערען האט ווידער נעקלונגען ווי דאמאלס אונטער דער ווראנדע פון „רויטען הירש"... איהר ספאזמאטישער געלעכטער, איהר שהנע, זיסע אלט־שטימע, וועלכע האט טרויעריג געציטערט אין דער לופט ווען זי האט נערעדט ערנסט אדער זיך נעבייזערט, ווי טענער פון אן אנגעבראכענעם פידעל, ווי אן אבקלאנג

געדאמפפט איבער'ן גאנצען צימער. די פאַן האָט מען געהופען „סאָל־דאטסקי קאטיאָל", (דער סאָלדאטען־קעסעל) און זי האָט געהאָט א שם איז דער קאלאניע.

דער קאשע־קאכער איז תמיד געווען טאָפֿף... און אז די ריין פלעגט אנהויבען זיך קאכען און שפרינגען אין זודיגען וואסער, און דער בעל־זין איז דער מאשינקע פלעגט רוישען און זינגען זיין פייערדיג ליערעל, פלעגט אויך אנהויבען צו זינגען טאָפ'ס נשמה...

פאר דער פאַן פלעגט ער שאפען זיינע קאמפאניציעס...

און אויך איצט איז ער געשטאנען פאר דער קאכענדיגער און דאמפענדער פאַן, א צעפאטלטער מיט צוויי גרויסע, פלאקערענדע אויגען. האָט צוגעטופעט מיט דעם רעכטען פוס און דיריזשירט מיט ביידע הענט... דיריזשירט און געזונגען...

וואס האָט איהם געפעהלט?

א פאַן געקאכטע ריין מיט פוטער אדער מילך און ברויט האָט בעדייטעט א זאטער, זארגלאזער טאג און ער האָט שוין געקענט זינגען...

איבריגענס האָט דער יאר פון פרנסה אינגאנצען געטראָגען אויף זיך וואסערמאן. דאס האָט ער געדרעהט מיט דעם קאָפ און געזאָרגט, ווי צו קריגען אט די פאַן מיט ריין און די גאנצע ארימע עקזיסטענץ זייערע, און טאָפֿף איז געווען דאס קעסט־קינד, און האָט אפט ניט גע־וואוסט פון וואנען דאס קומט...

און אויך איצט, נאר א שלאפלאזער נאכט, אזוי ווי ער האָט נע־עפענט די אויגען נאר א קורצען, שווערען שלאָפֿ, איז שוין פאר זיינע אויגען געשטאנען די נויט, די ביטערע נויט, אין דער געשטאלט פון א פערפלוכטער מכשפה, וועלכע האָט איהם ניט פערלאזט אין דער גאנצער צייט פון זיין שטודיום.

ער איז געלעגען, און זיין שווערער, ווי מיט בליי־אנגעגאסענער קאפ האָט שמערצליך געקלערט וואס וועט זיין וויטער...

די נייע אונטערנעהמונג, דאס פעדלען אין אבערלאנד האָט זיי גאר ניט געבראכט. די עטליכע פראנק וואס זיי האבען געלייזט פאר דער סחורה, וואס אן עסטרייכער איד האָט זיי געבארגט, האבען זיי

טאפֿ איז פילייכט געווען דער איינציגער מענש אויף דער וועלט, פֿאר וועלכען ער האָט געהאָט טיעפע סימפּאטיע, וועלכער איז איהם געווען נויטיג און טייער, און צו וועמען ער איז געווען צוגעבונדען מיט אן אמת'ער, טיעפער, ברודערליכער פֿריינדשאפֿט און ליעבע. ער האָט דערפיהלט, אז ער האָט טיעף פֿערוואונדעט זיין האַרץ און עס האָט איהם שטארק פֿערדראָסען... דער פֿערדרוס אָבער האָט איהם נאָך מעהר צורייצט, ער איז געוואָרען נאָך מעהר נערוועז און האָט געמורמלט:

נעלט... נעלט... וואו נעהמט מען אזוי פיעל נעלט? דער בעל־הבית'טע גלויבט... אין קליינטעל קומט שוין 30 פראנק, דער טיוועל זאל עס נעהמען!

טאפֿ האָט עס אויפגענומען אלס פאַרוואורף... און יעדעס וואָרט האָט איהם געטראפֿען ווי א קוי אין האַרצען...

זייער פריינדשאפֿט און צוזאמענלעבען האָט שוין געדויערט 6 יאהר און פֿאר דער גאנצער צייט האָט ער פון זיין חבר, וועלכען ער האָט געליעבט מיט דער גאנצער און אונערשעפליכער ליעבע פון זיין קינדערשער און זאנפטער נשמה, און וועלכען ער איז נאכגעגאנ־גען פון שטאדט צו שטאדט ווי א טרייער הונט, — נאָך אזוינע ווער־טער ניט געהערט...

א וויילע איז ער געשטאנען בלייך ווי דער טויט מיט א טיפֿ אראפֿגעלאזענעם קאפֿ. דערנאָך איז ער שטילערהייד צוגענאנגען צו דער פֿאליצע און אנגעהויבען צונויפענעמען זיינע זאכען... א פֿאר ביכער, עטליכע שמוציגע פֿאפֿיער־קראגענס...

וואסערמאן האָט איהם נאכגעפֿאלגט מיט בריוט געעפֿענטע אויגען...

— וואוהין איז? — האָט ער איהם געפֿרעגט מיט א געדעמפֿטער שטימע.

— איך וועל גיין... — און זיין שטימע האָט זיך אבגעהאקט ווי ביי א מענשען וואס האָט פֿארליורען דעם אטעם.

— וואוהין וועסטו גיין?

— איך וועל גיין...

פון אַן אַנגענעריפענער נשמה, וואָס האָט שוין דורכגעלעבט גרויסע ענטוישונגען און רעזיגנירט...

און אז ער האָט זיך וויעדער דערמאָהנט אין דעם צאַרניג־פּלאַ־מענדעז געזיכט מיט וועלכען זי האָט זיך פערמאָסטען צו נעבען איהם דעם פּאַטש, האָט איהם אַנגענאַפּט עפּעס אַן אונרוהיגעס, שמערצ־ליכעס געפיהל, אַ טיעפער וועהטאָג, וועלכער האָט דורכגעדרונגען זיין הארץ...

אום צו פערטויבען אין זיך דאָס שמערצליכע געפיהל איז ער אראָפּגעשפּרונגען פון געלענער און האָט זיך אַנגעהויבען האַסטיג און נערוועז אַנצוטהאָן. און אז ער האָט בעמערקט וויי טאָפּף שטעהט זאַרג־לאַז פּאַר דער זידענדער פּאַן און דיריזשירט מיט זיינע הענט זיינע מו־זיקאַלישע געשפּענסטער, האָט ער איהם מיט אַ ביטערען כעס אַזוי ווי אַ שפּיי געטאָן אין פּנים אריין דאָס וואָרט: „אידיאָט!"

— וואָס? וואָס? אין פערשטעה ניט... הא? — האָט צוטראָגען איבערגעפרעגט טאָפּף.

וואַסערמאַן האָט זיך אויסגעדרעהט צו איהם מיט דער פּלייצע.

— עס קאַכט... עס קאַכט — האָט זיך קינדיש געפרעהט און צו־פריעדען געריבען די הענט טאָפּף. — איצט גיב גלעט... איך וועל קוי־פען ברויט... צוקער.

— גלעט! וואו זאל איך נעהמען גלעט...? האָט וואַסערמאַן אַנ־געהויבען נערוועז און אויפגערעגט צו שרייען און איז אריין אין אזא כעס, אַז אויף זיינע ליפּען האָט זיך אזש בעוויזען אַ שוים...

טאָפּף'ס צוויי גרויסע, ברענענדיגע אויגען האָבען זיך פּלוצלונג אויסגעלאַשען און אויף זיין גלעב געזיכט האָט זיך אויסגעדריקט צור־ערשט אַ שרעק און דערנאָך אַ פיינליך געפיהל פון אַ קעסט־קינד, פון אַן אומזיסטען פרשסען, וועלכען מ'וואַרפט פאַר דעם ביסען ברויט...

— האַסט ניט, דאַרף מען ניט, דאַרף מען ניט, — האָט ער גע־מורמלט פאַרלענגען און האָט אַנגעהויבען צו שפּאַנען הין און צוריק איבער דעם צימער מיט האַסטיגע און בריייטע טריט...

וואַסערמאַן'ען האָט שוין וועה געטאָן דאָס הארץ אויף זיין חבר...

— אט דאָס קאָכען אוּן ברויזען... טאָ, טאָ, טאָ... פֿאָ, פֿאָ, פֿאָ...
אוּן טאָפֿף איז שוין ווייטער געשטאַנען אוּן האָט מיט דעם לעפּעל אין דער האַנד דיריזשירט אוּן אויסגעדריקט אין מוזיק דאָס קאָכען אוּן ברויזען...

די טהיר האָט זיך געעפֿענט אוּן אין צימער איז אַריין ווי אַ באָמבע משה גלעקעל.

זיין הוט, ווי געוועהנליך, איז ביי איהם געווען אויף דער פֿאָטיליניצע אוּן זיין בריטער, הויכער שטערען איז געווען בעדעקט מיט גרויסע טראָפֿען שווייס...

— האָב איך זיך אַנגעמוטשעט, צום טייוועל!... פֿארשטעהסט? אַזא גרויסען טשעמאָדאַן האָב איך געבראַכט דער מינסקער פּוּן ווּאָקזאל... זי ווּאוינט אָט דאָ נעבען אייך... דאָס איז אַ ציוניסטקע זאָג איך אייך, אש לאָבה! פּלאָם פּייער!... היינט זאָלסטו הערען ווי זי רעדט לשון קודש — אויסגעצייכענט!... אַך, דער קעסעל איז שוין פֿארטיג!... ווייז, ווייז נאָר אַ לעפּעל—אוּן משה גלעקעל האָט געכאַפּט פּוּן טאָפֿף'ס האַנד דעם לעפּעל אוּן האָט אַנגענומען אַ פּוזען לעפּעל דאָמפּענדען היסען רייז, צוטראָגענדיג עם צום מויל האָט ער זיך גלייך אַבגעבריהט דעם צונג. ער האָט אַ שלייד ער געטאָן מיט כעס טאָפֿף'ן אין קאָפּ אַריין דעם לעפּעל מיט די רייז אוּן אַנגעהויבען זיך שעלטען מיט דריי גארענדיגע רוסישע ברכות...

— אַה, פערברענט זאָלסטו ווערען מיט דיין רייז אינאיינעם, דו טאָפֿף איינער!...

וואָסערמאָן האָט ווייטער געלאָכט...

— ער לאָכט נאָך... האָט זיך געבייזערט גלעקעל אוּן זיך נעקרימט פּוּן ווּאהטאָג איז מויל.

— מען בלאָזט... מען בלאָזט פריהער — האָט איהם גענטפֿערט טאָפֿף.

— ווער קאָכט עס אַזוי רייז? אַ מגפה אויף אייך... גו, הער שוין אויף צו לאָבען... הער דו, אַן אידעע... איך ווּעל דיר געבען צו פּאָרינען עטליכע פּראָנק... דאָס הייסט אַבגעקאָכט... אַ טויט אויף אייך! — האָט זיך אַלץ ניט געקענט בערוהיגען גלעקעל — איך דענק צו

— אבער וואוהין?...

— נענוג שוין געווען א קעסט־קינד...

די אויגען פון די חברים האבען זיך בעגעגענט...

— וואוהין וועסטו גיין? דו וועסט דאך פגר'ען פון הונגער, דו אונגליקליכער טאפּ.

— וועל איך פגר'ען... זאל ניט זיין דיין עסק...

— זאל ניט זיין מיין עסק... חכם בלילה! — האט זיך איבערגע־קרימט וואסערמאן...

טאפּ האט זיך געלאזט גיין צו דער טהיר...

וואסערמאן האט איהם פארשטעלט דעם וועג און איהם אבגע־שלייערט טיעף אין צימער ארויין...

— זיי ניט קיין אידיאט... פאר 6 יאהר דארפסטו מיך שוין קע־נען... אויך א מענש... בעליידיגט זיך! דו וויסט דאך, אז וועז איך גיה שנארען, שנארע איך פאר בייד־זען, פאר דיר וויי פאר מיר — אוז ער האט אויסגעריסען ביי איהם פון די הענד זיין באגאזש, די ביכער מיט די עטליכע קויטיגע פאפּיערענע קראגענס אוז זיי א שלייד־ער געטאז אז א זייט...

א לאנגעס, שווערעס שווייגען...

דא איז צו הילף געקומען דאס קאבעדיגע רייז, וועלכעס האט אנגעהויבען צו לויפען איבער די פאנ... טאפּ'ס פנים האט זיך געענ־דערט, זיינע שווארצע, טרויעריגע גרויסע אויגען האבען וויעדער אויפגעפלאקערט...

— טא, טא... טא... עס לויפט... עס לויפט — אוז ער איז צוגעלאפען צו דער פאז מיט צוויי אויסגעשטרעקטע הענד, אזוי ווי ער וואלט נעווואלט אט מיט ביידע הענד פערכאפען די אויסלויפענדע קאשע.

די ענדערונג איז געקומען אזוי ראש, אונערווארטעט אוז קאמיש, אז וואסערמאן'ען האט אנגעכאפט א שטורמישער היסטעריע־ער נע־לעכטער, פון וועלכען ער האט זיך לאנג געקאטשעט אויפ'ן בעט...

— דו וויסט ווי אזוי איך וואלט עס אויסגעדריקט אין מוזיק?

— וואס? — האט איהם געפרעגט וואסערמאן, אויסווויישענדיג די פארווויינטע אויגען פון געלעכטער.

— מען זאל עס קענען מאכען פילאזאפיש... פילאזאפיש... אזוי... נו, דורך קאנט'ען... אבער גאר דורך העגעל'ן — האט געזאגט גלעקעל, אננעהמענדיג א צווייטע לעפעל מיט קאשע — דאס וואלט געווען א באמבע, צום טייוועל!

— מען קען עס מאכען דורך העגעל'ן און דורך קאנט'ן — האט איהם פערשפראכען וואסערמאן און אין זיינע אויגען האט גלוויכטען א צינישער גלעקטער פון א פרינציפענלאזען מענשען, וואס נעהמט זיך אונטער אלעס צו מאכען פאר עטליכע פראנק.

— מען קען... מען קען — האט פאטאקעווטש טאפף — דו וועסט זיך וויערער אפבריהען... בלאז! בלאז! בלאז! — האט ער אלץ נעלערנט גלעקעל.

— מה יקר? וואס וועט עס קאסטען, ממזר? — האט גלעקעל נעפרעגט וואסערמאנען מיט א גמרא־ניגון, ווי א סוחר וואס נעהט מאכען א מסחר.

— 10 פראנק און איך גיב דיר א רעפעראט מיט הכל אשר בכל, א פלאטפארמע, דיאלעקטיש בענרינדעט. קורץ דו וועסט זיין צופרידען...

— און די דעבאטען? וואס וועט זיין אז דאקטאר לאווקאטש, א גיכע מנפה אויף איהם, רבונו של עולם, וועט קומען און וועט דיך אויפהויבען אין דער לופטען?

— די דעבאטען נעהם איך אויף זיך — האט איהם בערוהיגט וואסערמאן מיט א קלאפ אין האַרצען — דו וועסט דאך, אז איך האב פאר לאווקאטש'ן סיין מורא ניט...

— וועסען וויים איך עס; דו קענסט דאך אבער, ממזר, אוועק־געהן און מיר לאזען אין מיטען די דעבאטען אין די גאטקעס... ווי דו האסט עס פאר א יאהרען געמאכט מיט דעם נאציאנאלאזם. דו געדענקסט, ממזר? דו וועסט דאך, אז איך בין מיט העגעל'ן און קאנט'ן גאר א קנאפער מחותן און וועל מיר מיט זיי דיר ציין צוברעכען...

משה האט גערעדט פראקטיש ווי א סוחרישער מענש. וואסער־

פערבינדען דעם ציוניזם מיט דעם סאציאליזם... דו פערשטעהסט?... מאכען אזא מין פלאטפארמע, וואס אלעם אינאיינעם — און גלעקל האט א מיש געטאן מיט דער האנד אין דער לופט, אזוי ווי ער וואלט אויסגעמישט דעם ציוניזם מיט דעם סאציאליזם — וועז איך האב אזא פלאטפארמע וואלט איך זיי, די באנדיטען, געווויזען וואו ראקעם ווינטערען, דו פערשטעהסט? וועז מען קען עס אזוי מאכען... איך מיין א טעאריע אזא, קומען זיי אלע צו אונז... וואס זאגסטו וואסער־מאן? א? מען קען? — האט זיך גלעקל געווענדעט מיט א גע־שפאנט ווארטענדען בליק צו וואסערמאן'ען.

וואסערמאן האט א טראכט געטאן נאר א מינוט און זיין ציני־שער שמייכעל האט שוין געקרימט זיינע ליפען. ער האט באלד גע־ענטפערט:

— מען קען!

— אבער עס זאל זיין גוט געמאכט... א ריכטיגע טעאריע...

— מען קען עס מאכען גוט... א ריכטיגע טעאריע — האט געזאגט וואסערמאן מיט א טאן פון א שוסטער, וואס נעהמט זיך צו מאכען א גוטע פאר זויליען.

— ווי אזוי־זשע? — האט געפרעגט גלעקל מיט א גמרא־נינון, נעהמענדיג זיך צווייפלענדיג ביים קין...

— ווי אזוי? ווי אזוי? — האט א טראכט געטאן וואסערמאן — דאס איז שוין מיין עסק... אבער מען קען...

— מען קען... מען קען — האט פאטאקעווועט טאפף, בלאזענדיג אי־בער א נאנצען לעפעל היסעז רייז...

טאפף'ן האט גלעקל מהר געגלויבט ווי וואסערמאנ'ען...

— מאכען איז קיין מלאכה ניט... עס דארף זיין גוט געמאכט... וויז נאר... וויז נאר... עס איז שוין קאלט? — און ער האט וויעדער אויסגעצויגען די האנד נאד א לעפעל רייז...

— בלאז... בלאז — האט איהם טאפף דערלאנגט די לעפעל—מען קען עס פערבינדען... פערבינדען — האט אנגעהויבען צו טראכטען טאפף...

סערמאנ׳ס רעפעראט אוז אין די דעבאטען האבען זיך געזאלט בע־טייליגען א חוץ אלע בעסטע ציוניסטישע רעדנער פון דעם פעראיין, אויך איינגעלאדענע ציוניסטען פון די נאהענטע קאלאניעס אוז צווי־שען זיי דער בעוואוסטער דאקטאר מירקין.

וואסערמאן׳ס רעפוטאציע אין דער קאלאניע האט ניט ערלויבט איהם ארומצושטעלען אלס רעפערענט... איבריגענס האט ער אויף דעם כבוד מוחל געווען... פאר צען אדער פופצען פראנק פלעגען די צווייי חברים זיך אונטערנעהמען שרייבען אוז בעגרינדען ניט נאר א נייע ציוניסטישע טהעאריע, נאר א גאנצע דאקטאר דיסערטאציע פאר א סטודענט, וואס האט געוואלט ווערען א דאקטאר פון פילאסאפיע אוז האט ניט געקענט שרייבען קיין איינענע דאקטאר ארבייט.

די טהעמא לויט די אומשטענדען אוז קאנדידאט׳ס פאך פלעגט אויסטראכטען וואסערמאן אוז בעארבייטען פלעגט זי שוין דער מעהר געדולדיגער טאפף...

דיסערטאציעס איז ביי די צווייי חברה־לייט געווען א סארט מלאכה אוז א שטיק פרנסה.

דעם ציוניסטיש־סאציאליסטישען רעפעראט האט פארגעלייענט דער פארזיצענדער, גלעקעל, פון אן אנאנימען אויטאר...

די סאציאליסטען אבער האבען זיך אויך צוגעגרייט צו דער שלאכט אוז האבען אויך מאביליזירט זייערע בעסטע קרעפטען, די קריסטליכע ווי די אידישע.

אוז אז וואסערמאן, בעגלייטעט פון טאפף׳ן — די צווייי וועלף פון דער קאלאניע — זיינען געקומען אין בערנקעלער, דעם גרעסטען זאל אין שטאדט, האבען זיי שוין דארט נעטראפען אלע שטערען פון ביידע בעווענונגען...

זייער ערשיינען האט צוגעצויגען צו זיך אלע אויגען; די קאלאניע האט זיי ביידען ניט געגלויבט אוז געקוקט אויף זיי מיט נרויסען פער־דאכט, אויף טאפף׳ן צוליעב זיין חבר וואסערמאן, וועלכען די קאלאניע האט אויספאר געהאלטען אוז געהאלטען פאר א דונקעלער, רעטזעל־האפטער פערזענליכקייט.

מאן האט פערשטאנען, אז ער האט רעכט און אז מען דארף איהם נאכגעבען.

— ווייסטו וואס? גיב מיר 5 פראנק יעצט און 5 פראנק נאך די דעבאטען...

— געמאכט! — האט איהם דערויף געענטפערט גלעקעל און דער־לאנגט די לינקע האנד, ווי א סוחר וואס שליסט אפ א געשעפט. מיט דער רעכטער האנד האט ער אריינגעכאפט א לעפעל ריין אין מויל אריין — נא דיר 5 פראנק. נאר געדענק!... ועסקת באמונה... ווי אין דער תורה שטעהט...

— ועסקת באמונה — האט איהם פערזיכערט וואסערמאן, אריינ־לייגענדיג אין קעשענע א גרויס זילבערנעם פינף־פראנק־שטיק.

אפשליסענדיג דאס געשעפט, האט משה געכאפט נאך א לעפעל ריין און איז האסטיג אוועק וווייטער איבער דער קאלאניע, וואַרנענ־דיג נאך אמאל וואסערמאנען דורך דעם פענסטער:

— הער דו... געדענק־זשע... ועסקת באמונה... זאלסט קיין פאדלעץ ניט זיין!

וואסערמאן האט צוגעווארפען טאפ'ן די 5 פראנק.

— נא... געה אין קלייטעל אריין.

— — — — — — — — — — — — — — — —

2.

די קאלאניע האט זיך געקאכט ווי א קעסעל.

דער לאנגער שטרייט צווישען ציוניזם און סאציאליזם, וואס האט ביז יעצט אנגעפילט דאס געזעלשאפטליכע לעבען און די גאנצע נייסטינג אטמאספערע פון דער קאלאניע, צוטיילענדיג די שטודי־רענדע יוגענד אין צווויי פיינדליכע לאגערען, האט אין די בין־הזמנים דערגרייכט דעם ברענענדען פונקט...

די צייט איז געווען פריי פון לעקציעס און דער עולם האט זיך פערנומען מיט רעפעראטען און הייסע, לאנגע, אונענדליכע דעבאטען. איצט אבער האט משה גלעקעל מאביליזירט די שווערע ארטילעריע, די בעסטע קרעפטען פון ציוניזם, און האט זיך געגרייט צו געבען דעם סאציאליזם אן ענטשיידענע שלאכט... אין צענטער איז געשטאנען וואַ־

אז משה האט נאך פיעל אונטערברעכונגען און שטערונגען ענדיגט דעם רעפעראט און די ציוניסטישע אפּלאדיסמענטען זענען שטיל געווארען, האט זיך דער ערשטער ווי תמיד געמעלדעט צום וואָרט דאקטאר לאווקאטש, א סאציאליסט־רעוואלוציאנער.

— דאס וואָרט האט דאקטאר לאווקאטש — האט מיטגעטיילט גלעקל מיט אזא שטימע, אזוי ווי ער זאל האבען א ביין אין האלז.

ער האט זיך אוועקגעזעצט אויף זיין אָרט, פערוואָרפענדיג זיך נרויסען קאפּ מיט די לאנגע, נעקרייזעלטע האָר, ווי א מענש וואס לאזט זיך ריסען א צאהן...

— נאסטראדא! — האט אנגעהויבען דאקטאר לאווקאטש מיט א קאקעטירענדען שמייכעל, פערוואָרפענדיג מיט א גראציעזער האנד־בעוועגונג די לאנגע בלאנדע האָר פון דעם בריטען אפּענעם שטערען און האט זיך אזוי ווי פערטראכט אויף א פּאָר מינוט.

אין זאל איז נעווארען שטיל. עס האט זיך נאָר געהערט דער נע־רויש פון ברענענדען גאז.

— קאקאי קראסאוועץ! קאק אן כאראש! (וואס פאר א שעהנ־נער! ווי שעהן ער איז!) — האט דא און דארט מיט בעוואונדערונג געמורמלט א סטודענטקע.

דאקטאר לאווקאטש האט נעוואוסט, אז וועז ער שטעהט אט אזוי, כלומר'שט פערטראכט, א פערקלערטער, איז ער שעהן. אז ער איז דאן מיט זיין בלאנדען בערדל עהנליך צו יעזום קריסטוס און ער פלעגט זיך תמיד אזוי קאקעטיש פערטראכטען אויף עטליכע מינוט, מאכענ־דיג זיין אויפטריט דערמיט נאך שפּאנענדיגער און אינטערעסאנטער.

— אז אנאנימער אויטאָר נעהמט זיך אונטער אונז בריינגען אין צוקונפטם־שטאט... צום סאציאליזם מיט א וועג, וואס פיהרט דורך ציון...

— כא, כא, כא — האט דא און דארט א לאך געטאן א סאציא־ליסט אדער א סאציאליסטקע.

— מיר אלע, גענאסען, בענקען אזוי נאך דעם שטאט, אז מיר וואל־טען שוין געגאנגען מיט אן אומוועג, אפילו דורך ציון, וועז מיר זאָ־לען זיין זיכער, אז דער אומוועג וועט אונז ווירקליך בריינגען אין דעם

וואסערמאן האט די אלטונג צו איהם פון דער גאנצער קאלאניע באלד דערפיהלט און אויף צו לכבעים האט ער זיך שוועקגעשטעלט אין א נאפאלעאנישער פאזע און האט אנגעהויבען פיקסירען אלעמען און הויפטזעכליך די יונגע, שעהנע מיידלער, מיט זיין קורצזיכטיגען פרעכטען און אריסטאקראטענדען בליק...

משה גלעקל איז ארומגעלאפען צווישען גרויסען עולם אין דעם אנגעוויכערטען און אנגעפאקטען זאל, וועלכער האט געוויש ווי א בינשטאק, און האט ווי א נענערל פאר דער שלאכט, אויפגעמונטערט זיינע מיטקעמפער.

פון יערען סאציאליסטישען שטערען, וואס איז אריינגעקומען אין זאל, איז איהם אלץ פינסטערער געווארען אין די אויגען און זיין הארץ האט געקלאפט פון שרעק, ווי א האמער.

דעם טעם פון זייערע ציין האט ער שוין ניט איין מאל פערזוכט. ניט איינמאל איז דער ראמאנטישער גלעקל שוין געלעגען אין שטויב, אן אויסגעלאכטער און אויסגעשפאטענער מיט ביטערע טרערען אין די אויגען... אין א דעבאטע האט קיינער אויף איהם קיין רחמנות נעהאט, כאטש אלע האבען איהם ליעב געהאט.

אז ער האט פון ווייטענס דערזעהען וואסערמאנען איז ער צוגעלאפען צו איהם און א ווארף געטאן די ווערטער:

— דו זעהסט וועמען מיר האבען? גרייט זיך! — און איז אוועק עפענען די פערזאמלונג.

— מיינע העררן און דאמען! — האט ער אנגעהויבען מיט א ציטערנדער אונזיכערער שטימע — די פערזאמלונג איז געעפענט. דאס ווארט האט אן אנאנימער אויטאר. איך וועל פארלעזען פאר אייך זיין רעפעראט אונטער דעם טיטל: „דער ציוניזם אלס וועג צום צוקונפטס־שטאט“...

— אה, אה! — האט זיך ארויסגריסען פון א פאר הונדערט סאציאליסטישע ברוסטען און א בייזער, שפאטישער און ווילדער גלעכטער האט בעגריסט דעם טיטל פון רעפעראט.

משה איז געוואקסען בליך. דער גלעכטער האט פערשפראכען א הייסע בלוטינע שלאכט...

עס תמיד... רעדט ווייטער! — האָט איהם אונטערבראָכען וואָסער־מאַן אוּן האָט זיך צוריק אוועקגעזעצט אויף זיין אָרט. אין זאָל האָט אויסגעבראָכען א געלעכטער. דאָס האָבען, נאָטירליך, געלאָכט די ציוּ־ניסטען.

— אָה... אַזוי! — האָט איהם צוגעווארפען דאָקטאָר לאָווקאָטש, וועלכער האָט ערשט בעמערקט וואָסערמאַן'ען אוּן האָט פערשטא־נען, אז דער רעפעראָט איז וואָסערמאַן'ס מלאכה...

איצט האָט ער דערזעהען פאַר זיך א ווירדיגען שונא... זיי ביידע זיינען געווען גלייך גוטע פעכטער אוּן האָבען שוין ניט איין רער־נער־טורניר געפיהרט אוּן אויסגעפעכט.

דר. לאָווקאָטש האָט אוועקגעווארפען דעם לייבליכען, קאָקעטישען שמייכעל אוּן האָט געווּיזען זיינע ציין... עס האָט ניט געדויערט לאַנג... נאָר א האַלבע שטונדע אוּן דער אַנאַנימער אויטאָר פוּן „ציו־ניזם אלם דער וועג אין צוקונפטם־שטאַט" איז געלעגען אויף דר'ערד פאַר דעם פובליקום אין שטויב, א צובליטיגטער אוּן א צוקאַליעטשע־טער אָהן א גאַנצען אבר, א אויסגעפאַטשטער אוּן א אויסגעלאַכטער מיט דעם ציוניזם צוזאַמען.

דר. לאָווקאָטש האָט פערלאָזען די טריבונע אונטער שטורמישע אפלאָדיסמענטען מיט דעמזעלבען קאָקעטישען שמייכעל ווי ער האָט אננעפאַנגען...

— ווער מעלדעט זיך צום ווארט? — האָט געפרעגט משה גלעקעל מיט א ציטערענדער, פוּן אויפרעגונג שטימע, אז דער טומעל אין זאָל האָט זיך אביסעל איינגעשטילט...

מערקווירדיג! צום ווארט האָט זיך קיינער ניט געמעלדעט, ניט פוּן די סאציאַליסטען אוּן ניט פוּן די ציוניסטען...

גלעקעל האָט געקוקט אויף דעם פובליקום א טויט־בלייכער מיט א קאַלטען שווייס אויף דעם שטערען...

די שלאַכט איז פאַר דעם ציוניזמוס, דאָס הייסט גיכער פאַר איהם אַליין געווען א פערלאָרענע...

גלעקעל האָט זיך א ווארף געטאָן צו דאָקטאָר מירקין:

— ראָטעווע, ברודער!

פערשפּראכענעם לאנד... דער אונגלויק איז אבער, אז דער וועג איז זעהר אונזיכער... מען קען זאגען אַ געפּעהרלעכער... צוערשט איז דער אויטאר אז אנאנימע פּערזענלעכקייט און וואר וויסט וואר עם שטעקט אונטער דעם אנאנים... קיין אנשטענדיגער מענש איז דאס געווים ניט...

— אזוי ווי דאס הארץ זאגט איהם — האט וואסערמאן הויך בעמערקט.

דער עולם האט זיך אומגעקוקט אין דער זייט, פון וואנען עם איז געקומען די בעמערקונג, און אין זאל האט אויסגעבראכען אַ געלעכטער.

— וואר וויסט צי דער גוטער מאן, וואס ווי אונז פיהרען אין צוקונפס־שטאט, איז ניט קיין רוסישער שפּיאן.

— פפוי! געמיינהייט! מיר פּראטעסטירען! — האבען זיך אויפגעהויבען מיט פּראטעסטען און אויסרופען די ציוניסטישע קאלעגען.

דר. לאווקאטש האט קאקעטיש אַ שמייכעל געטאן צו זיינע גענאסינען און האט זיך וויעדער פערקלערט, ווי יעזום קריסטוס, וואר־טענדיג ביז די פּראטעסטען וועלען שטיל ווארען.

— אויב דאס איז ניט, גאספּאדא, קיין רוסישער שפּיאן, איז דאס סתם אַ דונקעלע פערזענלעכקייט, וואס דענקט אונז פערפיהרען ערגעץ וואו איז אַ פינסטערען ווינקעל, איז אַ הייל פון רויבער און אונז בע־רויבען פון דעם ליכט, פון אלע גיטער, וואס די אייראפּאישע ציווי־ליזאציאן האט אונז געגעבען — האט אלעגאריש געשפּאטעט דאקטאר לאווקאטש — אז אנאנימער אויטאר, מיין גאט! וואהרום זאל ער זיך פּארשטעקען און אונז ניט מיט זיינע איבערציגונגען אפּען באקענען? ניין, ווי איהר ווילט... איך אבער האב מורא פאר דעם אוי־טאר און קען מיר ניט פּארשטעלען אז ער זאל האבען עהרליכע אי־בערציגונגען, אז די קוועלע, פון וואנען עם קומט אט די מיט וויסע פּאדעם צונויפגענייטע נייע לעהרע, זאל זיין אן עהרליכע, אַ זויבערע און ניט קיין שמוציגע — האט איראניזירט און געשפּאטעט לאווקאטש.

— ער איז גאר ניט אזא נאר, ווי איך האב געמיינט. דאקטאר לאווקאטש! איהר פערשפּרעכט היינט צו זיין קליגער ווי איהר זייט

דאקטאר לאווקאטש האט אנגעהויבען נערווועז צופען זיין בלאנד, שפּיציג בערדל אוז זיינע אנהענגער האבען אנגעהויבען אויפגערעגט צו מורמלען...

— נייז, מיר וועלען ניט אנהויבען פון יעזוס קריסטוס — האט פארטגעזעצט וואסערמאן, כאטש אונזער הויכגעשעצטער דאקטאר לאווקאטש האט איהם אזוי שטארק ליעב, אז ער פערקלעהרט זיך פונקט ווי ער אוז ער זוכט איהם תמיד צו קאפירען... א שעהנער מאדל האט דער יעזוס! דאקטאר, איהר האט רעכט וועז איהר ווילט איהם קאפירען!

— ניעגאדיאי! האט איהם א שלוידער געטאן אין פנים לאווקאטש'ס אן אינטימע פרייגדין...

— אהא, מאריא מאגדאלענא פערטוידיגט יעזוס קריסטוס, אויך א שעהנער מאדל! א וואונדערבארע פרויענגעשטאלט! — אוז וואסערמאן האט איהר געשיקט אין דער לופט א קוש אוז א צינישען שמייכעל...

אין זאל איז געווארען א טומעל... עס האט שוין געשמעקט מיט א סקאנדאל, וואסערמאן האט עס ליעב געהאט אוז זיין בליק איז געווארען פרעכער אוז ארויספאדערענדער...

— שטיל!... רוהיג!... — האט געקלונגען מיט אלע כחות דער פארזיצענדער.

— נייז, גאספאדא, מיר וועלען ניט אנהויבען פון יעזוס קריסטוס — האט פארטגעזעצט וואסערמאן אוז האט זיך אויף צו להכעיס ווידער פארקלערט ווי יעזוס קריסטוס, אויסשפּאטענדיג זיין נעגנער...

די ציוניסטען האבען וועדער גלאכט אוז די סאציאליסטקעם האבען פיינדליך געטומלט — מיר וועלען בעסער אנהויבען פון עטוואס אנדערש... אן אוז פאר זיך איז דער נעראנק צו פערבינדען דעם ציוניזם מיט דעם סאציאליזם, זאלען מיר זאגען א משה גלעקל מיט א דאקטאר לאווקאטש, א אונפרוכטבארער... עס איז פונקט ווי מיר זאלען וועלען צונויפפאהרען א פערד מיט אן... עזעל.

משה גלעקל איז אויפגעשפרונגען פון זיין אָרט אוז האט אנגעהויבען צו הוסטען אוז צו געבען וואסערמאן'ען סינגאלען...

מירקין האט געבעטען צייט צונויפצונעהמען די געדאנקען... האט פערשפראכען צו נעמען דאס שלום־וואכט, אבער, ווי עס האט אויסגעהזו, האט ער אינגאנצען מורא געהאט אז אזוי ווי אויסגעמידען ארויסצוגעהן אויף דעם שלאכט־פעלד, אזן זיך פארטשעפען מיט די ניפטיגע צינגער פון סאציאליזם... דאן האט זיך גלעקעל א וואכף נעטאז צו וואסערמאנ'ען:

— נעם דאס וואכט... מיר זיינען צושמעטערט.

— 5 פראנק... — האט קורץ אזן שארף אבגעהאקט וואסערמאן אזן אזוי, אז מען זאל איהם הערען...

גלעקעל האט ארויסגענומען דאס בייטעלע פון דער אונטערשטער הויזען־קעשענע, האט מיט א ציטערענדער האנט ארויסגענומען 5 פראנק אזן האט זיי בייז ארויינגעשטופט וואסערמאן'ען, מיט די ווערטער:

— נא! וואכ זיך, פארלעז!

— דאס וואכט נעמט וואסערמאן — האט אויסגערופען דער פארזיצענדער...

דאס פובליקום האט עס אויפגענומען טומלענדיג אזן מיט א פיינדליכער קוריאזיטעט.

די פערזאמעלטע זיינען אבער באלד נעבליבען זיצען רוהיג אזן שטיל.

וואסערמאן איז ארויף אויף דער פלאטפארמע מיט א צינישען, ארויסרופענדען שמייכעל אויף זיינע געקרימטע ליפען אזן האט אנגעשטעלט אויפ'ן עולם א פרעבען, שפאטענדען בליק...

נאספארא! — האט ער אנגעהויבען, נאכמאכענדיג דאקטאר לאווקאטש'ס באוועגונגען אזן חן'דלעך — יעזום קריסטום האט געזאגט — דא האט ער זיך אומיסטנע קאקעטיש פארקלערט, ווי לאווקאטש פלענט זיך פארקלערען, ער זאל אין די מיידלאד'ס אויגען אויסקוקען פאטיש פארקלערט אזן שהה, ווי יעזום קריסטום. ער איז אויף א ווייל אנטשווינגען געווארען, געבענדיג דעם פובליקום צייט צו לאכען...

געבוירען א מויל־עזעל... און אזוי ווי א מויל־עזעל איז שוין פרוכט־לאז, און קען שוין ווייטער גאר נישט ארויסבריינגען פון זיך, אזוי מוז דער רעזולטאט פון א ציוניסטיש־סאציאליסטישער פלאטפארמע, וואס דער רעפעראט שטעלט אויף, זיין נאר א פרוכטלאזע בריאה, א מויל־עזעל.

דא האט שוין אפילו דאקטאר לאווקאטש געלאכט...
משה גלעקעל האט זיך געכאפט ביים קאפ.

— ווער־זשע איז, מיינע הערען, דאם מויל־עזעל, אז משה גלעקעל איז דאם פערד און דאקטאר לאווקאטש איז דאם עזעל? זעלבסט־פערשטענדליך, איז דאם מויל־עזעל, מיינע הערען, דער אנאנימער אויטאר פון רעפעראט, וועלכער טראגט אט דעם דומען מויל־עזעל'שען טיטול „דער ציוניזם אלם וועג אין צוקונפטם־שטאט".

— יא, מיינע הערען, א ריכטיגער מויל־עזעל! — האט פאטעטיש אויסגערופען דער פאיץ וואסערמאן — עם וואונדערט מיך נאר, וואו האט איהם אונזער געהרטער פארזיצענדער געפאקט... יאט אזא מויל־עזעל.

— נוואלד! א מגפה אויף איהם — האט זיך געקרימט ווי פון בויך קרעמפען משה גלעקעל.

— זעהט, צום ביישפיעל, דעם נאנצען בוי פון דער פלאטפארמע, די נאנצע טעאריע... אזוינע געדאנקען קענען נאר ביי א מויל־עזעל אין קאפ געבוירען ווערען — און וואסערמאן האט ענומען צוברעכען, אויסצולאכען אויסצושפאטען דעם ציוניסטישען סאציאליזם, זיין אייגענעם ווערק און זיך אליין, דעם דאקטאר לאווקאטש, דעם ציוניזם און סאציאליזם, קורץ אלעם און אלע מיט וויצען, אנעקדאטען און טויטשלאגענדע סאטירע, וועלכע האט זיך פון איהם גענאסען ווי א גיפטיגער שטראם, ווי א פערניכטענדע לאווע...

דער עולם האט היסטעריש געלאכט און דער טומעל איז געווארען ארוים, אז וואסערמאן'ס שטימע האט זיך אנגעהויבען אין איהם צו פערלירען און ער האט צייטענווייז געמוזט אנטשוויגען ווערען ביז דער עולם וועט זיך בארוהיגען.

דא האט אבער פאסירט פאלגענדעם:

— איך וויים אבער ניט, מיינע הערען, וואר פון זיי איז דער פערד אוו וואר פון זיי איז דער עזעל...

— איבעריגענס, קען דאריבער ניט זיין קיין צווייפעל — האט גע־זאגט וואסערמאן מיט דעם ערנסטען טאן פון א פראפעסאר, וועלכער האלט א לעקציע. — צווי יונגע ענגלענדער זיינען אמאל געקומען קיין דייטשלאנד... מיט דעם צוועק צו ערווערבען דעם דאקטאר טיטול... אמאל איז דאס גענוגן זעהר לייכט... אפילו היינט איז דאס אויך ניט אזוי שווער... מיר האבען גאט צו דאנקען אזוינע דאקטוירים דער פילאסאפיע, וואס איך וויים ניט צו האבען זיי אמאל אריטמעטיק גע־לערנט... אמאל אבער איז דאס גענוגן נאר לייכטער... די ענגלענ־דער האבען איינפאר בעצאהלט א פאר פונט און האבען נעקראגען דאקטאר דיפלאמען פון פילאסאפיע... האבענדיג די דיפלאמען, האבען זיי צוגעשיקט צום רעקטאר זייער זשאקעי, אז ער זאל קויפען דיזעל־בע דיפלאמען פאר זייערע רייט־פערד. דער רעקטאר האט זיי אבער נעענטפערט, אז דער טיטול דאקטאר קען געשענקט ווערען נאר צו עזעל אוו ניט פאר פערד...

— אוים דעם גרונד, גאספאדא, דארפען מיר אננעהמען, אז דער עזעל איז דאקטאר לאווקאטש אוו דער פערד וועט זיין משה גלעקעל.

א ווילדער גלעכטער האט אויסגעבראכען אין זאל.

דאקטאר לאווקאטש איז אויפגעשפרונגען א בלייכער, א ציטע־רענדער פון כעס אוו וועהטאג.

דא האט משה גלעקעל דערלאנגט דעם רעדנער א שטארקען קניף פון הינטען... וואסערמאן איז אונטערגעשפרונגען פון דעם קניף.

— גאספאדא! האט ער אויסגעשריען, אונזער נעהרטער פאר־זיצענדער איז אזוי שטארק געשמייכעלט פון דעם קאמפלימענט, אז ער קנייפט מיך אוים דאנקבארקייט...

אין זאל האט זיך אויפגעהויבען א שטורם... אזוי שטארק האט מען גלאכט...

— יא, מיינע הערען! צו פעראיניגען דעם ציוניזם מיט דעם סאציאליזם איז פונקט דאס זעלבע וואס צונויפצופארען א פערד מיט אן עזעל... וויסט איהר וואהרום? פון א פערד מיט אן עזעל ווערט

זיין געזיכט האָט בעקומען דעם טרויעריגען אָבנלאָנץ און שי־מער פון א גרויסער חורבה, וועלכע לינט אין ליכט פון א זונענ־אונטערגאנג...

און אין יענעם אוועג האָט דער אמת'ער וואסערמאן געדאַרט...

ווי א פּעע, מיט איהר צויבער־שטעקעל, האָט זיך פלאָרא מיט איהר באַדויערענדען, שטראָפענדען בליק צוגעריהרט צו זיין נשמה און ער־וועקט, און ארויסגערופען פון איהר שלומערענדער טיפענישׂ נייע קוואלען, א נייעם שטראָם, פון וועלכען וואסערמאן אליין האָט קיין אהנונג ניט געהאַט, און וועלכער האָט אָנגעהויבען צו שיסען אין דער הויך און בלענדען די אויגען מיט אלע פארבען פון א שטורמישען פאנטאזי.

דער עולם האָט דערזעהן פאר זיך אן אנדער מענשען, אן אנדער וואסערמאן, וועלכער איז נעווען מיט 10 קעפּ העכער פון דעם נע־וועהנליכען וואסערמאנ'ען.

ער האָט פלוצלינג פערכאפט ביי אלע דעם אטהעם, ברייט נע־עפענט ביי אלע די אויגען און די מיילער מיט בעוואונדערונג...

יא, וואסערמאן האָט נערעדט אין דעם אבענד, נערעדט ווי א זאראטוסטרא, לאנג און ניט אונטערבראכען, וויל קיינער האָט ניט געוואגט איהם צו אונטערברעכען, האלטענדיג אין איין האנד די פענסנע און זשעסטיקולירענדיג מיט איהר.

און דער עולם, וועלכער וועט אייביג נעדענקען דעם אבענד און זיין רעדע, איז נעזעסען שטיל, אונבעוועגליך, אייניגהויקערט, און אין זאל האָט זיך נעהערט דער בריוענדער און קאכענדער פאל פון זיין פליסענדער רעדע, דער שטראָם פון צויבערענדע וועדטער און בליץ־ארטיגע, נעניאלע נעדאנקען, אונטער דער בענליטונג פון דער שטילער און מעלאנכאלישער מעלאדיע פון דעם פארברענטען און אב־שטארבענדען גאז אין די גרויסע לאמפען.

ער האָט ניט נערעדט פון ציונזם אדער פון סאציאליזם...

ניין! ער איז אוועק אן א זייט...

וואסערמאן דער פּאיאץ, דער צינקער, דער אפשפּעטער האָט בעמערקט פּלאָרא'ן.

זי איז געשטאַנען אַן א זייט, גאַנץ נאָהענט צו איהם, אַנגעשפּאַרט אַן א טישעל, ביי וועלכען עס איז געזעסען איהר בלינדער ברודער, איהרע אַרעמס געקרייצט איבער איהר ברוסט...

איהרע אויגען זיינען געווען טרויעריג געריכטעט אוף וואסערמאַן אוז איבער איהרע באַקען האָבען זיך געצויגען צוויי שנירלאַך טרעהרען, גרויסע ווי פּערל.

וואַרום האָט זי געווייניט אין צייט, וועז דער גאַנצער עולם, די ציוניסטען ווי די סאָציאַליסטען האָבען אַזוי פּרעהליך אוז מונטער געלאכט?

וואַרום האָט זיך אין איהרע שטאָהל־גרויע אויגען געשיינט אזא טיעפער טרויער אוז אומעט?...

וואַרום האָבען איהרע אויגען טרויעריג געבּרענט ווי צוויי ליכט איבער דעם קאָפּ פוז א טויטען?...

וואַרום?

וועך וויסט וואַרום...

דא האָט אַבער פּאָסירט עטוואָס אויסערדענטליכעם... דער נס פוז תחית המתים...

וואסערמאן האָט א ציטער געטאָן, איז בליך געוואָרען ווי א מת אוז האָט שנעל אראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ אוז זיך פּאַרטראַכט, אַבער ניט אויף לאַנג...

אוז אז ער האָט צוריק אויפּגעהויבען דעם קאָפּ, איז זיין נעזיכט ניט געווען צו דערקענען, דאָם ציניש געלעכטער'ל, וואָם האָט תמיד געקרימט זיינע אַבגענאַלטע, בלוטלאָזע בליכע ליפּען, וואָם האָט גע־פּלאָקערט אין זיינע שטיפּעריש אויגען, איהם געשטיקט ביים גאַר־נעל, איז פּלוצים אויסגעלאָשען געוואָרען...

אין זיינע אויגען האָט זיך אַנגעצונדען דער זעלבער טרויער אוז אומעט, דער טיעפער שמערץ, וואָם האָט געשיינט אין פּלאָרא'ס אוי־גען אוז וואָם האָבען אויסגעזעהן, ווי צוויי ברענענדע ליכט ביים קאָפּ פוז א טויטען...

און אט זיצט פאר איהם די יונגענד אונזערע, די צוקונפט פון אי־דישען פאלק, די בוימייסטער פון אידישען לעבען — אט די אלע ארימע פערהונגערטע ישיבה־בחורים, מיט זייערע גרויסע פאנטאסטישע פלע־נער, וועלכע האבען ניט נעקענט ווערען קיין שוסטער, און וועלען רע־ריבער ווערען פראפעסאָרען, שרייבער, פאעטען, וועלט־רעפארמערס, שלים־מזל'ניקעס. וואס קאנען ניט פאַרדיענען פאר זיך אליין אויף קיין פונט ברויט און קלייבען זיך דאך צו באגליקען די מענשהייט און דאס אידישע פאלק...

אט זיצט פאר איהם משה נלעקעל, אן אלטער סטודענט, וואס וואלגערט זיך שוין דעם 20סטען סעמעסטער אין די אייראפעאישע או־ניווערזיטעטען, און וועלכער שטודירט אייגענטליך גאר נישט, און נעהמט זעהר וועלטען א בוך אין דער האנד... ווי קען ער שטודירען? וועז האט ער צייט?...

צוערשט איז ער תמיד א נויטבעדערפטינטער, א פארהונגערטער, לויפט ארום און זוכט תמיד וואו צו כאפען און לייהען א פראנק, און מוז נאך דערצו צונויפקלייבען 12 מיליאן פראנק אויף אבצוקויפען פאלעסטינא פון טערקישען סולטאן פאר זיין אונגליקליכעם און עלענ־דעם פאלק!

אה, אונגליקליכעם, עלענדעם פאלק!

נאך מעהר אומגליקליך און עלענד ביזטו, וויי! פארהונגערטע, פאנטאסטישע קעפ, ווי משה נלעקעל, זיינען די בוימייסטער פון דיין צוקונפט, פון דיין לעבען.

„און וואר זייט איהר, איהר, אלע בוימייסטער פון אידישען לע־בען?" — האט זיך ווי א טיעפער וועה־נעשריי ארויסגעריסען פון וואס סערמאנ'ס ברוסט.

„איהר זייט די יונגענד פון א פאלק, וואס איז קיינמאל ניט נע־ווען יונג און האט ניט נעוואוסט פון קיין קינדער־פריידען. וועז איהר זייט נעבוירען נעווארען זייט איהר שוין נעווען אלטע, צובראכענע און קראנקע נשמות, אהן זאפט און לעבענס־קראפט, בעלאסטעט מיט א ירושה פון טויזענד־יאהרינען נלות און לוידען... דערפאר זיינען אלע צייערע חלומות ניט מעהר ווי שאטענס, טויט־נעבוירענע קינדער. פאר

ער האט גערערט צוערשט פון דער אונזיכערהייט פון דעם מענ־
שליכען וויסען און דענקען, פון דער אָרימקייט און אינהאַלטסלאָזיג־
קייט פון אַלע פילאָזאָפיעס...

„יאָהרטויזענדע זו אונזער מוח און אונזער נעראַנק גראָבט זיך
און שטרעבט צו ערפאָהרען דעם צוועק און סוד פון אונזער עקזיס־
טענץ, וועלכער בלייבט אָבער דער אייביגער בלינדער קראָט, וואָס
גראָבט זיך אין דער פינסטערער ערד און זעהט ניט קיין שיין פון
קיין אמת'ן וויסען. און וועלכער דרעהט זיך אין דעמזעלבען קרייז ווי
א וועוועריק אין א ראָד..."

פון דער אונזיכערהייט פון אַלע פילאָסאָפיעס און טעאָריעס איז
ער איבערגענאַנגען צו דער אונזיכערהייט פון אונזערע נעראַנקען, גע־
פיהלען, פריידען און פערגענינענס, צו דער אונזיכערהייט פון אונזער
נאַנצער עקזיסטענץ און צו דעם אייביגען שמערץ און עלענד פון
אונזערע נשמות. דערנאָך איז ער איבערגענאַנגען ספעציעל צום עלענד
פון דעם אידישען פאָלק, צום פאָלק וועמעס גוף און נשמה וועלען
אייביג געקרייצינט ווירד דער גאַלגאַטא און בלוטעט אייביג, ווי זיין
זוהן פון נצרת האָט געבלוטעט, און וועמעס נייסט וואַנדערט אי־
בער דער וועלט אָהן א היים, אָהן א האַפנונג צו האָבען אמאָל אן
איינענע היים, אן אייגען נאַכטלעגער; וואָס וואַלגערט זיך אויף
הינטערהייפלעך און אין שמוציגע קעלערס פון פרעמדע ציווילי־
ציעס און קולטורען...

„דאָס בעסטע בלוט אונזערס, דעם בעסטען מארך פון אונזערע
בייגער האָבען מיר אוועקגענעבען פאר דעם בוי פון די פרעמדע צי־
וויליזאציעס און קולטורען, האָבען מיר דערפאר געקראָגען א דאנק
און אנערקענונג? ניין!

„חיינע, דער גרעסטער לירייקער, האָט נאָך ניט קיין דענקמאָל, און
זיין סטאָטוע וואַנדערט איבער דער וועלט אלס סימבאָל פון דעם איי־
ביגען וואַנדערער.

„ניט נאָר קיין דאנק קריגען מיר ניט, נאָר מען וויל אפילו אונז
קיין עקזיסטענץ־רעכט ניט געבען..."

נרויסער פלאָם פון צושטערונג, א הייליגער צאָרן פון א שמשון הגבור וואָס כאָפט אָרום מיט זיינע הענט די זייליען פון דער וועלט און שרייט:

תמות נפשי עם פלשתים!

און אַט איז זיין רעדע ווידער געוואָרען זאַנפט ווי א שמערצ־ליכעם קלאַנג־ליער. ווי א ראַפּסאָדיע האָט זי זיך נאָך לאַנג געטראָגען איבער דעם שטיל־ען זאל, איבער די איינגעהויקערטע קעפּ מיט די אָפּענע מיילער, ווי א וויינענדעם און הערצריסענדעם טרויער־ליער, ווי א געוויין פון א צובראָכענעם פיערעל, און מערקווירדיג, קיינער הויבט זיך ניט אויף, קיינער ריהרט זיך ניט...

וואָסערמאַן רערט נאָך אלץ און אלץ ביז עם נעהט איהם אויס די לופט און דער אטהעם.

און וועו זיין לעצט וואָרט האָט זיך אַרויסגעריסען פון זיין ברוסט ווי א וועה־געשריי פון א געפּלאָצטער סטרונע, און ער איז געבליבען שטיל און האָט זיך א כאַפּ געטאָן פאַר'ן צאָפּל־ענדען, צוריסענעם האַרץ... האָבען אין זאל שטיל געבליפּעט, בעהאלטענדיג די געזיכטער אין די הענט, דרייַ מענשען: פּלאָרא, משה גלעקעל און טאָפּף...

— — — — — — — — — — — — — — — —

וואָסערמאַן איז געקומען צו זיך און אַנגעהויבען זיך אַרומקוקען.

אז ער האָט דערזעהן פּאַר זיך דאָם שטיל־זיצענדע, בעצויבערטע און נאָך וואַרטענדע פובליקום, דעם קאָנוואולסיוו־ציטערענדען קערפּער פון פלאָרא'ן, וועלכע האָט בעהאלטען דעם קאָפּ אין די הענט און האָט געבליפּעט, איז דער נייער וואָסערמאַן פערשוואונדען, ווי א פאַנטאָם, און אין זיינע אויגען האָט ווידער אויפגעפלאַקערט דער פריהערינער אלטער וואָסערמאַן.

א צינישער שמייכעל האָט שוין ווידער נעקרימט זיינע ליפּען...

דער פּאיאץ האָט איהם שוין געשטיקט ביים גאַרנעל און האָט שוין אין איהם ציניש געלאַכט און געטאַנצט...

דער זאל אַבער איז נאָך נעווען שטיל.

— שים! דאַוואי! ווייטער! האָט אויסגעשריען משה גלעקעל,

לעבערינע, זאפטינע שאפונגען פעהלט אייך נעזונט, פריש בלוט אין די אדערען, נעזונטער מאדר אין די ביינער. אלע אייערע גרויסע וועלט־פלענער זענען קראנקע פאנטאסטישע נאלוצינאציעס פון א נאכט־וואנדלער... זיי זיינען בעגאסען און בעלויכטעט מיט דעם קראנקהאפטען שימער פון דעם לבנה־ליכט... זאל נאר די זון אויפגעהן, זאל נור איין שטראהל פון א נעזונדען מענשען־פערשטאנד זיך צוריהרען צו אייערע חלומות, און דער נאכט־וואנדלער אין אייך וועט זיך אויפכאפען און איהר וועט ארויפפאלען פון דעם שפיץ דאר, אויף וועלכען איהר קריכט ארויף אין דער נאכט פון אייער עקזיסטענץ און וועט זיך דעם קאפ מיט דעם האלז צוברעכען...

„נאר נישט איז פון מיר נעווארען... מיין גייסט און נשמה איז איבערגעבראנט נעווארען פון הונגער און ליידען, פון די אידישע אומ־שטענדען, און ליגען איצט אונטער א בארג קאלטען אש! נאדניט וועט ווערען פון אייך אלע מיט אייערע חלומות... נאר איבערגעברענטע נשמות, חרוב'ע וועלטען אונטער בערג קאלטען אש!... קוקט זיך צו, הערט זיך גוט צו, וועט איהר זעהן, אז אייערע גייסטער זיינען שוין בערג פון קאלטען אש און אונטער זיי איז שוין קיין אייניגער פונק פון גלויבען אין לעבען נישט...

„וועך־זשע איז שולדיג אין דעם? וועך האט חרוב געמאכט אונ־זער גלויבען אין דעם פראגרעס פון דער מענשהייט, אונזערע נשמות? זיי, די גוים, מיט זייערע אייבינע גוואלד־טאטען! זיי האבען אזוי לאנג געטראטען אונזערע נשמות מיט זייערע שמוציגע שטיוועל, אז אלעם אין אונז איז איצט פערוויסטעט, שמוציג און נעשענדעט... און איבעראל נאר קברים, קברים... אבער אין איין זאך זיינען מיר נאך שטארק, לעבענספעהיג — אין צושטערען!"

און וואסרמאן האט אננעהויבען פונאנדערווארפען זיינע פראג־דאקסאלע אנארכיסטישע נעראנקען און טעאריין איבער עקספלאזיווע סאציאלע שטאפען...

„מיר וועלען אלעם צושטערען און פערוויסטען, ווי זיי האבען אונ־זער וועלט פערוויסט! — און אין זיינע אויגען האט געפלאקערט א

די קאָלאָניע

אויפשפרינגענדיג פון זיין ארט.

— פארטזעצען! פארטזעצען! בראווא, וואסערמאן — האט מען אויסגעשריען פון פובליקום.

— מיינע העררען!—האט אנגעהויבען דער פּאיאץ און ציניקער— איך האב איננאנצען גענומען 5 פראנק. משה נלעקל גיב נאך 5 פראנק...

איבער דעם זאל האט זיך דורכגעטראגען א הארץרייסענדער „אהה", א געשריי פון אן אונטערגעשאסענעם פויגעל אין דער לופט.

און א גרויס גלאז פון ביער איז געפלויגען אין וואסערמאן'ס קאפּ.

דער געשריי איז געקומען פון דעם טישעל, וואו פלאראַ איז פריהער נעלעגען אנגעשפּארט און נעוויינט.

דער געשריי איז פערלוירען געגאנגען אין דעם אלגעמיינעם טומעל וואס האט אויסגעבראכען צווישען פובליקום...

דריטער קאַפּיטעל

דער זומער־סעזאָן האָט זיך אָנגעפֿאַנגען מיט זייַנע קלייַנע פֿרייַדן און גרויסע לייַדן...

יעדער טאָג האָט געבראַכט אין קאָלאָניע נייַע פּנים׳ער און נייַע טיפֿן...

אייניקע פון זיי זייַנען געווען שוין אָלטע, פֿערשימלטע סטודענטן, וואָס האָבן זיך שוין פֿיעלע סעזאָנען געוואָלגערט און גע־פֿאָגט אין די אוניווערזיטעט־שטעדט פון פֿראַנקרייך און דייטשלאַנד און זייַנען איצט געקומען קיין בערן מאָבן דעם דאָקטאָר־עקזאַמען און שלוסן זייערע לאַנגע וואַנדער־יאָהרן, וויל אין בערן איז דאָס געווען לייכטער ווי ערגיץ אַנדערש...

דער גרעסטער טייל אָבער איז בעשטאַנען פון יונגווערג און איבער־חוּפט פון יונגע צאָפֿלדינ־פֿרישע מיידלאָר, וואָס האָבן ערשט אין רוסלאַנד געענדיגט די גימנאַזיע און האָבן געבראַכט מיט זיך פון דער היים דעם נאַיוועז אידעאַליזם פון יונגע נשמות, דאָס שטרעבן פון פֿריש און קאָכעדיג בלוט, דעם דופֿט פון פֿרישע פֿריהלינגס־בלומען...

קומענדיג פון אַרימע, שמוציגע און פֿערחושכ׳טע רוסישע שטעדט און שטעדטלאָך, וואו דאָס לעבן איז אזוי קאָלירלאָז און מאָנאָטאָן, זייַנען זיי אין דער ערשטער צייט איבערראַשט און בעטרונקען נעווארען פון דעם פֿראַכט און גלאַנץ פון דער פּיעל־פֿארבינגער אָפּען־נאַטור, פון דער נייַער אטמאספערע פון דער אָלטמאָדישער, צוווישען די בערג־בע־האָלטענער שטאָדט, מיט איהרע אָלטע מויערען און ענגע גאַסען, מיט זייערע דיקע, אזוי ווי פּאַר דער אייבינקייט־נעבויטע שטיינערנע הויזער און געוועלבארטיגע טראָטוארען, וואו די טריט הילבען אזוי נע־היימניספול און רופֿען ארויס א ווידער־קול פון אָלטע, היסטאָרישע

אנטקעגען פון בארג אראב, קומט אן אן אונבעקאנטער בחור, אין בריל'עו, מיט א נרויסען, אין די פליייצעס איינגעוואקסענעם, קודלאטען קאפ, כאפט איבער איהר פערשעהמטען, נאאיוועז בליק, נעהט צו איהר צו אוז נעמט ביי איהר פון דער האנד דעם טשעמאדאן, נעמט איהם ניט נעפרענטערהייט אוז ניט נעבעטענערהייט מיט צוויי דריי ווער־טער:

— ווייזט, איד וועל צוטראגען... אייד וועט זיין שווער —

אוז אזא נעפעליגקייט וואונדערט זי גאר ניט... עס איז אזוי אייג־פאד, אזוי נאטירליך...

ער רעדט צו איהר רוסיש. וואהרשיינליך אויך א סטודענט, אן אלטער סטודענט...

אוז זי ניט איהם איבער איהר שווערע לאסט מיט א שמייכעל פון אן אונבעהאלפען קינד אויף איהרע ראזע ליפען, וועלכע זעהן אויס פריש אוז זאפטיג ווי א פאר פאדטינע, ערשט פון בוים אבגעריסענע, פארשען...

נאר איהרע ראזע באקען ווערען רויטער אוז זי כאפט זיך ביים קלאפענדען האדץ אוז מורמלט:

— איד האב געוואלט נעמען א דיענסטמאן... האב איד נאנצע 25 רובל... דארף מען זיי פריהער צובייטען. אפשר ווייסט איהר ווי מען צובייט געלט?

— א דאגה מיט צובייטען... אבי גאלד, — שמייכעלט איהר צו דער אומבעקאנטער.

אוז אזוי שפאנען זיי ביידע איבער דעם בערגינען וועג, וואס פיהרט פון טהאל, דארט וואו דער וואקזאל ליענט, ארויף אין דעם קווער־טאל, וואו אלע רוסישע סטודענטען לעבען. זיי גאהן איינער נעבען אנדערען, ווי א פאר אלטע בעקאנטע, וואס האבען זיך צופעליג ווידער בעגעגענט אויף דעם לעבענס־וועג... אוז זי דערציילט איהם איהר קור־צע אבער שוין רייכע לעבענסגעשיכטע... ווי שווער עס איז איהר אנ־גענומען זיך ארויסצורייסען פון דער היים, וויפיעל זי האט גענאט צו קעמפען מיט איהרע עלטערען אוז איבערהויפט מיט איהר פאטער,

פאסירונגען און גרויסע העלדענטאטען, וואו יעדער שטיין דערצעהלט וועגען אן אלטער טויזענד־יעהריגער קולטור און א בלוטיגען לעבענס־קאמף... דערצעהלט, ווי אזוי עס זיינען געוואקסען די מענשליכע רעכטע און דאס וואס מיר רופען ציוויליזאציאן.

די נייע איינדריקען און בילדער צויבערן און לויפען פאר די פערוואונדערטע, בריט־געעפענטע, יונגע אויגען, לויפען שנעל ווי אין א פאנאראמע און מיט זיי צוזאמען לויפט שנעל דער יונגער נעדאנק, די אונגעצוימטע פאנטאזיע, שטארק קלאפט זיך צו גלייך דאס הארץ און שנעל פליסט דאס בלוט, דאס פרישע, ברויזענדע יוגענד־בלום...

דאס יונגווארג פלעגט ברענגען מיט זיך א פרישען לעבענס־שטראם און אויפמונטערען אויך די אלע אין נויט און ליידען שוין פער'חושכ'טע און פערשימעלטע סטודענטען, די וועטעראנען פון דער קאלאניע.

די יוגענד פלעגט אריינטראגען אזוי פיעל נייע האפנונגען און מאכען דאס לעבען אין אנפאנג סעמעסטער אזוי ראשינ, אזוי מונטער און אינטערעסאנט...

יעדער נייער סעמעסטער פלענט ברענגען מיט זיך נייע בעקאנטשאפטען און סימפאטיען. זיי פלעגען געמאכט ווערען שנעל און אייניפאר, אהן צערעמאניעס און איבערלאזען אין לעבען טיעפע שפורען און ניט־זעלטען קאטאסטראפען און טראגישע ענדעס...

אט נעהט פון וואקזאל א יונג, צאפעלדיג פריש בעשעפענישן. איהר גרויער מאנטעל און דאס קורצע שמאלע קליידעל כאפט פעסט ארום איהר קינדערשע, אונענטוויקעלטע טאליע און קערפער־ליניען, מאכען זי נאך אינגער ווי זי איז און ניבען איהר קליינער פינגער דעם אויסדרוק פון א קינד...

זי איז נעקומען מיט דעם פריהמארגען־צוג, האט שוין נעדונגען א צימער און טראנט יעצט פאר זיך א היבשען טשעמאדאן און שטייגט אביסעל פארסאפעט, אויף דעם בערנינגען וועג...

די לאסט וואלט נארניט געווען אזוי שווער, וען ניט איהרע שווערע שוואכצע צעפן. וועלכע קריכען שטיפעריש ארויס פון אונטער דעם הוט, און זי שטעלט זיך אפט אב און מאכט צורעכט איהר צעפאטעלטען קאפ.

א נעשעפט האָט זי מיט איהר! זי איז געקומען אהער צו לערנען אוּן צו לייִדען, הויפּטזעכליך צו קעמפען אוּן ניט צו לעבען אין לוקסוס אוּן טרינקען טהעע מיט ווּאַרעניע... נור די מאַמע האָט זיך אַזוי צו־נעטשעפעט צו איהר אוּן האָט זיך געשוואַוירען מיט טויטע שבועות אַז זי מוז עס מיטנעמען אוּן זי האָט איהר צוליעב געטאַן... דערנאָך האָט זי נעהאַט צרות מיט דער ווּאַרעניע אויף דעם פּריַיסישען גרענעץ ווּאו מען האָט געוואָלט פּאַר דעם סלאַי ווּאַרעניע א מאַנטעק אין טאַריף־אבצאהלונגען... אַך, די דייטשען, די דייטשען!... זיי זיינען דאָך אַזוי גראָב... ערגער נאָך ווי די רוסישע זשאַנדאַרען! זי האָט זיך דערויף גארניט נערעכט: דייטשלאַנד איז דאָך אַזא קולטור־פּאָלק, א פּאָלק ווּאָס האָט געגעבען קאַנט'ן אוּן העגעל'ן... ווי־זשע קומט עס?...

אוּן אַזוי צוויטשערט זי ווי א פויגעלע אין א שהנעם ליכטיגען, פּריהלינגס־מארגען, צוויטשערט אהן א סוף אוּן דער אלטער פערכמורע־טער סטודענט קוקט אויף איהר דורך זיינע ברילען מיט א פּאַר שטרענג אננעשטעלטע אויגען, ווי א פּראָפעסאָר, וועלכער עקזאַמינירט א סטודענט, טרינקט טהעע מיט ווּאַרעניע, איין גלאָז נאָך דער אנדערער, טשמאַקענדיג הויך מיט זיינע נראָבע ליפּען אוּן כראַמטשענדיג האַס־טיג מיט די ציין דאָס געבעקס, דאָס גוטע היימישע געבעקס אוּן די דאָרע סיכלעד מיט מאָן, ווּאָס די מאַמע האָט איהר מיט געווּאָלד מיט־נענעבען פּון דערהיים... פּילייכט ווייל ער עסען?

זי האָט מיט זיך איין קיישעל נאָך גוטען, פּרישען ווּאַרשעווער ווּאורשט, א פּאַר קעסטעלאַך סאַרדינקעס... אוּן א מאשינקע צו קאַ־כען קאַווע.

דער בחור זאָנט זיך ניט אָב. אומנעקעהרט, עס איז א פּראַכט־פּאַלע אידעע אַט די ווּעטשערע, ווּאַרשעווער ווּאורשט מיט קנאַבעל... ער האָט איהם שוין יאָהרען לאַנג ניט געגעסען... שאַדע, ווּאָס ער האָט מיט זיך ניט ווּאָס צו רויכערען. אוּן ער נעהמט ביי איהר עטליכע סענט צו קויפען פּאַפּיראָסען. אַך, ווען זי זאָל נאָר האָבען עכטען רו־סישען טאַבאַק! וויפיעל ווּאָלט ער יעצט ניט נעגעבען פּאַר אַן אמת'ן רוסישען פּאַפּיראָס! דער טאַבאַק איז דאָ אַזוי שלעכט אוּן פערדאַמט טייער!

אז אפטייקער אין סמארגאן, וואס איז א פערביטערטער פיינד פון פרויען־עמאנסיפאציע און ווען ניט דער פעטער איהרער, א העברעאישער לעהרער, וועלכער האט נעקעמפט אויף איהר זייט, וואלט זי דאס יאהר נאך ניט נעקענט זיך אריסרייסען פון סמארגאן און וואלט נאך נעווען נעהאט צו קעמפען און צו קעמפען...

סוף כל סוף וואלט זי אבער נעמוזט זיענען, וויל שוין פון פיערטען קלאס אן האט זי דערפיהלט, אז איהר לעבענס־בערוף איז צו זיין א דאקטאר, צו היילען מענשען, ניט אומזיסט האט זי אין אטעסטאט 5 פאר פיזיקע...

און אז זי וועט ענדיגען מעריצין וועט זי זיך בעזעצען נאר אין סמארגאן און וועט פראקטיצירען אין איהר אייגען שטערטעל, כאטש זי וויסט ניט יעצט ווי וועט זי שוין קענען לעבען אחז ביבליאטעקען, וויבט פון דער וויסענשאפט. דא אין בערו, מוזען דאך זיין אזעלכע גרויסע, פראכטפאלע ביבליאטעקען...

זי דערצעהלט דעם פרעמדען קודלאטען בחור, אז מען וועט איהר שיקען נאר 25 רובעל א חודש און פרעגט איהם צו וועט זי קענען לעבען מיט 25 רובעל און אויידער זי קריגט נאך זיין ענטפערט, ענטפערט זי זיך אליין, אז זי וועט קענען...

זי איז דאך נעפאהרען אהער ניט צוליעב פערגענגען, נור צו לייהרען און קעמפען און אז זי דענקט אחוץ מעריצין גרינדליך שטודירען נאך נאטור וויסענשאפטען, ענדיגען צווויי פאקולטעטען אויף אייגמאל... וויל נאך איהר מיינונג קען מען ניט זיין קיין נוטער דאקטאר, וועז מען קען ניט גרינדליך נאטור וויסענשאפטען...

אדרבא, זאל ער זאגען אויב זי האט ניט רעכט!

און אז זיי קומען אהיים אין קליין צימערל, מיט א דורכנאנג דורך דער בעל־הבית'טעם קיך, צוליגט זיך דער פרעמדער בחור אויף דער קאנאפע און פארריישט די פים ווי ביי זיך אין דערהיים, הייסט קודם כל מאכען טהעע און טאקע מיט דערזעלבער וואראניע וואס די סטודענטקע האט געבראכט מיט זיך פון רוסלאנד מיט אזוי פיעל נסים... צוערשט האט זי לחלוטין ניט געוואלט מיטנעמען אט די וואראניע...

נעשריבען אן אבהאנדלונג איבער דעם טראָפ פון דער תורה און די אבהאנדלונג איז נערדוקט געוואָרען אין די פילאָלאָגישע יאָהר־ביכער און חאָט איהם נענעבען א נאָמען צווישען די סעמיטישע פילאָלאָגען...

זיין לעבענס־ציעל איז יעצט צו שרייבען א נייע אידישע נע־שיכטע... גרעץ אי"ז נעווען א פּלוידערזאָק און טוינ אויף 90 כפרות...

זיין נעשיכטע וועט בעווייזען ווי צווי מאָל צווי איז פיער, אז די אידען זיינען אויסערוועהלט פון דער נאטור און דורך א טויזענד־יאהרינען ראָסען־קאָמף פאר דער היילינער מיסיאן צו זיין די מאָראָל־פרעדינער פון דער מענשהייט...

ער האָט נאר מורא, אז ער זאָל ניט אַוועק אן זייט און פון זיין נעשיכטע זאָל ניט ווערען חלילה קיין פּסיכאָלאָגיע פון אידישען פּאָלק... יא, עס איז אן אידעע, טשארט פּאָבערי!

ער זעצט זיך בעסער שרייבען די פּסיכאָלאָגיע פון אידישען פּאָלק... ווי ער איז א איד, טשארט פּאָבערי!

דער נעראָנק, וואָס איז ערשט נעבוירען נעוואָרען אין זיין צופּאָ־טעלטען קאָפּ, — וואָס פאר אן אידעאָלער נעראָנק דאָס איז? א? — הויבט פּאָסטערנאָק'ן אויף פון דער קאָנאָפּע און ער הויבט אן צו נעהן איבער דעם קלייענעם צימער הין און צוריק מיט ברייטע האָס־טיגע טריט.

יא, ער נעהט אַוועק אן א זייט און וועט שרייבען די פּסיכאָלאָגיע פון אידישען פּאָלק... נאָטירליך וועט ער זי בויען אויף דער אידישער פילאָלאָגיע, אויף דעם נייסט פון דער העברעאישער שפּראָך, ווי לאָצא־רוס און שטיינטהאָל האָבען דאָס נעווואָלט מאָכען... ווער קען בעסער פון איהם דעם נייסט פון אונזער שפּראָך?

אה, דאָס וועט זיין א מאָנומענטאָלעם ווערק... א לעבענס־ווערק... דאָס וועט איהם מאָכען בעריהמט און אונשטערבליך...

זי שטעלט אפילו מעריצין און נאָטור־ווייסענשאפט העכער ווי אלעם...

אה, — טראָכט זי זיך, — וועז ער זאָל זיין א נאָטור־פּאָרשער אדער א מעדיקער... זיי וואָלטען דאָך צוזאָמען נעקענט שטודירען... מען

א נרויסע זאך! וועז זי זאל עס געווען וויסען, וואלט זי מיט זיך מיטגענומען א פאר פונט טאבאק פאר גוטע בעקאנטע. און אזוי ווי ער נעהט שוין אין קלייטעל אריין נאך פאפיראסען, בעט זי איהם, אז ער זאל שוין אין איין וועגם קויפען בענזין פאר איהר מאשינקע. מילך האט איהר שוין די בעל־הבית'טע אנגעגרייט אויף דער קאמאדע און זי וועט אבקאכען קאווע. זי קאכט פראכטפולע קאווע און זיי וועלען עסען וועטשערע צוזאמען.

נאך דער וועטשערע ליגט דער בחור ווידער אויף דער סאפקע מיט א פאר פעריסענע לאנגע פיס, רויכערט א פאפיראס נאך א פאפיראס און דורך די געדיכטע וואלקענס פון רויך, וועלכע פיהלען אן דאס קארג־בעלויכטענע צימער, זעהט אויס דאס געזיכט פון צופאטעלטען בחור און זיין בליק דורך די ברילען נאך ערנסטער און טיעפזיניגער.

דער געשפרעך אבער וועדט אלץ אינטימער און הערצליכער.

זי וויס שוין, אז זיין פאמיליע־נאמען איז פאסטערנאק, אונזער בעקאנטער פאסטערנאק, אז ער איז א היסטאריקער, דאס הייסט, אז זיין הויפט־פאך איז געשיכטע, און הויפטזעכליך אידישע געשיכטע און פעלקער־פסיכאלאגיע... אז זיין שטודיום האט איהם געבראכט צו דער איבערצייגונג, אז דאס אידישע פאלק האט צו ערפילען א הייליגע מיסיאן צווישען די פעלקער און דאס האלט איהם אב פון צושטעהן צום ציוניזם, אבער אן און פאר זיך איז ער א נאציאנאליסט און נאך א פייערדינגער נאציאנאליסט.

זי זאל חלילה ניט מיינען, אז ער איז עפעס א מין מיסטיקער, חס ושלום! זיין איבערצייגונג אין דער אויסדערוועהלטקייט פון אידישען פאלק איז בעגרינדעט אויף זיין טיעפען פארשען, אויף דער פסיכאלאגיע פון אידישען פאלק, און ער איז אומשטאנד עס צו בעגרינדען דורך דעם דארוויניזם... נאר פאר קיין מיסטיקער זאל זי איהם ניט האלטען!...

וויטער דערצעהלט ער איהר, אז ער שרייבט אונער דעם פסעודאנים „מהפך פשטא". אז ער קלייבט זיך צו צוקלאפען וויהוויזענס ביבעל־קריטיק — זי מעג שוין וויהוויזען'ען ניט מקנא זיין. „א שטיין אויף א שטיין וועט פון איהם ניט בליבען!" — און אז ער האט שוין

שטונדען האבען זיי צוזאמען נערעדט... נו, זאל שוין ווירקליך זיין נענוג! אלזא, מארגען טרעפען זיי זיך אויף דער לעקציע פון פאלי־טישע עקאנאמיע פון דעם נייעם סאציאליסטישען פראפעסאר. און זיי צושיידען זיך, אפילו נאכן אונגערן, אבער מיט א נענענזייטינגען שטארקען און הערצליכען האנד־דרוק. און אז זי זאגט דערביי מיט א ציטערענדער זיסער אלט־שטימע: „דא סווידאניא, פאסטערנאק!“ דערמאנט ער זיך ערשט, אז ער ווייסט נאך ניט איהר פאמיליע, אבער עטוואס קיצלט איהם אט דא אין גארגעל, אזוי, אז ער קען בשום אופן ניט פרענגען ווי אזוי איז איהר נאמען, און ער שלינגט אראב די פראגע מיט א הוסט... און פערשווינדעט אין דער פינסטע־רער נאכט, בעגלייטעט פון דעם אויפגערעגטען בליק פון דער סמאר־נאנער מעדיטשקע, וועלכע בלייבט נאך לאנג־לאנג שטעהן ביים פענס־טער, טיילענדיג מיט דער פינסטערער, אויסגעשטערענטער זומער־נאכט איהרע קינדיש־יונגע און זיסע טרוימען און האפנונגען...

2.

מעהר פון אלעמען איז אין אנפאנג סעמעסטער נעווען פערנומען משה גלעקעל, דער אפטרופוס פון דער גאנצער קאלאניע. זיין נאמען איז נעווען בעקאנט אין אלע סטודענטישע קאלאניעס. ער האט שוין איבעראל נעלעבט און נעארבייט פאר דעם ציוניזם...

משה איז געווען א ווייט באקאנטער חובב ציון און — ווי ער פלעגט זאגען — א צ י א נ י ס ט ניט נאר פאר הרצל'ן, נאר פאר אדם הראשון'ען, און די אנגעקומענע סטודענטען און סטודענטקעס פלעגען איהם ברענגען רעקאמענדאציעס, אז ער זאל זיי העלפען זיך איינצו־ארדנען אויף דעם נייעם פלאץ און זיי שטיצען מיט ראטה און טהאט...

ער פלעגט אין אנפאנג סעמעסטער אבווארטען מיט זיין שטאב יערען צוג, וואס פלעגט ברענגען „פנים חדשות“, ווי ער האט זיי אנ־גערופען, און אז זיי פלעגען דערזעהן א פנים חדשות דורך דעם פענס־טער פון וואגאן, פלעגען זיי איהם בעגריסען נאך פון ווייטענס מיט די טאשענטיכלעך און מיט א שעהנעם „הידד“, ווי גוטע אלטע בע־

סען דאך אזוי פיעל דיענען דער מענשהייט מיט מעדיצין... אדרבא, זאל ער זאנען...

עס נעלינגט איהם אבער זי צו איבערצייגען, אז פילאָאַניע און הויפּטזעכליך פעלקער־פסיכאָאַגיע — דאָס וואָרט רעדט ער ארוים לאנגזאם מיט א בעזונדערען טעם און מיט א נגינה אויף „פעלקער" — זיינען דער מענשהייט פונקט אזוי נויטיג ווי מעדיצין, אז זיין אב־האנדלונג איבער דעם טראָפ פון דער תורה איז נעווען א באמבע, נעשליידערט פון איהם אין דער פילאָאַנישער וועלט, און וויפיעל באמבעס אזעלכע וועט ער נאך וואַרפען! נאָט מיינער!

איבעריגענס, איז זיין גייסט נאָר ניט אזוי אינזייטיג און שמאָל ווי די נעווען־הנליכע פילאָאַנען זיינען. ער אינטערעסירט זיך מיט אלע ער־שיינונגען פון גייסטינען לעבען... וועז ניט, וואָלט ער דאך ניט נעווען קיין פעלקער־פסיכאָאַג! קען דען זיין א פעלקער־פסיכאָאַג איינזייטיג? א ראיה האָט זי, אז קיינער אין דער נאָנצער קאָאַניע קען ניט אזוי גוט די נעשיכטע פון סאָציאָליזם, ווי ער... און וער פון זיי האָט נעליינט קאָרל מארקס „קאָפּיטאָל" אין אָריגינאָל? ס'הויבט זיך נאָר ניט אן!... אפילו די גדולים פון דער סאָציאָליסטישער קאָ־לאָניע האבען איהם אין דער האָנט ניט נעהאָלטען. ער אבער — יאָ, פון טאָוועל צו טאָוועל.

דערמיט נעווינט ער זי שוין אינגאָנצען. איהרע צוויי אויפנע־רעגט גלאָנצענדע, שוואָרצע אויגען קוקען ארויף צו דעם הויכען צו־פאָטאָלטען בחור מיט בעוואונדערונג און פערעהרונג... און מען רעדט אב, אז פון היינט און וויטער זאָל מען טענליך צוואָמען לייענען די נעשיכטע פון סאָציאָליזם... דאָס מוז דאך יעדערער וויסען!...

און אז זיי דערמאָנען זיך, אז עס איז שוין שפעט און אז עס איז צייט צו נעהן שלאָפען, איז דער בעל־הבית'טעם קיך שוין נעשלאָ־פען, און דער פעלקער־פסיכאָאַג און אידישער היסטאָריקער בלייבט נאָר איין אינציגער אויסנאָנג — שפרינגען דורך דעם פענסטער... און אז ער טוט עס, בלייבען זיי ווידער שטעהן ביים אָפענעם פענ־סטער און רעדען נאָך לאָנג... לאָנג... און הויפּטזעכליך בעוואונדערן זיי עס, ווי אזוי דער טאָג איז ביי זיי ביידען אוועק... פונקט 12

משה גלעקל איז אבער ניט נעווען אזוי ענגהערציג און האט נעדיענט יעדען מיט וואס ער האט נאר נעקענט, אפילו די סאציאליסטען, און אם אייפעריגסטען די נייע סטודענטקעם... דא איז ער נעווען אן עכטער ריטער און זיין דיענסט־בעריטשאפט האט ניט נעהאלטן קיין מאם און קיין גרענעצען. האט ער זיי בענענענט אויף דעם וואקזאל ערשט אנקומענדיג, האט ער קיינעם ניט ערלויבט צו שלייפן דערען מיט פראנק'ען און נעהמען א דראשקע אדער א לאסט־טרענער...

די פראנקען וועלען צונוץ קומען!

אז מען וויל לעבען מיט 20־15 רובל א חודש טאר מען זיך ניט וואַרפען מיט פראנקען. און די טשעמאדאנעם און קאזינקעם איז ער מיט די חברה ניט קראנק אליין צו טראגען...

— קינדער, איינם... צוויי... דריי! — פלעגט א קאמאנדע טאן גלעקל, כאפענדיג אליין א טשעמאדאן אויף די פלייצעם... די איבּרינע פעקלעך האט צוכאפט זיין שטאב, און דער עולם האט נעשטעלט פים... זאל זי נאר זיך ניט פלאנטערען צווישען די פים און לאזען נעהן... א צימער האט ער שוין פאר איהר, פאר דעם האט שוין דאס אינפארמאציאנס ביורא פון פאריין נעזאגט... זי וועט וואוינען מיט א פילאסאפקע צוזאמען און צאהלען 6 פראנק א חודש... ביליגער ווי באדשטש!...

און אז א פאסענדער צימער פלעגט ניט זיין אנגענרייט, פלעגט משה אבנעבען זיין צימער אויף עטליכע טעג און אליין נעהן שלאפען צו א חבר זיינעם אויף א קורצער סאפקא אדער נאר אויף ביינקלעך...

אזוי פלעגט ער ארומלויפען נאנצע טעג פון איין עק שטאדט צום צווייטען, א פערשוויצטער און פערסאפעטער, מיט דעם הוט אויף דער פאטילניצע, אלעמען איינאדרענג, ראטהען און העלפען מיט וואס ער האט נאר נעקענט און אפילו ניט נעקענט, און ניט איין נפש האט נלעקל ערוואַרבען פאר דעם ציוניזם...

ער איז נעווען אויך שטארק בעליעבט און פאפולער אפילו בייַ זיי, די סאציאליסטען, ניט קוקענדיג דארויף, וואס ער פלעגט זיי אין די אויגען שעלטען מיט מגפות און שרפות... און אויב דער סאציאליסטישער טייל פון דער קאלאניע האט יעדען ציוניסט בעטראכט מיט

קאנטע און חברים. און דא אויפ'ן וואקזאל פלעגט משה אננעהמען די „פנים חדשות" איינפאר ביים נאכרנעל, אהן צערעמאניעס, און מיט נעוואלט פלעגט ער זיי פערכאפען פאר דער ציוניסטישער אידעע און פאר זיין פעראיין, וועלכער האט געווארט אויף זיי דא אויפ'ן וואקזאל און געווען נרייט זיי צו דיענען...

און ווער עס פלעגט קומען פון רוסלאנד מיט אן אנדערען אנימאמין, ווי זיינער, און פלעגט ניט וועלען אקצעפטירען גלעקעלס קורצע און שארפע ארגומענטען, אז „מיר דארפען א לאנד"... „ביז וואנען איז דער שיעור?"... „עס דארף דאך אמאל נעהמען א סוף!"... „גענוג זיך שוין נעווארטערט אין שכנות!"... „וואס פאר א פארליעץ און פערעטהער וועט עס ניט צונעבען?"... אויב אזא פארליעץ, אפט נעקליידעט אין א בלוזע, און מיט לאננע האאר, פלעגט זיך איינשפאַרען און זיך דא אויפ'ן וואקזאל ארייגלאזען מיט גלעקעל און זיין חברה אין א טיפע, הייסע דעבאטע, וועלכע פלעגט ציהען די אויפמערקזאמקייט פון אלע באהן־בעאמטע און פון פובליקום; אדער וועו דער „פנים חדשות" האט נאר אנגסטליך נעריסען פון זייערע הענד זיין ארעם טשעמאדאנטשיקעל און זיך נעווארט אברוקען, פלעגט משה גלעקעל איהם הייסען אבלאזען... „זאל ער נעהן צו זיי... צו די סאציאליסטען!... אויף כפרות דארפען מיר איהם!"...

טאמער האט דער „פנים חדשות" אקצעפטירט גלעקעל'ס אני מאמין, נאר האט נעווארט אויסנעהמען אייניגע בעדינגונגען, האט משה אויפגערעגט נעשריען: „נישטא קיין תנאים! וואס פאר א תנאים? נא דיר נאר תנאים!"...

און אזוי ווי משה'ס חברה האט שוין נעהאלטען זיין טשעמאראן, האט דער בחור שוין נעמוזט מוחל זיין אויף זיינע תנאים, אנבוינגען דעם קאפ און נאכגעהן...

אזעלכע זאכען פלעגען פארקומען על פי רוב מיט בחורים... מייד־לער האבען זיך נעלאזט לייכטער אייננעהמען, דערפאר אבער פלעגען זיי אפט און שנעל דעזערטירען פון גלעקעל'ס לאנער צו די סאציא־ליסטען...

משה'ס פריינד און קארעספאנדענטען האבען ווייזט אויס די רע־ פאמענדאציעס בעטראכט אלס א נרעסערע טובה פאר נלעקלען ווי פאר'ן רעקאמענדירטען אליין און זיינען דערפאר נעווען זעהר פריי־ ניביג מיט די בקשות זעהן „פריסטראיזן" דעם און דעם וואויל־ן טאלענטפולען בחור אדער די און די סימפאטישטע וויסענס־דורש־ טינע בארעשניע פון דער פיינסטער אידשער פאמיליע.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

וועו נלעקעל איז נאר דער נרויסער שלאכט מיט די סאציאליסטען איז בערן־קעלער נעקומען פארטאג צו זיך א היים א מידער און צו־ בראכענער, ווי א נענעראל, וואס האט אליין נעפיהרט זיינע רעני־ מענטען איז אטאקע, האט ער אין זיין בעט נעפונען צוויי פארשוינען, איינעם א לאנגען, איבער'ן נאנצען בעט אויסגעצוינגענעם בחור און איינעם א קורצינען און צוואמענגערעהטען אין א קנויל, וועלכער האט זיך נעטולעט צום לאנגען...

דער לאנגער בחור איז נעלענען צום ראנד פון בעט און אויפ'ן רוקען, מיט א פערוואנרפענעם, אויף די הענט אנגעשפאנרטען קאפ און פון זיין נאז האט זיך נעטראגען א נישט אונטערבראכענער אין אייז טאן נעפיהרטער, מען קען זאנען, כמעט ריטמישער כראפ, פון וועלכען דעם בחור'ס אייבערשטע לויפ פלענט ריטמיש אויפציטערן.

דער קורצער בחור איז נעלענען צו דער וואנד און האט זיך נע־ טולעט מיט'ן פנים צום לאנגען, ווי צו א ברודער...

ביידע זיינען נעלענען אין אנטהון און אין פארשטויבטע שיך, אזוי ווי פון א וויטען מהלך נעקומענע און דער לאנגער איז נע־ שלאפען אפילו אין מאנטעל... דעם מאנטעל האט ער נעטראגען וויזט אויס במקום פידושאק, וועלכען ער האט ניט פארמאנט.

ביידע זיינען נעשלאפען נעשמאק און באוועגלאז שווער, שווער ווי שטיינער...

דאס האט שוין פארדראסען אפילו דעם נרויסען מכנים אורח משה נלעקעל.

וואס איז דאס אזוינס? איז מיין צימער א וועלט הקדש?

פעראכטונג ווי אן אידיאט מיט א אונלאגישען, פערפינסטערטען קאפ, האט מען גלעקלעז בעטראכט מיט טיפען בעדויערען און מיטלייד...

— אך, וועז ער זאל ניט זיין קיין ציוניסט! — פלעגט ניט איין סאציאליסטקע רעידען פון איהם מיט א טיפען זיפץ פון הארצען...

און ניט איין מאל האט פאסירט, אז משה גלעקל זאל קומען פארטאג אהיים נאך א פערזאמלונג אדער לאנגער נאכט דעבאטע א מיערער און צובראכענער און זאל געפונען אין זיין בעט נעמיטלאך שלאפען עפעס א פרעמדען, אונבעקאנטען בחור אדער פארטיי־חבר.

משה האט ניט בעראפט קענען דעם אורח, אז יענער זאל זיך קענען נעהמען דאם רעכט זיך צו לייגען ביי איהם אין צימער ווי ביים טאטען אין וויינגארטען און פארנעהמען זיין בעט.

משה'ס נאמען איז געווען בעקאנט דער וועלט פון די ציוניס־טישע קאנגרעסען, אין אלע אקאדעמיש־אידישע פעראיינען, גלעקלעז האבען געקענט אלע ציוניסטישע פיהרער פון דאקטאר הערצל ביז דעם קלענסטען, אלע פראמינענטע חובבי ציון, כלל טוערס און פערזאנער פון אידישען פאלק. זיין ארכיוו האט געקענט שטאלצירען מיט ידידי בריוולאך פון באריהמטעסטע מענשען, אידען ווי ניט אידען.

משה האט קראספאנדירט מיט אלע בעריהמטע קריסטען וואס האבען סימפאטיזירט מיט'ן ציוניזם אדער האבען לויט זיין מיינונג און וואונש בעראפט מיט איהם סימפאטיזירען.

עס איז ניט געווען קיין אידישע באווענונג, צו וועלכער משה זאל ניט האלטען פאר זיין נאציאנאלען חוב צו נעהמען א שטעלונג, א פאזיטיווע אדער נעגאטיווע, זי שטיצען מיט'ן נאנצען ברען פון זיין דאז קיכאט'ער נשמה, אדער זי בעקעמפען...

קורץ, משה איז געווען דער גרויסער סארווער פון אידישען פאלק, וועלכער האט נעמוזט סארווען אויף אלע אידישע חתונות...

און דערפאר איז שוין קיינעם איבער דער גרויסער און בריטער אידישער וועלט ניט געווען שווער צו קריגען א רעקאמענדאציע צו משה גלעקל. בעזונדערס א סטודענט אדער א סטודענטקע, וואס איז געפאהרען שטודירען אין דער שווייץ.

אויף דעם קושען זיינען אין העלען זונשיין, וואס איז געפאלען פון פענסטער, ארומגעקראכען כינים, וועלכע האבען מיט זייער פראפארציע זיך געקענט אסאציאירען בלויז מיט'ן גרויסען גוף פון אורח...

פראו יענער! פראו יענער! — האט ער אנגעהויבען שרייען מיט א גרויל איבער'ן ציטערנדען קערפער.

פראו יענער איז אריינגעלאפען אן איבערגעשראקענע. משה האט זי צונעפיהרט צום בעט און איהר מיט א שטומען גרימצארען אנגעוויזען אויף די קריכענדע חיה'לאך, אזוי ווי זי וואלט געווען פעראנטווארטליך פאר זיי.

די בעל הבית'ע האט אויסגעשריהען ווי א פערוואונדעטע און האט זיך געכאפט ביים קאפ.

מיין גאט! דאס זיינען דאך איהרע לאנדסלייט... איהרע רוסען... דאס איז א נעמיינהייט!

קיין נרעסערע בעלידינונג האט מען פאר דער ציכטיגער רייטשער הויז־פרוי ניט געקענט אויסטראכטען. זי האט זיך געמוסען צווינגען איהר קווארטיראנט דערפאר, וואס ער האט נעמאכט זיין צימער צום נאכט אזיל־יום פאר אלע שמארצער און לויזיגע רוסען.

— ווארום האט איהר זיי ארויסגעלאזט?

— דאס זיינען דאך ניט די ערשטע און ניט די לעצטע. דאס איז אייער שולד, הער נלעקעל!... זיי האבען אויף אייך געווארט א נאנצען אבענד און אנטשלאפען געווארטן. מיין גאט! ווי שרעקליך! ווי נעמיין! — און די עמפערטע און אויפגערעגטע פרוי האט זיך נענומען מיט גרויל און עקל אויף איהר פנים ארונטערשלעפען דאס בעטצייג, האט נעמאכט פון דעם א קנויל און איז ארוים פון צימער, פארקלאפענדיג אונטער זיך די טהיר...

איידער אבער פרוי יענער האט אריינגעטראגען פרישע בעטצייג זיינען די צוויי אורחים מיט זייערע קלומקעס געקומען צוריק.

דער קליינער איז נאכגענאנגען דעם גרויסען ווי א קוה נעהט נאד א קאלב...

— העי, רב איד! פעטער! שטעהט אויף שלאפען! — האט זיך משה ענומען שטורכען און פורקען דעם לאנגען בחור.

דער לאנגער בחור האט זיך א ריהר געטאן און זיך אויסגעדרעהט צום פורצען מיט'ן פנים אין צום מכנים אורח מיט'ן רוקען...

דער גרויסער גוף האט אין דער בעוועגונג אויסגעטיילט פון זיך אז עקעלהאפטען ריח פון שוויים און פון עפעס אן אונזויבערער בריאה....

ביי משה'ן האט זיך פון דעם ריח אזוי פארדרעהט דער מיעדער שלעפערינער קאפ אז ער איז שיעור ניט אומגעפאלען...

מיט גרויסער מיה האט ער זיך פערשלעפט צו דער קאנאפע און האט זיך ארונטערגעלאזט...

ביי זיינע פים האט ער דערזעהן ליגען צוויי קלומקעס, געפאקט איז זעקלאר פון דייטשע פום־געהערס און אלפען־שטייגער...

משה האט פערשטאנען, אז זיינע געסט זיינען אויך פום־געהערס און אז זיי זיינען געקומען צו איהם פון א ווייטער מדינה.

ער איז אבער אליין נעווען אזוי מיעד און ערשעפט פון זיין דעבאטע און שלאכט, אז זיין מח האט ניט געקענט ארבייטען. ער האט זיך אויסגעצוינען אויף זיין קאנאפע און איז אליין שנעל אנשלאפען געוואָרען ווי א דער'הרג'עטער.

— — — — — — — — — — — — — —

אז גלעקעל האט געעפענט זיינע אויגען נאר א קורצען און אונרוהינען שלאף און נעכאפט אן אינסטינקטיוון קוק אויף זיין בעט — זיינען זיינע צוויי אומגעריכטע אורחים שוין ניט געווען. זייערע צוויי קלומעקעס ביי דער קאנאפקע, אויף וועלכער ער איז געלעגען, זיינען אויך פארשוואונדען. משה האט זיך נעמומען רייבען די אויגען, אזוי ווי די אורחים אויף זיין בעט וואלטען געווען בלויז א חלום, א נאכט וויזיאן...

אין דער ווירקליכקייט פון דער פאסירונג האט איהם אבער שנעל איבערצייגט דאס צוקנייטשטע נעלעגער, אויף וועלכען די פרעמדע האבען פערברראכט זייער נאכט...

דעם בחור׳ס פיזיאנאמיע, זיין גאנצע גרויסע און אונזויבערע נעשטאלט האט אין איהם אויפגערודערט עפעס אן אינסטינקטיוון ווידערווילען, א געפיהל פון שטארקער אונרוהע.

משה האט זיך דערפאר געמוטעט צוקוקען צו דעם ווילדען אורח. פאר איהם איז געשטאנען א הויכער סטולוואטער ישיבה־בחור מיט א לאנגען פנים, אויף וועלכען עס האבען זיך נעלויכטען צוויי קליינע אויגעלאר, געלויכטען אונזיכער, ווי צוויי סיגנאלען, וואס בייטען דעם קאליר פון זייערע פייערלאר.

אויף משה׳ן האט איצט שוין געקוקט א נייער אויסדרוק, א אויס־דרוק פון ארימער און דיינקבארער תמימות, עפעס פון א פרומער און יעזואיטישער עניות. א פנים פון א ישיבה בחור, וואס עסט קעסט און הענגט כסדר אב פון פרעמדע חסדים.

גלעקעל האט ניט געקענט אין זיין קאפ פארמולירען דעם אייג־דרוק, דאס געפיהל פון אונרוהיגקייט, וואס דער פנים האט ביי איהם ארויסגערופען. אז ער האט אבער דערזעהן, אז דער בחור איז א רוי־טער, אז זיין ניט ראזירטער פנים איז בערעקט מיט פייער רויטע שטעביל־קעס איז איהם אלעס געווארען קלאר און פארשטענדליך...

גלעקעל אליין איז געווען א ברונעט און ער האט אינסטינקטיוו נעהאסט רויטע מאנסביל־ען. ער פלעגט אבער ניט לויפען פון רויטע סטודענטקעס.

דער בחור האט זיך גלאזט עקואמינירען פון גלעקעל׳ס אויגען, זיך גראבענדיג אינצוויישען אין זיינע אונצעהליגע קעשענעס און ארויסשלעפענדיג פון דארט זיינע רעקאמענדאציעס...

משה האט שטום געמוטעט פון בחור׳ס הענט די רעקאמענדאצ־יעס און זיי זייער קאלט איינגלאדען צו זעצען.

די בחורים האבען זיך צוגעזעצט אויף דער קאנאפע, ווי ארימע קרובים, ארבלאזענדיג זייערע קלומקעס אויפ׳ן דיל צווישען זייערע פיס. מיט די קלומקעס האבען זיי זיך, וויזיט זוים, מורא געהאט צו שיידען און האבען זיי מיטגענומען אפילו וועז זיי זיינען ארויסגע־נאנגען אויף א ווילע פריהשטיקעז.

— מיר זיינען אַרויסגענאַנגען אויף א ווייל פריהשטיקען — האָט זיך אזוי ווי פערענטפערט דער לאַנגער בחור, אויסשטרעקענדיג צו משה'ן א שלום עליכם ווי צו אַן אלטען בעקאַנטען.

דער בחור האָט אריינגעטראַגען אין צימער א ריח פון שוויים אוו פון אַן אונזויבערען קערפער. דער ריח האָט ווידער גלעקלען א קלאַפ נעטאַן איבער'ן קאָפּ און אַרויסגערופען ביי איהם נאָך א גרעסערען ווידערווילען נעגען די אונבעקאַנטע און אונגעבעטענע געסט.

דער בעל הבית האָט דעם בחור'ס אויסגעשטרעקטע האַנט נעלאזט העננען אין דער לופט.

וואָמיט קען איך די הערשאַפטען דיענען? — האָט זיך נעוועגדעט צו זיי גלעקל אין דייטשען, פערריסענדיג דערביי וואָזשנע דעם קאָפּ.

אויף אזא קאלטע און פיינדליך שטאלצע אויפנאהמע האָבען זיך די נעסט, ווייזט אוים, ניט נערעכט. זי איז ניט נעווען, ווייזט אוים, אין אינקלאַנג מיט די בעשרייבונגען פון דעם משה גלעקל, וועלכע זיי האָבען בעקומען פון די מענשען, וואָס האָבען זיי נעשיקט צו איהם. לויט יענע בעשרייבונגען האָבען זיי זיך נעמענט אפילו אריינלייגען אין זייז בעט... און איצט איז ער אזוי גדול'דיג ביי זיך...

די פראַנע און דער ניט נעענטפערטער שלום עליכם האָט דער-פאר ארויסנערופען ביים גרויסען בחור דאָס נאַנצע בלוט אין פנים אריין. זיינע קליינע, רינגרע אוינלאָך האָבען זיך פלוצים צו צוויגען מיט א בייזען פלאַם...

אין ליכט אבער פון דעם פלאַם האָט דעם אורח'ס פנים בעקומען א נייעם אויסדרוק, א נאַנצע נייע בעדייטונג, וועלכע האָט אבנעשטעלט אויף זיך גלעקל'ס אויפמערקזאמקייט. אזוי ווי א מאַסקע וואלט פלוצים ארונטערגעפאלען פון דעם פנים און אונטער איהר וואלט משה דערזעהן א נייע, די ריכטיגע פיזיאַנאָמיע פון בחור.

גלעקל איז ניט נעווען קיין גרויסער מענשענקענער. אלייז אַן אגרעסיוועד, אבערפלעכליכער כאַראַקטער האָט ער זיך זעלטען אבנעשטעלט פאר מענשליכע פיזיאַנאָמיעס און זיך איינגעטראַכט אין זיי.

די רעקאמענדאציע האָט אבער דעם גרעסערען ברודער ניט נאָר ניט בעלײדיגט, נאָר אפילו ניט נעמאכט דעם מינדסטען אײנדרוק.

דער פלעגמאטישער ישיבה בחור האָט זיך בלויז אָנגעבויגען צו זײן קלומעק האָט איהם אויפגעפענט און פון דאָרט ארויסגענומען א מגילה שאכטעל, עס געפענט, און מיט א שטומען, קינדיש־נאַאיוועז שטאָלץ דערלאָנגט גלעקלעז א מגילה.

משה גלעקל האָט אזש אונטערגעשפרונגען פון איבערראשונג.

— וואָס איז דאָס? אז אטעמטאט־זרעלאָסטי?

דער עילוי האָט זיך אויף דער פראָגע בלויז פלעגמאטיש אויפגעהויבען פון ארט און זיך נעגומען טייטען מיט'ן פינגער.

— און איהר זעהט? אלץ פיאטערקעם... פינפען...

משה אליין האָט פיעל אין זיינע יונגענד־יאָהרען נעארבייט אויף פיער קלאָסען גימנאזיע און האָט נישט נעקענט קריגען קיין אטעמטאט. דער בחור מיט דער „מאטורא" און מיט פינפען האָט ביי איהם ארוים נערופען א נעפיהל פון קנאה און גרויסען רעספעקט.

— איצט גלויבט איהר שוין, אז איך קען ענדיגען 3 פאקולטעטען אין 4 יאָהר? דער נאָנצער אטעמטאט האָט ביי מיר נענומען צוויי יאָהר.

— פאלאָזשים... עס האָט נערויערט א ביסעלע לענגער — האָט בעמערקט דער יונגער ברודער מיט א יעכידנע שמייכעלע.

דער עלטערער האָט אפילו אויף איהם קיין קוק ניט נעטאָן, אזוי ווי עס וואָלט נערעדט א קינד, וואָס פערדיענט קיין אויפמערקזאמקייט, און אריינלייגענדיג צוריק זיין אטעמטאט אין דעם שאכטעל און די שאכטעל צוריק אין קלומעק האָט זיך דער רויטער, סטולעוואטער ישיבה בחור ארונטערנעלאָזט צוריק אויף דער סאָפע, האָט פערמאכט די אויגען, האָט זיך צוקאטשעט ווי א ישיבה בחור איבער דער נמרא און מיט א נמרא ניגון זיך נענומען אויסוויניג ציטירען נאָנץ יוליום צעוואָר...

דעם בחור'ס פיזיאָנאָמיע האָט זיך וויידער נעביטען. מיט פערמאכטע אויגען און זיך שאקלענדיג, האָט ער איצט אויסגעזוהן ניט נאָר עפעס ווי א תם נאָר ווי א כינעזישער באלוואָן.

— וואָס? איהר זייט עס דער וואָלאָושינער עילוי? — האָט פּלוצים אויסגעשריהען גלעקל מיט התפעלות.

זיין קאָלטער שטאָלץ און פיינטשאפט צו די אונגעבעטענע גאסט איז ביי משה פארשוואונדען ווי מיט'ן רויך...

— יאָ! — האָט איהם קורץ געענטפערט דער לאָנגער בחור. דער אויסדרוק פון זיין פּנים און איבערהויפט פון זיינע צוויי קלייגע אויגעלאָך האָט זיך ווידער גענבעטען. דער אויסדרוק איז איצט געווען א שטאָלץ באריהמערישער...

— וואָס־זשע דענקט איהר צו טאָן אין בערן? — האָט איהם גפרענט גלעקל.

— שטודירען מעדיצין מיט יוריספרודענץ...

— וואָס פאר א שייכות האָט מעדיצין צו יוריספרודענץ?

— פילאָסאָפיע שטודיר איך סיי־ווי־סיי פון ביכער וועל איך אין 4 יאָהר ענדיגען 3 פאָקולטעטען — האָט איהם ערקלערט דער וואָלאָזשינער עילוי קאָלטבלוטיג.

צו וואָס דאַרפט איהר ענדיגען מיט א מאָל 3 פאָקולטעטען?

— וויל עס איז ניטא קיין פיהר — האָט נעענטפערט דער עילוי מיט א פלעגמאָטישער ערנסט אָהן א מינדסטען שפור פון אירָאָניע אדער שפאָס אין זיין טאָן.

— מעגסט שוין ענדיגען 10 פאָקולטעטען און מנשה בעק וועסטו אלץ בלייבען. — האָט זיך געוועגדעט דער קלענערער ברודער צו גלעקלעז — ער האָט נאָר א זכרון... דאָס איז אן אלמער מיט ספרים, א לעבעדיגע ביבליאָטעק, אבער דער טויטעסטער גייסט, וואָס איך האָב אמאָל געזוהן — האָט דאָס קלענערע ברודערל רעקאָמאָנדירט דעם גרעסערען מיט אזא ביטערען, גאליקען אויסדרוק אויף זיין קלייגעם, לאָנגנעזיגען, כמעט פויגלישען פּנים, אזוי ווי דער ברודער זיינער וואָלט מיט זיין טויטען גייסט איהם פערזענליך אונגליקלאך נעמאכט.

משה גלעקל האָט זיך נענומען צוקוקען צו דעם גאליקען פארשוין אוז האָט ניט נעקענט גפונען קיין איין אייגציג שטריך פון ברודערליכער עהנליכקייט צווישען די צוויי בחורים.

און האט עס געקענט זיין אנדערש?

דער בארג האט געמוזט זיין ראדיקאל. ראדיקאליזם איז דאן געווען די מאדע און דער בארג איז בעשטאנען מעהרסטענטיילס פון סטודענטקעס...

דאס וואיבליכע נעשלעכט האט ניט געהאט דעם מינדעסטען פערדאכט, אז עס פאלנט די מאדע און ניט דעם ראדיקאלען גענאנ!

און אזוי האט דער בארג געלעבט אין אן אייביגען קריעגסצושטאנד מיט'ן טהאל. די ארמייען פון טהאל געגען בארג האט געפיהרט גלעקעל, די ארמייען פון בארג געגען טהאל האט געפיהרט ד"ר לאווקאטש, דער אפאלא פון דער וויבערשער קאלאניע אויף בארג.

פון צייט צו צייט האבען אונטערגענומען א זעלבסטשטענדיגען אנגריף אויף טהאל די שוועסטער באהמוטסקי, צוויי אלטע מיידען, וועלכע זיינען געווען בעריהמט איבער גאנץ שווייץ מיט זייערע ביי־זע מיילער וויי מיט זייער אויסערגעוועהנליכער מיאוסקייט... די שוועסטערלאד פלענען ניט דעבאטירען, נאר זיך דראפען מיט די נעגעל וויי וויילדע קעץ און בייסען מיט די ציין, בייסען טיף, טיף ביז צום בלוט...

בעזונדערס פלענען זיי בייסען אין א דעבאטע די מאנסבילשע אפאנענטען... בעזונדערס גרויזאם פלענען זיי בייסען דעם אפאלא פון זייער אי־גענער קאלאניע, דעם דר. לאווקאטש...

און ניט איינמאל פלענט דער שהנער דאקטאר מיט א בערדיל פון א קריסטוס לויפען אין א דעבאטע פון די שוועסטערלאד ווי א צובלוטיגטער און צופליקטער האהן נאך א שלאכט מיט א קאנקורענט...

און אזוי האט דער סאציאליסטישער נעדאנק אויף'ן בארג נעפיהרט מלחמות מיט'ן שאווינישטישען נעדאנק אין טהאל.

אן ארמיי פון אמאנקעס אויף'ן בארג האט זיך געשלאגען פאר'ן סאציאליסטישען נעדאנק מיט'ן טהאל, וואס איז בעשטאנען אויסשליסליך פון זכרים, אפילו שוין ניט קיין יונגע, אפט באבער־דעטע און ניט זעלטען פליכאטע זכרים, מיט מענער פון עלטערע פרויען און טאטעס פון קינדער אין דער היים, אבער דאך זכרים...

משה גלעקעל האט זיך אזוי צולאכט, אז ער איז שיעור ניט אריינגעפאלען אין א היסטעריקע.

און דער גלעכטער האט צובראכען דעם גאנצען באריער פון פרעמדקייט און פיינדליכען שטאלץ, מיט וועלכען גלעקעל האט זיך באלד אבגעטיילט פון די אונגעבעטענע געסט.

אליין א ישיבה־בחור האט ער דעם אנשטעל לאנג ניט געקענט אנהאלטען.

און די צוויי ישיבה בחורים זיינען באלד אריין געגומען גענוג־ערען אונטער גלעקעל'ס פראטעקטאראט.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

גלעקעל'ס פראטעקטאראט האט זיך נעצויגען בלויז איבער'ן נידעריגען טייל, דארט וואו עס איז גלעגען די אלטע אוניווער־זיטעט, דער בערעג־גראבען. ער האט געהערשט בלויז איבער דער ציוניסטישער קאלאניע, וועלכע האט זיך צושפרייט איבער'ן טהאל.

דער בארג, די סאציאליסטישע קאלאניע האט נעקוקט אויף משה'ס מלוכה מיט א ביטול, וואס האט זיך געגרענעצט מיט פעראכטונג. משה'ן אליין, דעם גוטען, הארציגען, „סימפאטישטנע פארין", דעם פיהרער פון טהאל האט ניט איין מיידל באדויערט מיט א וועהטאג אין הארצען...

אר, וועז משה זאל זיך ניט געווען פערבונדען מיט דער קלערי־קאלער סוואלאטש מיט די צוקונפטיגע גאליציאנישע און אונגארישע רבנים, מיט די אבסקוראנטען, וואס האבען געזוכט דעם דאקטאר טיטול בלויז צוליעב פרנסה, מיט די פרומע יעזואיטען, מיט פארלאזטע בערד און ווייב אוז קינדער אין דערהיים!

וועז משה זאל איבערהויפט ניט געווען פערבונדען זיין שיקזאל מיט'ן רעאקציאנערען ציוניסטישען געדאנק!

וויפיעל מיידלשע הערצער וואלטען געווען פאר איהם אפען!

אזוי אבער?

פאר'ן פיהרער פון דער רעאקציע דאס הייסט פון טהאל, האט זיך געשלאסען יערעם מיידלש הארץ דארט אויפ'ן בארג...

און משה האָט געזומען אונטער זיינע פליעגל די צוויי ברידער באַכמוטסקי, טראָץ דער אַנטיפאַטיע, דעם אינסטינקטיוון וויידערווי־לען, וועלכע ביידע האָבען ביי איהם אַרויסגערופען פון ערשטען מאָמענט, עפעס אונזויבערעס, מאַראַליש און פיזיש, האָט געשטעקט אין ביידע. משה האָט עס געפיהלט, מעהר אינסטינקטיוו... די אינערליכע אַנטיפאַטיע צו זיי האָט איהם אַליין געערגערט, אויפגערעגט, וויל ער האָט ניט געוואוסט, וואַרום זיי שטויסען איהם אָב. ער האָט זיך ניט געקענט אַבגעבען קיין חשבון אין איהר, און ניט געוואָלט... משה האָט פיינט געהאַט זיך צו גריבלען אין זיינע געפיהלען, ער האָט עס פשוט ניט געקענט... עס איז געווען לחלוטין פרעמד זיין סאַנגווינישער נאַטור. אין דער באַציהונג איז ער געווען א זעלטענער אויסנאַהם צווישען דער אידישער שטודירענדער יוגענד. דערפאר האָט ער געקענט אזוי פיעל זיך טומלען, אַרומלויפען און זיך כסדר קאָכען און פוכקען ווי א לאַקאַמאָטיוו אונטער'ן העכסטען דרוק פון דאָמף.

געזומען האָט ער די ברידערלאַך אונטער זיין פראָטעקטאָראָט פאַר דעם כבוד פון ציוניסטישען געדאַנק, געווען־ליך. דער וואָלאָזשינער עילוי האָט איהם ערקלערט, אז ער איז א ציוניסט מלדה ומבטן און דער קלענערער ברודער האָט פאַרשפּראָכען זיך צו באַטראַכטען.

— וואָס איז דא דאַביי זיך צו באַטראַכטען? באַטראַכטען גאָר! וואָס פאַר א באַטראַכטען? — האָט זיך צוקאָכט משה.

— און איהר מיינט, אז ער איז א ציוניסט? — האָט אַנגעווויזען דער קלענערער באַכמוטסקי מיט א פינגער אויפ'ן גרעסערען און עפעס מיט א טריאומף פון א דעטעקטיוו, וואָס האָט געכאַפט א גנב אין די אויגען.

משה האָט באַמערקט פון ערשטען מאָמענט, אז דער קליינער האָלט אין איין קריטיקירען און באַליידיגען דעם גרויסען, אז דער גרויסער נעהמט עס אָן מיט א שפּאַסענער געדולד און פאַרשוויגט עס כסדר, אז דער קליינער איז עפעס סתם א יאָבערניק. און ער האָט די ערשיינונג ניט פערשטאַנען. און וויל ער האָט זי ניט פאַרשטאַנען האָט זי איהם געערגערט, גערייצט. און וואָס מעהר זי האָט איהם

און די זכרים האבען זיך נעשלאגען מיט דער זעלבער ביטערער לײדענשאפט, מיט'ן זעלבען בלוטיגען האס ווי די אמאזאנען. ביידע ארמעען האבען געפיהרט דעמזעלבען הייליגען קריעג פאר א וועלט־אנשויאונג, פאר א לעבענס־אידעאל, פאר א רעליגיאן...

און אזוי זיינען אין פעלד תמיד געשטאנען צוויי ארמייען, צוויי מינים, זכרים און נקבות...

מען האט זיך נעשלאגען פאר הייליגע פרינציפען און סאציאלע פראגראמען אהן דעם מינדסטען פערדאכט, אז די מלחמה איז ניט סיין פרינציפען־מלחמה, נאר א געשלעכטס־מלחמה. די מלחמה פון מינים פאר און נעגען אונטעריאכונג, מען האט זיך געשלאגען אהן דער מינדעסטער אהנונג, אז דאס איז בלויז דער אייביגער ביאלאגישער פראצעס פון ראסענרעפראדוקציע...

און דערפאר טאקע אליין איז דער קאמף נעווען אזא ביטערער, די שלאכטען אזוי בלוטיג, די דעבאטען אזוי לײדענשאפטליך.

עס האט דעבאטירט ניט דער שכל נאר די נאטור אליין, די לײדענשאפט פון געשלעכט.

— — — — — — — — — — — — — — —

אמאל אבער פלעגט פאסירען א פארראט... עס פלעגט פאסירען ניכער מיט די אמאזאנקעס פון בארג ווי אין לאנער פון טהאל... אז א מיידעל זאל פארראטען איהר פלאג, איהרע קאמפקאמעראדען און לויפען אין טהאל אריין, אין די ארעמס פון א בחור...

דער בארג פלעגט דאן קוקען אויפ'ן דעזערטיר ווי אויף א רעגנ־נאט און פארראטער... דער טהאל פלעגט יובעלען פון זיעג. בעזונדערס פלעגט יובעלען משה אליין, דער פעלדמארשאל פון טהאל... ער פלעגט שטאלצירען מיט'ן מיידעל, וואס האט זיך באקעהרט צו זיין גלויבען מעהר פון בחור, אין וועמענ'ס ארעם זי איז געלאפען און צוליעב וועמען זי האט עס פערראטען איהר פארטיי און איהר פלאג... ער פלעגט צונעהמען דעם קרעדיט פון בחור און איהם צושרייבען צום ציוניסטישען נעראנק...

— — — — — — — — — — — — — — —

א רעפעראט, וואס וועט זיי צורייבען ווי מאן... אש און שטויב וועט ער פון זיי מאכען!

וואסערמאן איז ניט געווען און משה האט דאס אלעס אויסגעשיט פאר טאפּה'ן, וועלכער האט אויסגעהערט די גאנצע מעשה מיט א פּאררישענעם בליק צו דער סטעליע אהן א בעמערקונג פון זיין זייט.

און כאפּענדיג נאך א לעפּעל רייז און אויסשיטענדיג נאך א פּאר קלוֹת און סטראשונקעם דעם „בארג", איז משה ארוים ווי א וויכער, געקומען צו לויפּען אין עטליכע מינוט צוריק צום אפּענעם פענסטער און האט ארויסגעשריהען:

— העי, טאפּה! ווי ביסטו ערגעץ א בראך צו דיר? די באכמוטסקים וועלען נעכטיגען ביי דיר עטליכע נעכט, ביז איך וועל קריעגען פאר זיי א קוואַרטיר... זיי זענען אזוי שמוציג און לייזיג, אז קיינער וויל זיי ניט אריינלאזען... א כאלערע אויף די שווייצער... קיינע רוסען! אי, דארפען מיר א לאנד... אן איגענע לאנד! געה טענה אבער מיט דער באנדע, א כאלערע אויף זיי. העי, טאפּה! האדעווע זיי א פּאר טעג פון „קאטיאל" און איך וועל דיר באצאהלען. אט האסטו פינף פראנק! — און שלוידערענדיג א פינף פראנק מטבעה אויפ'ן טיש, וועלכע האט זיך ארבעגעקייקעלט אויפ'ן דיל, איז ער ווידער פאר־שוואונדען. און טאפּה האט זיך געזומען קריעכען אויף אלע פיר און זוכען דעם זילבערנעם פינף פראנק שטיק. ער האט געוואוסט, אז מען גיט געלט דארף מען נעמען אונטער אלע אומשטענדען.

משה'ס צווייטע סטאנציע איז געווען די קוואַרטיר, וואו די צווי שוועסטער באכמוטסקים האבען געוואוינט. די קוואַרטיר איז פשוט געלעגען אויף זיין וועג און משה פלעגט זי ניט אויסמיידען, זיך אריינכאפּען, זיי און די גאנצע סאציאליסטישע באנדע אנשעלטען מיט טויטע קללות, לייענדיג דערנאך א פּאר פראנק ביי זיי אדער פארקערט, זיי געבען א גמילות חסד, זיי טאן אן אנדער געפעליגקייט און אנטלויפען.

די שונאי ישראל, וועלכע האבען געהאסט דאס אידענטום, דעם ציוניזם מיט א זאלאגישען האס, האבען ליעב געהאט משה'ן און פלעגען איהם אנקלאפּען איז פענסטער, וועו ער פלעגט פארביילויפען.

געריצט אלץ מעהר איז געוואקסען זיין אַנטיפאַטיע צו ביידע, גע־ וואקסען איז א גרויסער, עפעס אינסטינקטיווער שנאה...

מיט דער שנאה איז אַבער געוואקסען משה׳ס פּראָטעקציע צו די צוויי טיפּען, זיין אַנטהייל אין זייער לאָגע. מיט דער פּראָטעקציע האָט ער געוואלט פּאַרשרייען, פּאַרטומלען זיין אַנטיפאַטיע צו ביידע. משה האָט ניט געקענט פיינט האָבען. ער האָט געקענט בלויז פיינט האָבען געגנערישע אידייען און ערשט פון די אידייען איבערטראָגען זיין פיינד־ שאפט אויף די טרעגער פון אידייען. דערפאַר האָט ער ליעב געהאַט וואַסערמאַן און טאָפּף אין דער ציט, וועו אלע האָבען זיי געהאַסט. דערפאַר האָט ער געהאַט אזוי פיעל פריינט אפילו צווישען די סאָ־ ציאַליסטען. ער האָט זיי געשאלטען בלויז מיט טויטע קללות, ווי א מאַרק אידענע שעלט זיך, אַבער האָסען מיט אן אמת׳ן האַס האָט ער ניט געקענט.

די צוויי ברידער האָט ער שוין אַבער געהאַסט און וויי׳ ער האָט זיי געהאַסט שוין פון ערשטען קאָנטאָקט, האָט ער אָנגעהויבען אָרומ־ לויפען און כלאָפּאָטשען פאַר זיי, צופויקען איבער דער קאָלאָניע דעם נייעם אוצר, וואַס גאָט אַליין האָט איהם צוגעשיקט פאַר׳ן ציוניסטי־ שען אידעאַל.

די ערשטע סטאַנציע, וואו משה האָט זיך אַבגעשטעלט אין זיין טעגליכען טומעל און לויף איז געווען וואַסערמאַנ׳ס קוואַרטיר. אַריין איז ער, ווי געווענליך, ווי א וויכער.

— דער וואַלאָזשינער עילוי איז אָנגעקומען... א ציוניסט מלדה ומבטו... קען ש״ס, ספרא, תוספתא און מכילתא אויסווייניג, ציטירט אויסענווייניג יולי צעזאַר... לאָטייניש און גריכיש קלאָסיקער, האָט אז אטעמטאט פון א גימנאזיע מיט גאָלע פּיאַטאַרקעס... א גאון! א גאון עולם! א ביבליאטעק! א לעבעריקע ביבליאטעק! און דער ברודער שרייבט דראָמען. געבראָכט א דראָמע אין זיבען אקטען און צוועלף בילדער... — און כאָפענדיג א פּאָר לעפעל רייז פון סאַלאָטסקי קע־ סעל האָט ער זיך ענגומען סטראָשען דעם „בארג״.

— איצט וועלען מיר זיי ווייזען וואו ראָקעס ווינטערען, א כאָלע־ רע אויף זיי רבונו של עולם! דער וואַלאָזשינער עילוי געהט שרייבען

דירעז מעריצין אוז יוריספרודענץ... קעז ש"ס, ספרא, תוספתא אוז מכילתא אויסענוועהניג... ציטירט יולי צעזאר... גריכישע קלאסיקער. א ביבליאטעק!... א לעבעדיקע ביבליאטעק!... טאפּ וועט זיי שוין האדעווען פוז סאלדאטסקי קאטיאל. אז אטעסטאט פוז א קלאסישער נימנאזיע מיט גאלע פּיאטארקעס... געמאכט די מאטורע אין צוויי יאהר. איך האב שוין באשטעלט ביי איהם א רעפעראט געגען בונדיזם... אש אוז בלאטע! שטויב וועט ער פוז אייך מאכען — האט געשאטען משה. אוז איז אזוי פארכאפט געוואירען פוז דער פערספעקטיווע צו מאכען אש אוז שטויב פוז „בארג" אוז פוז די צוויי שוועסטערלאד, אז ער האט אפילו ניט באמערקט דעם שטארקען רושם, וואס זיינע וועלטער האבען געמאכט אויף די שונאי ישראל...

אוז דעם רושם האבען נאטירליך ניט געמאכט דער רעפעראט... די צוויי וויבערשע צינגלעך האבען ניט מורא געהאט פאר רעפעראטען... דעם רושם האט געמאכט דער וואלאשינער עילוי אליין...

קלארא אוז ציפקע האבען זיך געזומען איבערקוקען מיט לאנגע, אונרוהיגע בליקען, אזוי ווי משה וואלט זיי געבראכט א טרויעריגע בשורה. אפילו ציפקעס פּנים האט זיך פארוואלקענט אוז דער שטיפּעריישער אויסדרוק, מיט וועלכען זי האט אויפגענומען משה'ן, איז מאמענטאל אויסגעלאשען געוואירען.

— אזוי... זיינען זיי שוין דא! — האט באמערקט קלארא צווישען די ציין.

— איך האב דאך דיר געזאגט, אז זיי וועלען קומען — האט זיך אנגערופען ציפקע מיט א גרויסען פארדרום.

קלארא, וועלכע האט געשריעבען, וועז משה איז אריין ווי א באמבע אין זייער צימער, האט זיך מיט פארדרום אויסגעדרעהט צו איהם מיט די פּלייצעס אוז האט זיך צוריק פארטיעפט אין איהר ארבייט, וועלכע זי האט אונטערבראכען צוליעב דעם גאסט.

ציפקע האט זיך צוגעזעצט אין א שטוהל אוז האט אנגעשפּארט איהר קאפּ אויף דער האנט, א טרויעריגע אוז געערגערטע צום אויסערסטען. משה האט עס בעמערקט אוז אויפגעהערט צו שיטען. באלד

משה פלעגט קיין מאל ניט געהן, נאר לויפען אין האסט, א פאר־שמייעטער, ווי א סארוואר אויף א חתונה. אויך דאס מאל האט איהם די אינגערע, ציפקע, אנגעקלאפט אין פענסטער.

— משה! ווארף אוועק דיין אידיאטסקי ציוניזם וועל איך מיט דיר חתונה האבען — האט זיך געווענדעט צו איהם די אינגערע ציפקע, אין איהר געווהנליכען צינים פארשייטען טאן, וועלכע האט תמיד אויסגעמאכט אזא קאנטראסט צו דער עלטערער קלארא, וועלכע משה האט א נאמען געגעבען „די מארקסיסטישע אידעניע". קלארא'ס טאן איז תמיד געווען א שווערער און קלאציגער, ווי איהר טאליע איז געווען קלאציג, א ווירדיגער און געלערנטער, דער זעלבער טאן און פרא־זאלאגיע, אין וועלכער זי האט געשריעבען. פון דעם טאן פלעגט זי ארבאקריעכען בלויז אין דער היץ פון א פאלעמיק, אין א דעבאטע. אבער אויך דאן איז זי געווען בלויז סארקאסטיש בייז, שפאטענד, אבער ניט צינים, וואולגאר ווי ציפקע איז געווען, וועלכע איז געווען א מאלערין, מעהר ארטיסטיש, ווי די קלארא, און איז דערנאך בא־ריהמט געווארען איבער דייטשלאנד מיט איהרע בייזע און צינישע קאריקאטורען אויפ'ן דייטשען קייזערטום.

משה האט געכאפט א קוק אויף דעם מיאוסען מיידעל און איהר מיאוסקייט האט פארקלעמט זיין הארץ... ער האט שוין דערפאר איהר ניט געענטפערט אויף דער באלידיגונג פון ציוניזם, פון זיין לעבענס־אידעאל און ניט אויפ'ן שטיפערישען היראטס־פארשלאג... משה האט נוט געווואוסט, אז אין דער שטיפערייי שטעקט א גרויסער ערנסט, אז ציפקע איז פארליעבט אין איהם. דעם שטיפערישען היראטס־פארשלאג האט ער שוין פון איהר געהערט עטליכע מאל. ביי יעדען מיל האט ער אבער ארויסגערופען א שוידער אויף זיין לייב...

אינערליכער טאקט האט איהם דערפאר אבגעהאלטען זי צו בא־לידיגען, איהר וועה צו טהאן, איהם אבגעהאלטען אינסטינקטיוו אהן איבערלייגונג.

אנשטאט דעם האט ער אנגעהויבען צו פויקען וועגען וואלאזשי־נער עילוי.

דער וואלאזשינער עילוי איז געקומען: א בחור, וואס געהט שטו־

אבגעהאלטען דערפון זיין אנטיפאטיע צו דעם בייזען, גאליגען בחור'ל.

דא אבער איז קלארא אויפגעשפרונגען פון שטוהל און האט א קלאפ גטהאן אין טיש.

— ביי זיך אבער וועל איך זיי ניט האבען! אויף קיין פאל. מיר זיינען שוועסטער, מיר ווילען אבער גארניט האבען מיט זיי צו טהאן.

— יא, זאלען זיי עס וויסען! בלוטפארוואנדשאפט איז גארנישט... מיר האבען שוין לאנג געבראכען מיט אונזער פאמיליע און זיי פאר־געסען! — איז אויך אויפגעשפרונגען פון איהר ארט ציפקע און האט זשעסטיקולירט פאר משה'ס פנים, א גרייטע, ווי א קאץ, איהם אוים־צודראפען די אויגען.

משה איז ביסלעכווייז געקומען צו זיך, אי פון דער איבערראשונג, וואס די צוויי ישיבה בחורים זיינען ברידער פון די אינטערנאציא־נאלקעס, אי פון דעם באנהמען פון די שוועסטער צו די ברידער... דער אינצידענט אבער האט איהם טיף פארוואונדעט, ווי א פער־זענליכע באליידיגונג...

א ווילע איז ער נאך געשטאנען און צוגעקוקט מיט פיין און אינערליכען גרויל, ווי די צוויי אלטע און מיאוסע מוידען האבען זיך נעקאכט און געשפרונגען ווי קעץ אין זיינע אויגען, רעדענדיג פון די ישיבה בחורים מיט א שנאה אוז מיט אזא האס צו זיי, אזוי ווי זיי וואלטען באגאנגען דאס גרעסטע פארברעכען און זיי געבראכט א גרויסע שאנדע.

— נאר משה בעק פעהלט מיר דא צו האבען! — האט זיך נע־קאכט קלארא.

— און משה־זעליג? משה זעליג! כא, כא, כא, — האט זיך צולאכט ציפקע — שוין איין מאל א משה זעליג!... וואס געהט ער שטודי־רען?—

משה גלעקעל האט זיך אויסגעגליכט מיט ווירדע, ווי א באליי־דינטער...

— זיי וועלען זיך באגעהן אהן אזוינע שוועסטערלאך! איך וועל פאר זיי זארגען! — האט ער זיך א קלאפ געטהאן אין ברוסט, האט

איז ער שוין געשטאנען אין מיטען צימער פון די צווייי שוועסטער, ווי א גרויסער פראגע־צייכען.

אז צווישען די ברידער באכמוטסקי און די שוועסטער באכמוטסקי קען זיין א בלוטפארוואנדשאפט, די פארוואנדשאפט פון ברידער און שוועסטער, איז אויף זיין מחשבה ניט געקומען. די שוועסטער האבען געהאסט דאס אידענטום מיט אזא טיעפען, זאלאגישען האס, אז קיין־נעם ווילט ניט געקענט קומען אין קאפ, אז דער וואלאזשינער עילוי זאל זיין זייערער א ברודער. דעם פאקט, וואס זיי אליין האבען גע־קענט גוט העברעאיש און אפילו תלמוד האבען זיי פארבארגען ווי א גרויסע שאנדע... דערפאר האבען זיי זיך ניט געשעמט מיט זייער אידיש־רוסישען אקצענט און האבען גערעדט בלויז רוסיש... זיי האבען ניט געהאט דעם מינדעסטען פארדאכט אז זיי רעדען רוסיש מיט א שלעכטען אידישען אקצענט און זיך באטראכטעט אלס פערפעקטע רוסען. קיין גרעסערע באלידיגונג האט פאר זיי ניט געגעבען, ווען מען האט זיי אויפמערקזאם געמאכט אויף דעם אקצענט. עס איז געווען ערגער, ווי זיי זאגען, אז זיי זיינען שוין אלטע, מיאוסע מיידען... די שוועסטערלאך האבען אזא באלידיגונג קיין מאל ניט פארגעבען...

משה האט צוגעשריעבען דעם פלוצליכען שנוי אין די שוועסטערס שטימונג ציפקעם היראטס־פארשלאג, אויף וועלכען ער האט ניט רע־אגירט און פארשוויגען, און איז געקומען אין א גרויסער פארלעגנ־הייט... א געפיהל פון רחמנות צו ציפקען האט ווידער פארקלעמט זיין הארץ.

און אום צו פארשרייען זיין פארלעגנהייט און זיך אויסצורעדען פון דעם פלאנטער, אין וועלכען עס האט איהם אריינגעוואלפען זיין גוט, סימפאטעטיש הארץ, האט ער זיך ווידער געמוסען לויבען דעם וואלאזשינער עילוי, לויבען מיט א כעס, וויל ער האט איהם פיינט געהאט, פיינט געהאט פון ערשטען מאמענט.

— א גאוו! א גוואלדיגער גאון זאג איך אייך, איהר הערט וו׳ ס איך דערצעהל אייך? בערג וועט ער איבערקעהרען, זאג איך אייך!

ער האט געוואלט א לויב טהאן אויך דעם קלענערען, דערמאנען די דראמא איז זיבען אקטען און צוועלף בילדער, עס האט איהם אבער

דער אינוואַמער דאָרן

זיך אויסגעדרעהט צו די צוויי בייזע קעץ און פארלאזען זייער צימער.

משה איז שוין אבער ווייטער ניט געלאפען, נאר געגאנגען ווי א פארטשאדעטער פון דעם האס און בייזער גאל, וואס די שוועסטערלאך האבען אויסגעגאסען פאר איהם. משה האט עס ניט געקענט פארשטעהן און דערפאר מוחל זיין...

ער איז געגאנגען און געהאלטען אין איין שפייען פאר זיך: טפו, זאלט איהר ווערען!

צוליעב די שוועסטערלאך האט ער אבער אינסטינקטיוו אין דעם זעלבען מאמענט, נאד מעהר פיינט באקומען די בריידערלאך...

פערטער קאפיטעל

וואסערמאנ'ס קאפ איז נאר אלץ געווען פערבאנדאשירט...

דער ביערקופעל, וואס איז יענעם אוועק געוואָרפען געוואָרען אויף איהם, האט געלאזט אין זיין קאפ ווי אין זיין נשמה טיעפע שפורען...

חוץ דעם האט די אויפרעגונג פונ'ם אבענד ארויסגערופען זיין אלטע קרענק, וועלכע האט נעלויערט אין זיין אנגעגריפענעם קערפער.

15 סעמעסטער פון הונגער־לעבען און נויט האבען ניט נאר חרוב נעמאכט און פערברענט זיין נשמה, וועלכע איז איצט געלעגען אונטער א בארג קאלטען אש. נאר אויך צושטערט זיין קערפער...

ער האט כראניש געליטען פון א מאגען קאטאר און האט שוין לאנג בעראַרפט האבען אן אפעראציע אויף דער בלינדער קישקע...

מיט א רואינירטען מאגען, זיינען געווען פערבונדען געפעהרליכע קאפשמערצען, וועלכע פלעגען איהם מאכען דאס לעבען איינפאך אונערטרעגליך...

אז ער פלעגט זיך אוועקלעגען, איז שוין טאפ ניט אבגעטרעטען פון זיין בעט און פלעגט אונאויפהערליך קאכען וואסער אין פאן און איהם לייגען הייסע קאמפרעסען צום בויך און קאלטע צום קאפ...

דרויסען, פאר דעם אפענעם פענסטער, איז געלעגען א זאנפטער, פערקלערטער פריהלינגס־אבענד.

די שמערצען האבען וואסערמאנ'ען אביסעל אבגעלאזט און טאפ איז ארויסגענאנגען צו זוכען א הלואה אין דער קאלאניע, א פאר פראנק פאר זיין קראנקען חבר, וואס האט שוין צוויי טאג גאר ניט גענומען אין מויל.

דאס איז אפילו ניט געווען זיין מלאכה, ער האט עס פשוט ניט נעקענט... ער האט נאר געשפיעלט די בעל־הבית'טע... דאס קאבען

און אט ליגט עס אויך איצט פאר זיין פיבערדיגען בליק צוואוי־
פעלט מיט אזוי פיעל שמוציגע, עקעלהאפטע פלעקען!

די פערבראנטע שיפען פון א בן הרב און א ישיבה בחור, די לאנ־
גע 15 סעמעסטער פון דעם פערהונגערטען סטודענטען־לעבען מיט
זיין וואנדערן פון איין אוניווערזיטעט צום צווייטען און פון פאקול־
טעט צו פאקולטעט...

יא, אזוי פיעל צושטערטע וועלטען אונטער איהם...

און וואס ליגט פאר איהם אין דער צוקונפט?

גראנדיעזע פלענער, פלענער פון א איבער־מענש, פלענער וואס
ווערען אבער איינציגווייז אויסגעלאשען ווי שטערען פארטאג, פאר
דעם זונען־אויפגאנג, און ווערען איהם אליין לעבערליך...

און איצט טראגט ער זיך סאמע אין מיטען לעבענס־שטראם,
טראגט זיך ארום ווי א שפענדעל און דער ברעג איז נאך אזוי ווייט,
פערהילט ערגעץ וואו אין דער אונענדליכער לעבענס־נאכט און איז
אונדערגרייכבאר.

אזוי איז ער געלעגען א קראנקער און א צובראכענער פאר'ן
אפענעם פענסטער און זיין נעראנק האט זיך נענראבען אין דעם אש
פון זיינע צושטערטע וועלטען, זוכענדיג דארט וועניגסטענס א גוטע
עראינערונג, אן איבערלעבטע שעהנע מינוט, א לעבענס־פונק, — איין
איינציגען פונק, וועלכען מען זאל קענען צובלאזען און וועלכער זאל
קענען אנצינדען ביי איהם א האפנונג, אן אידעאל, א קליין לעבענס־
פייער, וואס זאל נעהרען די נשמה מיט קראפט און מוטה פאר'ן
וויטער'ן קאמף...

קאלט איז אבער דער אש און אונטער איהם טליהעט שוין ניט
סיין איינציגער לעבענס־פונק!...

איז אין דער אמת'ן טאקע שוין אלעס פערלוירען? איז ער אב־
גענארט אין אלע זיינע האפנונגען אין זיינע גרויסע איבערמענשליכע
פלענער?

וואו־זשע איז זיין גייסט, דער שארפער מוח זיינער, וואס האט
איהם נעמאכט פאר אן עלוי אין ישיבה און האט תמיד נעצויגען די

אויף דער מאשינקע איז געלעגען אויף איהם... פאר'ן איבריגען האָט שוין וואסערמאן אליין געזארגט...

איצט אבער איז וואסערמאן געלעגען ערנסט קראנק, ער האָט בע־דארפט וועניגסטענס האבען אביסעל זוף פון אן עוף און טאָפ האָט נעמוזט זארגען אליין עפעס צו קריגען. פון זיינע צוויי פלאָקערעגדע וואלפישע אויגען האָט מען געקענט זעהן, אז ער איז ארויסגענאָנגען אין דער קאלאניע מוטיג און ענטשלאָסען אויף אלעס...

עס איז געווען א זאָנפטער זומער־אָבענד און וואסערמאן איז געלעגען אין בעט ביים אפענעם פענסטער, זיין בליק און צוגלייך זיינע געדאנקען האבען געבלאנדזשעט ווייט איבער די דעכער...

די שנעע־בעדעקטע אלפען־שפיצען האבען געברענט און זיך גע־לויכטען אין א מעלאנכאלישען זונען־אונטערגאנג. די לעצטע זונע־שטראהלען האבען געפארבט דעם ווייסען־שנעע מיט אלע פארבען פון רעגענבויגען און די שטענדיג מיט שנעע־בעדעקטע, גרייז־גרויע אל־פען האבען איצט אין ליכט פון זונען־אונטערגאנג אויסגעזעהן ווי פערטראכטע ריעזען מיט אריבער־געוואָרפענע טערקישע שאלען איבער זייערע קעפ.

און די ריעזען האבען נאָאיוו און נייגעריג, מיט א פערקלערטען און וועהמוטיגען שמייכעל אריינגעקוקט אין טהאל און צוגעזעהן מיט מיטלייד דאס לעבען און ליידען פון מענשען...

אר, די אלפען, בעלויכטעט פון דעם פייערדינען זונען־אונטערגאנג! זיי האבען אימער צונעשמידט וואסערמאן'ס בליק און נעפיינינט ויין נייסט.

עפעס א טיף בענקעניש, אן אונאויסדרוקבארער, טיעפער שמערץ האָט זיך אימער פון זיי גענאסען אין זיין ברוסט און פון דאָרט זיך צוגאנגען איבער אלע זיינע אדערען ווי א ביטערער, ברענענדער גיפט...

זיי האבען אימער נעווענקט און געצונדען אין איהם א הייסע פיבערישע לעבענס־דורשט און א לעבענס־הונגער...

צוגלייך אבער פלעגט זיך אין געגענווארט פון דעם פיעל־פארביגען ליכט פון זונען־אונטערגאנג פאנאנדערווייקלען פאר זיינע אויגען די פארגאנגענהייט, דאס גאנצע לעבען זיינס...

מיט אזוי פיעל געזונטען רייץ און צויבער... זי שטעהט געבוינען איבער איהם אוי, ווי אין יענעם אוועג, פערלעז זיך אויף איהרע לייכט־פאַרפאַרבטע באקען אויפלכע גרויסע טרעהרען און איהרע שטאהל־גרויע אויגען קוקען שוין ניט שטאַרק אין בייז ווי תמיד.

ניין! אזוי קוקען נאר די, וועלכע לייבען און ביי וועלכע די לייבע ווערט געבוירען אין שמערץ און אין וועהטאג...

יא, אזוי שטעהט זי נידעריג געבוינען מיט א טרויעריגען קוק אין אטעמט איבער איהם טיף אין פון איהר הייסען אטעם צופלאקערט זיך אין איהם די לעבענס־דורשט אליין שטאַרקער און הייסער אין זיין ברוסט.

יא, ער מוז זיך אויפהויבען, לעבען און ארבייטען צולויב איהר...

איז זי דען דאס ניט ווערטה?

אוז זי וועט קומען צו איהם.

ער זעהט זי שוין ארונטערשטייגען פון דאַרטען, פון די פורפור־רויטע אלפענשפיצען, ווי א פעיע מיט א צויבער־שטעקעל אין דער האנד...

זי וועט מיט דעם שטעקעלע אויפרודערען און צושאַרען דאס אש פון זיין פערבראנטער און רואינירטער נשמה. זי וועט געפונען דאַרט אונטער איהם נאך א טליהענדען פונק, א לעבענס־פונק אוז וועט צובלאזען אוז אנצינדען נאך אמאל זיין גייסט, זיין יונענד־גייסט, וועלכער האט איהם נעטריבען פון דער ישיבה צו פום קיין פאריז צו זוכען נייעם וויסען אוז נייעם גלויבען...

איז ער דען ניט נענאנגען זוכען דעם נייעם גלויבען 6 חדשים צו פוס, פון שטאַדט צו שטאַדט, פון קאוונע נאך פאריז אהן א גראשען אין דער קעשענע?

ער וועט ווידער גהן מאנאטען לאנג צופוס, ביז ער וועט קר מען אין לאנד פון נייעם גלויבען אוז נייע אידעאלען...

יא, זי וועט נאך געפונען א פונק אין זיין נשמה אוז ער זהעהט שוין ווי דאס צובלאזענע פייער בעלייכט איהר פנים מיט א גוטען, זיסען שמייכעל אוז איהר געלעכטער קלינגט שוין ווידער אין זיינע

אויפמערקזאמקייט פון אלע פּראָפעסאָרען, מיט וועלכע ער פלעגט נאָר קומען אין בעריהרונג?

האָט דען ניט איהם פּראָפעסאָר ל. ארומגענומען אין סעמינאָר פאר אלע סטודענטען און האָט איהם ניט געזאָגט, אז ער האָט דעם מוח פון אן עכטען פילאָסאָף?

האָט דען ניט איהם דער פּראָפעסאָר פון דער ארנאָנישער כעמיע א קוש געטאָן אין קאָפּ און האָט אין לאבאָראָטאָריום פאר אלעמען, פאר די קריסטען און די אידען, געזאָגט, אז וואָסערמאן איז דער דיא־לעקטיש־דענקענדער כעמיקער, דער כעמיקער פון דער צוקונפט און אז ער האָפּט, אז ער וועט דורך אפּריאָרישע שליסע קומען צו גרוי־סע אפּאסטריאָרישע ענטדעקונגען און רעזולטאטען?

וואו־זשע זיינען זיי אָט די רעזולטאטען? וואו איז דער גייסט זיינער? פּאָרוואס האָט ער נאָרניט אויפגעטאָן ביז אהער?

איז דער שכל זיינער, זיין שאַרפער וויציגער מוח שוין אויך איבערגעברענט ווי די נשמה זיינע, וואָס לויגט איצט ווי א חורבה אונטער א בארג אש?

ניין, ניין! דאָס איז אונמעגליך... ער וועט זאָמלען אלע כחות און וועט זיך צוריק אויפהויבען...

עס ברענט נאָך אין איהם די לעבענס־דורשט. ער ווי‌ל נאָך לע־בען, דענקען און שאפען און דאָס אליין איז א גוטער בעווייז, אז זיין גייסט איז נאָך ניט טויט, אז ער וועט זיך צוריק אויפהויבען און וועט צושווימען צו א ברעג. נאָר צו‌ליעב וואָס? צו‌ליעב וועמען?

צו‌ליעב איהר... צו‌ליעב אָט דער שאטענקע מיט די שטאָהל־גרויע אויגען, מיט אָט דעם מערקווירדיג צאָרנענדינען בליק און מיט דעם נאָמען פלאָרא.

יא, א ריכטיגע פלאָרא! עטוואָס פרישעס, געזונטעס און מונ־טערעס, אזוי ווי פון פעלד־בלומען, האָט געווייעט פון איהר נשמה, פון איהר נאָנצען גייסטיגען יש, א נאָנצע, געזונטע נשמה אָהן א פּגם פון צווייפע‌ל און אירָניע, דער היפּך פון איהם...

איהר געשטאָלט שטעהט ווידער פאר זיינע אויגען... א רייך־נע־בויטע פרויען־געשטאָלט מיט אזעלכע מונטערע און טראָציגע ליניען,

איינגעלאדעז צו זיך... און דאָרט האָט זי איהם געהייסען אראָפוואר־פען פון זיך זיין אלטען אנצוג און אנטאָן אָט דעם א... דעם ברודער׳ס, אוז אז ער איז אוועקגעגאנגען, האָט זי איהם אריינגעשטופט אָט דאָס פעקעלע און די קעלנער אין דער האנט און האָט אויסגעשאָטען אין קעשענע דאָס גאנצע געלט, וואָס זי האָט ביי זיך געהאט...

— דו זאגסט א לינען, דו לומפ! ביזט אליין נעגאנגען — האָט וואסערמאן אויסגעשריען...

— שוין גאר ניט קיין לינען — האָט טאָפּף, קוקענדיג אלץ אן א זייט, א בורטשע געטאן.

— און דו האסט עס גענומען? האָט איהם וואסערמאן געפרעגט מיט א ציטערענדער פון כעס שטימע.

טאָפּף האָט געשוויגען און אראָבגעלאָזט דעם קאָפּ, ניט וואָגענ־דיג צו באגעגענען וואסערמאנ׳ס בליק, וועלכער האָט דראָהענד גע־פלאקערט אין דעם בין השמשות.

אייניג מינוטען זיינען פאריבער אין א שווערען שטיל־שווייגען...

— אידיאט! — האָט וואסערמאן אזוי ווי אויסגעשפיגען אויף איהם מיט פעראכטונג און אראָפגעלאָזט דעם קאָפּ אויף דער קישען...

ווידער א לאנגעם שטילשווייגען... מען האָט נאָר געקענט הערען ווי וואסערמאן האָט שווער געאטעמט...

— איין אנצוג האָט זי נעשיקט פאר דיר — האָט זיך ענדליך אבגערופען טאָפּף מיט דערוועלבער פערשטיקטער שטימע, ניט אויפ־הויבענדיג די אויגען אויף זיין חבר.

— וואס? פאר מיר? — האָט אויסגעשריען וואסערמאן ווי א פערוואונדעטער פון א טיפער בעליידיגונג און האסטיג זיך אויפגע־הויבען אויף זיין געלעגער.

— זאלסט באלד פערפאקען די זאכען און דאס נעלט און איהר עם באלד אבטראגען, הערסט? דעם מאמענט... באלד — האָט נע־שריען וואסערמאן ציטערנדיג מיט דעם גאנצען קערפער — באלד... באלד!...

טאָפּף האָט זיך ניט אבגערופען מיט קיין איינציג וואָרט... ער האָט לאנגזאם צונויפגענומען דאס נעלט פון דעם טיש און האָט עם אריינ־

אויערעז ווי דאמאָלט אונטער דער וועראַנדע פון „רויטען הירש", צווישען די בערג אוז טהאָל...

2.

די טהיר האָט זיך געעפענט אוז אין צימער איז אַריינגעקומען טאָפּף...

ער האָט געטראָגען אין איין האַנט א פּעקעלע אוז אין דער אַנדערער א בינטעל ווייסע קעלנער...

אין זיין אונבעהאָלפענעם שטעהן אין מיטען דעם צימער, אין דעם אונגעוועהנליכען פּלאָקער פון זיינע צוויי גרויסע, ווי ביי א וואָלף שווארצע אויגען, האָט וואסערמאַן דערקענט, אז מיט איהם האָט פּאסירט עטוואס אונגעוועהנליכעס.

אז וואסערמאַן האָט זיך אין איהם נוט איינגעקוקט, האָט ער דערזעהן, אז טאָפּף געהט אין א נייעם, מאָדנעם אַנצוג אוז אז פון פּעקעל, וואס ער האָט געהאָלטען אין האַנט אוז אלץ ניט געוואָלט אוועקלעגען, האָבען זיך אַרויסגעזעהן קליידער אוז וועש...

וואסערמאַן האָט אַנגעשטעלט אויף איהם א פּראַנענדען בליק...

טאָפּף איז צוגעגאַנגען צום טיש, אוועקגעלעגט דאָס בינטעל קעלנער אוז האָט אַרויסגענומען פון דער קעשענע א נאָנצען הויפען מיט זילבער־געלט אוז האָט עם אויסגעשאָטען אויפ'ן טיש...

— וואס איז דאָס? וואו האָסטו דאָס גענומען? — האָט איהם וואסערמאַן געפרעגט מיט א פּאָר אויסגעגלאָצטע אויגען...

— ביי איהר... — האָט איהם טאָפּף געענטפערט מיט א פּרעמדער שטימע, אוז אבגעקעהרט דעם קאָפּ אַן א זייט...

וואסערמאַן האָט זיך שנעל אויפגעהויבען אוז זיך אוועקגענזעצט אויפ'ן בעט.

— וואס הייסט? ווי קומסטו צו איהר? — האָט ער איהם נפּרעגט אוז אין זיינע אויגען האָט אויפגעפּלאָקערט א בייזער פּלאָם פון אייפערזוכט...

ווי ער קומט? ער איז געגאַנגען אין גאָס... נו, האָט זי איהם באַגעגענט אוז אז זי האָט איהם באַגעגענט האָט זי איהם נעווועהנליך,

„אחדשה"ט באתי להודיעך בני היקר כי אני ואמך תחי' הננו בקו החיים והשלום גיב גאט דאס זעלבע פון דיר צו הערצן, אמן סלה."

און אין א געמישטער שפראך פון לשון קודש, אידיש און זוהר־לשון דערצעהלט דער קליינשטערטעלדיגער רב זיין איין־און־אייניצי־גען זוהן אז דער מעמד הפרנסה איז נתרופף געוואָרען, אז דער בעל־טאקסע שלאגט זיך מיט די קצבים און דערפאר האט ער שוין זעקס חדשים קיין שכירות ניט געגומען, ובנוגע צו די היוועז און די ליכט, טראגען זיי איצט בעונותינו הרבים אפילו קיין חצי רו"כ די וואך ניט איין...

מילא, דאס איז אלץ א קלייניגקייט... לא על הלחם לבדו יחיה האדם... עיקר — האט געקרעכצט דער אלטער רב — איז דאס וואס נפלו כחותי ואני הולך למות ומי ימלא את מקומי? מילא, מסתמא וויל גאט אזוי... מסתמא האט ער עס ניט פערדיענט ביי זיין ליעבען נאמען, אז ער זאל לאזען א מלא מקומו און דער כסא הרבנות וואס איז איבערגענגען בירושה פון דור דורות, פון פאטער צום זוהן מוז איצט פערפרעמדט ווערען ומאי דעביד רחמנא לטב עביד... און ער איז ניט מתרעם אויף דעם אויבערשטען... חס ושלום... דער עיקר איז דאס וואס ער קען נישט פארשטעהן, וואס נעדויערט עס ביי איהם אזוי לאנג... צו 18 יאהר האט ער געהאט סמיכות אויף רבנות, פאר וואס־זשע האט ער אין 8 יאהר זיך ניט נעקענט ענדיגען אט די כעמ־יע?... פאר 8 יאהר קען מען דאכט זיך אויסלערנען ניט נאר כעמיע, א חכמה חצוניות, נאר אפילו ספרא ותוספתא, נאנץ ראשונים ואחרונים להבדיל... ממה נפשך, אויב שוין יא, זאל שוין נעמען א סוף... ווייל מתי אעשה לביתי?... מען דארף דאך אמאל פון א הויז אויך א טראכט טאו... מה גם שאמך תחי' הערט ניט אויף צו ווינען... עס איז שוין צייט אז זי זאל עפעס דערלעבען א נחת... ער איז שוין בלא עין הרע א איש בא בימים... קרוב צו ל' שנים...

און נאך לאנג קרעכצט און ווינט דער אלטער, קליינשטעדטעלדיגער רב און שליסט דעם בריעף: והנני מצרף פה שלשה רו"כ ואני ואמך תחי' מחבקים אותך מרחוק ומבקשים להודיענו תיכף איפוא סערת

נעשאטען צוריק אין קעשענע... ער האָט צוריק געגומען אין איין האנט דאס פּעקעל און אין דער אַנדערער דעם בינטעל קעלנער און מיט אן אראבגעלאזטען קאָפּ שטיל פערלאזען דאס צימער, בעגלייט פון וואסערמאנ'ס צוויי בייזע און ברענענדיגע אויגען...

אז די טיהר האָט זיך נאָך טאָפּ'ן פערמאכט האָט וואסערמאן אן אויסגעמאטערטער זיך אראבגעלאזט אויף זיין געלענער...

— מיינעם אויך? — האָט טאָפּ געפערעגט ביים פענסטער...

— וואס דיינעם?

— אויך מיין אנצוג? אה? אבגעבען? — האָט נעפרעגט טאָפּ, בעטראכטענדיג דרויסען ביי דעם קאָרגען אבענד־ליכט דעם געשענק־טען אנצוג.

אך דו דומער טאָפּ! — נעווים דיינעם אויך — און וואסערמאן האָט שוין ווידער געלאכט...

די טיהר האָט זיך ווידער נעעפענט און די בעל־הבית'טע האָט ארויינגעווארפען אין בעט אריין א בריף...

— היער האבען זי איין בריף... פון רוסלאנד.

— פון רוסלאנד?

ווי לאנג איז דאס אז ער האָט פון דאָרט קיין בריף ניט נע־האט! א גאנצע אייביגקייט!

און וואסערמאן האָט געעפענט דעם בריף מיט ציטערענדע הענט און האָט פון דעם צוריסענעם קאנווערט אריסגענומען א פא־פּירענעם דרייערעל און א בייגעלע פאפּיער, אנגעפילט פון אלע זיי־טען מיט זיין פאטערס, רב'ניש כתב, וועלכעם האָט זיך מיט דעם עלטער גאר ניט געענדערט און איז געווען יוגענדליך, פריש און שטאלץ ווי מיט 20 יאהר צוריק... און וואסערמאן האָט זיך אריבער־נעבויגען איבער דעם פענסטער און אנגעהויבען ביים קאָרגען אבענד־ליכט, וואס האָט נעהערשט אין דרויסען, לייענען דעם בריף מיט א ציטערענדער, פרירענדער אונגעדולד...

„לבני היקר הנאור, המשכיל והחריף... הבקי בכל חדרי התורה ובכל חכמות חצוניות" וכו' וכו' — האָט אנגעהויבען זיין בריף דער קליינשטערטעלדינער רב מיט א לאנגען גענרייזעלטען טיטעל.

מיט זיין אלטען רב, וועלכער הויבט אן יעדען טאג פון זיין לעבען מיט חצות, מיט הערצרייסענדע געוויינען און יללות... און אט די זעלבע ראמאנאווקע האט פארשטעלט פאר זיינע אויגען די אלפען, די גאנצע שעהנקייט און ווערטה פון לעבען און אלעס איינגעוויקעלט אין אומעט און טרויער פון זיין פאטער'ס חצות... און אזוי לאנג ווי ער וועט שויין לעבען וועט דער חצות קלינגען אין זיינע אויערען, אין זיין פינסטערער נשמה און וועט פערגיפטען אין איהם די לעבענס פרייד, דעם ווערטה פון לעבען...

און דאס איז דער סוד פון זיין חורבן... צוליעב וואס־זשע האט ער בעדארפט אנטלויפען פון אט דער ראמאנאווקע? וואלט דען ניט געווען גלייכער צו בלייבען דארט, צו פסקן'ען שאלות פאר די ראמאנאווקער ווייבער און זיי פערקויפען בענש־ליכט מיט היוועז אויף שבת?... וואס האבען איהם געגעבען די חכמות חצוניות? דאפעלטעם עלענד!

און די דונקעלהייט אין צימער איז געוואקסען אלץ נעריכטער און נרעסער ביז אלעס, דאס מעבעל און וואטערמאן מיט זיין בעט, זיינען פערשלונגען געווארען פון א נעריכטער, בלינדער פינסטער־קייט און די זעלבע בלינדע פינסטערקייט האט ארומגערינגעלט די גאנצע צוקונפט זיינע. זיינע לעצטע האפנונגען און וואספרמאן'ען האט זיך אויסגעוויזען, אז מען האט איהם ארונטערגעשליידערט ער־געץ וואו אונטער דר'ערד, אין א טיעפען, פינסטערען קעלער, אז ער טאפט פערצווייפעלט די וועגט און זוכט אן אויסגאנג, א שיין, און נעפינט איהם ניט.

און דער שרעקליכער נעדאנק, אז ער איז דארט פערמויערט אויף אייביג, אז ער וועט דארט בלאנדזשען און טאפען די פינסטערע וועגט אזוי לאנג ווי ער וועט לעבען און וועט ניט געפונגן קיין אוים־נאנג, קיין שיין, דער נעדאנק האט אויף איהם ארויפגעיאגט א טויט־אנגסט, א טויט־פאניק און ער האט געוואלט שרייען צו דער בעל־הבית'טע זי זאל ארייגטראגען א לאמפ, ליכט אין פינסטערען צימער און דער געשריי איז דערשטיקט געווארען אין זיין האלז.

און אז ער האט זיך בעהערשט און פערטריבען פון זיינע אויגען

בפסח ואם מצאת שם בהשוויץ שלך מצה שמורה ומכל הנשמע אצלך... ומתי תעשה עקזאמען ותקבל את הדאקטאר להעמיע, כי אמך נודעט זשהר די לעצטע צייט ובוכה בלילות בדמעות שליש. והנני אביך הקטן חיים צבי בהרב ר' ישראל ז"ל החופ"ק, ראמאנעווקע."

— — — — — — — — — — — — — — — —

— אט דאס איז עס!... אט דאס איז! — האבען שטיל געשעפ־ טשעט וואסערמאנ'ס קאלטע ליפען, אז ער האט איבערגעלייענט זיין פאטער'ס בריף און ארומגעלאזט דעם שווערען, אזוי ווי מיט בליי אנגעגאסענעם קאפ צוריק אויף דער הייסער קישען...

מצה שמורה... כא, כא, כא!... נאר דאס פעהלט איהם... מעהר גאר ניט... אד, ראמאנאווקע!... ק"ק ראמאנאווקע מיט איהר אלטען רב, וועלכער לעבט פון דעם מאנאפאל אויף די הייווען און די חלב'נע בענש־ליכט... וואס טראגט איצט בעוה"ר קיין חצי רו"כ די וואך ניט איין... און דער בעל־טאקסע וואס שלאגט זיך מיט די קצבים... וואס פאר א שעהנע וועלט דאס איז! און ווי גליקליך וואלט ער געווען, אט דער אלטער רב, אז דער בן יחיד זיינער זאל אוועקווארפען די חכמות חצוניות און ירש'ענען פון איהם דאס מאנאפאל אויף די ליכט מיט די הייווען, אבי די כסא הרבנית זאל ניט פארפרעמדט ווערען.

און דאס נאנצע טיפע עלענד, דער נאנצער אומעט פון דעם פארוואלפענעם און פארוואגעלטען שטעדטעל ראמאנאווקע, מיט זיין אלטען קרעכצענדען רב האט זיך אריינגעטראגען צוזאמען מיט דעם בריף אין דעם האלב־דונקעלען צימער און האט זיך אריינגענאסען אין דעם בן הרב'ס ברוסט ווי א ניפטיגער נאז און איהם אנגעהויבען צו שטיקען און צו ווארגען... דאס פאפירענע דרייערל האט איהם נעברענט די האנט און ער האט עס צוזאמען מיט דעם בריף א שלייף דער נעטאז אין דער דונקעלהייט פון צימער.

— יא... יא... ראמאנאווקע און די אלפען... צוויי פערשיעדענע נאטורען מיט צוויי וועלטען... און ער איז פון דארטען אוועק און אהער ניט נעקומען... ווייל אויך דא טראגט ער אין זיך, אן זיין נשמה דעם קומער, דעם טיפען טרויער פון דער פארוואגעלטער ראמאנאווקע

אומגעקערט, זייער אנקומען האָט אזוי ווי בעפרייט און אין איהם געפענט א נייעם קוואל פון טרערען: זיין געווין איז געווא־רען נאר שטאַרקער און העכער... פרוי שולצע און גלעקעל האָבען געקוקט איינם אויף'ן אנדערען אונבאהאלפען, ניט וויסענדיג וואָס צו טאָן, ווי אזוי און מיט וואָס איהם צו בערוהיגען.

— זאל יעמאנד געשטאַרבען זיין? — האָט געפרעגט די בעל־הבית'טע, האלטענדיג נאָך אלץ אין איין האנט דעם לאָמפּ און אין דער אנדערער דעם בריף — אה, העכסט וואַהרשיינליך... דער פּא־טער אדער די מוטער. אנדערש קען עס ניט זיין.

משה גלעקעל האָט מיט א ציטערענדער האנט נענומען פון איהר דעם בריף און האָט אנגעהויבען איהם דורכצולויפען מיט זיינע אוי־גען... און כאטש דער בריף האָט קיינעמ'ס טויט ניט געמעלדעט און וואסערמאנ'ס פאטער און מוטער זיינען נעווען, לויט דעם בריף בקו החיים והשלום, האָט זיך משה'ס בריטער פּנים אנגעהויבען צו קנייטשען ביז ער האָט זיך צוואויינט גלייך מיט וואסערמאנ'ען...

פרוי שולצע איז געבליבען פעסט איבערצייגט אז עמיצער איז טאקע נעשטאַרבען, זי האָט אבער נישט נעקענט ארויסקרינגען פון גלעקלען וואר איז דאס נעשטאַרבען: דער פאטער, די מוטער אדער אן אנדער קרוב.

— אך, ליעבער גאָט! הוילען זי דאך וועגינסטענס ניכט! דאס ווייר איינמאל אלע שטאַרבען מוסען בלייבט איינע אלטע געשיכטע, — האָט זיי געפרואווט טרייסטען די בעל־הבית'טע, — אבער הערר גלעקל! אום גאָטעס ווילען וואס טוען זי? אנשטאָש איהם צו בערוהיגען, מאכען זי איהם דעם שמערץ נאָך פיינליכער —

אבער גלעקל האָט זיך שוין ניט נעקענט אבשטעלען און האָט געיאמערט אויפ'ן קול.

אך! איהר מענער... איהר מענער... ערנער ווי די וויבער, — האָט פרוי שולצע געשאקעלט מיט'ן קאָפּ און אזוי ווי זי האָט עס ניט נעקענט איבערטראגען האָט זי זיך אנגעכאפּט ביים קאָפּ און איז ארויסגעלאפען פון צימער.

דאס שרעקליכע געשפענסט, האט זיך אין זיינע אדערען צונאסען א שטילער זיסער וועהטאג, ווי א דערלייזונג, א מיטליד, א רחמנות אויף זיך אליין און ער האט אנגעהויבען צו כליפען ווי א קינד, צו־ערשט שטיל און דערנאך העכער און העכער ביז דאס כליפען איז אריבער אין א היסטערישען געווין, וואס האט נעטרייסעלט זיין נאנצען קערפער מיט א קאנוואלסיוון ציטער. און ווי ער איז אזוי געלעגען אין דער פינסטער און געוויינט — איז אין צימער אריין־נעלאפען משה גלעקעל...

— וואס מאכסטו עפעס? פיהלסט זיך שוין בעסער, וואסער־מאן? — איך האב נאר נעכטען געוואלט אריינגעהן צו דיר און נע־וואהר ווערען וואס דו מאכסט... נו, האב איך צו טאן מיט די באַ־בעס... זאג איך דיר, האבען מיר געקראגען א טראנספארט פון ציו־ניסטקעס, ערשטער סארט!... איך האב שוין דיר פארגעשטעלט — האט אנגעהויבען צו שיטען ווי פון א זאק משה גלעקעל און איז פלוצלונג אבגעהאקט געבליבען — וואס איז? דו ווייסט נאר? וואס איז מיט דיר, וואסערמאן? אום גאטעס ווילען? פרוי שולצע! ברענגט נאר די לאמפ! גיט ליכט, פרוי שולצע! — האט ער דער־שראקען, אויסער זיך געשריען אין דער אפענער טיהר צו דער בעל־הבית'טע.

פרוי שולצע איז האסטיג געקומען צולויפען מיט דעם לאמפ...

— וואס איז דא פארגעקומען? — האט אויפגערעגט נעפרעגט גלעקעל, אז ער האט באמערקט וואסערמאנ'ס קערפער, וועלכער האט קאנוואלסיוו געציטערט און זיך נעצאפעלט אויפ'ן גלענער... ער האט איהם תמיד געזעהן נאר א לאבענדען, א שפאטענדען אבער קיין מאל ניט ווייענדיג, וואס האט פאסירט?

— קיינע אהנונג... פילייכט האט דער בריף איהם איין טרויע־רינע נאכריכט געבראכט? — האט ניט וועניגער נעשטוינט פרוי שולצע, אויפהויבענדיג פון דער ערד דעם בריף און דאס פאפירע־נע דרייערלע...

מערקווירדיג, דער אימער לאבענדער און שפאטענדער וואסער־מאן האט זיך ניט פערשעמט פאר זיי, פרעמדע מענשען...

דער קאלאניע, וואס האט איהם ערנסט ליעב געהאט, האט שטאלצירט מיט איהם אוו זיך געריסען מיט יעדען פאר איהם אוו איז געווען דער ערשטער אוו דער לעצטער, וואס איז געקומען איהם מבקר־חולה זיין, אז ער האט דערהערט אז ער איז ערנסט קראנק... אוו אז ער איז אריין איז דעם פינסטערען, אונהיימליכען צימער אוו האט דער־הערט זיין ביטערען געוויין אוו אז ער האט דערנאך ביים ליכט דער־זעהן איהם ליגען א צעבראכענעם, א צונויפגעקנייטשטען אונטער זיין טראגישען שיקאל אוו א אונבעהאלפענעם, וויינענדען ווי א קליין, פערלאזען קינד, ווי א יתום: אוו וועז ער האט איבערגעליינט דעם בריף, דעם גרויסען אוו לאנגען קרעכץ וואס איז געקומען פון דארט, פון אט דער ראמאנאווקע, פון דעם קליינשטעדטעלדינען רב, האט ער דערפיהלט אלעם וואס קומט איצט פאר אין זיין נשמה אוו עס איז קיין וואונדער ניט, אז ער האט זיך אויך צוואמערט אוו צו־ווינט...

גלעקעל האט אנגעהויבען וואסערמאן'ען צו בערוהיגען אוו צו טרייסטען ערשט דאז, וועז זיי ביידע האבען זיך גוט אויסגעווינט.

— נו, גענוג... זאל זיין גענוג וואסערמאן... צו וואס איז דאס ווינען?

— אבער וואס האסטו זיך צורעווען? — האט איהם געפרעגט וואסערמאן, ליגענדיג מיט דעם פנים אין קישען.

וואס מיינסטו, איך פערשטעה דיך ניט?...

— איך פערשטעה אלעם — האט ווייטער געבליבען גלעקעל, ווישענדיג די אויגען — דערפאר שריי איך דאך, זאלסט אנטלויפען פון דאנען... א ביסעל ארץ־ישראל־לופט אוו דו וועסט צוריק געזונט ווערען ווי א מויער — האט ער איהם געטרייסט ווי א געפעהרליכען, שווינדזיכטיגען, וועמען נאר די ארץ־ישראל לופט קען אויסהיילען.

— ווארט, ווארט, לאז מיך נאר ענדיגען די פערפלוכטע כעמיע!... וועסטו שוין זעהן ווי איך וועל אנטלויפען פון דאנען — האט וואסערמאן איהם געטרייסט מעהר ווי זיך.

— יא, יא, אנטלויפען... אנטלויפען ווי פון א פעסט אט פון דער גלות־לופט... אביסעל ארץ־ישראל לופט אוו דו וועסט באלד אז אנ־

און אַזוי האָבען זיי צוזאַמען געווײנט... דער פּאָיאָץ וואָסערמאַן און דער ווייבער, צאַרטער און ראָמאַנטישער גלעקל. דער ערשטער האָט פילייכט דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען ערנסט בעטראַכט און בעווײנט זיין אײגען שיקזאָל. דעם ווייבהערציגען און ראָמאַנטישען משה האָט עס סתם פּאַרקלעמט ביים האַרצען, אַז ער האָט איהם דערזעהן וויינען און פילייכט האָט ער געווײנט אויף דעם אַלגעמיינעם אידישען שיקזאָל, וואָס האָט זיך אַזוי טריי אָבגעשפּיגעלט אין אָט דעם וואָסערמאַנ'ען און פילייכט האָט דער בריף, דער קרעכץ פון דעם קליינשטעדטלדיגען רב אַזוי צוריסען זיין האַרץ...

ווי די זאָל ניט זיין, איז ער, גלעקל, געווען דער אײנציגער אין דער קאַלאָניע, וואָס האָט פּרשטאַנען וואָסערמאַן'ען מעהר, נאָטיר־ליך, מיט'ן געפיהל ווי מיט'ן שכל. משה איז איבערהויפט געווען מעהר א נעפיהלס־מענש, א עכטער ראָמאַנטיקער, און דערפאַר האָט ער געזוהן ווייטער פון אַלע זיינע חברים, וואָס זיינען אין בילדונג און ענטוויקלונג געשטאַנען פיעל העכער און ווייטער פון איהם... מיט'ן געפיהל האָט ער אָנגעטאַפּט די טראַגיק פון וואָסערמאַנ'ס נשמה, וועלכע האָט צייטענווייז געקענט זיך און די גאַנצע אומגעבונג, ווי אין יענעם אָבענד, אויפהויבען אויף דער גרעסטער הויך, אויף דער גרעסטער שטופע פון בעגייסטערונג.

לאַנג אָבער בלייבען אויף דער הויך האָט ער נישט געקענט. זיין ערנסט פלעגט אויפפלאַמען ווי א בינטעל שטרוי און לייכטען נאָר א מאָמענט און באַלד זיך אויסלעשען. ער פלעגט באַלד פון דאָרט אראָפּפאַלען אין טיפּסטען און אין שמוציגסטען אָבגרונד, בענלייטעט פון זיין קאַלטען, צינישען געלעכטער און פון דעם פלוך פון די יע־ניגע, וועלכע האָבען זיך געלאָזט פון איהם אַרויף פיהרען אויף דער הויך און בלייבען דאָרט שטעהן אויסגעאָכטע, אויסגעשפּאָטעט, ווי א סטאָדע בהמות...

גלעקל האָט איהם גוט געקענט. ער האָט איהם אָבער בעטראַכט ווי א מין חולה מסוכן, וועמען עס קען העלפען ארץ־ישראל־לופט און ער האָט איהם מוחל געווען יענעם סקאַנדאַליעזען אָבענד, ווי פיעלע אַנדערע פּאַיאַצקע שטיק זיינע. ער איז געווען דער אײנציגער אין

דורשטיגער פאלט צו אין א הייסען זומער־טאג צו א פעלד־קוואל און קען זיך ניט זעטיגען און זיך אברייסען פון פרישען, קאלטען וואסער...

און משה האט געקאכט רייז און ווידער געשפאנט איבער דעם צימער, געשפאנט אונעגדליך און האט געבויט און געבויט... וואס איז ניט אויפגעבויט געווארען אין יענעם אבענד אין דעם קליינעם צי־מערל! דאס נאנצע לעבען, די נאנצע צוקונפט פון אידישען פאלק! אז ער האט ענדליך זיך געלאזט אוועקגעהן האט ער ארויסגעשלעפט פון דער אונטערשטער הויזענקעשענע זיין בייטעלע, האט פון דארט ארויסגענומען 2 באנקנאטלעך צו 25 פראנק און נאך א זילבערנעם 5 פראנק שטיק, אלעם וואס ער האט פערמאגט און ער האט דאס איבערגענעבען מיט אן עדעלער, ליעבליכער האנט־בעוועגונג, אזוי זאנפט און לייכט, עס זאל ניט וועה־טאן, ניט בעליידיגען וואסער־מאנ'ען.

ער האט איהם געגעבען דיעזע סומע צו בעצאהלען פאר'ן לאג־באכאטאריום און זעהן דעם סעמעסטער מאכען א סוף און ענדיגען.

און אז וואסערמאן האט איהם פערוואונדערט געפרעגט: ווי קומט צו איהם דאס געלט, און וואס בעדייטעט עס איבערהויפט, האט ער איהם, שטעהענדיג שוין אין דער טהיר אויף אוועקצוגעהן, צו־געוואורפען מיט א פריינדליכען און ממזר'ישען וואונק:

— וואס איז דיין עסק? אז מען ניט דיר, נעהם... לעולם תקח! דו ווייסט דאך אז איך שנאר, שנאר איך ניט פאר זיך אליין נאר פאר אייך אלע, ממזרים!

און ער איז פערשוואונדען אין דער פינסטערער נאכט, אנוא־נעגדיג נאך אמאל דורכ'ן פענסטער:

— זעה, מאך א סוף און וישא יעקב את רגליו... טראג זיך אף פון דאנעז.

3.

די זון האט אננעהויבען אראבצוגעהן אויף מערב זייט און די אל־ס'איז נעווען א שעהנער, זומערדיגער בייטאג...

טע מויערען האבען פון זיך שוין געוואורפען א קיהלען, פרישען שא־

דער מענש מיט א נייער לונג, מיט א נייער נשמה — האָט שוין פּאַנ־מאַזירט גלעקל און האָסטיג געשפּאַנט איבער דעם צימער — גאָט זאל מיר העלפֿן, איך זאל דיך שוין זעהן א געענדיגטן! קיין מינוט, סיין רגע וועל איך דיך דאָ ניט לאָזן בלייבן... דאָרט וועסטו קומען צו זיך, וועסט ווערן א מענש, אַן אמת'ער מענש און דו וועסט ערשט סענען ברענגן דעם אמת'ן נוצן — און זיין שטימע האָט געקלונ־גען אזוי צאַרט און זאַנפט, אזוי טרייסטענד און בערוהיגענד מיט ברודערלעכער איבערגעבענהייט און טרייהייט, מיט אזא אָפּפערוויליג־קייט, אז וואסערמאַן איז ווידער געווען גרייט זיך צו צואוויינען...

און מערקווירדיג, אָט דער משה גלעקל איז איהם איצט ניט נע־ווען אזוי לעכערליך, נאָאיוו און דום ווי אלע מאל. אומגעקערט! ער איז איהם נעווארען אזוי טייער, ווי א דאָקטאָר, פון וועלכען איהר ערוואַרטעט אייער הילף, אזוי ווי עס וואלט גערעדט פון איהם צו זיין הארץ די וווזהייט, די נבואה אליין... און דערפאר האָבען זיינע ווערטער אזוי זים געקלונגען אין וואסערמאַנ'ס אויערען און זיך אריינגעריסען אין זיין קראַנקער, טרייסט־באַדאַרפענדער נשמה, ווי א גוטער, אלטער וויין, וואס וואַרעמט און הילט, ווי א טייערער, הייר לענדער באלזאם...

מערקווירדיג! די מחיצה, וועלכע האָט עקזיסטירט צווישען די צווייי גרונד־פערשידענע און נעגענגעזעצטע כאַראַקטערע, — וואסער־מאַנ'ס צינישער גלעכטער און גלעקל'ס נאַיוויטעט — די מחיצה וואס האָט זיי צוטיילט ווי א טיפער אבגרונד און אזוי ווי פאר־שוואונדען געווארען אין יענעם אבענד...

וואסערמאַן האָט זיך פלוצלונג דערפיהלט פריש און יונג ווי א קינד, אזוי ווי ערשט אויסגעבאַדען אין א פרישען לעבענס־קוואל. ער האָט מיט א פאר פרעהליכע און מונטערע אויגען נאַכגעפאלגט גלע־קעל'ס ברייטע, האַסטיגע טריט איבער דעם צימער און האָט זיך צור־נעהערט צו זיינע פלענער, צו זיינע גראַנדיעזע פלענער, וועלכע זיי־נען אין דעם אבענד געווען גראַנדיעזער ווי אלע מאל.

וואסערמאַן האָט זיך צוגעהערט צו זיי ווי א קינד, וועמען מען דערצעהלט א מורא'דיגע געשיכטע מיט גזלנים און מכשפות, ווי א

און ס'האָט זיך אויסגעווייזען, אז ניט פּראָפעסאָר שטיין רעדט צום אוידיטאריום. זיין טיעפע ברוסט־שטימע האָט זיך אזוי ווי נעטראָגען פון ווייטענס, פון די אלפּען, דורך די אָפענע פענסטער...

די שטימע האָט געריידט און דערצעהלט פון לייבניצער'ס לעבען, פון זיין דענקען און שאפען, פון לייבניצער'ס „וועלט־הארמאָניע".

און די הארמאָניע האָט זיך אזוי ווי געצוויגען דורך די אָפענע פענסטער פון דאָרט, פון די אין ליכט און גלאַנץ אָנגעטהוענע אל־פּענ־שפּיצען...

דעם פּראָפעסאָר'ס שטימע האָט זיך געגאָסען איבער'ן זאל ווי א פערקלערטעס און מורמלענדעם טייכל גיסט זיינע וואָסערען צווישען פעלזען אין א מיידען זומערטאָג און דערצעהלט זיי און פער־ווינט זיי מיט זיינע מעשה'לעך...

און דער עולם איז געזעסען פערצויבערט און אייגעווויגט.. און צווישען איהם אויך וואָסערמאַן. ער האָט זיך אזוי ווי פערגעסען.

ס'האָט זיך איהם אויסגעדאַכט, אז ניט פּראָפעסאָר שטיין רעדט איצט פאָר איהם, נאָר יאָקעל דער בדחן, דער ראַמאַנאָווקער בדחן, וואָס פלעגט אזוי שעהן בעזעצען א כלה...

און די כלה איז פלאָרא, די שעהנסטע כלה וואָס די וועלט האָט אמאל געזעהן.

און וואָסערמאַן'ס מוטער, די אלטע ראַמאַנאָווקער רב'צין מיט דעם שטערענטיכעל הויבט אויף די כלה פון איהר שטוהל, אוא ערנסטע און פאַרקלערטע, נעהמט זי אונטער דער האַנט און שטייגט מיט איהר ארונטער פון די אלפּען צו איהם און דער פּאָטער זיינער, דער אלטער ראַמאַנאָווקער רב אין וויסט זאָקען, אין א אטלעסענער זשופּעצע און שטרוימעל, נעהמט איהם, דעם חתן אין צילינדערהוט אויך אונטער דעם אָרעם...

און אט פיהרט מען זיי ביידע איבער'ן מאַרק צווישען די קליי־טען צום אלטען בית המדרש, דער בלינדער סאָלאָוויטשיק שפּיעלט אויף דעם פידעל און טאָפּט געהט פאָראויס, מיט דעם פּנים צו דער חתן כלה און דירעזשירט מיט די הענט און גלאַנצט מיט זיינע צוויי גרויסע שוואַרצע אויגען.

טעו, וועלכער האָט זיך בריט צולעגט צווישען די אלטע, שטיינער־נע גאסען און אונטער די דיקע געוועלבען.

אין דעם אלטען אונווערסיטעט האָט פּראָפעסאָר שטיין, געהאַלטען זיין פּאַרלעזונג איבער לייבניצען און זיין פילאָסאָפיע...

די פענסטער פון זיין אוידיטאָריום זיינען געווען אָפען און פון זיי האָט זיך געעפענט א בריטער און ווייטער בליק אויף די אלפּען.

אנגעטאָן אין זייערע בעסטע זומער־קליידער, געווענדט פון די זוניגע, זאנפּסטע און רייכסטע פּאַרבען, זיינען די אלפּען געשטאַנען איצט ניט פערכמאַרעט און טיף פּאַרקלערט, ווי כסדר.

בעגאסען פון זונענליכט האָבען די אלפּענשפּיצען ארויסגעקוקט פון אונטער די לייכטע, דורכזיכטיגע, טולענע וואלקענס מיט א טיפען, יום טוב'דיגען ערנסט...

דא און דאָרט האָט זיך דער שלייער, די וואלקענס צוריסען...

דאן האָט זיך בעווייזען א שטיפעריש לאַבענדער און קאָקעטירענ־דער פּנים און ס'האָט זיך אויסגעווייזען אז וועז די מוזיק גיט א שפּיעל, וועלען די בערג ניט אויסהאלטען, און פערליערען זייער ערנסט, זיי וועלען אראָפּרייסען פון זיך דעם שלייער, זיך ארומנעמען און די נא־טור וועט טאַנצען א טייוועלטאַנץ און וועט אויסטאַנצען איהר ליי־דענשאפט, וואס האָט זיך יאָהרטויזענדע אָנגעזאַמלט אין איהר יונג־פרויליכער ברוסט....

וואסערמאַן איז אויך געווען אויף דער פּאַרלעזונג און זיין בליק האָט געבלאַנדזשעט דאָרט צווישען די אלפּען...

דער וויסער שנעע האָט געבליאסקעט פון ווייטענס און געבלענ־דעט די אויגען ווי א רייכעם חופה־קלייד, וואס איז אויסגעוועבט מיט דימענטען און יערער בארג איז אזא חופה־קליידּ, פערשליערט מיט א לייכטען, דורכזיכטיגען וואלקען האָט אויסגעזעהן ווי א כלה, אָנ־געטהאן צו דער חופה.

עם האָט זיך אויסגעוויעזען, אז די בערג וועט זיין שווער לאַנג צו בעהאלטען זייער חופה'דיגען ערנסט, דעם צנועה'דיגען כלה־בליק..

און אין זאל איז געווען שטיל, ערנסט שטיל...

אז אוננארמאַלער מאַמענט אין זיין לעבען...

אוו דערפאַר אפשר איז איהם נעווען אין דעם מאַמענט אזוי גרינג, לייכטער ווי תמיד...

ער האַט ארויסגענומען אויף א ווייַלע די פינגער פון זיינע וואונדען אוו האַט אויפגעהערט זיי צו רודערען...

די נאַטור איז נעשטאַנען אין דעם נאַנצען פראַכט פון איהר רייפער, זומערדינער שעהנקייט, אזוי צופריעדען אוו גליקליך, אז קוסענדיג אויף איהר האַט זיך ווידער נעוואַלט האַפען, גלויבען אוו לעבען...

זי האַט אייננעלאַדען מען זאל זיך פערגעסען אוו לייכט אוו גרינג אטעמען די ריינע אוו שמעקענדע זומער־לופט.

אוו וואַסערמאַן האַט לאַנג נעוואַנדערט איבער די גאַסען, מיט אן אראַבעלאַזטען קאַפּ אוו מיט צושטרייטע, לייכטע געדאַנקען, לייכט ווי די וואַלקענס אויף דעם הימעל אוו האַט גרינג געאַטעמט, פילייכט דאַס ערשטע מאַל, זינט ער איז געוואַרען א דערוואַקסענער מענש, א בר דעת...

ניט ווייט אַבער פון בערנ־נראבען האַט איהם די גוטע שטימונג פלוצים פערלאַזען אוו איז אזוי ווי אויסגעלאַשען געוואַרען...

אין זיין הארץ האַט זיך ווידער ארייננע׳גנב׳עט די אנגסט, א גיפטינער אומעט.

ער האַט אנגעהויבען ענגסטליך ציטערען ווי פאר אן אנקומענדער געפאַהר.

אַלע וואונדען האבען זיך ווידער געעפענט אוו האבען אנגעהויבען צו בלוטען אוו צו שמערצען.

ווארום?

וואַסערמאַן האַט אינסטינקטיוו אויסגערעהט דעם קאַפּ אוו חאַט אויפגעציטערט.

איבער'ן וועג, פאר'ן בערנגראבען, האַט געקלונגען, טאַנצענדיג אין דער לופט, א בעקאַנטער שטיפערישער גלעכטער.

טיף פערבוינט איבער'ן בערנגראבען איז נעשטאַנען א הויכע, שלאַנקע פרויען־געשטאַלט אוו האַט מיט פיבערישע באוועגונגען ג׳ע־

און אט איז שוין דער אלטער רב מסדר קדושין און ניט איהם דעם חתן צוברעכען דאָס גלעזעל און זי שמייכעלט אזוי פארקלערט מיט איהרע ווייסע צייהן, אזוי גוט... וועהמוטיג גוט...

אט האט שוין דער פראָפעסאָר געענדיגט זיין פאָרלעזונג און דער עולם האט זיך ראשיג אויפגעהויבען פון די ערטער און האט זיך א לאז נעטאן נאָר איהם אין קאָרידאָר אריין.

וואסערמאן אבער איז געבליבען זיצען ביים אפענעם פענסטער מיט א בלאנדושענדען בליק אויף די אלפען און מיט א שמייכעל אויף די ליפען...

ער איז נעזעסען אזוי לאנג, פערטיעפט אין זיינע בלאנזשענדע צושטרייטע גערענקען, ביז ס'האט זיך אנגעהויבען צו קלייבען א נייער עולם פאר א נייע לעקציע.

דאן האט ער זיך אויפגעהויבען און האט פערלאזען דעם אלטען אוניווערזיטעט, ער האט זיך אבער ניט געלאזט נעהן צו זיך א היים אין שמוצינען צימער, וואו עס האט זיך תמיד געהערט דער טשאד פון דער בענזין־מאשינקע.

מיט לאנגזאמע טריט און אראפגעלאזטען קאפ, האט ער זיך ארונטערגעלאזט דורך די בריטע שטיינערנע טרעפ אין טהאל אריין, אין דעם הינטערשטען טייל שטאדט.

דארט האט נעוואוינט פלארא מיט איהר ברודער, דעם בלינדען ווירטואז...

איז ער אהין געגאנגען אבזיכטליך?

ניין, ניט אבזיכטליך...

ער האט איבערהויפט איצט, אין דעם מאמענט ניט געהאט קיין בעשטימטען נעראנק, קיין פעסטען פערלאנג...

זיינע נערענקען האבען געבלאנזשעט ווי יענע לייכטע, טולענע וואלקענס ארום די אלפען־שפיצען, לייכטזיניג און זארגלאז, אהן א ריכטונג און אהן א צוועק...

דאס איז געווען פילייכט דאס ערשטע מאל אין זיין לעבען וואס ער האט אין זיך ניט נעגריבעלט און האט ניט נעזוכט קיין צוועק, קיין עקזיסטענץ־באראכטיגונג...

זי האט אויפגעהויבען דעם קאפ, האט זיך אויסגעדרעהט און איז פערשוואונדען מיט לייכטע און שוועבענדע טריט.

— איך קען אייך גאר ניט — איך קען אייך גאר ניט — האבען לאנג געשעפטשעט וואסערמאנ'ס ליפען און די פינף וועלטער האבען פארלאשען פאר זיינע אויגען דעם זונען־אונטערגאנג, די בעלויכטעטע אלפעו, די נאנצע וועלט און זיין אייגענע נשמה.

פינסטער און וויסט איז איצט געלעגען זיין אייגען לעבען פאר איהם...

ער האט זיך געלאזט געהן א היים צוריק צו טאפח'ן מיט זיין אייביגער פאן רייז, צוריק צו זיך אין זיין פינסטערער און שמוציגער קאנורע.

ער איז געגאנגען ווי אן ארעסטאנט נעהט צוריק אין טורמע אריין.

4.

ביים אלפענהאטעל האט זיך וואסערמאן אבגעשטעלט...

דער שעהנסטער און רייכסטער האטעל אין שטאדט איז שוין אין נאנצען געשטאנען אין עלעקטרישען ליכט, זיינע גרויסע וועראנדעם מיט די וויים געגרייטע טישען האבען געגלאנצט און זיך גענאדעז איז העלען, בלענדענדען ליכט.

און די געסט זיינען געזעסען ביי דעם רייך סערווירטען „לעבעם־טיש" פריי און געמיטליך און האבען זיך געלאזט באדיענען פון ליע־בענסווירדיג־שמייכלענדע קעלנער.

צופריעדען זיינען געווען די קעלנער דערפון, וואס אט די מענ־שען זיינען אזוי איידעל און גוט און לאזען זיך פון זיי בעדיענען און עסען...

אייניגע פון זיי האבען געגעסען מיט א טיעפען יום טוב'דיגען ערנסט, פונקט ווי זיי וואלטען ערפילט זייער לעבענס־מיסיאן, א וויכ־טיגע און היליגע צערעמאניע אדער וואלטען געצאהלט זייער חוב צו דער מענשהייט.

וואַרפען פון אַ פּאָפּירענעם זעקעל אַראָנזשען אין גראָבען אַריין, האָט געוואַרט צו די בערען אוז האָט זיך מיט זיי געפּראָטט, ווי אַ קינד...

ביי וואַסערמאַנ'ען איז דאָס בלוט פערקיהלט געוואָרען אין די אדערען.

עד האָט זי דערקענט אין איהרע קערפער־ליניען, אין דעם קינדיש שטיפּערישען געלעכטער, געבייזערט האָט זי זיך ווי אַ מוטער, געלאַכט אַרעד תמיד, ווי אַ זאַרגלאַז שטיפענדעם קינד.

יא, דאָס איז זי, פלאָרא!

מיט שנעלע, שפּרינגענדע טריט איז ער אַריבערגעלאָפען דעם וועג אוז איז נעבליבען שטעהן פאַר איהר.

אַר, ווען זי וואָלט איצט געקענט זעהן זיין פלאַטערענדעם האַרץ! אַבער וואו זיינען זיינע ווערטער, וועלכע ער האָט אַזוי לאַנג געשמידט אוז נעגרייט פאַר איהר?...

די ווערטער זיינען פערקיהלט געוואָרען אויף זיינע ליפּען, פונקט ווי דאָס בלוט אין זיינע אדערען...

פלאָרא האָט דערפיהלט אויף זיך אַ בליק פון אַ מאַן, האָט אויפּגעציטערט אוז זיך אומגעדרעהט. אַז זי האָט דערזעהן פאַר זיך וואַסערמאַן'ען האָט זי דערשראָקען אָפּגעשפּרונגען, אַווי ווי זי וואָלט דערזעהן פאַר זיך אַ ווילדע חיה, וואָס איז גרייט זי צו אַטאַקירען...

איהר קינדערשע פרייד איז אויסגעלאָשען געוואָרען אוז איז אַבגעשטאַרבען אין דער לופט מיט אַ לייכטען קרעכץ אוז אַנגסט־גשרייי, איהרע אויגען האָבען זיך אַנגעצונדען מיט שרעק אוז צוגלייך מיט צאָרען. אָה, ער האָט שוין געקענט איהר צאַרניגען בליק!

וואַסערמאַן האָט אַראָבגענומען פאַר איהר דעם הוט אוז האָט געקוסט אויף איהר מיט אַ שטומען אוז הילפלאָזען בליק, ער האָט טרויעריג געשמייבעלט אוז זיין שמייכעל האָט געבעטעט פערצייהונג אוז גנאַדע...

איינינע סעקונדען זיינען זיי געשטאַנען אזוי איינס פאַר דעם אנדערען, בעוועגלאָז אוז שטום. דערנאָך האָט זי זיך אַנגערופען מיט אַ ציטערענדער שטימע:

— איך קען אייך גאָר ניט.

דער רוסישער קאנסולאט האט געוואוינט אין דעם זעלבען האטעל, אין בעל עטאזש. די קאנצעלאריע איז געווען בעלייכטעט.

וואַרשיינליך האט מען דארט נאך געארבייט.

און די גרויסע אותיות פון שילד מיט דעם רוסישען אדלער האבען אגגעהויבען צו שווינדלען און צו טאנצען פאר זיינע אויגען אין א ווילדען טיוולישען טאנץ.

זיי האבען געלאקט און גערופען צו זיך, ווי אויסגעלאסענע גאסנפרויען...

א געדאנק האט אויפגעפלאקערט אין וואסערמאנ'ס פערנעבעלטען און פערטשאדעטען מוח, א שרעקליכער און עקעלהאפטער געדאנק און דער געדאנק האט איהם גענומען אייליען... און אזוי ווי ער וואלט זיך געשראקען, אז דער געדאנק זאל ניט אויסגעלאשען ווערען איז וואסערמאן אריין אין קאנסולאט מיט דעם געשפאנטען און נעריצטען געפיהל פון א מאן, וואס כאפט זיך אריין בגנבה אין א שאנד־הויז...

ב.

אין א שטונדע ארום איז וואסערמאן שוין ווידער געגאנגען איבער די אויסגעלאשענע מארק־גאסען און זיינע טריט האבען ווייטער געחילכט אונטער די פינסטערע און איינזאמע געוועלבען.

מיט דער האנד האט ער נעדריקט אין דער קעשענע געלט, דאס זעלבע געלט, וואס יהודה האט גענומען פאר קריסטום...

און דערזעלבער טיוועל, וועלכער האט איהם פאר'ן בליאסקענדען אלפען האטעל געשטופט די האק אין דער האנט אריין, האט ווידער נעטאנצט ארום איהם און האט איצט געשלעפט אהין, צום קרבן...

עס ציהט יעדען מערדער נאך אמאל אהין, צו כאפען א קוק אויף דעם בלוטיגען קערפער.

דא האט זיך אבער וואסערמאן בעטראכט, אז לאה ראבינאוויטש אדער דער קאטעגארישער אימפעראטיוו, ווי די קאלאניע האט זי נערופען, וואוינט זעהר ווייט אין דעם אונטערשטען טייל שטאדט,

דער ריח פון די מאכלים האט אַ קלאפּ געטאָן וואסערמאַנ'ען אין נאָז אַרייז און האָט פערכאפּט ביי איהם דעם אָטעם.

ער איז געבליבען שטעהן אנטקעגען, אַנגעשפּאַרט אָן פּאָנטאָן.

זיינע פּיס האבען נעציטערט פון שוואכקייט און זיין האַרץ האָט אנגעהויבען צו צאפּלען און חלש'ן. דער שארפער ריח פון די מאכלים האָט אריינגעדרונגען אין זיין פערהונגערטען, אונבעפריעדיגטען קער־פער און האָט איהם פערטשאדעט דעם קאָפּ, ווי אָפּיום...

לאַנג, לאַנג איז ער אזוי געשטאַנען פאר'ן האָטעל און האָט דור־שטיג געשלונגען דעם רייצענדען ריח פון די מאכלים, וועלכער האָט זיך צוגאסען איבער זיינע אדערען ווי אַ ברענענדער גיפט, ווי אַ הייסער און בריהענדער הונגער.

און דער הונגער האָט אַנגעצונדען אין איהם אלע יאהרענלאַנג אונטערדריקטע באַדערפנישען, די פּאַרטויבטע און פּאַרקאָווועטע לוי־דענשאפּטען.

ס'האָט זיך אין איהם פּלוצים צובונטעוועט דאָם בלוט און פלייש און צוגלייד מיט זיי האָט דער בונט אַנגעצונדען זיין נשמה מיט אַ ווילדען כעס און רציחה.

ער איז נעוועז גרייט צו ברעכען און צושטערען אלעם אַרום איהם, צו ריסען אלע מאַשלישע קייטען, אויפצוריסען מיט אַ באַמבע דעם האָטעל מיט די נעמיטליך שפּייזענדע נעסט און אלעם צו פערניכטען.

אבער ווי מאכטלאָז איז זיין צאָרן!

ער קען פון קיינעם ניט נעהמען קיין נקמה פאר זיין פערהונ־גערט און דערשטיקט לעבען.

פון דעם סערווירטען טיש קריגסטו נישט קיין ביין — האָט איהם גערייצט אָן אינווייניגסטע, טיוולישע שטימע און וואסערמאַן האָט זיך ווידער גלאַזט געהן אהיים, אין טורמע אריין.

פּלוצים האָט אַ בלענדע געטאָן פאר זיינע אויגען דער שילד פון דעם רוסישען קאָנסולאָט. ער האָט איהם בעמערקט אונטער דעם גרויסען עלעקטרישען לאמפּ.

אבער דער שפּאָם איז שוין נעווען צו נרויזאָם און אונבאַרמ־ הערציג...

און דערפאַר האָבען ניט נאָר די מענער, נאָר אפילו די פרויען, די סטודענטקעס מיט איהר זיך ניט נע'חבר'ט אינטים...

מ'האָט זי אויסגעמיעדען אזוי ווי אוים מיטלייד, אוים רחמנות און אזוי האָט זי יאהרענווייז נעלעבט אייזאָם, ווי א דאַרען ביי א זייטען וועג, אהן א שטראהל פון אינטימער פריינדשאפט.

און קיינער האָט זיך ניט נעפרעגט, ווי אזוי לעבט אָט דער אייג־ זאמער און פערוואַרפענער דאַרען, וואָם זיינען זיינע פריידען און טרויטען... ס'האָט קיינעם ניט אינטערעסירט.

דאָם איינציגע, וואָם מען האָט פון איהר נעווואוסט איז, וואו זי האלט אין דער פילאָסאָפיע. יעדער נייער פילאָסאָף, וועלכען זי פלענט אנהויבען צו שטודירען, איז פאַר איהר נעווען א נייער עטאַפּ אויף איהר לאַנגען, אייזאָמען און צווקלאָזען וועג...

איהר מיעדע נשמה פלענט זיך אויף דעם עטאַפּ אויסרוהען, זיך דערוואַרימען און זיך אָנצונדען אויף א ווייל מיט אן ענטוזיאַסטי־ שען פלאָם...

דאָן פלענט זי וועלען בעריידעווידיג און נעזעלשאפטליך, אב־ שטעלען בעקאַנטע סטודענטען, זיי בעזוכען און ריידען לאַנג, נערוועז און פייעריג מיט שוים אויף די ליפּען און בעווייזען אז דער פילא־ סאף איז גרעסער ווי אלע, זי פיהלט אז ער, רעוואלוציאַנירט איהר נייסט און מאכט זי פאַריקט...

סטודענטקעס פלענען זי גוטמוטיג אויסהערען און שמייכלען, מענער פלענען פערלירען באלד די נעדולד מיט איהר, פלענען זיך אָנ־ הויבען צו ויצלען איבער איהר און אזוינע בייזע, ווי וואַסערמאַן, פלענען זי איינפאַך בייז אויסשפּאָטען און אויסלאַכען און אפילו גראָב באליידיגען ביז צו טרעהרען, ביז זי פלענט קריגען היסטעריקע.

נאר אזא פאל פלענט זי ווידער אויף לאַנג אנטלויפען פון דער קאלאניע, זיך פערשפּאַרען אין איהר צימער און ווידער וואַנדערען אליין דעם נאנצען לאַנגען, מיעדען און איינזאמען וועג איהרען...

ערנעץ אין א דאך שטיבעל פאר 5 פראנק א חודש און דאס האט איהם אבגענעקיהלט און ער האט פערהאלטען זיינע שנעלע און פיבע־ריגע טריט.

דאן האט איהם דער טאנצענדער טייוועל א שעפטשע געטאן אויפ'ן אויער אן אנדער געדאנק.

— שעהן וואלט געווען איצט צו נעמען די קראסאוויצע ראבי־נאוויטש אין בליאסקענדען אלפען האטעל און זי מכבד זיין מיט א רייכע וועטשערע, מיט שאמפאניער. טאקע פאר'ן זעלבען גלעט, וואס ער האט געקראגען פאר איהר פון קאנסול.

ער האט זיך הויך צולאכט...

אן המצאה פון א טייוולישען קאפ!...

און ער האט ווידער אנגעהויבען צו גענהן מיט שנעלע, הילכענדע טריט, אזוי ווי ער וואלט מורא געהאט עפים צו פערזאמען, אז דער פלאן זאל ניט אבגענעקיהלט און אויסגעלאשען ווערען.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

לאה ראבינאוויטש איז געזעסען ביי א קליינעם לאמפ, מיט א בלויען אבאזשור, פארטיעפט אין לעזען, אבער שוין ניט איבער קאנט'ן... זי האט שוין געהאלטען ביי פיכטע'ן.

וואסערמאן האט עם געוואוסט איידער ער האט נאך ארויננע־קוקט אין איהר בוד, וואו לאה ראבינאוויטש האט געהאלטען אין דער פילאסאפיע האט געוואוסט די גאנצע קאלאניע...

אז וואסערמאן האט זי אבגערופען אין דער דונקעלער טהיר פון דעם קליינעם און נידעריגען צימער איז זי אויפגעשפרונגען און פער־ציטערט געווארען.

וואסערמאן ביי איהר? און אין אזא שפעטער נאכט־שטונדע?

מענער האבען פערנאכלעסיגט דאס קליינע, דארע און מיאוסע באשעפעניש און האבען זעהר זעלטען, כמעט קיין מאל ניט איבער־געטרעטען די שוועל פון איהר צימער... די נאטור האט זי פאררעכענט צום ווייבליכען געשלעכט דורך א טעות, דורך א מיספארשטענדניש, אזוי ווי זי וואלט נעוואלט מאכען א שפאס.

פֿלוצים האט זי זיך צולאכט... מיט א לאננעז סקריפענדען נע־
לעכטער...

וואסערמאן האט זי פערוואונדערט אננעקוקט, אריבער די פּענס־
נע, דער נעלעכטער, וועלכער האט נעטרייסעלט איהר קליין קערפערל,
האט זי נעמאכט נאך מעהר אוננאטירליך און מאום'ער...

ראבינאוויטש האט עס פערשטאנען אין זיין בליק, וועלכען זי
האט איבערגעכאפט אויף זיך, און האט פֿלוצים אבגעבראכען איהר
נעלעכטער, איז צוגעגאנגען צוריק צום טיש און האט זיך אראבנע־
לאזט איבער איהר בוך.

א לאנג פויז.

— ווארום ענטפערט איהר מיר ניט? — פרעגט זי וואסערמאן.

— עס פעהלט מיר נאך נעלט, — איז געווען איהר קורצער ענטפער,
ניט אויפהויבענדיג דעם קאפ פון דעם בוך.

אה, ווי נענייאל פיכטע איז! — איז זי ווידער אויפגעשפרונגען
פון איהר שטוהל — אה! ער איז בליצארטיגער פון קאנט'ן. קאנט
איז טיעף, פיכטע אבער בליצט, און בעלייכטעט מיין גייסט ווי דער
בליץ די פינסטערע נאכט — און ראבינאוויטש האט פערסטן די הענט
אויף דעם קאפ און האט אנגעהויבען צו שפאנען איבער דעם קליינעם
צימער און רוידען ווי צו זיך אליין איבער פיכט'ען...

וואסערמאנ'ען האט עס פערדראסען...

איהרע רייד האבען געשפרונגען, פונקט ווי מען וואלט זיי ארויס־
געטריבען פון אינווייניג, מיט גוואלד. עס איז נעווען קלאר, אז די
נעראנקען פון אט דעם מיידעל זיינען ווייט איצט פון פיכטען און
פון דער נאנצער פילאסאפיע, אז זי בעמיהט זיך איצט מיט פיכטען
צו פארשטעלען און צו פערטומלען נאנץ אנדערע נעפיהלען, וועלכע
עם האבען אנגעצונדען אין איהר יונגפרויליכען, פערהונגערטען קער־
פער דער אונערוואַרטעטער באזוך פון אט דעם שהנעם מאן. איהרע
שריט איבער'ן צימער זיינען נעווארען אויפגערעגטער און שנעלער,
און באלד איז זי געלאפען אזוי ווי געטראגען פון דעם שטורמווינד,
וועלכער האט פֿלוצים אויסגעבראכען אין איהר אונטערדריקטען אוז
פערשמאכטען פרויענהארץ.

וואסערמאן האט זיך אראבנעלאזט אויף דעם קליינעם קאנאפקעלע און האט אויסגעצויגען זיינע פיס. דער טייוועל, וועלכער האט איהם געבראכט אהער, איז שוין אויסגעוואקסען אונטער ראבינאוויטש'ס פלייצעס, ער האט איהם געוואונקען איבער איהר קאפ און האט איהם געוויזען מיט דעם פינגער אויף איהר קליין, דאר און גרין פנים'ל.

דער טייוועל האט איהם אויף אלעם געוויזען און האט געשטשירעט זיינע צייהן...

— איצט — האט ער איהם צוגעוואונקען, — גיב איהר א ביסעל ליטעראטור אדער בריעף און שיק זי קיין רוסלאנד... מיר וועלען זיי, אט די קראסאוויצע דארט צורעכט מאכען.

וואסערמאן האט אבער דערפיהלט א טיעפען מיטלייד מיט אט דער קליינער און אלטער סטודענטקע.

ראבינאוויטש איז געשטאנען פאר איהם, דעם אונערוואַרטעטען גאסט, אן איבערראשטע, א פערשעמטע מיט צו דער ערד אראבגעלאזטע אויגען, אזוי ווי זי וואלט זיך געשעהמט מיט איהר קליינעם, ארעמען גוף פאר אט דעם שעהנעם מאן מיט זיינע צוויי קלוגע, שפאטישע אויגען אונטער די פענסנע...

— וועז פאהרט איהר קיין רוסלאנד? — האט ער זי נעפרעגט נאר א לאנגער פויזע — מען האט מיר נעזאגט, אז איהר פאהרט א היים, זיך זעהן מיט די עלטערען און איך בין עקסטרא נעקומען מיט אייך זיך נעזענענען.

אין דעם מאמענט האט וואסערמאן אין גאנצען פערגעסען אין דעם קאנסול, און זיין נידערטרעכטינען און עקעלהאפטען פערראטה...

וואהרום זאל ער טאקע זיך ניט נעזענענען מיט איהר?

ראבינאוויטש האט איהם אבער ניט נעענטפערט.

זי איז נעווארען נאך מעהר פארשעהמט, אזוי ווי ער וואלט איהר נעזאגט א זעהר שמייכעלהאפטען קאמפלימענט.

דאס גאנצע ארעמע ביסעל בלוט איז איהר אריין אין פנים און איהרע, אין קליינע אויסגעקנעטענע בלייכע באקען האבען זיך אביסעל פארפארבט.

— נעהמט! איך האָב געקראָגען נעלר פון א פערלאָג פאר א מאנוסקריפט. איך האָב נאָר נעלר אין באנק — איז נעווען זיין שנט־ווארט אויף איהר איבערראשונג און ער האָט איהר מיט איין האנט נעשטופט דאָס געלט און מיט דער אנדערער האנט האָט ער אננעהויבען צו גלעטען זי איבער'ן פנים.

און זי האָט זיך געלאָזט... ווי א פערפאלגט הינטעל געלאָזט...

איהרע פערגליווערטע פינגער האָבען זיך ניט געקענט צונויפלע־גען און דאָס געלט איז ארויסגעפאלען פון איהרע הענט.

וואסערמאן האָט זיך אנגעבוינען, האָט עס אויפגעהויבען און עס אוועקגעלעגט אויפ'ן טיש. ראָבינאוויטש איז נאָך אלץ געשטאנען און האָט נעקוקט אויף איהם פערוואונדערט.

וואָס קוקט איהר אזוי אויף מיר? אייך וואונדערט וואָס וואָ־סערמאן דער „נעהמער" קען אמאל נעבען? — האָט ער זי געפרעגט — און האָט איהר צערטליך ארויפגעלעגט די האנט אויף דעם קאָפ און האָט איהר טיעף אריינגעקוקט אין די אויגען.

ראָבינאוויטש האָט זיך נאָך אמאל צולאָכט. דער גלעכטער האָט אנגעשטעקט און געטרייסלט דעם גאנצען קליינעם קערפער איהרען. אזוי, אז זי האָט זיך געמוזט אנשפאָרען אן דעם טיש, זי זאל ניט אומפאלען.

אוננאטירליך און פאלש האָט געקלונגען איהר גלעכטער אין וואסערמאנ'ס אויערען. מ'האָט געזעהן, אז זי ווייל וויינען און ניט לאכען, אז דער גלעכטער קעמפט און ווייל אין איהר דערשטיקען א געוויין...

און באלד טאקע האָט דער גלעכטער געפלאָצט, פלוצים, אזוי ווי עמיצער וואלט איהם איבערגעריסען און זי איז איבערגענאנגען אין געוויין, אין א היסטעריש געוויין...

זי איז נעפאלען אין שטוהל, האָט ארונטערגלאָזט דאָס קעפל אויף דעם טיש, צווישען איהרע הענט און האָט געווויינט אזוי הויך און האַרציייסענד, ציטערנדיג קאָנוואולסיוו מיט דעם גאנצען קלי־נעם און קינדיש אונבעהאלפענעם קערפער...

צוגלייך אבער מיט די פעריסענע הענט האָט זיך פערישען די קורצע שוואַרצע בלוזקע אויף איהר קליינער פיגור. אונטער דער בלוזקע האָט וואַסערמאַן דערזעהן א ציצענע העמד...

און די העמד און די קינדישע, נאַנט אונענטוויקעלטע טאַליע איהרע האָט אַרויסגערופען א קאַלטען ציטער איבער זיין לייב...

—וויפיעל פעהלט אייך נאָך, אז איהר זאָלט קענען פאָהרען א היים? — האָט ער זי פֿלוצים אונטערבראָכען און האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין ארט.

ראָבינאָוויטש האָט זיך ניט אָבגעשטעלט, האָט זיך ניט אויסגערעהט צו איהם און האָט איהם אזוי ווי צואגעווארפען פון דעם וועג:

— מיר פעהלען וועלכע 120 פראנק... מיין ברודער האָט מיר געזאָלט שיקען.

100 פראנק איז נעווען די סומע וואָס ער האָט נעקריגען פון רוסישען קאנסול... פאר וואס? ער וויסט אליין ניט פאַרוואָס. זי וועט ער ניט אַרויסגעבען אין זייערע הענט... ניע אין לעבען!

— נאָט אייך 100 פראנק... איך וועל זעהן אז מארגען זאָל אייך משה געבען נאָך 20 פראנק — און וואַסערמאַן האָט איהר דערלאַנגט 4 סנאקענדע באנקנאטען צו 25 פראנק יעדע.

ראָבינאָוויטש איז געבליבען שטעהן איבערראַשט. ס'האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז פאר איהר שטעהט ניט דער גוט בעוואוסטער וואַסערמאַן, זאנדערן אן אנדער מענש. וואַסערמאַנ'ס רעפוטאציע איז נעווען פון א „נעהמער". ער האָט נענומען ביי יעדען אונטער אלע אומשטענדען.

און דא ניט ער, און וועמען? איהר? וועז האָט ער צו איהר א גוט וואָרט נערעדט? זי איז פאר איהם תמיד נעווען אן אביעקט פון לצנות, פון בייזען שפאס. און וואו האָט ער גענומען געלט? מסתמא איז א בער נע'פנר'ט אין וואַלד, אדער ער איז פֿלוצים רייך געוואָרען.

וואַסערמאַן האָט איבערגעלייענט איהרע נעדאנקען אויף איהר פערוואונדערט געזיכט.

און די בלוטינע רויב האט געקרעכצט צווישען דער בעסטיעס צייז, אבער ניט פון וועהטאג און שמערץ...

זי האט נעקרעכצט פון וואהנזין, פון אונערוואַרטעטען און אונגעהאפטען גליק...

דאס ליידענשאפטליכע, רופענדע קרעכצען פון קרבן האט גענאסען בוימעל אויף דעם פייער פון דער אויפגעפאקערטער, קראנקער לייַדענשאפט זיינער...

דער טינער האט זיך מיט זיין רויב ארונטערגעלאזט אויף דער קליינער קאנאפקע...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

באלד אבער האט די בעסטיע אבגעשלייַדערט פון זיך די קליינע ראבינאוויטש מיט עקעל, ווי מען שלייַדערט אב א מיאוס'ע און קאלטע זשאבע, איז אויפגעשפרונגען און איז אנטלאפען פון צימער.

דער טייוועל איז איהם נאכגעלאפען און האט איהם בעגלייט מיט א טייפלישען כא, כא, כא! וועלכער האט זיך באלד אויסגעמישט מיט דעם ווידער־קול פון זיינע שנעלע טריט, וועלכע האבען געהילכט אונטער די נעוועלבען פון די שמאלע נאסען...

6.

דער נעקסטער מארגען האט געבראכט דער קאלאניע א טרויעריגע, איבערראשענדע נאכריכט...

לאה ראבינאוויטש איז בעגאנגען זעלבסטמארד...

איהר ווירטין האט זי געפונען א הענגענדע אויף א האנטוך, אויף דעם קרוק פון דער טהיר...

און די לאה ראבינאוויטש, וועלכע איז ביים לעבען נעשטאנען אין אונטערגרונד פון דער קאלאניע, צווישען די אינזאמע און ווילדע, איז נאך דעם זעלבסטמארד ארויפגעשווימען אויפ'ן אויבען אן...

אלע זיינען געווען ערשיטערט פון דער קאטאסטראפע און האבען זיך דערפיהלט ווי פעראנטוואַרטליך און שולדיג פאר דעם מיט

וואַסערמאַן האָט זי שטיל געגומען ביי דער האַנד, האָט זי צו־נעצויגען צו דער קאַנאַפּע און האָט זי אַוועקגעזעצט צו זיך אויף די קניעס ווי מען זעצט אַוועק א קליין, וויינענדיגעם קינד.

ראַבינאָוויטש האָט זיך ניט געוואַרט...

אומגעקערט, זי האָט אַראָבגעלאָזט איהר קעפל אויף זיין ברוסט, האָט זיך צונעטוליעט צו איהם, אַזוי ווי זוכענדיג שוץ ביי איהם און האָט זיך נאָר שטאַרקער צואַוויינט.

א ציטערענדע און וויינענדיגע איז איהר קליינער, אַרעמער קער־פער געלעגען אין זיינע אַרעם׳ס ווי אַן אונטערגעשאָסענער און פלאַ־טערנדער פויגעל.

וואַסערמאַן האָט שטיל אויפגעהויבען איהר קאָפ און האָט זי, די קליינטשיקע, מיאוסע און בעליידיגטע, שטיל א קוש געטהאָן.

ראַבינאָוויטש האָט אויסגעשריען, אַזוי ווי א האַנד וואָלט אָנגע־כאַפּט און צוזאַמענגעפּרעסט איהר בלוטענדעם האַרץ, אַזוי ווי עמי־צער וואָלט זי אָפּגעבריהט...

דאָס איז געווען דער ערשטער קוש פון א מאַן אין איהר פער־שמאַכט און דערשטיקט פרויענלעבען!

דער יאָהרענוויז ערוואַרטעטער קוש!...

פּליִיכט האָט זי זיך שוין מעהר ניט געריכט אויף דעם קוש...

ביי וואַסערמאַן אָבער האָט איהר לייִדענשאַפטליכער אויסגעשריי אָנגעצונדען דאָס גאַנצע בלוט אין אַלע זיינע אברים... ער האָט זי נעכאַפּט אויף די הענט ווי א קליין קינד, האָט זי שטאַרק געטוליעט און געדריקט צו זיין אָנגעצונדענער ברוסט און האָט אָנגעהויבען צו שפּאַנען מיט דער קליינער לאַסט איבערן צימער און צו קושען לייי־דענשאַפטליך איהר קליין מיאוס פּנים׳ל...

און אַרומלויפענדיג מיט איהר אויף די הענט אָט אַזוי א הין און צוריק איבער דעם קליינעם צימערל, האָט ער אויסגעזעהן ווי א וויללדער טיגער, ווי א בעסטיע, וועלכע טראָגט אין מויל א גרויסען, בלוטיגען פויגעל, א רויב און זוכט נאָר א ווינקל וואו זיך צו פער־באַרגען, צו פּאַרצעהרען און אויסצוויגען דאָס בלוט פון זיין קרבן...

א׳הר אויפ׳ן טיש די באנקאטן. די פאסט האט בעשטעטיגט אז זי האט שוין לאנג ניט געקראגן קיין געלט פאר ראבינאוויטש. און אזוי האט ראבינאוויטש מיטגענומען דעם סוד מיט זיך אין קבר אריין...

דער קבר איז געמאכט געוואָרן מיט דער גרעסטער זאָרג און ליעבע פון דער קאלאניע. פאר דער קבורה האט געזארגט א קאמיטע פון די פראמינענטסטע חברים. אן דער שפיצע איז געשטאנען משה גלעקל. ווייטער האט יעדער זיך בעמיהט צו בעצאהלען דער טויטער ראבינאוויטש די אויפמערקזאמקייט און ליעבע, וועלכע מען הויט איהר ניט נענעבען ביים לעבן.

דעם קליינעם, קינדערשען ארון האט די קאלאניע דעם גאנצען לאנגען וועג פון איהר היים ביז צום בית־עולם געטראגן אויף די הענט.

די הענט האבען זיך געביטען, יעדער האט געוואלט דעם כבוד צו בעווייזען דער טויטער זיין ליעבע און טיעפען טרויער. סטודענטען האבען איבערגענעבען דעם ארון סטודענטקעם, נאר משה גלעקל? האט קיינעם ניט אבגענעבען זיין פאדערשטען אָרט... ער האט געטראגן דעם סעקרעטאר פון ציוניסטישען פעראיין ביז צום גרוב און דער שוויים האט פון איהם נענאסען ווי פון א ביבער...

אז מען האט אראפגעלאזט דעם ארון האט דאס ערשטע וואָרט זיך אויך נענומען גלעקל.

אבער מיט די ערשטע ווערטער האט ער זיך שוין אנגעהויבען צו ווארגען, זיך היסטעריש צוואווייגט און איז אבגענאנגען אן א זייט צוגלייך מיט איהם האבען זיך צואווייגט אלע פרויען און מענער.

דאן האט זיין פלאץ פערנומען וואסערמאן.

קיינעם וואלט נאר נישט איינגעפאלען אז ער וועט רעדען.

וואס האט דא דער פאיאץ צו טאן?

אבער אידער מען האט זיך ארומגעקוקט האט ער שוין נערעדט מיט זיין טיעפער ברוסט־שטימע און האט דערצעהלט אן אריענטאלישע לענדע פון א דארף.

גוואלט־אבגעשניטענעם יונגען לעבען. די איינוואמע און פון אלע פער־נאכלעסיגטע סטודענטקע איז פלוצים, נאך דעם טויט, אויסגעוואקסען פאר די אויגען ווי א לעבעדיגער פאַרוואורף און האט נעמוטשעט יעדענס געוויסען.

אין דעם טאג איז שוין קיינער ניט נעגאנגען צו לעקציעס, אלע האבען זיך א לאז געטאן פון דעם אויבערשטען טייל שטאדט, וואו עס האט געלעבט די קאלאניע אין טהאל אריין, וואו לאה ראבינא־וויטש האט נעוואוינט.

די אויפגעהאנגענע איז שוין געלעגען אויף דער קליינער סאפע אין איהר שווארץ קליידעל און בלוזקע און מיט דעם פארוואַרפענעם קעפעל, האט זי אויסגעזעהען ווי א דערשאסענע וואראנע.

דרויסען, ארום איהר הויז, אין דער שמאלער גאס איז שוין נע־שטאנען א גרויסער עולם פון סטודענטען און בירגער, הויז־ווירטינס זיינען נעשטאנען אין קלייניע רעדלאך, האבען געשאקעלט טרויעריג מיט די קעפ און נערעדט וועגען דער ארעמער רוסין מיט גרויס מיטלייד.

די קאמאנדע האט באלד איבערגענומען משה גלעקעל, נאכדעם ווי ער האט זיך פריהער הויך און געשמאק אויסגעווייגט. ער האט אנגעהויבען צו לויפען איבער'ן שטאדט, צווישען חברים, האט נע־זיפצט, זיך נעבאפט ביים קאפ, נעמאכט מיט די הענט, קורץ, נע־כלאפטשעט ווי ער איז נעווען נעוואוינט.

געלט אויף בענראבען איז נעווען.

אויף דעם טיש האט מען נעפונען די הונדערט פראנק, וואס וואסרמאן האט אוועקנעלעגט, און די הונדערט פראנק האבען נע־מאכט דעם זעלבסטמארד געהיימניספולער און רעטזעלהאפטער...

די קאלאניע האט פעררופען א גרויסע טרויער־פערזאמלונג און האט נעמאכט א גרויסען הספד אויף ראבינאוויטש.

מען האט נעמאכט אויספארשונגען וועגען דער אורזאכע פון זעלבסטמארד. די אויספארשונגען האבען גאר ניט געקענט פעסט־שטעלען, אויך ניט ערקלערען פון וואנען עס האבען זיך נענומען ביי

קעז אוז דער לייכט אויפגעפלאקערטער פארדאכט איז באלד אויסגע־
לאשען אוז פערלוירען געגאנגען אין דעם אלגעמיינעם נעדראנג,
וואס האט זיך אנגעהויבען ארום דעם אפענעם קבר...

יעדער האט געוואלט האבען די מצוה צו וואַרפען א לאפאטע
ערד אין דעם קבר...

נאר וואסערמאן'ס לענענדע פון דעם איינזאמען דארן האט שוין
קיינער ניט גענומען דאס וואַרט, דער דארן האט געשטאכען אוז גע־
שמערצט אין יעדען'ס הארץ אוז געוויסען...

אוז אזוי האט מען אנגעהויבען פארשיטען דעם קבר ...ון מיט
איהם דעם סוד פון דעם אבגעריסענעם לעבען.

דערפאר האבען די סטודענטקעם דעם קבר, רייד אוז שהן בע־
פוצט מיט בלומען.

— ביי א בריטען, איינוואמען וועג, ביים זוים פון א ווייטער זאמריגער און ווייסטער שטרעקע, איז געוואקסען א קליינער דאָרן.

איינוואם און פערוואַרפען איז נעשטאַנען דער דאָרן...

דער שוים פון דער ערד איז געווען פאַר איהם א שטיפמוטער און האָט ניט געוואלט ערנעהרען זיינע ווארצלען.

די וואלקען פלענען פערביישווימען גלייכגילטיג און קיין מאל איהם ניט שענקען קיין טראפען טוי.

34 א. בוסשטיין

די זון פלעגט איהם אומבאַרעמהערציג ברענען און די ווינטען גרויזאם בייטשען.

יאהרעלאַנג איז דער דאָרן אזוי נעשטאַנען און האָט נעטריקענט פון ווינד און היץ, וואַרטענדיג און טרוימענדיג פון א לאַסקע, אן אומארמונג פון א זאנפטען, פייכטען ווינטל...

איינמאל איז פאַרביינגענאַנגען א פאַסטוד מיט א סטאַדע אייזלען און שאף און האָט זיך אבגעשטעלט נעבען איינוואמען דאָרן.

דער דאָרן האָט א ציטער געטאַן פון פרייד...

דא איז וואסערמאַן נעבליבען שטעהן און האָט אראבגעלאזט טיף דעם קאפ.

דער עולם האָט ביי די ווערטער אויפגעציטערט.

ווי א בליץ האָט ביי אלע אויפגעפלאקערט דער נעדאנק: אט וועט דער סוד פון זעלבסטמארד ענטדעקט ווערען.

וואסערמאַן האָט עטליכע מינוט אזוי פאַרטיעפט נאכגעדאכט, אזוי ווי דורכגעלעבט א קורצען, שווערען קאמף און האָט גלאַזט דעם עולם וואַרטען געשפאַנט, מיט א פארכאפטען אטעם.

פלוצלונג האָט ער אויפגעציטערט מיט דעם גאנצען קערפער זיי־נעם, אזוי ווי ער וואלט פון זיך אבגעטרייסעלט א פיינליכע עראינע־רונג, האָט זיך אויסגעדרעהט צום אפענעם קבר און האָט פערלאזט דעם בית־עולם און דעם שטוינענדען עולם מיט א טיף פארבוימטען קאפ.

די קאלאניע איז שוין אבער נעווען נעוואוינט צו זיינע עקס־צענטרישע שטיק, עס איז ניט נעווען קיין צייט דאריבער נאכצודענ־

דער בּאל.

פינפטער קאַפּיטעל.

דער ערשטער קאַנטאַקט מיט דער קאַלאָניע, דער אינצידענט צווישען איהר מיט וואַסערמאַן'ן אויף דער וועראַנדע פון „רויטען הירש" האָט געלאָזט א דאַרעז אין פלאַראַ'ס נשמה.

צוערשט איז דאָס געווען א קאַנטאַקט מיט א נייער, איהר פאַלשטענדיג אונבעקאַנטער און פרעמדער וועלט. אויפגעהאַדעווט אין א סביבה פון אַסימילאַציע, קינדער פון א געמישטער הייראַט, פון א קורלענדער-דייטשער מוטער, פון וועלכער זי און איהר ברודער האָבען געירש'נט זייערע מוזיקאַלישע טאַלאַנטען, און פון א בארימטען רוסיצירטען אדוואָקאַט, וועלכער איז געווען א איד בלויז אין אַבשטאַמונג, בלויז אין נאַמען — האָבען די סאַלאָוויטשיקעס זעהר וועניג געוואוסט פון אידענטום אוו אידישע אינטערעסען. מוזיק, מיט וועלכע זיי האָבען געלעבט אזו געאַטעמט, איז אן אינטערנאַציאָנאַלע קונסט, וועגכע האָט פּאַרעהרער צווישען אַלע פעלקער און אין אַלע לענדער. דער פידעל און די פּיאַנא האָט גערעדט די שפּראַך פון קאַסמאָפּאַליטיזם און איז פּאַרשטאַנען געווען איבער דער גאַנצער וועלט... מיט דער שפּראַך האָבען זיי געקענט וואַנדערען איבער דער גאַנצער וועלט און זייער פּאַטערלאַנד איז געוואָרען די גאַנצע וועלט, זייער אייביגע היים — דער האָטעל און דאָס גאַסט־הויז.

די אידישע טראַגעדיע האָט פּאַר זיי, די קינסטלער, ניט עקזיסטירט, זיי האָבען פון איהר אין דער קינדהייט, אין דער סביבה פון אַסימילאַציע, וואו זיי זיינען אויפגעוואַקסען, ניט געהערט... דאָרט האָט מען עס אויף די ליפּען ניט געבראַכט... און אז זיי זיינען אויסגעוואַקסען אוו אַנגעהויבען צו קאַנצערטירען אוו וואַנדערען איבער דער וועלט, האָט זיי די וועלט איבעראַל באַגעגנט מיט אַפּלאָדיסמענטען אוו מיט בלומען...

טיפּען ווי משה גלעקעל, וואַסערמאַן אוו טאַפּף, קינדער פון גלות אוו פון אז איבערגעבראַכענער עפּאָכע מיט איבערגעבראַכענע נשמות, זיינען פאַר זיי געווען אונבאַקאַנט, אין גאַנצען פרעמד... זיי אַליין

וואס האט זיך ערלויבט זי, די באַרימטע פּיאַניסטין, צו באַלייגענען איז אַן עפענטליכען פּלאַץ...

— ווער איז ער דער שמאראצער? ווי האט ער געוואגט? — האבען ניט זעלטען געשעפּטשעט איהרע ליפּען.

אוו אונגלויבליך פּאר איהר אליין, האט זיך צו דעם צאַרניגען געפיהל צוגעמישט א צווייטעם, א מוטערליכעם, וואס מוסר'ט און ווי קאַרעגירען... אויסבעסערען... עס איז צוגעקומען דאס געפיהל פון דער אקאמפּאניסטקע, וואס האט געמאכט איהר ברודער צום גרויסען פּי־דעל־ווירטואז... סאלאָווייטשיק האט געקענט שפּילען באַנייסטערט, ווי א ווירטואז, בלויז וועז פלאַץ האט מיט איהם מיטגעשפּיעלט... אהן איהר זיינען זיינע פינגער נעווען אונזיכער, ווי זיינע בלינדע טריט אהן דער שטיצע פון איהר ארים...

מאמענטנוויז האט זיך איהר אויסגעדאכט, אז וואסערמאן מוז אויך זיין א מין ווירטואז, וואס קען קומען צו זיין אנטפּלעקונג, פולען אויסדרוק דורך איהר אקאמפּאניסמענט, אז זי וואלט איהם אוועק־געשטעלט אויפ'ן ריכטינגען וועג...

א פּרעכער קערל ער איז! — האט זיך אין דער זעלבער צייט, געבייזערט די פּיאַניסטקע.

און דאך איז זי געוואנגען הערען זיין רעפּערטואר, דעם ערשטען רעפּערטואר פון דער קאַלאַניע, וועז זי האט זיך דערוואוסט בסוד פון משה'ן, וועלכער האט זי איינגעלאדען צו זיין זיעג איבער די סאציא־ליסטען, אז וואסערמאן וועט רערען...

דער אוועג אבער האט שוין געלאזט טיעפע וואונדען פון דעם דאַרען, וואס האט געהייסען וואסערמאן... טיעפערע וואונדען, ווי די, וואס וואסערמאן אליין האט באקומען אין זיין קאפ פון דעם פון איהר נעשלייערטען ביערקופּעל...

צוערשט האט זי זיך אין גאנצען איבערגעשראקען פאר זיין וואונד, וואס זי האט פאראורזאכט. דאס מוטערליכע געפיהל צו דעם „פּרעכטן ציניקער" האט זיך נאך מעהר פארטיפט. איהר הארץ מעהר נעבלוטעט, ווי וואסערמאן'ס וואונד אין שארבען... הויפּטזעכליך אבער האט זי, די קאַרעקטע און גוט־ערצויגענע, זיך איבערגעשראקען פאר א סקאנדאל, אז די נעשיכטע זאל ניט אריין אין די צייטונגען, וואס האבען ניט

זיינען דאך געווען אזוינע גאנצע מיט גלייכע אהן סוקעס, און האבעם געוואקסענע נשמות... דער ערשטער קאנטאקט מיט די טיפען, האט פארטשעפעט זייערע נשמות, ווי דער שטאד פון א דארף, לאזענדיג דארט אז אונאנגענעהמע עראינערונג.

אונאנגענעהם איז באזונדערס געבליבען די עראינערונג פאר פלארא... פאר איהר, דער אריסטאקראטקע, דער קארעקטער און זעלבסט־באהערשער, פאר איהר, וואס האט תמיד געשפיעלט די מויטער צום עלטערען פון איהר ברודער, איז דער אינצידענט מיט וואסער־מאן'ען געווען אזוינס, וואס איז געווען דערווידער איהרע גוטע אריס־טאקראטישע מאניערען, ניט אין איינקלאנג מיט גוטער ערציהונג, אז זי איז נאכ'ן אינצידענט געבליבען אליין מיט איהרע געדאנקען און געפיהלען, האט עס זי כמעט געשוידערט... זי האט זיך ניט געקענט מוחל זיין די טאקטלאזיגקייט... פאר איהר איז דאס הויפזעכליך געווען א טאקטלאזיגקייט, זיך ארויינצומישען אין א פרעמדער, איהר ניט אנגעהענדער אנגעלעגענהייט, און וואו? אויף א ווארענדע פון א קאפע, איז אז עפענטליכען פלאץ...

און דאך האט דער אינצידענט פארזייעט אין איהר נשמה נאך עפעס, אזוינס, וואס זי האט גארניט געהאנט, וואס זי וואלט בשום אופן ניט געגלויבט, וואס וואלט זי אפשר איבערגעשראקען, וועניגס־טענס העכסט שאקירט, וועו עמעצער וואלט עס איהר געזאגט, דערויף אויפמערקזאם געמאכט... דאס איז געווען אינטערעס, נעוואלדיגער אינטערעס צו דער גאנצער קאלאניע, צו משה גלעקל, צו טאפף'ן און הויפזעכליך צו וואסערמאן'ען... און ווייל זי האט צו איהם געהאט דעם גרעסטען אינטערעס, האט זי אונבאוואוסט פאר זיך אליין, איהם כסדר פארשטעלט מיט'ן אינטערעס צו משה'ן און צו טאפף'ן... און וואס מעהר זי האט אין איהר נשמה פארשטעלט דעם אינטערעס צו וואסערמאן'ען, אלץ מעהר איז דער אינטערעס ארויסגעקראכען אויבען אן, אין פראנט פון איהרע אויגען, געדאנקען און געפיהלען... זי האט איהם באטראכט אלס פרעד, אונערצוויגען, האט געזעהן אין איהם אזוי פיעל חסרונות, האבעם און סוקעס אין זיין נשמה, און דאך האט זי זיך מיט איהם אזוי אינטערעסירט, און דאך איז ער כסדר געשטאנען פאר אירע צארניגע אויגען, ער, דער פרעכער בחור,

און דאס פּארעל איז געווארען א פּאמיליארע ערשיינונג אויף די לעק־ציעס פון די פּאפּולערסטע פּראפעסאָרען.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

2.

משה גלעקעל האט געגעבען א באל...

דער זומער־סעמעסטער איז אפילו געווען וועניג גינסטיג פאר א באל, בעלער פלענען געגעבען ווערען נאר ווינטער, נאר אזוי ווי ביי משה'ן איז פּלוצים געבוירען געווארען א נייער פּלאן, א שפּאגל נייער, וועלכער האט באדארפט ברענגען די וויכטיגסטע און גרעסטע רעזולטאטען פאר דעם אידישען פּאלק, און אזוי ווי פאר אלע זיינע פּלענער האט מען באדארפט האבען געלט, און דערצו נאך זעהר פיעל געלט, פּשוט מיליאנען, איז געבליבען ביי איהם און ביי זיין שטאב, אז מען מוז מאכען א באל, און דאס באלד, און דערצו נאך א באל פון באלענאד, אז מען זאל האבען פון איהם וואס צו דערצעהלען אויף דור דורות. און הויפּטזעכליך זאל ער אריינברענגען א שעהנע אפּותיקא, און מיט דעם וועט מען שוין אנהויבען צו רעאליזירען דעם נייעם פּלאן, וואס האט באדארפט קאסטען ניט מעהר ניט וועניגער, לויט גלעקעל'ס גענויסטע רעכענונגען, ווי 2 מיליאן מיט 403,567 פראנק מיט 77 סאנטים.

אז דער בודזשעט פון דעם נייעם פּלאן איז געווען א ריכטיגער, ביז די 77סאנטים, האבען גראנטירט טאקע די 77 סאנטים אליין... אז מען רעכענט אויס אזא גרויסע זאך ביז א סענט, איז מסתמא ריכטיג... ווייטער האבען גראנטירט דערפאר, דאס וואס דעם רעכענונג האבען געמאכט פאבליט. וויסענשאפטליכע מיטארבייטער האט משה'ן אין דעם אויסארבייטען פון זיינע פּלענער קיינמאל ניט געפעהלט. ער אליין איז אפילו געווען א ביסעל ווייטליך פון דער וויסענשאפט און האט זיך מיט שטאלץ געהאלטען פאר דעם פראקטישען כלל־טוער, וואס האט פיינט טעאריעס, פיזיקע־מיזיקע מיט פרינציפיעלע שטאנד־פונקטען; ער איז געלאפען פון זיי אזוי ווי פון א פעסט און האט געערדט פן זיך, קלאפענדיג זיך אין ברוסט, מיט דעם קולאק: „מיר פראקטיקער".

לאנג געשענקט איהר אוך איהר ברודער אזוי פיעל אויפמערקזאמקייט, באשיט מיט שבחים אוך רום... זי האט דערפאר באשלאסען צו פאר־לאזען בערן אוך האט זיך נענומען גרייטען אין וועג צו ארויין.

דאס אוועקפאהרען אבער האט זיך עפעס פארצויגען. דערנאך דאס באגעגענעניש מיט דעמזעלבען „פרעכען מאן" ביים בערנגראבען, דאס אימפולסיווע צוריקוויזען, די כמארע, מיט וועלכער דאס צוריק־ווייזען האט שנעל באדעקט זיין פנים, די לאבענדע אויגען פון דעם ציניקער אוך סאטיר, דער גרויסער אומעט, וואס האט די לאבענדע אויגען אזוי שנעל אויסגעלאשען, פאר'חושכ'ט די נאנצע נידערג־שלאגענע אוך אונגליקליכע געשטאלט, וואס זי האט געלאזט אונטער זיך, האט זי דערנאך לאנג נעפייניגט מיט דער חרטה פון א גרויסען פאר־ברעכען, פון א באנאנגענער גרויזאמקייט...

אוך זי האט שוין נעזוכט געלעגענהייטען די עולה צו פאריכטען, דאס אונרעכט צו פארגלעטען... דאס פארלאזען פון בערן איז שוין אפגעלעגט געווארען, איהר ברודער האט זיך ווייטער געפיהלט ניט גוט אוך אפגעלעגט דאס וואנדערען... פילייכט האט אויך איהם צוריקנעהאלטען די קאלאניע, די עקזאטישע טיפען, א משה גלעקל, וואס וויל אבקויפען ביים סולטאן פאלעסטינא מיט הכל אשר בכל דורך א מעקלער אן ארמענער, א וואסערמאן, וואס וויל מיט שטראהלען איז בערן אויפרייסען וווייטע מדינות, מיט א טאפּה, וואס קאמפּאנירט די מוזיק פון שווייגען...

פאר איהם איז דאס נעווען א נייע, פרעמדע וועלט... פול מיט טראגישען אינטערעס...

אוך אנשטאט צו פארייזען, האבען די סאלאוויטשיקם זיך ארוים־נעצויגען פון „רויטען הירש" אין אבערלאנד אוך זיך באזעצט אין שטאדט.. אוך אזוי ווי משה גלעקל איז אונפארמיידליכערווייזע גע־ווארען א בן בית ביי די סאלאוויטשיקעם אוך זיי אונגעפרעגטערהייט פארשריבען אין זיין ארמיי, זיינען ברודער אוך שוועסטער ארייננעד צוינען נעווארען אין וויבעל פון דער קאלאניע...

דער סוף איז נעווען, אז די סאלאוויטשיקעם האבען זיך צוליעב צייט־פערטרייב מאטרעקולירט אויף דעם פילאסאפישען פאקולטעט,

גערייסען דעם באל... אט די „באנדיטען" וואלטען ניט דערלאזען, אז די בילדער פון ארץ ישראל זאלען אריינברייגען אויף א ציוניסטישען צוועק 2,403,576 פראנק מיט 77 סאנטים, אזא מאשאנטעק. גיכער וואלטען זיי דערטרונקען משה גלעקל מיט דעם ציוניזם אין איינעם. ער האט זיי דערום נארניט דערצהלט און האט זיי אונטערגעשטעלט א פיסעל...

ווידער האט דאך דעם באל געגעבען, ניט די ציוניסטען, נאר משה גלעקל און ער איז געווען פארעכענט פאר א „כאראשי פארען" ביי אלע סטודענטקעם... מילא, האט מען איהם צוליעב געטאן און מען איז געגאנגען...

ווייטער איז די פראגראם געווען אן אינטערעסאנטע... אה, משה האט געקענט צונויפשטעלען א פראגראם! ניט אומזיסט האט ער געצהלט שוין דעם 20טען סעמעסטער אלס סטודענט!... ניט איין סטודענטען־באל האט ער שוין געגעבען אין די 20 סעמעסטער!...

עס האבען געוואלט שפילען דער בלינדער סאלאוויטשיק מיט זיין שוועסטער פלארא, וועלט־בארימטע קאנצערטיסטען. ווייטער האט טאפף דאם ערשטע מאל אויף זיין לעבען געוואלט דיריזשירען אן אייגענע קאמפאזיציע...

די קאמפאזיציע האט אין פראגראם געטראגען דעם נאמען „באאם", א נאמען וואס האט אזוי פיעל פארשפראכען און אינטריגירט און איז געווען אזוי צוגעפאסט צום קאמפאזיטאר אליין: צו זיין גרויסען קודלאטען קאף שווארצע האר, צו זיין אנצוג וואס האט קיינמאל ניט געהאט קיין קנעפ און פלעגט זיך צונויפשפילען מיט זיינע צוויי, אין די ארבעל אריינגעשטעקטע הענט; קורץ, צו זיין גאנצען כאראטישען וועזען און זיין רעפוטאציע אין דער קאלאניע!

ווייטער האט דאם פראגראם פארשפראכען קאריקאטורען, וויצען, סאטירען, לעבעדיגע בילדער און אנדערע סענסאציעס. און ועל כולם האט דאם פראגראם פארשפראכען צו צייגען אין א לעבעדיג בילד משה גלעקל אליין, אזש אויף דעם בארג סיני!...

פאר דעם באל האט משה נעדינגען דעם גרעסטען לאקאל פון שטאדט און דערצו בחצי חנם.

דערפאר אבער האט ער געלעבט אין צענטער פון וויסענשאפט אוו האט געהאט חברים, וואס זיינען אלע געווען מענער־דער־וויסענ־שאפט...

משה גלעקל האט געהאפט, אז דער באל וועט ארויסברענגען לכל הפחות ריינע 1000 פראנק. אז ער וועט האבען די טויזענט פראנק וועט ער זיך וועלדען צום נאציאנאל פאנד, אז מען זאל איהם לייען נאך 2000 פראנק אוו מיט דריי טויזענט פראנק האט ער געהאפט צוזאמענצושטעלען א קינאמאטאגראף, וואס זאל צייגען אין לעבעדיגע בילדער דאס נייע לעבען אין ארץ־ישראל. אז ער וועט האבען דעם אפפאראט אוו די בילדער וועט ער זיך שוין מיט א פאר חברים אליין במחילה אוועקלאזען איבער די אידישע שטעדט אוו שטעדטלאך, וועט ארומפאהרען בכל תפוצות ישראל אוו צייגען איבערל דעם אידישען פאלק די בילדער אוו וועט אויף אזא אופן אויפטאן צוויי זאכען מיט איינמאל.

ראשית וועט ער דערמיט פראפאנאנדירען דעם ציוניזם... קיין בעסערער מיטעל קען ניט געבען אוו וועט ניט געבען. א קלייניגקייט אז אילוזיאן! דאס איז דאך דאס בעסטע פראפאגאנדע־מיטעל!

צווייטענס וועט ער טאקע מיט דעם קינאמאטאגראף צונויפקלייבען אט די נויטיגע 2,403,576 פראנק מיט די 77 סאנטים. אה, בלתי ספק!

אוו מיט דעם גלט וועט ער גרינדען די ערשטע עקספערימענט־סטאנציע פאר אגריקולטור אין ארץ ישראל!

אוו כאטש די סאציאליסטען האבען פיינט געהאט די ציוניסטען תכלית שנאה, ווי א גוי דעם אידען, אדער אומגעקעהרט, איז פון דעסטוועגען אויף דעם באל געקומען די גאנצע סאציאליסטישע קא־לאניע, די גאנצע פני פון סאציאליזם מיט לאווקאטש'ן אן דער שפיצע, אוו אז די גדולים זיינען געגאנגען, זיינען די קטנים שוין במילא אויך נעקומען...

גלעקל איז דאך ניט געווען קיין נאר. אלם א פראקטישער מענש, האט ער פון זיין פלאן קיין ווארט ניט דערצאהלט די סאציאליסטען... וועו ער דערצאהלט זיי, חס ושלום, פארשטעהט איהר שוין אליין, אז אלעם וואלט געווען פארלארען. ניט נאר זיי וואלטען ניט געקומען, זיי וואלטען איינפאך געמאכט א כעמישע אבסטרוקציע אוו ארונטער־

האקטע קערפער־ליניען, וועלכע זיינען געווען אזוי צארט און אלבאם־טער־וויים, הימליש לייכט פארשלייערט אין דעם זייד און טיול פון איהר דורכזיכטיגען ראד־וויסען באל קלייד—מיט אלעם צוזאמען איז זי געשטאנען פאר זיינע אויגען ווי א געטין, ווי א מאיעסטעטישע קעניגען־געשטאלט.

פיהרענדיג אונטער'ן ארעם דעם בלינדען סאלאוויטשיק, וועלכער האט אין פראק און וויסען העמד אויסגעזעהען ערנסט און טרויעריג, איז פלארא געבליבען שטעהן אויף א מאמענט אין בופעט, וואס האט געדיענט אזוי ווי א דורכגאנג צום באל־זאל, זי האט זיך ארומ־געקוקט, זוכענדיג עמיצען מיט די אויגען....

און זי האט איהם דערזעהן...

ער איז געשטאנען דארט אין ווינקעל אין א נאפאלעאנען־פאזע, מיט דעם גוט באקאנטען שמייכעל אויף די ליפען... זי האט שנעל נעוואלט פארבייגעהן אין זאל אריין, אזוי ווי מיט דער אבזיכט איהם אויסצומיידען. אנטלויפען פון איהם. עס איז שוין אבער נעווען שפעט...

וואסערמאן האט זיי שוין פארשטעלט דעם וועג און האט זיך פארבוינט מיט אן איראנישער, איבערטריבענער העפליכקייט...

— מיין גרעסטע האכאכטונג, מיינע הערשאפטען! איך האב די עהרע —

פלארא האט אנגערוקט איהרע געדיכטע ברעמען און צוגעוואלפען א פראענדען בליק און אזוי ווי איהם אבגעגאסען מיט דער קעלט פון איהרע שטאל־גרויע אויגען.

זי האט נעוואלט געהן וויטער, ניט ענטפערענדיג אויף זיין גרוס. דער בלינדער סאלאוויטשיק אבער, וואס האט מיט איהם נאר צוויי מאל נערעדט דאן אין „רויטען הירש", האט איהם דערקאנט נאך דער שטימע און זיך אבגעשטעלט:

אר, דאס זייט איהר... דער וואס וויל די וועלט אויפרייסען?...

— יא, איך האבע די עהרע! דאס בין איך דער, וואס וויל די וועלט אויפרייסען — האט זיך וואסערמאן ווידער פארבוינט מיט'ן גרעסטען ערנסט און רעספעקט און האט אנגעשטעלט זיין בליק אויף

אין א פרעמדען פראק מיט לאנגע ארבעל און קורצער טאליע, מיט א באנד פון ציוניסטישע פארבען ארום ארבעל, איז משה ארומ־געלאפען און געקאנדעוועט מיט א קול פון א פעלדמארשאל, ארומ־געלאפען פון זאל צום וועסטיבול און צוריק, עמפאנגענדיג די אנ־קומענדע פראמינענטע געסט און ברייננענדיג זיי אין זאל אריין. ער איז ארומגעלאפען א פארשוויצטער, מיט דעם טיפען און פארזארגטען ערנסט פון א מחותן, וואס האט באדארפט פיהרען זיין בת יחידה צו דער חופה און עמפאנגט יעצט די טייערע מחותנים.

די עכטע מחותנים אבער, די איינגעלאדענע פראפעסארען, האבען אזוי ווי אויף צו להכעיס זיך אביסעל פארשפעטיגט... דאס האט פאר־שאפט גלעקלעז די גרעסטע אונרוה און האט געמאכט זיין לויפען נאך נעלער און שטורמישער. מיט די צוויי צובלאזענע פאלעס פון זיין פראק האט ער אויסגעזוכן ווי א פליהענדער שווארצער פויגעל איבער דעם זאל. דעם קאנצערט האט מען וויטער ניט געקענט אנהויבען, ווייל די סאלאוויטשיקס, די גרעסטע אנציהונגס־קראפט פון דעם באל, זיינען אלץ ניט געקומען...

— נאט מיינער! וואו זיינען זיי? — האט ער פארצווייפעלט גע־בראכן די הענט און געשריען: — טאפף! וואסערמאן! קוגל! ממזרים! וואו זייט איהר? לויפט בריינגען די סאלאוויטשיקעס! געוואלד! אלץ אויף מיין קאפ! — און ער איז ווידער געלאפען אין וועסטיבול.

דעם מאל אבער האט ער זיי שוין אריינגעפירט, נאט צו דאנקען!

— ווילקאמען! ווילקאמען! טייערע געסט... טייערע געסט... דאנקע שעהן.... דאנקע שעהן... — האט געפלאטערט ארום פלארא'ן משה גלעקל, אראבנעהמענדיג פון איהרע אקסל דעם פערפיומירטען, לייכטען, ווייסען, זיידענעם באל־מאנטל... ער איז געבליבען שטעהן ווי פארבלענדעט פון איהר ריזיג און שענקויט.

א הויכע, א פערפיומירטע, מיט איהר הויכען קאפ קאשטאנענע האר, וואס האט אויסגעזעהען, ווי אן אנגעווארפענער הויפען פון פריש אנגעקאסעטען און שמעקענדיגען היי, אין א טיפען דעקאלטע, וועל־כעם האט טיף געפענט איהר אטלאס־גלאטע ברוסט און פלייצעס, אין דער גאנצער פראכט פון איהרע, אזוי ווי פון מארמאר אויסגע־

אראבלאזענדיג זיינע ציניש־באגערענדע אויגען פון איהר מארמאָרנעם דעקאלטע...

— מיר ווייזט אויס, אז איך וואלט אייך אליין געטהאן די גרעסטע טובה.

— דאן האט איהר א גרויסען טעות, דאם לעבען איז מיר ניט אזוי נמאס... און פאר וואס זאל עס מיר נמאס זיין? וועניג שעהנע, ליעבענסווערטהע זאכען זיינען נאך דא אין לעבען?

— פאר אזא ציניקער איז שוין גאר נישטא אויף דער וועלט, — האט איהם פלאָרא אזוי ווי בייז געענטפערט, פארשטהענדיג זיין אנצוהערעניש. זי האט מיט א לייכטען ציטער אזוי ווי געוואלט אראבווארפען פון זיך זיין בעגעהרענדען בליק...

— לעבט... לעבט... 120 יאהר — האט זיך גוטמוטיג אריינגעמישט דער ברודער — נאר רייסט די וועלט ניט אויף... מען טאר ניט זיין אזוי שלעכט... א אידעע פון א מענשען! וואס האט איהר צו דער וועלט? נא דיר נאר די וועלט אויפרייסען!

— זאגט איהר, אז פאר מיר איז שוין גאר נישט איבערגעבליבען אויף דער וועלט? פון דעם רייך סערווירטען טיש וועט מיר קיין איין שטיקעל, קיין איין ביין ניט צופאלען?

— ניין! — האט מיט א פעסטער איבערצייגונג און ערנסט געענטפערט פלאָרא.

—איהר האט א טעות, א גרויסען טעות.

— קיין טעות! — האט מיט א שטארקער באטאנונג געזאגט פלאָרא.

— וואס זשע טהוט מען?

— דאס איז אייער זאך... די קאסעקווענצען דארפט איהר ציהען אוו ניט איר...

— פלאָרא! — האט פרובירט מילדערען איהר האַרטען טאן דער בלינדער ברודער.

וואסערמאן'ס אויגען האבען אויפגעפלאקערט ווי ביי א ווילדער חיה, וועלכע איז פאריאגט פון יענער אין א ווינקעל, פון וועלכען מען קען שוין ניט אנטלויפען.

אבער נאר אויף א מאמענט...

פלאראָ'ס דעקאלטע, דעם דעקאלטע פון וויסען מארמאר מיט בלויע אדערען...

פלאראָ האט א ציטער קעטהאן מיט דעם גאנצען קערפער איהרען, מיט דעם גאנצען וועזען, דאס איז געווען א בליק פון א הונגעריגען וואלף, וואס איז גרייט זיך ווארפען אויף זיין קרבן, צו כאפען איהם באלד ביים גארגעל... זי האט עס דערפיהלט אינסטינקטיוו...

— זאל איך אייך דעם מאנטעל אין דער גארדעראָבע באהאלטען? — האט געפרעגט גלעקעל א ציטערענדער איבער איהר און פלאטע־רענדער.

— יא, זייט אזוי פריינדליך — האט איהם געענטפערט פלאראָ און איהם גענשענקט א שמייכעל, א געטליכען שמייכעל.

גלעקעל'ס פנים האט אויפגעשטראלט פון דעם שמייכעל, זיין בריייט געזיכט איז געווארען נאך בריייטער און ער איז אוועק באהאלטען איהר מאנטעל, דעם לייכטען און שמעקענדיגען צויבער־מאנטעל.

פלאראָ איז באלד געקומען צו זיך פון דער אונרוהיגקייט, אין וועלכער עס האט איהר אריינגעווארפען אט דער הונגעריגער וואלף, וואס איז יעצט געשטאנען פאר איהר. דא איז ער געווען אונשעדליך. אוו זי איז אבזיכטליך געבליבען שטעהן פאר איהם, אום צו רייצען איהם א ביסעל מיט דער פראכט פון איהרע אנטפלעקטע קערפער־ליניען...

— אוו איהר לעבט נאך, הא? — האט זי איהם געפרעגט וואר־פענדיג אויף איהם אן אנגעבמארעטען בליק...

— יא, ווי זי זעהען, גנעדיגסטעס פרייליין, איך לעב... אפילו דער קופעל וואס איהר האט מיר געשלייידערט אין שארבען, האט מיך ניט געקענט טויטען...

— קופעל? וואס פאר א קופעל? — האט נייעגריג געפרעגט סאלאוויטשיק.

— א שאד! א שאד! — האט באמערקט פלאראָ.

— וואס ליגט אייך אזוינס אין מיין לעבען? ווארום ווילט איהר מיך אונבאדינגט אומבריינגען? — האט איהר געפרעגט וואסערמאן, ניט

עס וועט זיין פֿאר יעדען אזוי אונערוואַרטעט, און איידער ער וועט האבען צייט זיך איבערצוקייגען און אפֿזאָגען, וועט די הלואה שוין זיין געמאכט, כמעט ארויסגענומען פון בייטעלע...

זאגען אז ער האט ניט, וועט קיינער ניט וואגען, האלטענדיג דאס בייטעלע אין דער האנד...

דער קליינער געלער טייוועל פון דעם גרויסען מאן האט שוין ווידער געלאכט, נעלאכט פון איהם און זיין גרויסקייט...

דער קליינער טייוועל האט זיך באזעצט אין זיין גרויסער נשמה ווי דער חלפן ביים בית המקדש און האט זי תמיד אויסגעוועקסעלט איז קליינע מטבעות, אין פראנקען און סענטימען פאר א מיטאג...

און דער נעדאנק איז איהם אזוי געפעלען, אז ער האט זיך באלד געוואלט נעהמען פאר דער ארבייט... באלד אבער איז געוואָרען א מהומה, מען האט אנגעהויבען שרייען:

— פראפעסאָרען! פראפעסאָרען! די פראפעסאָרען נעהען שוין. און ווירקליך, באלד האט גלעקעל אריינגעפיהרט פראפעסאָרען פון ארנאנישער כעמיע אזן פון פיזיק.

דער עולם, וואס האט אנגעפאקט דעם בופעט איז געוואָרען שטיל און געמאכט רעספעקטפול א וועג פאר זיי.

משה האט געטאנצט ארום די פראפעסאָרען און זיך געריבען די הענד פון פרייד. די צוויי געהויבענע געסט האבען איהם אינגאנצען פארשעהנט די שמחה.

— זינד ווער ניכט צו שפעט, הערר גלעקעל? האט געפרעגט דער אלטער פראפעסאָר פון פיזיק, זוכענדיג דורך די ברילען שעהנע מיידעלשע געזיכטער ארום זיך.

— אה, נייז, נייז, הערר פראפעסאָר! העכסט צייטמעסיג... זעהר דאנקבאר... זעהר דאנקבאר... — האט איהב בארוהיגט משה.

— האבען די סאלאוויטשיקעס שוין געשפיעלט? — האט געפרעגט פראפעסאר קאראטעצקי, א פאליאק, וועלכער איז שוין געווען באקאנט מיט דער שעהנער פלאָרא. ער איז אייגענטליך צוליעב איהר געקומען צום באל...

— נייז! נייז! מיר האבען ערוואַרטעט די העררען פראפעסאָרען.

באלד האט ער שוין געלאכט... צינים געלאכט... זי האט פון זיין גע־
לעכטער אריינגעווארפען אין א קעלט.

פלאצא האט אויפגעהויבען הויך דעם קאפ און איז ווי א קעניגין
אריין אין זאל. וואסערמאן איז געבליבען אליין, אליין מיט זיין קרומען
און גענלעז גענלעכטער...

— קיין ביין, קיין שטיקעל פון דעם רייך־סערווירטען לעבענס־טיש,
— האבען נעשעפטשעט זיינע ליפען...

און אז משה איז צוגעלאפען צו איהם מיט א ליארעם ער זאל
געהן אונטען אין וועסטיבול און ווארטען אויף בי פראפעסארען און
איבערהויפט ניט שטעהן לייריג, נאר עטוואס טהאן פאר דעם אידעאל,
האט איהם וואסערמאן אבגעשיקט צום טייוועל, איהם מיט די פרא־
פעסארען, מיט דעם גאנצען באל און אידעאל אינאיינעם און איז
בייז אבגענאנגען אן א זייט...

משה איז געבליבען שטעהן פארשטיינערט. וואסערמאן האט שוין
ווידער געבונטעוועט... ערשט ניט לאנג איז ער געווען שוין א שטיקעל
מענש...

משה האט זיך אויסגעשאלטען מיט טויטע און הויבע קללות און
איז אוועק וויייטער מיט צוויי צובלאזענע פאלעם ווי א רויב־פויגעל.
אוועק אין זאל אבשטעלען די טענץ, וואס האבען זיך געדארפט אנ־
פאנגען נאר דעם קאנצערט און וועלבע האבען זיך אנגעהויבען פריהער,
ווייל דאס פובליקום האט ניט געהאט וואס צו טהאן און האט זיך
געלאנגווייליגט, וואדטענדיג אויף דעם קאנצערט. דער פארשוויצטער
עולם האט זיך דאן א לאז געטהאן אין בופעט זיך דערפרישען. דארט
איז באלד געווארען רוישיג און היים...

אז וואסערמאן האט דערזעהן, ווי דער עולם עפענט די בייטעלאך
איז אין זיין הונגעריגען און דארשטיגען קאפ גלייך געבארען געווארען
א גערענק, אז אט דא קאן מען מאכען א קאלאסאלע הלואה, אן
אויסערליכע אנלייהע.

דאס גאנצע פובליקום איז איהם געווען באקאנט און אזוי ווי
עם עפענט זיך א בייטעלע, צו געהן און בעטען א גמילת חסד:
א פראנק, צוויי, ווי נאר וועמען...

„וואט נאראד! ב־ב־באלשאי נאראד!" און האט זיך צוגעטשעפעט צו גלעקלעו, אז ער זאל איהם פארקויפען א שקל, און אריינגעהמען צוויישען די „סיאניסטען"...

משה האט עס באלד פארגעלעגט אויף אן „עקסטרא בארופענע פארזאמלונג" צו באראטען, „אן אויסער־געוועהנליכער פאל אין דער געשיכטע פון דער באוועגונג", ביז צוויי ביינאכט האט מען דיסקוטירט אין פישטשענקעם נעגענווארט אט דעם „אויסער־געוועהנליכען פאל" און מען האט די פראגע, צי מען קען איהם פארקויפען א שקל און אריינגעהמען אין פארא־יין אלס מיטגליעד היים דעבאטירט פון אלע זייטען און שטאנדפונקטען. גרויסע רעדעם און שלאכטען האט מען אבגעהאלטען, אבער אומזיסט! צו קיין רעזולוציע, צו קיין פרינציפיעלען באשלוס האט מען ניט געקענט קומען... יעדער מיטגליעד האט אריינגעטראגען זיינע א רעזאלוציע צום אבשטימונג און וויפיעל עס זיינען געווען מיטגליעדער אזוי פיעל זיינען געווען רעזאלוציעס. דאן האט משה געזומען די גאנצע געשיכטע אויף זיך, איהם פארקויפט א שקל און איהם נעמאכט דאמיט פאר א „סיאניסט"...

געוועהנליך פלעגט זיך דעם גלח'ס זוהן משמח זיין אויף א באל וי ביי אן אייגענער שוועסטער אויף דער חתונה. ער פלעגט טאנצען מיט אלע אידישע סטודענטקעס, גלאצען מיט די אויגען און שרייען „ב־ב־ב־באלשאי נאראד!" און פלעגט זיי אלע פיהרען אין בופעט אריין „אסוועשיטסיא לימאנאדאם!"...

— אך, מיא ניוש־זשאישאיע! — האט ער זיך דערפרעהט מיט וואסערמאן'ען

— נו, קאקאי פאקולטעט איזבראל? (וואם פאר א פאקולטעט האסטו אויסגעקליבען?) האט איהם נעפרעגט וואסערמאן, — ווייל פישטשענקא האט זיך א יאהר ג'ישוב'ט וועגען דעם, וועלכען פאקולטעט ער זאל אויסקלייבען...

— פ־פ־פ־ילאסאפיאו טשיסטואיו... פ־פ־פ־ילאסאפיאו, — האט מיט גרויס מאטערניש ארויסגעקוועטשט פון זיך דעם גלח'ס זוהן גלאצענדיג ווילד מיט זיינע אויגען.

— און וואס האבען זי זאנסט אין קאנצערט פראגראם? — האט געפרעגט פראפעסאר מילער.

— ווייר האבען „כאאס"... דעם „כאאס".

— כאאס? — האט אזוי ווי א ציטער געטהאן דער מאן פון דער וויסענשאפט, — דער פינקטליכער דייטש, וואס האט ליעב געהאט ארדנונג... — וואצו ברויכען זי דעם כאאס? וואס פאר א כאאס?

— עס איז א קאמפאזיציאן... כע, כע, כע, פון א סטודענט... פון סטודענט טאפף.. א גרויסער מוזיקער! — האט איהם רעקאמענדירט גלעקל

— א שהנער נאמען, דאנערוועטער! — האט באמערקט מיט א געלעכטער דער פראפעסאר פון דער ארנאנישער כעמיע, אלע דריי זיינען פארשוואונדען אין גרויסען רוישענדען זאל...

נאך זיי האט זיך א לאז געטהאן דאס פובליקום פון בופעט. וואסרמאן איז אבער געבליבען...

זיין קאף איז איצט געווען באשעפטיגט מיט דער הלואה, מיט דער גרויסער קאנטריבוציע, וואס ער האט זיך געריכט היינטיגען אוועגד צונויפנעהמען אין דעם בופעט... ער איז ארומגעגאנגען הין און צורוק, זיך נעוואגען פון געלעכטער און ארויסגעקוקט אויף קרבנות...

זיין ערשטער קרבן איז געווען פישטשענקא, א גלח'ם א זוהן, וועלכען מען האט ארויסגעשמיסען פאר א בונט פון זשיטאמירער סעמינאריע.

דאס איז געווען א הויכער שייגעץ, א ריעז אין א בלוזע מיט לאנגע האר און א גרויסער זאאיקע. אז ער פלעגט זיך זאאיקען פלענט ער אויסגלאצען א פאר גרויסע אויגען, בלאזען זיך און שפייען, אז עס איז געווען א צער בעל־החיים איהם דאן אנצוקוקען. געקומען איז ער קיין בערן ניט צו שטודירען נאר „איסקאט פישטשי דליא ד־ד־ד־ד־דוכא". ווי ער פלעגט אויסרעדען מיט גרויס מאטערניש מיט זיין שטאמלדיגען צונג.

באגעגענט האט איהם משה אויף דעם וואקזאל ווי אלע פנים חדשות, האט איהם באלד באזארגט מיט אלעם און איהם אזוי ענטציקט מיט זיין באדינונג, אז ער האט זיך פשוט פארליעבט אין איהם און אין נאנצען אידישען פאלק און הויפזעכליך אין ציוניזם און האט פון דאן אן ביי יעדער געלעגנהייט מיט באוואונדערונג געשריען:

פֿעשטשענקא איז געווען העכסט גליקליך, וואָס וואסערמאַן האָט איהם געטהאַן די טובה, ער האָט איהם אויס דאנקבארקייט לאַנג אוֹן שטאַרק געדריקט די האַנד אוֹן איז אריין צוריק אין זאַל צו די אידישע מיידלאַך, וועלכע זיינען איהם געפֿעלען געוואָרען ניט ווייניגער ווי דאָס אידישע פּאַלק.

וואָסערמאַן'ען האָט געשטיקט דער גאַלעכטער... אוֹן ער האָט געזוכט מיט זיינע לאַכענדע אויגען א נייעם קרבן. די אונטערנעהמונג האָט פֿארשפּראָכען גרויסען ערפֿאָלג.

— מייזעל, — האָט זיך געוואַנדעט וואָסערמאַן צו א צווייטען סטודענט, וועלכער האָט געקויפט פֿאַפּיראָסען אין בופעט אוֹן גראַדע געעפֿענט דאָס בייטעלע צו צאָהלען — איך האָב געליעענט דיין נייעם ארטיקעל אין הצפירה...

— טאַקע? — האָט אויפֿגעשטראָהלט מייזעל. פֿון שמחה איז ביי איהם אוֹיש דער פֿענסנע אראָבגעפֿאַלען פֿון דער נאָז — אה, וואָס זאָגסטו?

— ערשטער סאָרט, איך גראַטולירע דיר! א טען.... אַן אמת'ער טען!... ווי לאַנג קרענקט טען צי ער וועט אזוינס אַנשרייבען... הער, ממזר! שרייב! האַלט אין איין שרייבען! דער ארטיקעל איז ווירקליך עטוואָס נייעס... עטוואָס אזוינס... אזוינס...

אוֹן מייזעל האָט זיך אזוי צושמאַלצען פֿון וואָסערמאַן'ס קאָמפּלימענטען, פֿון פֿרייד אוֹן זעלבסטצופֿריעדענהייט, אז ער האָט מיט אמאל נעהייסען געבען וואָסערמאַן'ען א גלאָז סעלצער־וואָסער פֿאר 5 סאַנטים... פֿאר מייזלען איז דאָס געווען א גרויסע מטבע...

— זעה נאָר וויפֿיעל נעלד ער האָט! הער! לייה מיר א גמילת חסד... לייה מיר צווי פֿראַנק — האָט וואָסערמאַן געבעטען, אריינקריכענדיג צו איהם אין בייטעלע אריין.

— אה, מיט פֿאַרגעניגען... מיט גרויס פֿאַרגעניגען... צוויי פֿראַנק... מיט פֿאַרגעניגען... — אוֹן מייזעל האָט צוגעטראָגען דאָס בייטעלע צו זיינע צוויי קורצזיכטיגע אויגען, אוֹן האָט דאַרט אַנגעהויבען מיט ציטערענדע פֿינגער צו זוכען צוויי פֿראַנק.

ער האָט אבער באַלד זיך געכאַפּט, אז ער טהוט א גרויסע נארישקייט, וועלכעם וועט איהם קאָסטען א סך ערגערניש, האָט שנעל

— צו וואס טויג עס דיר? וואלט דען ניט גלייכער געווען בלייבען א גלח אויף דער אוקראינע און צונויפנעהמען קנישעס ביי די גוים?... צו וואס טויג דיר פילאָסאָפיע?

פישטשענקא האָט אויף איהם אויסגעגלאָצט זיינע צוויי אויגען. ער האָט זיך אויף אזוינע דיבורים פון א אידישען סטודענט נישט געריכט...

— א ד־ד־ד־וך? (און דער גייסט?) — האָט ער געפערגט וואָ סערמאָן'ס און ביז ער האָט אויסגערעדט אָט דעם „דוך" איז פון איהם שיעור זיין אייגענער דוך ארויס...

— אה, דו נאָאיוועך פאָפּ! פאָהר צוריק! א שלעכטען דוך האָסטו דאָרט אין רוסלאָנד? וועלעכאָליעפני דוך! איך אויף דיין אָרט וואָלט געווען א קאלאדאטשנע אין רוסלאָנד, אין קיעוו, צום ביישפּיעל, אין א אידישען אוטשאָסטאק און וואָלט געגומען כאָאָר ביי די אידען אויף וואס די וועלט שטעהט... שפּייט אויף דער פילאָסאָפיע! אן אויסגעבלאָזען איי איז זי ניט ווערט...

דער ארעמער שייגעץ איז געשטאָנען און האָט געפּינטעלט מיט די אויגען און געגאפט... ער האָט אזא טיפּ ווי וואסערמאן ניט געקענט פארשטעהן...

— הער, ברודער! האָסטו אפשר געלד? אה? מאך ברודער אן הלואה, — האָט איהם א קלאָפּ געטהאָן אין פּלייצע וואסערמאן.

די וועגדונג איז פישטשענקא'ן זעהר געפעלען. דער זאָאיקע האָט זיך אזוי א טרייסל געטהאָן פון שמחה...

— אה, איס אוד־ד־ד־אוואלסטוויעם, — און דער שייגעץ האָט זיך א כאָפּ געטהאָן צום בייטעלע — וויפיעל?

— ויב א 10 פראנק...

— פאוש־זשאלויסטיע! פּ־פּ־פּ־פאוש־זשאלויסטיע! — און ער האָט געעפענט דאָס בייטעלע, אז וואסערמאן זאל זיך אליין נעהמען.

— נעהמט מעהר, נעהמט מעהר! — האָט זיך מיט איהם געדונגען דער זאָאיקע.

— נו, לאָז זיין 15 פראנק, — האָט איהם צוליעב געטהאָן וואסערמאן. ער האָט צונויפגעשארט אין בייטעלע 15 פראנק און זיי אריינגעלאזט אין דער וועסטען־קעשענקע...

סענע מחנות חיל פון א שלאכט, געלאפען און געריסען ביי אלע די הערצער מיט די אויערען מיט זייער דיסהארמאניע, מיט זייער ווילד־קייט און אומגעלומפערטקייט...

און די דיסהארמאני האט געגעבען דעם הינטער־גרונד פאר דעם „כאאס", פאר דעם תהו ובהו, וועלכער האט עקזיסטירט פאר דער וועלט־באשאפונג און אויף דעם הינטער־גרונד פון דעם כאאס האט זיך אנגעהויבען די טראגעדיע, די געבורטה מיט איהרע ווייהען און שמערצען, די וועלט־באשאפונג...

אבער די טראגעדיע גופא האט שוין יעדער אינסטרומענט גע־שפיעלט סאלא, פאר זיך אליין, יעדער האט פערזאניפיצירט אן אנ־דערען, א באזונדערען גייסט, וואס האט באדארפט געבארן וועלטן אין ווייהען און ליידען...

צוערשט האט נעשפיעלט די פלייטע...

וואלום די פלייטע?

דאס איז געווען א לענגערע סאלא־פארטיע, וועלכע האט נעזאלט אויסדריקען צוערשט די געבורט פון דער צערטליכקייט, פון זאנפטקייט, פון ווייבליכער שוואכקייט, קורץ, די געבורט פון ווייב אין דער נאטור. וואלום האט טאפף אנגעהויבען פון ווייב און האט איהר אבגע־געבען דעם ערשטען פלאץ אין זיין קאמפאזיציע?

ווער וויסט!... פילייבט האט ער אליין ניט געוואוסט וואלום, און פונקט ווי דאס ווייבליכע איז לייכט און גראציעז, לייכט און צארט געשוואונגען אין דער לופט און די פלייטע האט זיך געקלאנגט, אזוי ווי זיך געבעטען... אזוי ווי די געבורט, דאס ווערען זאל זי שרעקען... קיין גוטעס, קיין פרייד האט זי ניט ערווארטעט פון איהר געבורט... צייטענווייז האט אין הינטער־גרונד און פון וויטענס אונטערגעברומט דער שווערער באס, עפעס האט די ברוטאלע מאכט געוואלט פארטויבען, עס האט אבער איהר ניט געהאלפען...

א שרעקליכער, האלצריין־סענדער וועהגעשריי!... און זי, דאס ווייב, ליגט געבארען אין בלוט און אין ליידען... פאר אייביגעס ליידען!

אבער באלד איז ארויס דער באס, דער גרויסער און מעכטיגער באס, און האט אנגעהויבען מיט זיין שווערער און ליידענשאפטליכער שטימע

צונעשלאסען דאס בייטעלע, האט עס האסטיג באהאלטען טיף אין קעשענע און האט געזאגט מיט א בייזען טאן:

— איך האב ניט... איך האב ניט... דו האסט מיר נאך יענע חובות ניט באצאהלט!

וואסערמאן איז געבליבען שטעהן מיט אן ארויסגעשטעקטען צונג... דער ענטפער איז פאר איהם געווען אונערווארטעט... די גאנצע גאל זיינע איז איהם אריין אין מויל און האט איהם געבראטען דעם צונג זיינעם... ער איז געווארען גאל פאר פארדרוס.

— אה, דו ווילסט ניט... אויב אזוי ביסטו א שמירער, א שוסטער, א באנדער, א לאטוטניק און ניט קיין שרייבער! אך, דו טען? אויך מיר א טען! געה פוץ די שטיוועל ביי טען'ען! כא, כא, כא!

— פאיאץ! — האט איהם אזוי ווי א שפיי געטהאן אין פנים אריין מייזעל און איז אוועק אין זאל.

— 3 —

אין זאל האט דער ארקעסטער אנגעהויבען שפיעלען טאפף'ס „כאאס" און דער גרויסער טומעל איז אזוי ווי אבגעשניטען געווארען און פארשוואנדען דורך די אפענע פענסטער אין דער פינסטערער זומער-נאכט און האט זיך אבגערופען מיט אן עכא צווישען די בערג...

און טאפף איז געשטאנען אויף דער עסטאדע מיט א גרויסען צופאטעלטען קאפ שווארצע האר און דיריגירט, דיריגירט דאס ערשטע מאל איז זיין לעבען זיין אייגען ווערק...

מיט שנעלע און שטורמישע האנד-באוועגונגען האט דער קאמפאזיטאר צוערשט אנגעהויבען ארויסרייסען פון יעדען אינסטרומענט זיינע ווילדעסטע טענער, זיינע הארץ-געשרייען און האט זיי אנגעהויבען צו שליידערען איבער דעם גרויסען זאל, דורך די אפענע פענסטער איז דער ווייטער, פינסטערער נאכט...

אלע דיעזע טענער, זיינען געלאפען, האבען געפילדערט, זיך געשטויסען, געשפרונגען איינס איבער דעם צווייטען, זיך געשלאגען, געקעמפט און געטראטען איינס דאס צווייטע...

פיינדליך איינס צום צווייטען, און אהן א שום פארוואנדשאפט צווישען זיך, זיינען די ווילדע צובראכענע טענער געלאפען ווי צורי-

לויקום, די שטורמישע אוואציעס האבען פאר איהם ניט עקזיסטירט, ער האט זיי ניט באמערקט און ניט געוואלט ענטפערען דעם יובעלנדען פובליקום מיט זיין שמייכעל, מיט קיין לייכטער קאפּ־באוועגונג...

די אוואציעס ווערען שטורמישער... דער עולם האט זיך אויפגעהויבען און א לאז געטהאן נאך איהם... טאפּף האט זיך דערשראקען און אנגעהויבען צו לויפען... דער עולם איז איהם נאכגעלאפען אין בופעט אריין...

טאפּף האט שנעל געבאפט א ביינקעל, האט עס לייכט, ווי א פעדער אויפגעהויבען אין דער לופט, איבער זיין קאפּ, גרייט זיך צו פארטיידיגען.

— איך דארף ניט אייער בראווא... אייער ערפאלג! קיין וועדט האט ער ניט פאר מיר... וועד זייט איהר? וואס פארשטעהט איהר? — האט ער געשריען און ווילד געגלאנצט מיט די גרויסע שוואדצע אויגען....

דאס פובליקום וועלכעס האט זיך געשטופט א קאפ אויף א קאפּ, האט איהם ניט געקענט הערען אין טומעל, האט איהם ניט פארשטאנען אדער ניט געוואלט פאשטעהן... זיין פיגור האט געמוזט זיין עכט קאמיש... ווייל מען האט געלאכט און געשריען: בראווא! בראווא!

און אז דער בראווא איז געוואקסען איז טאפּף איינפאך געוואדען, ווילד פון כעס... ער איז געשטאנען מיט'ן ביינקעל פאר דעם עולם, ווי א צורייצטער אקס שטעהט פאר דעם טערעאדאר, גרייט איהם צו נעהמען אויף זיינע הערנער...

עמיצער האט געוואלט ביי איהם ארויסרייסען דאס ביינקעל פון דער האנט... טאפּף האט א ווילדען ברום געטהאן, ווי אן אקס אין דעם שפּאנישען צירק...

— שווייגט! איך היים אייך שווייגען! — האט טאפּף געדונערט מיט זיין שטימע, וועלכע האט געוואלט איבערשרייען אלע...

כא, כא, כא, הא הא, — האט געהילכט דער גלעכטער און דער טומעל פון עולם, וואס האט אנגעפילט דעם בופעט.

אבער דא האט זיך דורכגעשטופט און צוגעגאנגען פלאראַ און האט רוהיג אהן א וואָרט ארויסגענומען פון זיין האנט דאס ביינקעל און עס שטיל אוועקגעשטעלט אויף דער ערד...

ברומען אוז דערצעהלען זיין הארץ, דאם ליעבעם־באדערפטיגע אוז בענקענדע הארץ פוז דעם איינזאמען מאז.

איהם האט באלד אונטערבראכען די פידעל, דערנאך דער קלאר־נעט, איינער האט אונטערברעכען דעם צווייטען אוז האט זיך געאיילט צו דערצעהלען דער שטיל־קרעכצענדער פלייטע פוז זיין ליעבע צו איהר, פוז זיין אייבינער בענקשאפט אין פארלויף פוז דעם יאהר־טויזענדען כאאס, פאר דער וועלט־באשאפונג. יעדער האט זיך גע־קלאגט אוז געיאמערט, געצאפעלט אוז באגעהרט, לייד־ענשאפטליך באגעהרט!...

אוז טאפף האט געגלאנצט מיט די וואלפישע אויגען אוז געקריצט מיט זיינע וויסע צייהן, איינהאלטענדיג מיט זיין שטעקעלע די האסטיג־לויפענדע אוז לייד־ענשאפטליכע טענער, איינהאלטענדיג זייער לויף אוז זייער לייד־ענשאפט... ער האט אזוי ווי פוז זיי פארלאנגט ישוב הדעת, געלאסענהייט, דייטליכע ערצעהלונג, אוז קלאהרען פאר־טראג... אייניגע אבער, וועלכע האבען באדארפט זיין שטארקער, לייד־ענשאפטליכער האבען זיין שטעקעלע געשטופט אוז נעטריבען אוז דאס פובליקום איז געזעסען שטיל, פארכאפט אוז געשמיעדט פוז די מוזיקאלישע וועלען, וועלכע האבען פארפלייצט דעם זאל, אלע זיינען געזעסען פארצויבערט...

אוז אז דאס שטעקעלע האט געמאכט דעם לעצטען שוואונג אין דער לופט אוז די מוזיק איז אבגעריסען געוואָרען אוז פארשוואונדען דורך די אפענע פענסטער אין דער פינסטערער נאכט, אז דער לעצטער עכא איז פארשטארבען דארט, צווישען די בערג, איז דער זאל נאך אלץ געווען באצויבערט שטיל.

קיינער האט זיך ניט גריהרט פוז זיין פלאץ, האט זיך ניט אויפגעהויבען...

אט האט אבער טאפף אויסגעדרעהט צום פובליקום זיין טויט־בלייכען פנים מיט צוויי פלאקערענדע אויגען אוז די לופט פוז גרויסען זאל איז ערשיטערט געוואָרען פוז א מעכטיגען בראוואָ, וואס האט זיך נעריסען פוז אלע ברוסטען, ווי א שטורעם מיט א דונער...

טאפף האט לאנגזאם ארונטערגעלאזט דעם קאפ, איז ארונטער פוז דער עסטראדע אוז זיך געלאזט געהן צום ארויסגאנג... דאס פוב־

פון אייפערזוכט אוו אין זיינע אויגען האָט געפלאָקערט אַן אונהיימ־ליכער פלאַם... ער האָט געוואָלט מאַכען זיין חבר, זיין ליעבלינג אוו אייניגעז פריינד, לעבערליך, לעבערליך צום טויט...

— גאָלדענער טאַפּ! דיין האַרץ האָט ניט געקענט אויסהאַלטען דעם גרויסען ערפאָלג, דעם גרויסען זיעג אוו האָט געבראָכען! לאָמיך דיך אומארמען! דיין ערפאָלג איז דאָך מיין ערפאָלג! — האָט אַנגע־הויבען מיט א טעאַטראָלער פייערליקייט וואָסערמאַן אוו האָט בריט אומארמט זיין פריינד...

פוו דער טראַגי־קאָמעדיע איז געווארען א פּאַרס... דער עולם האָט אויסגעשאָסען מיט א געלעכטער...

פלאָצלינג האָט זיך געשטעלט צוויישען די ביידע חברים אוו האָט אויסגעשריען מיט פלאָקערנדע פוו עמפערונג אויגען.

— פּאַיאַץ! איך וועל אייך ניט ערלויבען איהם אויסצולאָכען...

— ניט נאָר א פּאַיאַץ... ער איז א רענעגאַט... אַן עלענדע נשמה, — האָט עמיצער אויסגעשריען פוו פובליקום...

דער עולם האָט זיך אומגעקוקט, זוכענדיג צווישען זיך דעם, וואָס האָט אויסגעשריען... דאָס איז נעווען מייזעל. מען האָט זיך איסטינק־טיי צוזוקט, איהם געמאַכט א וועג אוו געשפּאַנט שוין אַבגעווארט דעם אַנקומענדען סקאַנדאַל.

— וואָס האָסטו דאָ צו טהאָן צווישען אונז... צווישען אָט דער גאַנצער אידעאַליסטישער יוגענד?... ארוים פוו דאָנען! משומד! דיין פּלאַץ איז ניט דאָ צווישען אונז, נאָר צווישען די לאָנדאָנער מיס־יאָנערען! פּאַרפעסטע ניט אונזער לופט, נבלה! — האָט געשריען מייזעל, קעמפענדיג מיט זיין פּענסנע, וועלכע האָט אין אויפרעגונג ניט געוואָלט אייניציעז אוו איז געשפּרונגען פוו זיין לאַנגער נאָז...

— משומד? מיסיאָנערען? — האָט געגאָפט דער עולם.

— יא, יא, דער פּאַרשוין, אָט דער מיזעראַבעלער מענש האָט זיך שוין אמאל גע'שמד'ט אוו האָט געפּרעדיגט קריסטענטום צווישען די וויטשעפעל'ער אידען... איך האָב באַווייזט... איצט איז ער צווישען אונז, אויף א ציוניסטישען באָל, אָט דער פּאַרעטער...

איצט האָט וואָסערמאַן אויפגעהויבען דאָס ביינקעל, עמיצער האָט עם געוואָלט פוו איהם ארויסרייסען.

טאפּף איז געבליבען שטעהן פּאר איהר מיט אראפּגעלאָזטע אויגען ווי א געצוימטער לייב פּאר דעם בליק פון זיין צעמערין.

דאס פּובליקום איז פּלוצלונג, אזוי ווי דורך א קאמאנדע, שטיל געווארען...

— אבער איך פּארשטעה עטוואס אין מוזיק? — האט איהם פּלאָצלעך געפרעגט, אריינקוקענדיג אין זיינע אויגען...

— יא! — האט שטיל געענטפערט טאפּף און האט נאך טיעפער ארונטערגעלאָזט זיין גרויסען קודלאטען קאפּ...

— אויב אזוי, ערלויב איך מיר אייך צו זאמארמען — און פּלוצלעך האט מיט איהרע ענטבלויזטע, פּארפּיומירטע הענט שנעל ארומגעכאפּט זיין קאפּ און האט א קוש געטהאן קאפּף'ס שטערען — איך דאנק אייך ווארעם און הערצליך... די עטלעכע מינוטען זיינען געווען די שענסטע אין מיין לעבען.

— ניב איהם א קוש אויך פּאר מיר! — האט זיך פּון צווישען עולם דערהערט סאלאָוויטשיקס אויפגערעגטע און צוגלייך אונטערדריקטע שטימע.

— און דאס איז פּאר מיין ברודער... ער פּארשטעהט שוין אודאי וואס מוזיק איז... — און פּלוצלעך האט איהם געגעבען דעם צווייטען קוש.

אלעם האט פּאסירט אזוי שנעל, אזוי אונערוואַרטעט, אז טאפּף איז געבליבען שטעהן ווי א צוטומעלטער, פּשוט אן איבערגעשראָקענער אויף טויט...

דאס אלעם איז געווען צופיעל פּאר די נערווען פּון פּארהונגערטען קאמפּאזיטאר. טאפּף האט פּארלאָרען דעם קאנטראָל איבער די אנדערייננטע נערווען. א קאנוואולסיוואר ציטער האט אנגעהויבען צו לויפען איבער זיין קערפּער. ער האט פּארדעקט דעם פּנים מיט די הענט און זיך פּלוצים, אונערוואַרטעט צוכליפּעט.

דער עולם איז געבליבען שטעהן שטיל, פּארלעגען, מען האט געקוועטשט מיט די פּלייצעס און ניט געוואוסט וואס פּאר א שטעלונג מען זאל נעהמען צו דער טראגי־קאמעדיע.

דא איז צוגעגאנגען זיין חבר וואסערמאן, וועלכער האט נאכגענפּאלגט די גאנצע סצענע פּון ווייטענס, זיין פּנים איז געווען נעל

דער עולם איז בופעט האָט זיך צושטופט און געמאכט קאראטעצ־קי'ן א וועג. אז דער פּראָפעסאָר האָט דערזעהען וואסערמאן'ען מיט א ביינקעל איז דער האנט איז ער געבליבען שטעהן פארוואונדערט.

— וואס קומט דאָ פאָר, מיינע העררען? — האָט ער געפרעגט מיט א שמייכעל.

— איינע דיסקוסיאָן — האָט איהם געענטפערט וואסערמאן און אראבגעלאזט דעם ביינקעל.

— און דער שטוהל אלם באוויוז־מיטעל? — האָט אירָאניש בא־מערקט דער פּראָפעסאָר — שעהן! יא, זאגען זי מיר ווי וואהנען זי דען אייגענטליך? איך האָבע זי הויטע דען גאנצען טאג זוכען לאָס־סען... און מאן קענטע זי ניט אויספינדיג מאכען... זינד זי ניכט געמעלדעט?...

— איך וואהנע יעצט הויפּט פּאסט־לאגערענד, הערר פּראָפעסאָר!

— אה, זי מיט איהרע וויצען. אימער וויצען. אן עכטער וויצ־באלד. וויסען זי אבער פאן איהרען יונגסטען און שעהנסטען וויץ?

וואסערמאן'ס גאנצער וועזען האָט אויפגעשוידערט... ער האָט דער־פיהלט דאס אנקומען פון א גרויסער פּאסירונג.

— נעמליך? — האָט ער געפרעגט דעם פּראָפעסאָר און א געדיכ־טער וואלקען האָט זיך אנגערוקט און באדעקט זיין געזיכט מיט שרעק און געשפּאנטער ערוואַרטונג...

דער פּראָפעסאָר האָט איהם עקזאמינירט און באטראכט פון אלע זייטען... אזוי ווי זיך געוואלט איבערצייגען צו דאס איז ער... דער־זעלבער וואסערמאן... דער מאמענט האָט געדויערט אן אייביגקייט...

— זי וויסען גאר ניכט דאס זי יעצט איין גליקליכער און רייכער מאן זינד? אה? — האָט זיך געוועגדעט דער פּראָפעסאָר מעהר צום פובליקום ווי צו איהם.

— וואס מיינט איהר דערמיט, הערר פּראָפעסאָר? — האָט זיך אנגערופען וואסערמאן מיט א ציטערענדער כמעט פּארשטיקטער שטימע.

— וואס איך מיינע? כע, כע, כע, — און דער פּראָפעסאָר האָט ווידער געוועגדעט זיין בליק פון וואסערמאן'ען צום עולם און פון עולם צו וואסערמאן'ען, — איך מיינע דעם פּארבשטאָף דען זי ענט־

— פי, וואסערמאן! א שלעכטע פארטיידיגונג א בינקעל!... — האט מען געשריען פון עולם.

— פארטיידיגט זיך... פארטיידיגט זיך! — האבען געשריען אנדערע...

— פארטיידיגען זיך פאר אייך? עס פאלט מיר נאר נישט איין! באלד אבער איז איהם די ראליע געפעלען געווארען און ער האט זיך געזומען זי שפיעלען מיט אפעטיט און פארנעהם... צוערשט האט ער זיך צולאכט, צולאכט הויך און טעראלישׂ, ווי אקטיארען לאכען אויף דער ביהנע...

— צו וואס זאל איך מיך פארטיידיגען? כא, כא, כא! וואר זייט איהר, איד זאל מיך פאר אייך פארטיידיגען? איך האב געווארט, בין איך געווארען א פראטעסטאנט און געפרייידיגט קריסטענטום צוויישען די וויטשעפל'ער אידען... וואס פאר א פרעדיגען! כא, כא, כא! איך האב געפעדעלט... געפעדעלט מיט דעם קריסטענטום... כא, כא, כא! ווי דא אין אבערלאנד מיט קורצוואהרען... כא, כא, כא, די מיסיאנערען האבען מיר געצאהלט... כא, כא, כא, גוט געצאהלט, עסען און טרינקען און א שילינג אין קעשענע... נא דיר נאר פארטיידיגען זיך... איך וועל וועלען וועל איך מארגען וואהרען א קאטאליק, כא, כא, און איך לאך פון אייד, כא, כא, כא!

דער עולם איז שוין געווען עמפפערט עם איז ענטשטאנען א טומעל פון פראטעסטען, וואסערמאן האט איהם איבערגעשריען:

— וואר זיין איהר? כא, כא, כא! פליגען... נולען... עזלען, פי־ליסטער! כא, כא, כא!

דער פארשוין האט זיך שוין צופיעל ערלויבט... וואר ווייסט וואס פאר א טרויעריגע ענדע דער סקאנדאל וואלט געווען געזומען... די אינגערע סטודענטען וואלטען איהם געווען געלינטשט...

צו זיין גליק האט די געשיכטע געזומען א נייע וועגדונג... פון זאל איז געקומען צו לויפען משה.

— וואסערמאן! וואסערמאן! וואו ביסטו? פראפעסאר קארא־טעצקי זוכט דיך, וואסערמאן! היער איז ער, הערר פראפעסאר! — האט ער אנגעווויזען אויף איהם דעם פראפעסאר.

דראטען...דען פאטענט וועלען מיר מאַרגען מעלדען — און קאראטעצקי האט אוועקגעפיהרט זיין תלמיד צווישען צווי שורות פון גאפענדען עולם איז באלד־זאל...

— —

פלאַרא האט אַנגעהויבען צו שפּיעלען איהר נומער צוערשט אין באנלייטונג פון ברודער, דערנאָך אליין, אויסער פּראָגראַם.

ווי זעלטען, ווי מערקווירדיג, איז געווען איהר שפּיעלען דעם אוועגד, דאָס איז געווען א לאַרבער־קראַנץ, אויסגעפלאָכטען פון טענער און שעהנסטע מוזיקאַלישע בלומען און פּראַזען.

פאַר וועמען האט זי געפלאָכטען אין דעם אוועגד דעם לאַרבער־קראַנץ?

צווייי מענשען זיינען געווען אין דעם אוועגד זיעגער אין דער סטודענטישער קאַלאניע, בייגד חברים.

די קאַלאניע איז געווען נעוואוינט זיי צו זעהן תמיד אינאיינעם און האט זיך טאַפּ'ן אהן וואסערמאַן'ען אדער פּארקערט ניט געקענט פּארשטעלען.

פאַר וועמען זשע פון זיי בייגד האט די שעהנע און באריהמטע פּיאַניסטין געוונגען איהר טריאומף־הימן?

פאַר וועמען פון זיי האט זי געפלאָכטען איהר לאַרבער־קראַנץ?

פילייכט פאַר בייגד....

וער האט דאָס געקענט וויסען?

מעגליך אַז זי אליין האט עס אויך ניט געוואוסט...

— 4 —

אויפ'ן צווייטען טאָג איז שוין דער סטודענט וואסערמאַן, מיט זיין ענטדעקונג געווען דער טאָג־העלד פון דער שוויצאַרישער פּרעסע, באזונדערס פון דער בערנער, וועלכע האט שטאַלצירט מיט'ן שילער פון „אונזער האכשולע". זי האט געוועהנליך פּארשווינגען, אַז דער צוקונפטס־כעמיקער איז א רום אדער א איר... און די קאַלאניע האט זיך וויידער געקאכט, און אויף דעם צווייטען טאָג, אין די צווייי קיכען, איז דער סאציאַליסטישער ווי אין דער ציוניסטישער, דאָרט ווי דער עולם פלעגט זיך פארזאמלען צו מיטאָגמשטונדע, אין די צווייי הויפּט

דעקט האבען... זי וויצבאלד! — און דער פראפעסאר האט איהם א קלאפ געטהאן אין פליצץ און איינגעלאדען דעם עולם מיט זיינע אויגען זיך צו באטייליגען אין טריאומף פון זיין טאלאנטפולסטען תלמיד...

— אה... אה! — האט שוין געברומט די קאלאניע.

— איך? פארבשטאף? אום גאטעס ווילען, וואס רעדט איהר, הערר פראפעסאר? — און וואסערמאן האט זיך געכאפט מיט איין האנט ביים הארץ און זיך אנגעשפארט מיט דער צווייטער אן א שטוהל.

ווי שוואר איז ער געווארען! אט... אט ווען זיך דאס הארץ צורייסען... אזוי הויך און שטארק קלאפט עס...

— וואס זי הערען! — און דער פראפעסאר האט איהם גענומען אונטער דער האנד — זי האטטען דעם ריכטיגען אויסגאנגם פונקט... איד האבע דאך איהנען איממער געזאגט: זינד, מיין פריינד, די פרעמיסען ריכטיג, בעקאממען זי דען ריכטיגען רעזולטאט... איך האבע הויטע איהרע רעטארטען דורכגעזעהן... נון, האבע איך ענטדעקט דאס זי די אנגעשטרעבטע פארבינדונג עררייכט האבען... יא, יעצט האבען זי איינען דערארטיגען פארבשטאף, וועלכער וועט בריינגען א רעווא־לוציאן אין דער טעקסטיל אינדוסטריע... איך גראטולירע, מיין פריינד און בין שטאלץ אויף זי... ערלויבען זי מיר, איך זאל זי אומארמען... זי זינד דער עכטער צוקונפטם־כעמיקער.

און דער פראפעסאר האט אומארמט זיין תלמיד פאר דעם גאנצען איבעראשטען עולם...

וואסערמאן האט דערפיהלט צוערשט, אז די פים זיינע ווערען שוואכער, שוואכער ביז צום פאלען... אז די ערד דרעהט זיך אונטער איהם און דער גאנצער עולם דרעהט זיך אין שווינדעל פאר זיינע אויגען, און באלד... באלד וועט ער מיט דעם גאנצען עולם, מיט דעם באל־זאל פארשווינדען אין א טיעפען אבגרונד, פארשווינדען ווי אין א חלום...

דער פראפעסאר איז איהם נעקומען צו הילף און האט איהם פעסט גענומען אונטער דעם ארעם.

— קאממען זי... קאממען זי... מיר מוסען יעצט די געשיכטע באראטען... איך ווייל נאר הויטע נאך פאריז צווען פאטענטפעראויסערונג

געלעגנהייט. צו יענער צייט איז שטאַרק אַריין אין מאָדע ניטשע אוו ניטשעאיזם... די מאַראַל פילאָסאָפיע פון איבער־מענשען האָט שטאַרק אימפּאָנירט צו די צוויי פאַרהונגערטע וועלף... די גרעסטע געמיינהייט האָט נעקענט דיענען אלם א מאָנטעל פון איבער־מענש אוו אז מען האָט ניט נעקענט באַגרייפן אַזא געמיינהייט אין דער ווירקליכקייט, איז מען זי באַגאַנגען אין דער פאַנטאַזיע, זי אויס־געטראַכט אוו שטאַלצירט מיט איהר...

אוו דערפאַר טאָקע האָט וואַסערמאַן זיך גענומען שטאַלצירען מיט מייזעל'ס באַשולדיגונגען „משומד", „מיסיאָנער", אין וועלבע עס איז געווען זעהר ווייניג אמת...

פאַר'ו אקטיאָר וואַסערמאַן איז דאָס געווען די בעסטע געלעגנ־הייט אויפצוטרעטען אין קאַסטיום אוו גרים פון אן איבער־מענש, וואָס טרעט די מאַראַל פון פילִיסטער מיט די פיס...

יא, די באַשולדיגונגען האָבען יעצט קיינעם ניט אינטערעסירט, אוו אפשר אויך דערפאַר, וואָס וואַסערמאַן איז געווען דער זיעגער אוו זיעגער משפט מען ניט.

דער אינציגער וואָס האָט זיך ניט באַטיילינט אין געשפּרעך ביים טיש אין דער ציוניסטישער „סטאַלאָווע" איז געווען מייזעל'...

מערקווידריג! גראָדע מייזעל, וואַסערמאַן'ס טויט־פיינד, האָט געשווינגען.. פילִייבט האָט ער יעצט געוואָלט, אז זיין נעכטיגעם אויפ־טרעטען נעגען וואַסערמאַן'ען אוו זיינע באַשולדיגונגען זאָלען פאַר־געסען ווערע. פילִייבט האָט ער מורא געהאַט יעצט פאַר משה גלעקל. אוו אזוי ווי דער עולם, מענער אוו פרויען זיינען געוסען אין געדיכטען טשאַד, וואָס איז געגאַנגען, ווי א שווערער וואַלקען, פון דער קיד, ארום דעם לאַנגען טיש, וועלבער איז געווען געדעקט מיט שמוציגע טישטיכער אוו האָט נעגעסען אוו דעבאַטירט די געשיכטע, זיינען אַריין אין „טטאַלאָווע" טאַפּף, משה גלעקל אין באַגלייטונג פון זיינע איבעריגע אַדיוטאַנטען.

מיט אויסגעשטשיריטע צייהן פון א בייזען וואָלף איז טאַפּף צו צו מייזלען, האָט א קלאַפּ געטהאַן אין טיש אזוי, אז אלעם אויפ'ן טיש איז אונטערגעשפרונגען, אוו אויסגעשריהען איין וואָרט:

— „באַווייזע!"

קוואַרטירען פון דער קאַלאָניע, איז וואַסערמאַן מיט זיין ענטדעקונג געווען דאָס איינציגע געשפּרעך.

עס איז ניט געווען קיין געוועהנלעכעס געשפּרעך... עס איז געווען א טומעל פון אן אויפגערעגטען ביהן־שטאָק, וואָס איז געווען אויפגערו־דערט, איבעראַשט פון אן אונערוואַרטעטער באַמבע, וואָס וואַסערמאַן האָט אַריינגעשלייִדערט אין זייער קליין וועלטל. דער עולם האָט שטאַרק דעבאַטירט די געשיכטע צוערשט געוועהנליך פון טעאַרעטישען שטאַנדפּונקט: איז דאָס אן ערפינדונג, א רעזולטאַט פון קאָנספּעקטו־טען דענקען... עטוואָס וואָס מען האָט ביי געווּסט פּרעמיסען געקענט פּאַראַויסזעהן און אנשטרעבען, אַדער נאָר אן ענטדעקונג, א שפּיעל פון בלינדען צופאַל... וועלכען וואַסערמאַן האָט ניט געקענט פּאַראַוים־זעהן און וועלכעס איז געקומען צו אים וויִ צו דעם גליקליכען און אויסערוועהלטען...

געווים האָבען זיינע שונאים, וועלכע זיינען געווען אין צאָהל א סך גרעסער פון זיינע פריינד, פּאַרטראַטען דעם לעצטען שטאַנד־פונקט, אייניג זיינען געגאַנגען אזוי ווייט, אז זיי האָבען געזאָגט, אז עס איז נאָר פּריה צו טריאומפירען. זאָל מען אָפּאַרשט זעהן צו דער פּאַרבשטאַף וועט זיך לאָזען רייניגען. עס זיינען פּאַראַן פּאַרב־שטאָפען און פּאַרבשטאָפען! און אין האַרצען האָבען זיי אודאי גע־וואונשען, אז דער פּאַרב־שטאָף זאָל זיך אַרויסווייזען שמוציג, אז מען זאָל איהם ניט קענען רייניגען און די גאַנצע ענטדעקונג זאָל אַוועק מיט'ן ווינד...

עמיצער האָט פּאַרזוכט אַריינצוטראָגען אין געשפּרעך מייזעל'ס באשולדיגונגען, אז וואַסערמאַן איז געווען א משומד און א מיסיאָנער. מען האָט אבער דערויף ניט רעאַגירט, עס איז ניט געווען קיין סענ־סאַציע, די קאַלאָניע האָט סתם ווייניג געהאַלטען פון וואַסערמאַן'ס מאַראַליטעט, באַטראַכט איהם אלם א טונקעלע פּערזענליכקייט, צו־ליעב איהם שוין אויך זיין חבר טאָפף, האָט זיך פון ביידע נעהאַלטען פון ווייטענס, ווי פון מצורעים און פּאַרשטויסענע, און מען האָט זיי כסדר געהאַלטען פּאַרדעכטיגט...

און די צוויי חברים האָבען אזוי ווי שטאַלצירט מיט זייער צי־נישער אונמאַראַליטעט, זי אפּישירט און זי דעמאָנסטריט ביי יעדער

געארעמט מיט פראָפעסאָר קאראטעצקי פון זיין ווילא אין שטאָדט אריין צו מעלדען זיין ערפינדונג און צו ערהאלטען פאר איהר א פאטענט.

— 5 —

אין א שעהנעם פארנאכט, האָט טאָפּ ווידער געקאָכט זיין ריין און איז ארומגעלאָפען מיט האסטיגע טריט איבערן צימער, און אקאָמ־פאניירט און דיריזשירט און באָוונגען דעם קאָכענדען רייז, דעם זונען־אונטערגאנג און דעם שעהנעם רוהיגען פארנאכט, וואָס האָט ארום־געכאפט אין זיינע ארעמס די אלפען, די שטאָדט און האָט צוגאָסען איבער שטאָדט און מענשען א זאנפטיגע, רוהיגע און שטילע צופריעדענהייט.

אין צימער זיינען אריין משה גלעקעל, פאסטערנאק מיט דער סמארגאנער סטודענטקע, קאץ, קוגעל און נאך א פאר סטודענטקעס, וועלכע האבען געבעטען זייער באגלייטער זיי פיהרען און ווייזען, וואו און ווי אזוי עס לעבען די צוויי באריהמטע וועלט פון דער קאלאניע, ארום וועלכע עס האבען זיך געוועבט גאנצע לענענדעס.

— נאך ניטא, אה? — האָט האסטיג א פרעג געטהאָן גלעקעל.

— בירי־בירי... בירי־בירי... — איז געווען טאָפּ'ס אנטוואָרט

— וואס בירי־בירי־עסטו מיר, דו, משוגע'נער טאָפּ? איך רעד דאָך צו דיר... אלץ נאך דאָרט? ביים פראנצויז, אה?

— בירי־בירי... בירי־בירי... בירי בירי...

— טפו זאלסטו ווערען! — האָט משה אוסגעשפיגען מיט כעס. זיינע באגלייטער האבען זיך צולאכט.

— ווייסט איהר? ווי אזוי מען דריקט אויס אט דאס א?... דאס קאבען און ברוזען? — האָט זיך טאָפּ געוועגדעט צו דער קליינער סמארגאנער סטודענטקע, וועלכע האָט אויף איהם געקוקט אזוי שטי־פעריש.

— פון אייער רייז? — האָט זי געפרעגט מיט א פאר קינדערש־אויסגעלאָצטע אויגען, און זיך צולאכט.

— פון דעם רייז... פון א וואסערפאל... לאכט ניט, אז מען רעדט צו אייך ערנסט! — האָט אויף איהר א טופע געטהאָן מיט די פיס טאָפּ.

מייזעל האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין שטוהל אן איבערגעשראָ־קענער און בלייבער, פון אויפרעגונג איז ארונטערגעשפרונגען די פענ־סנע פון זיין הארבאטער, פויגלשער נאז. איידער אבער ער האָט זיך געבאפט, האָט טאפף ווידער א קלאפ געטהאן אין טיש:

„באווייזע!"

אנגעשטעקטע מיט אימפעט פון זיין צארען, האבען שוין אויך משה און זיינע אדיוטאנטען אנגעהויבען צו קלאפען אין טיש און שרייען „באווייזע! באווייזע!", שרייען מיט שוים פון עפילעפטיקער אויף זייערע ליפען.

אין „סטאלאווקע" האָט זיך אויפגעהויבען א מהומה. אלע זיינען שוין געשטאנען אויף זייערע פיס און פארפאלגט מיט אויפגערעגטע אויגען דעם סקאנדאל. דער קלייניער מייזעל האָט געציטערט און אויסגעזעהן ווי א שטשור, וואס איז ארויס פון וואסער.

— האָט דען ניט וואסערמאן אליין באשטעטיגט? נאָך וואס באַ־ווייזע? — האָט קוים געקענט ארויסרעדען דער פארלוימדער.

— א ליגען! — האָט א קלאפ געטהאן אין טיש טאפף.

— א ליגען! — האבען איהם נאכגעקלאפט משה און די אדיו־טאנטען זיינע.

— א ליגען? האָט ער זיך ניט אליין באַרימט? — האָט זיך מייזעל אזוי ווי געוונדעט צו די אנווועזענדע, ווי צו עדות.

— דאס איז דאָך זיין אונגליק... זיך באַרימען... אויסטראכטען אויף זיך כל עריות, — האָט ג'טענה'ט שוין משה, אבער ניט מיט מייזלען נאר מיט דער קאלאניע.

— באווייזע! — האָט ווידער געקלאפט אין טיש טאפף, — באווייזע זאג איך דיר, מערזאווען! — האָט געקריצט מיט די ציהן טאפף און געכאפט דעם פארלוימדער ביי די לאצען.

און א הרף עין האבען זיך טאפף און מייזעל שוין גערראפעט און געשלאגען ווי קעץ, וועלכע ס'איז געווען שווער פאנאנדערצונעהמען.

— —

אין דער זעלבער צייט איז וואסערמאן, אן אבגענאלטער און א פארפיומירטער, אין א נייעם אנצוג און אין זויבערע וועש געגאנגען

— ווי אזוי וואלט איהר קאנט'ס געראנקען אויסנערריקט אין מוזיק? — האט געפרעגט די זעלבע סטודענטקע.

— א גרויסע מציאה.... אפילו דעם קאטעגאריישען אימפעראטיוו... בארואם... בארואם.... בארואם.. אאט האט איהי עס, א באטראף!

— געגוג דיר שוין! ווי איז וואסערמאנ'ען פון דיר דער קאף ניט נעשוואלען געווארען פאר די זעקס יאהר, איז א ריינער נס, ווי איך בין א איד. זאג נאר, ער איז אלץ דארטען ביי דעם פראנצויז? — האט איהם משה נאר א מאל אונגעדולדיג געפרעגט.

— ביראראבירא... ביראראבירא... ביראראבירא... — איז ווידער נעווען טאפף'ס ענטפער.

— זאגט טאפף! וואס דענקט איהר יעצט פון וואסערמאן'ען? — האט איהם נעפרעגט א סטודענטקע, וועלכע האט זיך צונעזעצט אויף זיין שמוצינען גלענער

— דאס זעלבע וואס פריהער... א גרויסער מענש!...

— טאקע? איהר האט איהם פריהער אויך נעהאלטען פאר א גרויסען מענשען?

— יא, א גרויסער מענש... נאר א גרויסער... נאר די נשמה איז ביי איהם פארברענט... אין נאנצען פארברענט — האט נעענטפערט טאפף, ניט קוקענדיג צו קיינעם און איז ווייטער גלאפען איבער דעם צימער אוז האט נע־באַ־ראַ־בי־רעט...

— אזוי? אויף אייביג פארברענט? — האט נענאפט די קלוינע סמארנאנער סטודענטקע, מהפך פשטה'ס פראטעזשע...

— נעווים אויף אייביג, — האט נערוועז נעענטפערט טאפף, — א נשמה אז זי ווערט פארברענט איז אויף אייביג... בי־ראַ־בי־רי... בי־ראַ־בי־רי...

די מענער האבען זיך אין דעם נעשפרעך ניט באטיילינט און זיינען נעזעסען אזוי ווי אנגעבלאזען און ברונז. דער אינטערעס, וואס די סטודענטקעס האבען ארויסגעווייזען צו וואסערמאנ'ען און וועלכער האט זיי איצט נעבראכט אין זיין צימער, האט זיי פארשאפט פאר־דרום אוז נעמאכט אייפערזיכטיג...

— פון דעסטוועגען רעכען איך ווען ער קרינט עמיצען שטארק ליעב... א פרוי מיט א גרויסען אינטעלעקט צום ביישפיעל... נו, א

זיין טופע האט זי דערשראקען און זי האט איבערגעריסען דעם געלעכטער.

— ווי אזוי? — האט זי איהם געפרעגט.

— בראבא.... בראבא... ביריבירי.. — — — —— — ————

— בראבא, בראבא... ביריבי, ביריבי... בראבם... בראבאם!

— און ווי אזוי וואלט איהר דאס אויסגעדריקט? — האט געפרעגט אן אנדערע סטודענטקע, ציינענדיג מיט דער האנד אויף דעם זונען־אונטערגאנג

— דעם זונען־אונטערגאנג? אה, דאס איז וואס אנדערש... זאנפט און עלעגיש.

— טיראראא.... טיראראא... טיראראא..

דאס סמארגאנער מיידעל האט זיך ווידער הערצליך צולאכט, צולאכט ווי א קינד

— און איהר שרייבט עס אלעס אויף? — האט איהם געפרעגט די צווייטע סטודענטקע.

— איהר מיינט נאטען? ניין... ניין... דאס מאטעריאליזירט שוין דעם טאג... דער טאג דארף נאר שוועבען ווי א גייסט אהן א לייב... שפעטער אין עטליכע יאהר־הונדערט וועט די מוזיק פארדרענגען די שפראך... אלע שפראכען... די שפראכען זיינען דאך פאלשע... א וואורט איז א ליגנער... א מאשענק... א פארליעג און וויטער נאר נישט... — האט כמעט געקריצט מיט זיינע וואלפישע צייהן טאפף — דאס וואורט האט דאך נעמאכט דעם מענשען פאר א ליגנער... זעהט איהר, דער טאג, דער טאג, — ער איז עהרליך.... וויניגסטענס אנשטענדיג. מענשען וועלען זיך שפעטער צוזאמענרעדען נאר דורך מוזיק — האט טאפף געהיימניספול, ווי א וויכטיגען סוד, איינגעוויזעט די סטודענטקע און האט ווידער אננעהויבען זיין טיראריראא.... טיראריראא... — צוערשט אבער מוזען זיי אויפהערען אבנארען איינע דעם אנדערען דורך די וווערטער... נידער מיט די וווערטער! די שפראך האט אלעס פארפעלשט: די נשמה, דעם גייסט, טיראריראא.... טיראריראא...

און טאפף האט האסטיג א שפרונג געטהאן איבער'ן צימער און נעמאכט מיט ביידע הענט ווי מיט א פאר רודערס.

אינצווישען איז אין צימער אריינגעקומען וואסערמאן, אין א נייעם, טייערען זומער־אנצוג און לאקירטע שיך און א נייעם פאנאמא הוט, א פארפיומירטער און אין האנדשוה האט ער אויסגעזוכט וויי אן עכטער דענדי און ניט ווי דער געווענהנליכער וואסערמאן. אונטער איהם האט א דיענער פון א וואראנהויז געטראגען צוויי נייע לעדערנע טשעמאדאנעס.

דער עולם האט זיך אויפגעהויבען פון די ערטער און פון אלע ברוסטען האבען זיך ארויסגעריסען באוואונדערונגס־רופ, אן אלגעמיינער איבעראשטער „אה!"

אויף וואסערמאנ'ען האט שוין געשיינט דער גביר און ער האט שוין אויכגעזוכט ווי א מענש פון אן אנדערער, ניט זייער וועלט...

וואסערמאן האט לאנגזאם, מיט א באזונדערען טעם, אנגעהויבען אראבצוציהען זיינע האנדשוה און האט בטראכט די חברה, די בויימייסטער, מיט א לאנגען איראנישען בליק. אבער קיין בייזקייט, קיין גיפט איז שוין מעהר ניט געווען אין זיין בליק, אזוי קוסט תמיד אן עלטערער, ערפאהרענער און גוטמוטיגער מאן אויף דער יוגענד, אויף דער גרינער, ניט באפערערטער, נאיוועער יוגענד.

— נו, וואס הערט זיך? נעמאכט, הא? נעפאקט די מנה יפה? אה? וויפיעל כאטש? — האט איהם משה באשאטען מיט פראגען.

— נעדולד... ווארט א וויילינקע! — און וואסערמאן האט זיך לאנגזאם און רוהיג, מיט דער ווירדע פון א רייכען לעבעמאן, אויסגעדרעהט צום דיענער. — ביטע, שטעלען זי די זאכען דא אין ווינקעל. היער האבען זי טרינק־געלד! — און וואסערמאן האט ארויסגענומען פון דארטען פון דער בוועם־קעשענע א געלדטאשע, האט ארויסגענומען פון דארטען א קנאקענדע 25־פראנקנאטע און האט זי מיט א גלייכגילטיגער און לאנגווייליגער האנד־באוועגונג, אזוי ווי עס וואלט נעווען נאר פינף סאנטים, דערלאנגט דעם דיענסטמאן.

דער דיענער האט צוערשט געמיינט, אז עס איז א שפאס און האט ניט געוואגט אויסצושטרעקען די האנד, און וואסערמאן האט איהם געמוזט אריינשטופען דאס געלד אין דער האנד אריין, דער דיענער האט לאנג זיך געבויגען און געראנקט, און האט זיך אלץ ניט גערירהרט פון זיין ארט, ביז וואסערמאן האט איהם ניט געהייסען גהען.

גייסטרייבע פרוי זאלען מיר זאגען... דאבט זיך מיר — האָט אָנגעהויבען טרוימעריש פּאַרקלערט און מיט א שווערען זיפץ די סמאַרגאָנער — און האט געווארפען א בליק אויף איהר חבר פּאסטערנאק, וואס האט געשריבען אונטער דעם נאמען: „מהפך פּשטא".. מהפך פּשטא האָט אויף איהר בייז א קוק געטהאן דורך זיינע ברילען און האָט אָנגעהויבען מאכען „קעבע.... קעבע...." און זי האָט זיך פּאַרשעמט און איז אָנשוויגען געווארען.

— אן איבערגעברענטע נשמה קען קיינעם ניט ליעב האָבען... דער פּאַר איז זי דאָך איבערגעברענט — האָט שטרענג באמערקט טאפּף, לויפענדיג איבער דעם צימער ווי א ווינד.

— און איהר? — האָט איהם געפרעגט די סטודענטקע וואס איז געזעסען אויף זיין געלעגער....

— וואס איך? — האָט ער זי איבערגעפרעגט און איז אויף א מאמענט שטעהן געבליבען אין מיטען צימער...

— אייער נשמה?

— מיינע? אויך איבערגעברענט... ביי בוידען איבערגעברענט... איבערגעברענט... — און טאפּף האָט א גלאָנץ געטהאן מיט זיינע אויגען און האָט אראבגעלאזט דעם קאפּ...

— איהר קענט שוין אויך קיינעם ניט ליעב האָבען? — האָט איהם נעפרעגט די סמאַרגאנער מיט א נאיוועז טאן פון א קינד...

— איך? ניין... ניין... — האָט אזוי ווי מיט כעס געענטפערט טאפּף און איז אוועק איבער'ן צימער... זיין בירבירי... בירבירי... איז געווארען נאר געלעגישער.

— ער וועט אייך דערצעהלען... בירבירי, בירבירי... נו, און ביי סאלאוויטשיק? די פּיאַניסטקע? — האָט ממזריש א וואונק געטהאן גלעקעלד.

טאפּף האָט א ציטער געטהאן מיט דעם גאנצען קערפּער.

— איהר זעהט? איהר זעהט? כא־כא־כא... נו, מאך נאר איצט בירבירי, בירבירי... אה? — האָט אָנגעהויבען משה גלעקעל זעהר ניט ערנסט צוליגען אויף טעלער טאפּף'ס געפיהלען און דער עולם האָט געלאכט...

„50,000 פראנק! הבל־הבלים... הבל־הבלים....", האט אזוי ווי געזאגט זייז מוזיקאלישער געראנק.

— און וואס איז דא אין די טשעמאדאנעם? — האט פלוצלונג געפרעגט משה, אויפהויבענדיג א טשעמאדאן. — זעה נאר ווי שווער ער איז! אזוי ווי מיט באמבעם אנגעלאדען!

— דאס איז מתנות ובגדים בעד חברי טאפף! — האט אויסגעשריען וואסערמאן און ארויפגענומען איין טשעמאדאן אויף דעם צוואוואר־פענעם און שמוציגען געלעגער און אנגעהויבען ארויסצואוואר־פען פון דארט א קאסטיום, העמדער, זאקען, נאז־טיכלער, האנדשוה, קורץ, א גאנצען גארדעראב.

— געה שנעל און טהו זיך איבער, טאפף טייערער, — האט זיך צו איהם געוואנדעט וואסערמאן. — זאל איך דיך ניט אנקוקען אין דיינע געניאלע טראנטעס.

און וואסערמאן האט איהם צוגעדריקט צו זיך ווי א טייער קינד. דער עולם האט געטאפט, באוואונדערט און געשאצט דעם קאסטיום און דעם גאנצען גארדעראב. טאפף אבער איז געבליבען קאלט און גלייכגילטיג, כמעט אזוי ווי נעערגערט איבער די מתנות, און איז געשטאנען פארטראכט, זיך ניט ריהרענדיג פון ארט.

— וואס־זשע שטעהסטו אזוי ווי א קוה צום מעלקען? הא? געה טהו זיך איבער! — האט אזוי ווי א ביסעל געשריען אויף איהם וואסערמאן.

— איך וויל זיך ניט קליידען פאר פרעמד געלד! — האט שטאלץ געענטפערט טאפף און זיך גענומען אויסווישען א טעלער. און מיט וואס? מיט א זאק.... מיט אן אלטען זאק!...

— פאר פרעמד געלד? אך, דו טאפף! מיט דעם לעצטען ביסען האסטו זיך געטיילט מיט מיר, און יעצט, אז איך בין געווארען א רייכער מאן, א פארזארגטער; אז מיר קענען אונבאזארגט לעבען און שאפען... שעהן פון דיין זייט! אפשר וועסטו מיך נאר אוועקווארפען? — וואסערמאן איז געווען שטארק געערגערט.

— איך וואלף דיך ניט אוועק! — האט א בורטשע געטהאן טאפף און האט זיך אומגדרעהט, אויסווישענדיג א טרעהר.

— איך שטעה יעצט צו איהרן דיענסטען, הערר גלעקל! — האָט זיך צערעמאניש פאַרבויגען וואָסערמאַן, שפּיעלענדיג דעם דענדי און דעם דזשענטלמען.

— קוקט איהם נאָר אָן! וואָם זאָגט איהר צו איהם, חברה? וואָס־זשע טאָקע א מנה יפה? — האָט געפרעגט גלעקל.

— טאָקע א מנה יפה, הערר גלעקל!

— היינו? וואָם הייסט?... — האָט ער זיך געוואָלט דערפרעגען.

— היינו... היינו!... — האָט געזויגען וואָסערמאַן, און האָט צוגלייך געצויגען ביי משה'ן די נשמה מיט די אָדערען.

— זאָג שוין א סוף! — האָט משה שוין מעהר ניט געקענט אויסהאַלטען.

וואָסערמאַן האָט גארניט געענטפערט, האָט נאָר אַרויסגענומען פון דעם געלדטאַש א פּעקעלע באַנקנאָטען פון 3.000 פראַנק און א טשעק אויף 47 טויזענד פראַנק, סך הכל 50,000 פראַנק. דאָם איז געווען דאָם גאַנצע האַנד־גלעלד, וואָם ער האָט געקראַגען פון מאַססיע דיראַן פאַר זיין פאַטענט, פאַר דעם ענטדעקטען פאַרב־שטאָף. דער קאַנט־ראַקט האָט איהם געזיכערט א יעהרליכע הכנסה ביז 30,000 פראַנק.

משה'ס פּנים האָט זיך אויסגעצויגען און ער האָט אָנגעהויבען צו פייפען. אַלע זיינען נעשטאַנען ווי געלייימטע, מיט אָפענע מיילער. וואָסערמאַן איז געוואָרען א גביר, פאַרוואָגט אויף לעבענסלאַנג, און האָט זיך געקענט יעצט ווידמען אין גאַנצען דער וויסענשאַפט. עס איז נעווען וואָם מקנא צו זיין און צו באַוואונדערען. נאָר איין אייניציגער איז געבליבען גלייכגילטיג און אַזוי ווי פרעמד צו דער גאַנצער נעשיכטע. — דאָם איז געווען טאָפּף.

אז אין צימער איז געוואָרען שטיל, שטיל פון איבעראַשונג, פון סנאה און פון טויזענדער אַנדערע געפיהלען, וואָם האָבען זיך יעצט נעראַנגעלט אין די ברוסטען פון אָט דעם „מהפך פשטא", וואָם האָט זיך געקליבען צו שרייבען די פּסיכאָלאָגיע פון דעם אידישען פאָלק, א מאָנומענטאַלעם לעבענס־ווערק, און פון די איבעריגע בוימיסטערס, האָט טאָפּף אָנגעהויבען זינגען א בירעבירי, א שטילעם און עלע־גישען בירעבירי, וואָם האָט געקלונגען אין דער שטילקייט פון צימער ווי א הבל הבלים.

אזוי, ווייניגסטענס, האָט זיך איהם אויסגעוויזען...
ווייל אויך ער אליין איז געזעסען קאלט און פארקלערט, מיט א גלייכגילטיגען און אויסגעלאשענעם בליק אויפ'ן זונען־אונטערגאנג...

—6—

— פרייליין פלאָרא! פרייליין פלאָרא! עס איז שפעט... די הער־שאפטען געהען שוין מיטאג עסען, —

געקלאפט האָט אין פלאָרא'ס טיהר מאגדא, א דיענסט־מיידל איז פאנסיאן, וואו די סאלאָוויטשיקעס האָבען געלעבט.

פלאָרא איז אָבער שוין לאָנג ניט געשלאָפען. איז זי איבער־הויפט געשלאָפען? ווייניגסטענס האָט דער קורצער, געשפאָנט וואָ־כענדער, נערוועזער שלאָף ניט צוריסען דעם פאָרעם פון ווירקליכקייט... וואס אָבער איז אזוינס געווען די ווירקליכקייט? ביי וואָס האָט זי זיך אפגעשטעלט און אפגעבראכען די ווירקליכקייט? — האָט זיך פלאָרא איצט, ליגענדיג אין בעט, באמיהט צו דערמאָהנען.

יא, דאס איז געווען משה גלעקל... ער האָט זיי פארטאָג באגלייט א היים... צופוס... צוגאנגען איז מען זיך פון באל אין כנופיות און די כנופיות האָבען גערעדט הויך אין דער שטיל־ער, ווייט־אָבהילכענדער נאכט־לופט.. מען האָט אין דער פינסטערער פארטאָג־שטונדע גערעדט אין פראנט פון זיי און הינטער זיי... מען האָט גערעדט אלץ פון די צוויי חברים, וועלכע האָבען זיך אזוי אויסגעצייכענט אויף דעם באל, וואס וועט פארבליבען אפשר אויף שטענדיג אין די לעבענס־זכרונות פון אלע, וואס האָבען בייגעוואוינט דעם באל. וואסערמאן און טאפף... טאפף און וואסערמאן... די נעמען האָבען די כנופיות ניט אויפגעהערט צו דערמאָהנען... מען האָט גערעדט פון זיי מיט גאל, מיט אבשוי, מיט פאראכטונג.. און הויפטזעכליך מיט קנאה... מיט געוואלדיגער יונגער און ליידענשאפטליכער קנאה.... אָבער משה גלעקל? ער איז געגאנגען ביי איהר זייט און גערעדט פון זיי מיט שטאלץ, מיט'ן ליידענשאפטליכען שטאלץ פון איד מיט זיין פאלק, מיט דער אידישער ראסע... און דערפאר האָט זי דעם גלעקל אזוי ליעב באקומען און דערפאר האָט זי אזוי פעסט געדריקט צו איהר

— נו, מארש! נעהם די זאכען און געה צו דער בעל־הבית'טע און טהו זיך איבער — האָט איהם געלערנט משה, — זיי ניט קיין אידיאט! וויפיעל מאל האָב איך איהם אוועקגענעבען דעם לעצטען פראנק? מארש, זאג איך! — און משה האָט איהם ארויסגעשטופט פון צימער.

אז טאפף איז אריינגעקומען א פארשעהמטער, אן אונבאהאלפענער און איז געבליבען שטעהן ווי א פאיאץ אין מיטען צימער אין זיינע נייע מלבושים, האָט זיך אנגעהויבען א געלעכטער, דער עולם האָט איהם געדרעהט אין אלע זייטען, האָט איהם געטאפט און מושטירט, און דער ליימענער טאפף האָט געלאזט פון זיך מאכען וואס מען האָט געוואלט. קורץ, עס איז געווען פרעהליך, אונענדליך פרעהליך...

וואסערמאן אבער איז געווארען פון דעם אלעם ביסלעכווייז מיער און האָט געוואלט זיך באפרייען פון דער חברה.

— אויב דו ביסט יא אזא שעהנער בחור, — האָט זיך וואסערמאן געוועגדעט צו זיין חבר מיט א מיעדען פנים, — געה און דינג א דראשקע... איך האָב געדונגען צוויי צימערען אין אלפען האָטעל... מיט א פיאנא פאר דיר.

— מיט א פיאנא! — האָט זיך קינדערש דערפרעהט טאפף.

— יא מיט א פיאנא פאר דיר... און מיר וועלען באלד אהין אריבערפאהרען.... און אייך, חברה, לאז איך איין אויף מארגען צו מיר אין האָטעל, אויף א מאלצייט מיט שאמפאניער.

גלעקל האָט פארשטאנען וואסערמאן'ס וואונק, האָט פארנומען די חברה און פארלאזען דאם צימער.

— —

וואסערמאן איז געבליבען אליין און זיך ארָאבגעלאזט אויפ'ן איינציגען פארשטויבטען שטוהל, וואס איז געשטאנען ביים פענסטער, און האָט זיך פארקוקט אויף די אלפען, וועלכע זיינען געשטאנען אין די פלאמען פון א זומערדיגען זונען־אונטערגאנג.

געהילטע אין א פורפור־קלייד פון זונען־שטראהלען, אין דעם גלאנז פון א זומער־אוועגד, זיינען די אלפען אין מערב זייט געבליבען עפעס כמורנע און בייזע... אהן א שמייכעל פון גליק, אהן פרייד און האָפענונג אניף זייערע אלטע, געקנייטשטע פנימ'ער...

און אזוי איז זי שוין לאנג געלעגען אין בעט מיט אפענע אויגען און איבערגעלעבט די פאסירונגען פון דער פארגאנגענער נאכט און פון באלד... א מערקווירדיגער באל דאס איז געווען... די איבערלעבונגען זיינען געלאפען פאר איהרע אפענע אויגען אין צוריסענע שטיקער, ווי עס לויפען וואלקנס, צוריסענע און געטריבענע פון ווינט... אזוי איז דאס געווען אויך אין איהר קורצען, וואכענדען שלאף... טאפף און וואסערמאן... וואסערמאן און טאפף... אין פארשיעדענע פאזען, אומארעמטע און צושיידטע האבען זיי געשפאנט פאר איהר... ביי איהר זייט... זיך נעריייצט מיט איהר... זי געערגערט ביז צו טרערהרן... ווי צוויי אונערטרעגליכע שטיפערס... זי געמאכט לאכען ביז צו טרערהרען... אה, ווי זי האט גלעלאכט אין שלאף! היסטעריש געלאכט... באזונדערס, ווען די צוויי חברים האבען זיך פארוואנדעלט אין צוויי פרעלס... איינער א שווארצער, מיט'ן קאפ פון א טאפף און איינער א ברוינער מיט'ן קאפ פון א וואסערמאן... די פודעלס זיינען איהר פארוויסגעלאפען אויף א שפאציר ביים ים אין ניצע... זיך נעשלאגען צווישען זיך, זיך געביסען... און דאן האט זי גענומען ווארפען שפינדלאך אין ים און די פודעלס האבען זיך געוואלרפען כאפען די שפינדלאך און זיי ברייגען צו איהר, אבטרייסלענדיג פון זיך דאס וואסער אין רעגענטראפען...

און אז זי האט ערוואכט און נעעפענט די אויגען זיינען שוין די צוויי חברים געשטאנען פאר די אויגען, ווי א זאקיציע... און דאך האט עס זי ניט געערגערט... פארקערט — זי האט ווידער געטראכט פון ביידע, ניט נאר מיט'ן גרעסטען אינטערעס, נאר אויך מיט פארגעניגען... און ווייל זי האט געטראכט פון ביידע, האט זי איהר אינטערעס ניט פארשטאנען... ווייל זי האט זיך אינטערעסירט מיט צוויי, האט זי ניט נעקענט האבען דעם מינדעסטן פארדאכט, אז דער אינטערעס איז ליעבע... אז עמיצער פון די ביידע איז דער עיקר און דער צווייטער איז א טפל... און ווי אזוי האט זי נעקענט האבען אזא פארדאכט? האט זי דען ניט, ווי א נאנע, געגעבען דעם נדר פון אייביגער יונפרוילייכקייט? זי האט באלאנגט צו איהר בלינדען ברודער, וועמענס אויגען זי איז געווען אין לעבען און זי האט געשוואירען זיך אליין דעם הייליגען נדר, אז קיין ליעבע וועט זיך ניט שטעלען

קערפער זייז ארעם, אויף וועלכען זי האָט זיך געשטיצט אין דעם נאכט־שפּאציר....

— גלויבט איהר, אז די גאנצע געשיכטע איז א ליגען, אז ער האָט עס אויסגעטראכט? — האָט זי געפרעגט משה'ן.

—אבסאלוט! איך האב דאך מיט איהם געלעבט אין לאנדאן... אויף איין קווארטיר... די זאך איז אויסגעטראכט פון אנהויב ביז'ן סוף, — האָט איהר לידענשאפטליך פארזיכערט משה, — אזוי ווי ער וואלט פארטיידיגט זיך, זיין רעפוטאציע און ניט וואסערמאן'ס.

— פון וואנעט זשע האָט עס גענומען אט דער... ווי אזוי איז זיין נאמען? — האָט פלאָרא געפרעגט משה'ן.

— מייזעל... מייזעל איז זיין נאמען.

— זעהט אוים ווי א מייזעל, — האָט באמערקט פלאָרא און משה האָט דערפיהלט ווי זי האָט ביי דעם נאמען אויפגעציטערט מיט'ן גאנצען קערפער איהרען.

— א פאסקודע, —

— ער מוז דאך האבען באוווייזט... פאקטען פון וואנעט האָט ער עס גענומען? — האָט איהם נאך א מאל איבערגעפרעגט פלאָרא.

— פון וואסערמאנ'ען טאקע אליין... ער האָט זיך ליעב בארימען, דאס איז זיין קראנקהייט.... שטאלצירען מיט אונמאראליטעט... שפּיע־לען דעם איבער־מענשען... דאס ניטשעלע...

אה, אזוי נאר! — האָט זיך ארויסגעריסען פון פלאָרא'ס ברוסט ווי א טיעפער זיפץ פון ערלייכטערונג, — איצט פארשטעה איך... אה, איך פארשטעה... איך פארשטעה...

אה, ווי דאנקבאר זי איז פון דעם מאמענט געווען משה גלעקעל... אזוי ווי ער וואלט א שווערע לאסט ארונטערגענומען פון איהר הארץ...

א העלע פרייד האָט פארפלייצט אין דעם מאמענט איהר נשמה און צוגלייד אפגעפרישט איהר מיעדען קערפער... א פרייד און עפעם א טיעפע דאנקבארקייט... צו וועמען? פאר וואס?... וואס איז איהר די נפקה מינה, צו דער וואסערמאן איז יא געווען א מיסיאנער צי ניין? איז זי דען ניט אליין האלב קריסטין? איז זי דען ניט נעהענטער צום קריסטענטום, ווי צום אידענטום?

— אה, מאגדא! — האט אויסגערופען פלאָרא, און געגומען ציהען איהרע מיעדע, ווי מיט בליי אנגעגאסענע אברים, — איך בין מיעד... אזוי מיעד...

— דאן שלאפט! טרינקען זי קאפע און שלאפען זי ווייטער, — האט צו איהר שעלמיש געוואונקען דאם דיענסטמיידעל, אזוי ווי זי וואלט זי אנגערעדט צו טהאן א פארבאטענע זאך.

— ציה ארויף די גארדינען! — האט זי געבעטען פלאָרא.

— זי ווילען אויפשטעהן? — האט מאגדא איהר איבערגעפרעגט אנטוישט.

— יא! —

וועו דער העלער זומער־טאג האט זיך אבער אריינגעריסען דורך די פענסטער מיט די כוואליעם פון זונענליכט און טאצענדע שטראהלען אוז וועו פלאָרא האט ביים העלען ליכט דערזעהן וואסערמאן'ס נאמען מיט גרויסע אותיות אין די צייטונגען, וואס זיינען געלעגען אויפ'ן בעט פאר איהרע אויגען, איז איהר מיעדקייט פלוצים פארשוואונדען.

פלאָרא האט זיך שנעל אויפגעזעצט ווי פון אן אינערליכען שטויס, געכאפט די צייטונג אין איהרע ציטערענדע הענט און צוגעפאלען צו די געדרוקטע ציילען מיט דורשטיגע אויגען.

דריי צייטונגען האט איהר אריינגעשיקט איהר ברודער, אלע דריי צוואויקעלטע אויף דער זייט, וואו מען האט געשריבען וועגען וואסער־מאן. אלע דריי האבען געזונגען א לאנגען, עטליכע צייטונגס־שפאלטען פארנעהמענדען היזען צום „דיאלעקטיש דיינקענדען כעמיקער". אלע האבען איהם פארגליכען מיט וויקטאר מייער און מענדעליוון, אז ער האט אנגעוועגדעט אויף זיין ענדעקונג דיזעלבע דיאלעקטישע מע־טאדע, וואס די צוויי גרויסע כעמיקער האבען אנגעוועגדעט...

פלאָרא האט געלייענט און איבערגעלייענט...

מאגדא האט געקוקט אויף איהר מיט געקרייצטע ארעמס.

אן ערשעפטע האט פלאָרא ארונטערגעלאזט איהר קאפ אויפ'ן קישען...

— טרינקען זי איהר קאפע, פרויליין! אום גאטעס ווילען! עס ווערט דאך קאלט! — האט זיך געכאפט מאגדא.

צווישען זיי, זיי צוצושיידען... אַ, ווי אייפערזיכטיג דער ברודער איהרער איז געווען צו יעדער באַקאַנטשאַפט איהרער!

איבעריגענס האָט זיך פלאָרא ניט געגריבעלט אין איהרע געפיהלען, זי איז סתם ניט געווען קיין גריבלערן... אַ גאַנצע, גלייכע נאַטור, אַ גלייכער בוים אָהן סוקעס... ווען עמיצער פרעגט זי, וואָרום זי האָט אַזאַ אינטערעס צו דעם טאָפּף און צו דעם וואַסערמאַן, וואָלט זי אַליין ניט געקענט ענטפערען... זי וואָלט אפשר געזאָגט, אַז זי נעמט דעם זעלבען אינטערעס אין קעץ, צודראָפּעטע און צושלאָגענע פון לעבען, אין הינטלאַך... ווי פודעלס וואָלט זי די ביידע חברים צוערשט געלאָזט אויסבאָדען און אָבוואַשען פון זייער לעבענס־שמוץ... ווי שמוציג די צוויי קערלען מוזען לעבען! — האָט זיך געטראַכט פלאָראַ, — פאַר וועלכער שמוץ איז געווען דער גרעסטער גרויל אין לעבען... דאָס געפיהל האָט זי גע׳ירשנט פון איהר דייטשער מוטער, וועלכע האָט תמיד צוליעב דעם זיך געקריגט מיט איהר פאָטער, וואָס איז געווען אַ ליידענשאַפטליכער רויכערער פון דיקע סיגאַרען און אין אַלע צי־מערען געלאָזען שפּורען פון דער ליידענשאַפט... דערמאָנענדיג זיך איצט אין חלום מיט די צוויי פודעלס, ווי אַזוי זי האָט ביידע גע־וואַשען אין די ים־כוואַליעס — האָט זיך פלאָראַ ווידער הערצליך צולאַכט.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אַז מאַגדאַ האָט איהר דערלאַנגט די קאַפּע צו בעט, האָט זי איהר אויך געגעבען די מאָרגענצייטונגען.

— אייער ברודער האָט געשיקט די צייטונגען... עטוואָס אינטע־רעסאַנטעס פאַר זי, האָט ער געזאָגט, — און מאַגדאַ האָט איהר אָנ־געוויזען אויפ׳ן אינטערעסאַנטען פלאַץ אין די צוואַויקעלטע צייטונגען.

— איז מיין ברודער שוין אויפגעשטאַנען? — האָט זי געפרעגט.

— אָה, שוין לאַנג פריילײן! שוין לאַנג!

— ווי שפּעט איז עס מאַגדאַ? —

— צוויי אוהר, פריילײן!

— צוויי אוהר! וואָרום האָבען זי מיך ניט געוועקט? —

— הערר סאָלאָווייטשיק האָט מיך ניט געהייסען, איך האָב איהם געפרעגט, וואָלען זי איצט׳ אויפשטעהן? — האָט זי געפרעגט מאַגדאַ.

און פלאץ האט געלאכט פון זיין אייפערזוכט און איהם שטי־
פעריש געדראהט מיט'ן פינגער...

— —

איז עטליכע טעג ארום, אין א פארנאכט, ווען די אלפען זיינען
שוין געשטאנען אין די פלאמען פון א זונען־אונטערגאנג, איז פלאץ
ווידער געשטאנען ביים בערנגראבען און געהאדעוועט פון א פאפי־
רענעם סקארמעטש די בערגען... דאס מאל האט זי די ארבייט געטהאן
צושטרייט און אויטאמאטיש... זי איז געקומען א הער ניט צו האדעווען
און זיך שפילען מיט די בערגען, נאר צו באגעגענען וואסערמאן'ען, זי
האט איהם שוין דא איינמאל באגעגענט און אזוי ברוטאל צוריקגע־
וויזען... דעם בלייך געווארענעם פנים, די גרימאסע פון פיין, וואס
די וואונד האט דאן ארויסגערופען אויפ'ן פנים, איז געבליבען פאר
איהר אונפארגעסליך... ווי ברוטאל זי איז! איז זי טאקע אזוי ברוטאל?
— האט זי זיך איצט געפרעגט — וועט ער קומען? אה, ער וועט
קומען!... ער וועט דערפיהלען, אז זי שטעהט דא... אז זי ווארט אויף
איהם — און זי האט געשיקט אין דער וויטקייט, וואו ער האט זיך
איצט ערגעץ געפונען, איהרע היפנאטיזירענד רופענדע בליקען...

האב איך איהם ליעב? — האט זי זיך פלוצים געפערגט צום
ערשטען מאל — און די פיער וועלטער האבען אויפגעפלאקערט פאר
איהרע אויגען אין דער לופט מיט פייערדיגע אותיות פון אן עלעק־
טרישען שילד.

זי האט זיך אנגעשפארט אן בערנגראבען, פארמאכט די אויגען
מיט די הענט...

די הענט אבער האבען ניט געקענט פארשטעלען... די פייערדיגע
אותיות, זיי האבען געברענט פאר איהרע פארמאכטע אויגען... זי
האט זיך דערמאנט אן איהר בלינדען ברודער, אן איהר הייליגען
נדר, צו בלייבען אונפארהיראט און א נזירה, און א שוידער איז
דורכגעלאפען איבער איהר ליב...

— ניין! זי האט איהם ניט ליעב.. ווי איז דאס מעגליך? זי
האט פיינט צינויקער... צינויקער זיינען תמיד שמוציג... אה, ווי שמוציג
די צוויי קערלען מוזען לעבען!... שרעקליך!... — און פון דעם געדאנק,
ווי שמוציג די צוויי חברים לעבען, האט עס זי נאך מעהר געשוידערט...

פלאץ האט א קוק געטהאן אויף איהר מיט צושטרייטע און צוטומעלטע אויגען, אזוי ווי זי וואלט זי ניט פארשטאנען.

— דער קאפע איז דאך שוין קאלט... זאל איך אנדערען ברינגען?

— האט זיך מיט אנגסט געטאפטשעט פאר'ן בעט מאגדא.

— לאזט צוריק ארונטער די גארדינען! — האט איהר באפעהלען פלארא.

— —

און זי איז ווידער אליין אין דער האלב־טונקעלהייט פון איהר צימער, אליין מיט איהרע צוריסענע און צופליקטע גערענקען... האט עפעס פאסירט אין איהר לעבען? אום צו ענטפערען אויף דער פראגע האט זי באדארפט צו קאנצענטרירען ניט נאר איהרע גערענקען, נאר אויך איהר ווילען. ביי דע, די גערענקען און דער ווילען, האבען אבער ניט באלאנגט צו איהר, האבען זי ניט געפאלגט, אזוי ווי זי וואלט געווען א פרעמדע. ווי פרעמדע, זיינען איהרע גערענקען זיך צולאפען אין אלע זייטען, אין אלע ריכטונגען, האבען אנגענומען פארשיעדענע קאליערען, די פארבען פון דער ווירקליכקייט, וואס צו־ברעכען זיך אין חלום... די פארבען פון ספעקטאר צוברעכען אין א רעגענבויגען... און אפשר איז זי צוריק איינגעשלאפען, איינגעשלאפען מיט אפענע אויגען?... זי איז דאך געווען אזוי מיעד!... די מיעדיג־קייט איז אבער געווען אזא זיסע, אזא גלעטענדע און לאשטשענדע.... אזא מיעדיגקייט וויגט איין דעם קערפער און די נשמה, פארכישופט און פארוואנדעלט ווירקליכקייט אין א שהנעם חלום, אין א טראנס...

און פלארא האט ווידער נע'חלום'ט, אז זי שפאצירט ביים ברעג פון ניצע... שפאצירט א גליקליכע, פול פון לעבענס־פרייד און די צוויי פודעלס זיינען ווידער געלאפען פאר איהר... און פלארא האט זיי ווידער געבאדען אין ים, זיי געבאדען און געלאכט, געלאכט ווי קיין מאל אפשר אין איהר לעבען... דאס מאל אבער איז דער ברוינער פודעל איהר געווארען טייערער פון שווארצען... זי האט איהם געבאדען לענגער... לענגער געלעט זיינע גלאט געשארענע פעל און שטיפעריש געפאטשט וואסערמאן'ס פנים...

— האוו! האוו! — האט אייפערזיכטיג געבילט דער שווארצער ווילד באוואקסענער פודעל מיט א קאפ פון טאפף.

דער וועלט...

פּלוצים האָט זי זיך פּאַרגעשטעלט, אַז זי אַקאָמפּאַנירט ניט איהר ברודער, נאָר וואַסערמאַן, אַז זי האָט אויך איהם געמאַכט צום וויצטואַ!

— ווי אַזוי? ווי איז דאָס מענליך?...

פּלאָצלעך האָט זיך אַליין צולאַכט... א העלע פּרייד האָט פּאַרפּלייצט איהר האַרץ... עס האָט זי נעריסען צו דער פּיאַנאַ... שפּיעלען, זינגען. טאַנצען.

— האָב איך איהם ליעב? —

פּאַר איהרע אויגען האָט זיך אָנגערוקט דער בין השמשות מיט די פּייערדיגע אותיות: „האָב איך איהם ליעב?"

אוּן זי האָט זיך געלאַזט גיהן.

— וואוהין? — האָט זיך געפּרעגט פּלאָצלעך.

אבער ניט א היים... זי האָט זיך געפּיהלט ווי אַן אונטרייע פּרוי, וואָס גיהט פּוּן א ליעבעס־ראַנדעוואו... זי האָט ניט געהאָט דעם מוטה איצט צו באַגעגענען זיך מיט איהר ברודער... צום ערשטען מאָל אין איהר לעבען האָט זי זיך דערפּיהלט אונטרייי צו איהם אין איהרע געדאַנקען... אוּן ער איז געווען אַזא אונפּעלבאַרער געדאַנקען־לעזער... ער פּלעגט איהרע געדאַנקען אָנטאַפּען מיט זיין לאַסקענדער האַנט אויף איהר פּנים... מיט א באַריהרונג אין איהר קערפּער...

פּאַר איהר גיהט וויידער א כנופיא... אוּן מען רעדט וויידער פּוּן טאַפּף אוּן וואַסערמאַן... מען רעדט מיט קנאה... מיט א לייִדענשאַפּטליכער קנאה... דאָס איז געווען די זעלבע כנופיא, וואָס האָט פּאַרלאָזען וואַסערמאַן'ען אַליין אין זיין צימער... משה גיהט אויך אוּן דערמאָנט איהר נאָמען... א שאָקירטע, ווי א נעכאַפּטע ביי א פּרעמדער טיהר מיט אַן אָנגעבויגענעם אויער, פּאַרקירעוועט זיך פּלאָצלעך איז א זייטען־גאַסל... זי מאַכט עטליכע הונדערט שריט אוּן זיהט ווי טאַפּף טראָגט אַרויס פּוּן א הויז צוויי שווערע טשעמאָדאַנעס אוּן פּאָהרט מיט זיי אַף אין א דראָשקע...

— א, דא וואוינען עס די צווייי קערלען!... ווי שמוציג עס מוז זיין זייער צימער! — דער גערדאנק, אַז זיי פּאָהרען אַוועק... אוּן אפשר פּוּן בערן אוּן אויף שטענדיג, דער גערדאנק פּאַרוואונדעט זי.... טאַפּף

אינצווישען האָט א פייער רויטע זוהן געצונדען אין מעריב־זייט איהר טעגליכען גיגאַנטישען שייטערהויפען... זי האָט זיך נענומען ארונטערלאזען און זינקען אונטער די אלפען, זינקען טיפער אוז טיפער... און וואס טיפער זי האָט געזונקען, אלץ שוואכער איז געווארען דער אפגלאנץ פון דעם שייטערהויפען, אלץ נעהענטער האָבען זיך גערוקט די שאטענס פון א זומער־נאכט...

און ער איז ניט געקומען... און האָט זי געלאזט ווארטען... וואס קערט ער איצט וועגען איהר? ער איז בארימט געווארען איבער־נאכט... רייך געווארען... מען פארגלייכט איהם מיט א וויקטאר מייער און א מענדעליעוו.... ווער זיינען זיי? איינער א דייטש, דער צווייטער א רוס... מסתמא ביידע בארימט אין כעמיע... זי מוז א קוק טהאן אין ענציקלאפעדיע וועד זיי זיינען... אבסאליוט וועט זי א קוק טהאן— באשליסט פלארא.

און פלוצים דערמאנט זי זיך, ווי אזוי א בארימטער מוזיק־קריטיקער איז ווען, האָט געשריבען וועגען איהר, אז זי איז בלויז א געבארענע אקאמפאניסטקע און ניט קיין ווירטואז, אז נאר זי איז אומשטאנד געווען צו מאכען איהר ברודער צום ווירטואז, ארויסצורופען ביים ברודער די שהנסטע טענער, גרויסע עמאציעס אין זיין נשמה.... אך, ווי די קריטיק האָט זי דאן פארוואונדעט! האָט זי דען ניט געשפיעלט אליין גרויסארטיגע קאנצערטען? האָט זי דען אויף גלעקעלם באל ניט געגעבען אזא קאנצערט? ווי באגייסטערט זי האָט געשפיעלט נאך טאפף'ס „כאאס"!... ווער האָט זי באגייסטערט? דער „כאאס"?... טאפף?...

איצט איז איהר געווען קלאהר, אז טאפף איז דער תפל, די באגלייטענדע ערשיינונג... אז דער עיקר איז וואסערמאן... אז וועז עס כאפט זי אן טאפף און ניט ער, וואלט זי זיך געפיהלט ביטער ענטוישט...

זי האָט ווידער געטראכט וועגען דעם קריטיקער וואס האָט זי דאן אזוי פארוואונדעט און איז געבליבען ווי א דארען אין איהר נשמה... איצט אבער האָט דער דארען, די קריטיק ניט געשמערצט... פארקעהרט — זי האָט שטאלצירט מיט זיך... זי האָט געמאכט איהר ברודער צום ווירטואז, פאר דעם גרעסטען פיעדעל־שפיעלער אויף

— אומגעקערט, איך בין געווען זיכער, אז איהר וועט קומען, — און א לייכטער, קוים באמערקבארער שמייכעל האָט א שימער געטהאָן אויף זיינע בלאסע ליפען...

— איהר זייט געווען זיכער? וואָרום זייט איהר געווען זיכער? — האָט פלאָרא געפרעגט און איהר שטימע האָט זיך ווי אפגעריסען פון אויפרעגונג, דאָס גאנצע בלוט איז איהר אריין אין פנים...

וואסערמאן האָט א וויילע געשווינגען.

— דאָס הארץ האָט מיר געזאגט, אז איהר וועט באלד קומען... דערפאר האב איך אלע מיינע געסט אוועקגעשיקט, — אויף זיינע ליפען האָט אנגעהויבען צו טאנצען און קרימען זיך זיין, איהר גוט באקאנטעס, שפאטישעס און צינישעס געלעכטערעל...

פלאָרא האָט אויפגעציטערט מיט איהר גאנצען קערפער ווי פון א טיעפער באלידינונג.

— צו וואס? פאר וואס האָט איהר זיי אוועקגעשיקט? — האָט זי אויפגערעגט און פארדריסלעך געפרעגט, — וואס דענקט איהר דערמיט?

וואסערמאן האָט זי שטום געגומען ביי דער האנד און האָט זי צוגעפיהרט צום פענסטער...

— פאר וואס? זאגט, פלאָרא, און איהר וואלט געווען צופרידען זיי דא אלע צו טרעפען? אה? זאגט דעם אמת! — האָט ער זי געפרעגט מיט א בליק, וואס ווי ל ארייגקוקען טיף אין דער נשמה...

— פלאָרא, וואס פאר א פלאָרא בין איך איהם? — האָט זי זיך געפרעגט מיט אן אינוועניגסטען ציטער — ווער האָט איהם געגעבען דאס רעכט?

דער ענטפער אבער איז געבליבען שטעקען אין האלז און האָט ניט געוואגט זיך פון דארט ארויסצורייסען...

וואסערמאן האָט זי שטילערהייט אוועקגעזעצט אויף דעם בייזעל און געקוקט אויף איהר, וואָרטענדיג אויף א תשובה, פלאָרא האָט זיך באלד צוריק אויפגעהויבען פון שטוהל און איז געבליבען שטעהן א שווייגענדע, אזוי ווי זי וואלט געטראכט א וויילע, דערנאך האָט זי ווידער א ציטער געטהאָן מיט דעם גאנצען קערפער, ווידער אויפגעהויבען אויף איהם ענטשלאסען די אויגען ווי נאך א קורצען אינער-

וואלט דאך באדארפט זיך קומען געזעגענען, זי איז אויפ'ן באל געווען אזוי גוט צו איהם... מוטערליך גוט און האט אזוי שטאלצירט מיט איהם... זייט דעם האט ער זי ניט באזוכט אפילו... איצט פאהרט ער אוועק איז דער דראשקע און באמערקט זי אפילו ניט... וואסערמאן איז שוין מסתמא פריהער אוועקגעפאהרען... איצט קען זי אריינגעהן און אנקומען זייער צימער... ווי שמוציג דאס צימער מוז אויסזעהן...

זי וועט זאגען דער בעל הבית'טע, אז זי וויל דינגען דאס צימער... א וואונדערבארער אויסרייד!

— —

אנגעטהון באשיידען, אבער געשמאקפול, איז זי, געבליבען שטעהן ביי דער טהיר מיט דעם אויסדרוק פון א מענשען וואס קוקט אריין איז א טיעפען אפגרונד פאר זיך... עס איז אזוי שרעקליך אבער גע־היימניספול און אנציהענד!... און מען האט געקענט זעהן, ווי די פעסט נעבויטע ברוסט איהרע באוועגט זיך דורך דער דינער בלוזע פון וויסען מוסלין... באוועגט זיך און גיט ארויס און פערראט א קלאפענדעם און פלאטערענדעם הארץ.

אז זי האט דערזעהן וואסערמאן'ען ביים פענסטער האט זיך זיך מיט'ן נאנצען קערפער א וואנד גטהאן צוריק מיט אן ענטוישטען: „אה!...“ זי האט אבער די אבזיכט צו פארמאכען הינטער זיך די טהיר און צו פערשווינדען ניט אויסגעפיהרט, זי איז געבליבען שטעהן אין דער אפענער טהיר, האלטענדיג דאס הענטעל, ווי א פארלאזירטע און ווילענסלאזע... ער געהט אבער איהר א נ ט ק ע ג ע ן...

וואסערמאן האט זיך רוהיג אהן א מינדעסטער איבערראשונג אויפגעהויבען פון זיין ארט, האט איהר שטיל אהן א באגריסונגס־וואנד דערלאנגט די האנט, געהאלטען א מאמענט איהר האנט אין זיינער און האט געזאגט שטיל און קאלט, כמעט גלייכגילטיג...

— אה, דאס זייט איהר!

דער קאלטער טאן האט זי אויפגעשוידערט, טיף פארוואונדעט.

פלארא האט אויף איהם שנעל אויפגעהויבען די אויגען.

— יא, דאס בין איך... איהר האט מיך געווים ניט ערווארטעט?..

איצט האָבען זיינע אויגען געבעטעלט... דער בייזער שפּאָט האָט זיך מאָמענטאָל אויסגעלאָשען און אויף זיין אָרט האָט זיך אָנגעצינדען דער אומעט און צער פון דער וועלט... א צער וואָס האָט זי ערשיטערט... מיט דעם נייעם בליק און מיט די נייע קליידער איז פּלוצים פּאַר איהר אויסגעוואקסען א נייער וואסערמאן, אזא נאָהענטער און אזא טייערער, אז איהר מיידעלשער שטאָלץ, דער שטאָלץ פון א קינסטלערין איז צורונען געוואָרען... איהר פּנים האָט פּלוצים אויפ־געשטראָלט, ווי אן אויפגעהענדע זוהן, אויפגעשטראָלט און זיך באָלויכטען מיט א נייעם פּלאָם... זי האָט שטיל ארויפגעלעגט איהר ווייסע דורזיכטיגע האַנד מיט די לאַנגע ווי פון עלפענביין אויסגע־טאקטע פינגער, וואס האָבען אזוי וואונדערבאר נעשפּיעלט, אויף זיינע פּליצעס, האָט אייניגע סעקונדען שוועך געאָטעמט איהם גלייך אין געזיכט אריין און האָט נעוואגט צו איהם שטיל, אזוי ווי זי זאָל איהם איינרוימען א טיעפּען און טייערען סוד:

— איך וואָלט סיי ווי סיי געוואָגן געקומען... פריהער... פּאַר דעם ערפאָלג — פון די וועלטער האָט זיך ביי איהר אלין פּאַרדרעהט דער קאָפּ, אזוי ווי אן אבגרונד וואָלט זיך געעפענט פּאַר איהרע אויגען... זי האָט זיך פּאַר זיי פּארשעהמט, שטארק חרטה געהאַט...

וואסערמאן האָט געוואָלט אויסשרייען פון גליק, פון וויילדער פרייד. איהר אָטעם, איהר שווערער הייסער אָטעם, די גלוט פון איהר אזוי נאָהענטען קערפּער האָט עס אָנגעצינדען אין איהם די וויילדע פרייד. אָבער נאָר אויף א הרף עין... באָלד איז פון ערגעץ געקומען, ווי א בייזער ווינט, א צוויפּעל און האָט די גרויסע און העלע פרייד אויסגעלאשען.

— נאָר וואָס האָט אייך אָבגעהאַלטען? — האָט ער זי נעפרעגט מיט א טיעפּען, קאַלטען ציטער.

— איהר אלין... אייער כּארַאקטער, — און איהר שטראָהלענדער פּנים האָט זיך באדעקט מיט א וואָלקען און האָט זיך אויך צוריק פּאַרלאָשען און איז געוואָרען אזוי ערנסט טרויעריג... טרויעריג ווי דאָן... אין אוועג, וועו ער איז געשטאַנען אין בערנקעלער אויף דער עסטראָדע און האָט געלאָכט פון זיך, פון אלעם און פון אלע...

ליבען קאמף און האָט איהם געענטפערט מיט א פעסטער און שטילער שטימע: ניין! — און חרטה געהאט...

א לאנגע פויזע... זייערע בליקען האבען זיך געגענזייטיג עקזמינירט... יעדער האָט געוואלט ארויסקוקען אין צווייטענס נשמה... אויסטאפען אלע איהרע ווינקעלאך...

— ווארום זייט איהר געווען זיכער, אז איך וועל קומען? גלויבט איהר פיליכט, אז אייער ערפאלג האָט מיך אהער צו אייך געבראכט? — און זי האָט איהם שוין געמאסטען מיט א קאלטען און פרעמדען בליק פון איהרע שטאהל גרויע אויגען, — איך בין גאָר ניט געקומען צו זעהן אייך... נאָר מיין פרייַנד טאפף...

— אה! — האָט ער אויסגעשריען מיט א טאן כון שפאט און איראניע.

— איך פארזיכער אייך —.

— איך גלויב אייך, פרייליין!...

זיינע קעצישע אויגען האבען זיך געלויכטען אונטער דער פענסנע... געלויכטען מיט א בייזען שפאט, ווי כסדר.

— זעצט אייך, ליבער גאט! זעצט אייך אויף דעם בייַנקעל... אן איין און איינציג בייַנקעל פארמאגט מיין אָרים צימער און דאס באט איך אייך אן... ווי אלעס איז דא שמוציג... כא, כא, כא! — און וואסערמאן האָט אנגעהויבען בלאזען דעם שטויב פון דעם בייַנקעל.

— ניין... ניין... איך ווייל ניט זיצען, — האָט פראטעסטירט פלארא מיט א ציטער פון עקעל און האָט זיך אבגערוקט פון פענסטער...

ווידער א לאנגע שווערע פויזע. בויידע זיינען געשטאנען, איינער פאר דעם צווייטען, ווי צוויי באקסער פאר'ן קאמף, איבערלעגענד ווען און ווי אזוי אנצוגרייפען דעם פיינד...

— איהר האָט א טעות... אייער ערפאלג אינטערעסירט מיך גאָר ניט — פלארא האָט א שטילען זיפץ געטהאן... אזוי ווי זי וואלט מיט דעם זיפץ באפרייט איהר האַרץ, איהר באוועגטע ברוסט פון א לאסט... פון אן אומאנגענעם און שווער געפיהל...

— איז דאס אמת, פלארא? זייט איהר דאס מאל אויפריכטיג מיט זיך אליין? האָט דעם מוטה צו זיין אויפריכטיג... מוטה איז שעהנער פון שטאלץ... ערהאבענד...

— יא, איך גלויב ! איך גלויב ! — האָט זי געטופּעט מיט די פּיס.— און וועז איך זאָל ניט גלויבען וואָלט איך ניט געקומען צו אייך... — האָט זי איהם, ווי געטרייסט.

— זאָגט־זשע מיר, פּלאָרא, וואָרום האָט מיך דער ערפּאָלג אַזוי טרויעריג געמאַכט... אַזוי טרויעריג? — האָט איהר נאָך א קורצער פּויזע געפרעגט וואָסערמאַן און אין זיין שטימע האָבען געציטערט דערשטיקטע טרעהרען.

— טרויעריג? וואָרום טרויעריג? — האָט אויסגעשריען פּלאָרא ווי א פּאַרוואונדעטע און האָט זיך א כאַפּ געטהאָן ביים האַרצען, ווי פּון א שלעכטער בשורה.

— יא, טרויעריג, פּלאָרא! פּריהער בין איך געווען צו אַלעם אין לעבען גלייכגילטיג, אַלעם וואָס מענשען פּאַרגעטערען און פּאַר עהרען. די שעהנסטע טרוימען זייערע און שטרעבונגען זיינען פּאַר מיר נעווען קליין, וועלטלאָז, און הויפּטזעכליך לעכערליך, לעכערליך ביז צום עקעל. איצט אָבער, איז מיר טרויעריג, פּלאָרא, טרויעריג ווי אט דער זוהנענאונטערגאַנג דאָרטען... איהר זעהט? אָט האָט איהר דאָרט ליכט און גלאַנץ, אָבער עס איז ניט פּון זוהנענאויפגאַנג... עס וואָרעמט ניט! מיר איז קאַלט, פּלאָרא, שוידערליך קאַלט... דער ערפּאָלג האָט אין מיר אַריינגעגאָסען ניט קיין פּרייד, נאָר גיפּט אין האַרצען און אין די אָדערען. — און וואָסערמאַן האָט זיך אַזוי ווי ערשעפּט אַראָפּגעלאָזט אויפֿן בענקעל און האָט אָנגעשפּאַרט זיין קאָפּ אין פּענסטער...

די אַוועגד־דעמערונג האָט זיך שטילערהייט און בילעכווייז נעגנב'עט אין צימער אַריין. ביידע האָבען א ווילע אונהיימליך נעשווּיגען....

— פּלאָרא! וואָס האָט איהר געטראַכט פּון מיר אין דעם אַוועגד אויף דעם באַל, וועז מייזעל איז מיך באָפאָלען און האָט געמאַכט יענע ענטדעקונגען? — האָט וואָסערמאַן איהר געפרעגט מיט א פּאַרשטיקטע אַזוי ווי פּון אונטער דער ערד געהענדער שטימע...

פּלאָרא האָט געקוקט אויף די אַלפּען און האָט איהם ניט גענטפּערט.

ביידע זיינען געבליבען שטעהן שטיל... פארטיעפט אין א גדאנק, אין א צווייפעל, אין איין גרויסען שמערץ...

— און איצט? — האט ענדליך זיך אנגערופען וואסערמאן מיט א פרעמדארטיגער שטימע און האט פאריסען די הענד אויף זיין קאפ...

— ניין!... ניין!... איצט זייט איהר א נייער מענש... אן אנדער וואסערמאן... א, איך גלויב, אז דער ערפאלג האט אייך געמאכט פאר אן אנדערען מענשען, — האט זי זיך אזוי ווי געראנגעלט מיט דעם ביטערען, גיפטיגען צווייפעל און האט אנגעשטעלט אויף איהם א פארשענדען און צוגלייך בעטענדען בליק. זי האט געווארט אויף איהר אורטהייל...

וואסערמאן האט איהר אבער גאר נישט געענטפערט און האט אנגעהויבען שפאנען הין און צוריק איבער דעם צימער, באוועלטיגט פון א שווערען אינערליכען קאמף, פון א שווערען שמערצליכען צווייפעל...

— אן אנדער מענש... אן אנדער וואסערמאן... און ווען ניט, פלאגא? האט זיך ארויסגערופען פון זיין ברוסט ווי א הארצענגעשרייי, ווי א טיעפער וועהטאג זיין ביטערער צווייפעל... — ווען איך בין ניט דער־זעלבער... דערזעלבער וואסערמאן?...

— ווי איך אז איהר זאלט ווערען אן אנדער מענש... אן אנדער וואסערמאן און דאס האט מיך אהער צו אייך געבראכט, — דער גדאנק איז איהר געקומען אין קאפ אויף דער שטעלע און האט זי דערפרעהט, אזוי ווי ער וואלט איהר אליין ערקלעהרט איהר באזונדער, און רעכטפערטיגט און פארענטפערט אלעס אין איהר אויפפיהרונג, א זיסער געהיימניספולער שמייכעל האט באלויכטען איהר פנים.

וואסערמאן האט זיך אנגעשפארט אן פענסטער און האט טיף ארבעגעלאזט דעם קאפ.

— איהר ווילט עס? כא, כא, כא! אן אנדער מענש... אן אנדער וואסערמאן? כא, כא, כא! איך ווי עס אויך... אך מיין גאט! ווען דאס זאל מעגליך זיין, ווען דאס זאל מעגליך זיין, פלאגא! גלויבט איהר, אז איך קען ווירקליך ווערען אן אנדער מענש, אן אנדערער וואסערמאן? — האט זיך אזוי ווי געבעטען וואסערמאן, ברעכענדיג פארצווייפעלט די הענט...

פלאַץ האָט פאַרדעקט דעם פּנים מיט איהרע ווייסע און צאַרטע הענט, אַזוי ווי זי וואָלט געוואָלט מיט אָט די שעהנע, געטאָקטע פיננער איהרע, פאַרדעקען א שאַנדע, פאַרמאַכען די אויגען אויף איהר נע־קריינקטען שטאָלץ...

וועז ער האָט אַראָבגענומען פון איהר פּנים איהרע צאַרטע הענט האָט ער דערזעהן ווי טרעהרען פּערלען זיך אויף איהרע באַקען...

— ווארום זשע ווייגט איהר, פלאַראַ? באַטראַכט איהר דאָס פּאַר אַן אומגליק פאַר אייך? — האָט ער זי געפרעגט מיט אַפּגעריסען האַרץ.

— זי האָט אויסגעריסען איהרע הענט פון זיינע און ווידער פאַר־דעקט מיט זיי דאָס פּנים.

— איך האָב מיך געגעבען א נדר ניט החתונה צו האָבען... צו בלוי־בען טריי מיין בלינדען ברודער... בלויבען זיין אייביגע פיהרערין...

אה! — האָט זיך ביי איהם אַרויסגעריסען א קרעכץ פון א שווער־פאַרוואונדעטען. און דאָך האָט ער זיך געגומען זי טרייסטען:

— אה, ווייגט ניט פלאַראַ! איהר האָט מיר שוין פיעל געגעבען, מעהר ווי־פיעל איך בין ווערטה... אייער געזיכט, אייער געשטאַלט, האָב איך אויף קיין אייגציגע מינוט פון די אויגען ניט פאַרלאָרען... בייטאָג ווי ביינאַכט... אז איך האָב אין דער קורצער צייט יאָ וואָס געשאַפען, האָב איך עס נאָר אייך צו פאַרדאַנקען... נאָר איהר האָט מיך געקענט באַוועגען די לעצטע צייט צו אַרבייטען... דער ערפאָלג וואָס איך האָב איז אייערער...

זיין שטימע האָט זיך איבערגעריסען פון גרויסער אויפרעגונג. זי האָט זיך ווידער דערמאַנט אין דער קריטיק, וואָס האָט איהר ערקלעהרט פאַר א געניאַלער אקאַמפּאַניסטקע, וואָס רופט אַרויס טיעפע עמאָציעס, באַהאַלטענע נשמה אוצרות. זי האָט נעמאַכט צום ווירטואז איהר ברודער, איצט דעם שעהנעם מאַן וואָס שטעהט פאַר איהרע אויגען. זי האָט פון דעם סטודענט־פּערלער געמאַכט א וויקטאָר מייער און א מענדעלייעוו, איהר נשמה האָט געיובעלט פון שטאָלץ מיט'ן נייעם ווירטואז...

— איז דאָס וואהר? — האָט זי אויסגעשריהען אין א ווילדער שטורמישער פרייד און האָט זיך אַליין דערשראָקען פון דעם אייגענעם

— איהר שווייגט? איהר ווילט מיר ניט ענטפערען? כא, כא, כא!
— און וואסערמאן איז אויפגעשפרונגען פון זיין פלאץ און האט אנ־
געהויבען צו מעסטען זיין צימער מיט ברייטע און האסטיגע טריט.
— וואס האט איהר געטראכט, פלאראַ? — האט ער זי נאך אמאל
צודרינגליך געפרעגט...
— איך האב איהם ניט געגלויבט! א ווארט ניט געלויבט... —
— ניט געגלויבט? — האט ער זי געפרעגט מיט א טאן פון
צוויפעל — איך האב דאך דאס ניט נאר ניט געלייקענט, נאר בא־
שטעטיגט?...
— איהר פארלוימדעט זיך אליין... דאס איז אייער מאניע... עס
איז היינט אזא מאדע, — זי האט זיך אבער דערמאהנט, אז זי רעדט
נאך משה גלעקעל, אז דאס איז ניט איהר אייגענער געדאנק, און זי
האט זיך פארשעהמט.
— פלאראַ! — האט וואסערמאן אויסגערופען אין טיפער דאנק־
בארקייט און פארקלעמט איהרע ביידע הענט אין זיינע, אזוינע וואַ־
רימע און ווי סאמעט גלאטע הענט...
א ווייל האבען זיי זיך אזוי אנגעקוקט מיט פלאקערענדע אין
דעם בין השמשות אויגען, אויגען, וואס האבען געלעבערט ווי שפיזען
און, ווי פראזשעקטארס טאפען די נאכט־פינסטערקייט, געטאפט און
געזוכט די באהאלטענע ווינקעלאך פון יעדענס נשמה...
און די בליקען האבען אליעם אויסגעפינען... אליעם פארטען...
— האט איהר מיך ווירקליך ליעב, פלאראַ? — האט זיך ביי
איהם ארויסגעריסען פון דער ברוסט ווי א שטילער קרעכץ...
א ווייל האט זי געשוויגען און גלאזט רעדען פאר זיך איהרע
אויגען...
— איהר זעהט דאך... איך בין דאך צו אייך געקומען... מיין גאט!
ווער וואלט מיר געקענט זאגען דאן, אויף דער ווערענדע פון „רויטען
הירש", ווען איהר האט מיך אזוי טיעף באליידיגט, אז איך וועל
קומען צו אייך? — האַ זיך ארויסגעריסען פון איהר ברוסט ווי א
וועה־נעשריי און האט זיך צובראכען און צושאטען אין דער אונהיימ־
ליכער אוועגד־דונקעלהייט.

און וועז ער מאכט א באוועגונג זי צו כאפען ביי דער האנד שרייט זי אוים: ניט וואגען! ניט וואגען!

וואסערמאן איז פארגליווערט געוואָרען אויף זיין אָרט, פלאָרא האט אנגעבויגען דעם קאָפ און איז אַרויס פון זיין צימער, ווי פון א שמוציגען ווערטעפ, לאָזענדיג איהם אליין מיט זיין געלעזן געלעבטער. מיט זיין פארצווייפעלטען געלעבטער...

געשריי און איז אנטשוויגען געוואָרען אויף א מאָמענט, אזוי ווי זי וואלט זיך צוגעהערט צו דעם ווידערקלאנג פון דער פארשטאָרבענער שטימע, צו איהר גליק, וואס האט זיך צו איהר נע'נגב'עט און שטי־לערהייט געקראכען צו איהר אין דער שטילער טונקעלהייט פון צימער... זי האט זיך צוגעהערט א מאמענט און דערנאך זיך האסטיג און שטורמיש ארויפגעוואָרפען אויף זיין האלז.

— אה, דו שלעכטער מענש! וואָרום האסטו מיר עס באלד ניט גענאגט? האסטו יא געוואלט, אז איך זאל קומען צו דיר?

וואסערמאן האט זי א גליהענדע און פלאטערענדע איינגעשלאסען פעסט אין זיינע ארימס און האט אנגעהויבען זי צו קושען, צו טרינקען דעם זאפט, דעם זיסען־זאפט פון איהרע הייסע ליפען.

פלוצים אבער איז צווישען זיי, ווי א געשפענסט, אויסגעוואקסען דער בלינדער ברודער און א קוק געטהאן אויף איהר מיט א טויטען פארוואורף פון זיינע פארגליווערטע אויגען...

פלאצ האט אויסגעשריהען, האט זיך אויסגעריסען פון זיינע פעסטע ארים און איז אבגעשפרונגען צו דער טיהר.

— ניין! ניין! ניט דאס האב איך געמיינט... איהר האט מיך ניט פארשטאנען, — האבען געשעפטשעט איהרע ליפען אין דער טונקעלהייט פון צימער.

— ניט דאס? כא, כא, כא.... וואס דען בלייבט, אז נישט דאס? כא, כא, כא....

און ער לאכט ווי פריהער, ווי דער אלטער וואסערמאן פלעגט לאכען, צינוש און געל...

ברר!

א שוידער לויפט ווידער אויף איהר לייב פון דעם אלטען צינישען געלעכטער...

די אילוזיאן איז מיט אמאל אויסגעלאשען און אין דער טונקעלהייט פון דעם שמוציגען צימער כאפט זי אן א גרויל און א פאניק....

שפעט אין דער נאַכט.

זעקסטער קאַפּיטעל

צום ווינטער־סעמעסטער האָבען ביידע קאָלעגיעס צוגעקראָגען פּנים חדשות, נייע געשטאָלטען. אייניגע פון זיי זיינען געווען אָלטע סטודענטען, וואָס האָבען זיך יאָהרען־לאַנג געוואָלגערט אין הייִדל־בערג און אין אנדערע דייטשע אוניווערסיטעטען, האָבען דאָרטען שטודירט און אַוועקגעוואָרפען שטודירען, געוואָרען אין רוסלאַנד קרעמערס און סוחרים, האָבען אַוועקגעוואָרפען מסחר און ווידער אָנגעהויבען צו שטודירען. דאָס זיינען געווען אַמאָליגע ישיבה־בחורים פון די יוצאי וואָלאָזשין און סלאָבאדקע, אויך גאָליציאַנער און אונגאַרישע טיפּען, ישיבה־בחורים וואָס האָבען געהאַט סמיכות אויף רבנות, אַבער קיין אָטעסטאַט פון א גימנאַזיע. אין דייטשלאַנד האָבען זיי דערפאָר ניט געקענט מאַכען דעם דאָקטאָר עקזאַמען און זיי זיינען געקומען אין דער שווייץ.

דער טיפּ איז מעהרסטענטיילס געווען א באַווייבטער... אין דער היים איז געבליבען א פערציג יעהריגע פאַוועלקטע אידענע מיט קינדער, וואָס האָבען שוין אויך געקענט זיין סטודענטען... עס איז געווען א טראַגישער טיפּ... דער טיפּ פון א בוים וועלכען דער אוראַנאַן פון דער שטורעם און דראַנג־פּעריאָדע האָט אויסגעריסען מיט די וואָרצלען פון איהר באָדען... א טיפּ פון אַן אייביגען ישיבה־בחור און אייביגען סטודענט... אין צו וואָס האָבען זיי זיך געדאַרפט אייַלען מיט זייער שטודיום און זייערע דאָקטאָר־עקזאַמענס? וואָס האָט אויף זיי געווארט אין דער היים, אין די שטעדט און שטעדטלאָך פון אידישען תחום־המושב? זייערע פאַמיליעס? זייערע פאַרוועלקטע אונגליקליכע וויבער, די פּשוט'ע כשר'ע, אידישע טעכטער, פון וועלכע זיי זיינען אוועק אזוי ווייט? די אוניווערסיטעט יאָהרען האָבען זיי אבגעטיילט פון זייערע פאַמיליעס ווי אן אבגרונד, אויף וועלכע פיעלע האָבען זיך שוין מורא געהאַט אומצוקוקען...

צווישען די נייע געשטאָלטען זיינען געווען אויך פּאָעטען און לִיטעראַטען, מענשען מיט לאַנגע האָהר און אויפגערעקטע, געווינקעלטע

דער אידיאט און ניט ער... דער תם פלעגט ענטדעקען ערגעץ וואו זיין לעבערליכקייט און איהם פארניכטען מיט זיין תמ'עוואטע באמערקונג, א באמערקונג, וואס פלעגט טרעפען, ווי א גיפטיגע פייל, און טויטען אויפן ארט...

נאר אריגינעלער איז געווען דער צווייטער באכמוטסקי, דאס קלענערע ברודערל, וועלכער איז געווען דער היפך פון ברודער ניט נאר פיזיש, נאר אויך גייסטיג. א קליינער, א חלוש מיט א פויגעלשער נאז און דערצו נאך א גרויסער יאבדנער גייסט. אונטערן פען נאמען כלב בן יפונה האט ער באלד זיך געגומען שרייבען קארעספאנדענציעס אין לשון קודש'דיגע און רופישע צייטונגען און פארלוימדען אין די קארעספאנדענציעס ביידע פאלאניעס. די קארעספאנדענציעס האבען ארויסגערופען א טומעל, אן עמפערונג, דער פסעוודאנים אבער איז געבליבען לאנג אונגענטדעקט... אין דעם זעלבען יאבדנע דענאנציאנדען סטיל האט דערזעלבער כלב בן יפונה זיך געגומען שרייבען רעפעראטען פאר משה'ן און פאלעמיזירען, פאלעמיזירען מיט די אייגענע צוויי שוועסטער און זיך דראפען מיט זיי ביז צום בלוט.

די ברידער און שוועסטער באכמוטסקים האבען געלעבט צוטיילט זיינען ניט געגאנגען איינער צום צווייטען, האבען זיך פארהאלטען צווישען זיך, ווי פרעמדע און אונבאקאנטע, און זיינען געקומען אין קאנטאקט בלויז אין די דעבאטען און שלאכטען צווישען בארג און טהאל...

די דיאלעקטישע טורנירען צווישען די ברידערלאך און די שוועסטערלאך, זיינען געווען באגלייט מיט עקסקורסיעס אין די ביאגראפיעס פון די דעבאטאנטען און פאמיליען-געשיכטע, מיט זכרונות פון די קינדער-יאהרען. א מאל פלעגט ציפקע אנהויבען איהר ויכוח מיט איהר עלטערען ברודער, ווי אזוי ער פלעגט ליעב האבען קאמפאט און איהם ארויס'גנב'ענען פון דער קאמער, ווי אזוי די מאמע האט איהם איינמאל נעבאפט און געשמיסען. א צווייטען מאל דערצעהלען א קאמישען עפיזאד איבער'ן יונגערען ברודער. די ברידערלאך האבען זיי געצאהלט מיט דערזעלבער מטבע און אזוי פלעגען זיי זיך גענזייטיג בייז אויסלאכען, בייסען און דראפען ווי קעץ, ווי זיי פלעגען עס ווארשיינליך טהאן אין זייערע קינדער-יאהרען. און אויף אזא

שטערען, ליטעראַרישע נעמען און רעפוטאַציעס, וואָס האָבען אַרײַנגעטראָגען אין לעבען פון די קאָלאָניעס אַן אָטמאָספערע פון ראָמאַנטיזם אין די יונגע הערצער פון די יונגע סטודענטקעס זיסע און געשפּאַנטע האָפענונגען... עס האָבען זיך שנעל געשלאָסען באָאַנטשאָפּטען, פון די באָאַנטשאָפּטען זיינען שנעל אויסגעוואקסען אינטימע פרײַנדשאָפּטען, עס האָבען זיך געגומען וועבען נײַע ראָמאַנען און נײַע טראַגעדיעס. באַזונדערס איז אין דעם ווינטער פּאַרשטאַרקט געווארען גלעקלעך ארמי מיט נײַע כחות און נײַע טאַלאַנטען... משה האָט פּאַרלאָרען אלם א שטאַרקען פּאָלעמיזאטאָר וואָסערמאַן. האָט אָבער ענטדעקט א נײַע קראָפט אין דעם וואָלאָשינער עילוי, וועמענס פּרצוף האָט ניט געהאט קיין מינדעסטע עהנליכקייט צו א אידישען... א הויבער, א רויטער, מיט קלײנע, ווי צוויי אויסגעדרעלעווועטע לעכלאַך, אויגעלאַך און מיט א לאַנגען אויסגעצויגענעם פּנים — האָט ער אויסגעזעהן ווי אַן אמת'ער פּאָניע. און דער בחור האָט געקענט בעל פּה ש"ס, ספרא, תוספתא, ווי אויך לאַטײַניש און גריכיש קלאַסיקער. דער עילוי האָט געהאט א פענאָמענאַלען זכרון, וועלכער פלעגט ווי א שוואם איינשלינגען אלעס, וואָס זיינע אויגעלאַך האָבען בלויז דורכגעקוקט און עס באַהאַלטען אויף אייביג... צו דעם פענאָמאַלען זכרון איז צוגעקומען נאך א מין יעזואיטיש תמ'עוואטע און ממזרי'ש צבוע'דיגע און שמן-זית'דיגע אויפאַסונג פון זאכען און מענשען, א ביטרע צוגאַנג צו זיי, א צוגאַנג מיט גע'גנב'עטע שפּיאָנסקע טריט, א צוגאַנג אויף די שפּיץ פינגער, אזוי אז מען זאָל איהם ניט באמערקען... און מיט דעם צוגאַנג, מיט דער אויפאַסונג האָט ער ענדעקט דאָס ווידערשפּרעכענדע, לעכערליכע און נאַרישע ביי מענשען און אין אידעען. זיי כאַפּען, ווי מען כאַפּט ביי דער האַנד. און ווען ער פלעגט זיך מעלדען צום וואַרט, ווען דער לאַנגער סטעלעוואטער בעק מיט'ן פּרצוף פון א פּאָניע פלעגט זיך אויפהויבען און זיך נעהמען רײַדען ווי א תם, ניט זעלטען מיט דער מינע פון אן כלומרשט'דיגען אידיאָט, רײַדען מיט אַן אלטען ארטהאַדאָקסישען שימעל, וואָס פלעגט ארויסרופען כסדר א הילכיגען געלעכטער, באַלײַדיגונגען און שפּאָט, פלעגט דער עילוי ניט נתפּעל ווערען און זיך ניט לאָזען שטערען. צום סוף אבער פון זיין רעדע איז שוין זיין אפּאָנענט געווען

זייער סימפאטיע האָט נאָר געקענט זיין אויף דער זייט פון דעם זיעגער...

יא, לאווקאטש איז א ביסל ארונטער פון זיין הויכען פּערעסטאל, צו וועלכען די סטודענטקעס פלעגען ארויפקוקן, ווי צו א גאָט, מיט באוואונדערונג און ליעבע... די קאלאניע האָט זיך געשאפען נייע געטער...

ווייטער איז אין דעם ווינטער־סעמעסטער געווען א גערעטעניש אויף דאקטוירים. פיעלע אלטע סטודענטן, וואָס מען האָט זיך שוין אויף זיי ניט געריכט, אז זיי וועלען אמאל ענדיגען, האָבען געזאמלט זייערע כחות און געענדיגט און באקומען די טיטול „דאקטאָר פי־לאסאפיע" און נאָר מיט אן אויסצייכנונג, מיט „מאקסימום קום לאודע", ווי מען זאגט אויף דער אוניווערסיטעט־שפּראך...

דער ערשטער איז געווען מהפך פשטא... זיין דיסערטאציע איז טאקע געווען אט די אבהאנדלונג איבער דעם טראָפ פון דער תורה... א גליקליכע אידעע דאָס איז געווען!... און אזוי האָט מען איהם טאקע געשטעמפעלט: דאקטאָר מהפך פשטא...

אך, ווי שטאלץ איז געווען מיט איהם די קליינע סמארגאנער מעדיקערין! דאָס האָט זי געמאכט פון איהם דעם דאקטאָר... איצט האָט איהר שוין ניט באַנג געטהאָן וואָס ער איז ניט קיין נאָטור־פארשער, גלייך ווי זי... זאל ער זיך געהן מיט זיין וועג און זי מיט איהרען... ביי נאכט פלעגען זיי זיך צוזאמענקומען און דערצעהלען איינס דעם צווייטען די פאסירונגען פון טאג...

יא, מהפך פשטא איז געווארען א דאקטאָר און האָט זיך געקליבען אוועקזעצען זיך שרייבען: „די פסיכאלאגיע פון אידישען פאלק"... דער אפטייקער, דער טאטע פון דער סמארגאנער סטודענטקע, האָט ער דערפיהלט פון ווייטענס, ער האָט עס אויסגעלייענט פון צווישען די שורות פון איהרע בריף און האָט אנגעהויבען פון זיך אליין שיקען 35 רובל א חודש... און דאָן האָבען זיי זיך ביידע באזעצט אין איין צימער, ערגעץ אין אונטערשטען טייל פון דער שטאָדט, ווייט פון דער קאלאניע און נעהענטער צום הימעל, דאָס הייסט אין א מאנסארדע, האָבען געלעבט ביידע אויף די 35 רובל א חודש — די 15 פראנק,

אופן באלעבען די דעבאטען צווישען בארג און טהאל מיט'ן הומאר פון קינדער זכרונות און מיט פאלקלאר.

אין טאהל זיינען כמעט אלע נעווען „ריינע פילאסאפען", אידישע ליטעראטען, מענשען שוין מיט נעמען אין דער העברעאישער ליטעראטור און צו דער צייט, וואן יעדער פון די אינגערע האט נאך נאר בלאנדזשעט פון פאקולטעט אין פאקולטעט און האט נאך ניט גענוסט, וואו און אויף וועלכען געביט ער קען און וועט גרויס ווערען — גרויס ווערען האט יעדער נעמוזט — זיינען אט די אלטע ישיבה־בחורים שוין געגאנגען זייער באשטימטען וועג אין לעבען: ווער עס האט געשריבען א בוך איבער קאנט'ן און ווער איבער שפינאזא'ן... עטוואס וויכטיגעס און אונשטערבליכעס האט יעדערער געשריבען, ווער סקיצען און ווער שירים און ווער עס האט ערשט איינגעטונקט די פעדער און האט זיך ערשט געקליבען שרייבען...

אלעס צוזאמען האט נעמאכט דאס לעבען אין דער קאלאניע איז דעם ווינטער־סעמעסטער זהר רוישיג, אינטערעסאנט און פאר יעדען געשפאנט... אין דעם ווינטער זיינען פארגעקומען, א סך נייע רעפעראטען מיט נייע שטאנדפונקטען, גרויסע דעבאטען מיט היציגע דיסקוסיאנען....

דאקטאר לאווקאטש, דער אפנאט פון אלע מיידלאך, האט אין דעם ווינטער באקומען געפערליכע קאנקורענטען און האט אנגעווארען א ביסעל זייער גלאנץ... דער ציוניזם איז סתם איבערגעגאנגען פון פאר־טיידיגונג צו אנגריף און האט שוין געוואגט שטארק אנצוגרייפען די סאציאליסטען...

דער יום טוב איז איצט געווען אויף גלעקעלס גאס... ער האט געליפערט א גאנצע רייהע פון נייע שלאכטען און דאקטאר לאווקאטש איז שוין ניט געווען דער זיגער ווי כסדר... משה גלעקעל האט ארויס־געשטעלט שארפערע און שטארקערע רעדנער פון איהם און לאווקאטש פלענט שוין אווען פון א דעבאטע מיט ריסוק אברים, ווי מען זאגט, אן אויסגעלאכטער און צושמעטערטער...

אבער אויסגעלאכט צו ווערען אין א דעבאטע איז געווען א גר־פעהרליכע זאך, א לעבעדיגער טויט ביי די מיידלאך אין די אויגען...

די מורעה האָט ער געלאָזט דרוקען עטליכע מאָל און האָט זיך געזעצט וואַרטען אויף פּאָטאָגראָפיעס מיט אָנטרעגע.

וויטער האָט איהם גערעדט א שידוך משה גלעקעל, א שידוך עפּעס מיט אַן אלמנה פון קעניגסבערג, וואָס האָט בעדארפט ירשנ'ען א מיליאָן מאַרק. די אלמנה איז געווען קרוב צו די פופציגער, איז געווען פריהער א דייטשען ראַבינערס א ווייב, האָט שוין אפילו גע־האָט א זוהן א סטודענט אין בערלין... מייזל אָבער האָט געהייסען ריידען...

אזוי האָט מייזל געוואַרט אויף א רייכען שידוך. דערווייל אָבער האָט ער אויך אינגעטונקט די פּען און האָט זיך געזעצט שרייבען, ניט מעהר און ניט וועניגער... ווי זיין אייגענע ביאָגראָפיע.

געמאַכט האָבען דעם ווינטער דעם „דאָקטאָר" נאָך א פּאָר בויּ־מייסטער, אמת'ע בוימייסטער פון אידישען לעבען, וואָס זיינען באלד אוועקגעפאָהרען קיין ארץ ישראל בויען אויף־ס'נייּ דעם שיקזאל פון אידישען פּאלק.

פּלעגער מיט פּראָיעקטען האָט זיי מיטגעגעבען נעוועהנליך משה, וועלכער האָט געמאַכט א ציוניסטישען באָל, האָט זיך נאָך דערצו א ביסעל פערבאָרגט, וואו נאָר ער האָט געקענט, און האָט זיי געגעבען אויף הוצאות...

דאָס גזעגענען זיך איז פּאָרגעקומען זעהר פייערליך און ריהרענד. משה מיט זיין שטאָב האָט זיי באַגליט ביז באָזל און אז ער איז געקומען צוריק, איז ער געווען עטליכע טעג שטאַרק אומעטיג און ניעדערשלאָגען... ער אליין האָט פייערליך געשוואָרען צו קומען באלד צו זיי מיט די רגלים... ניט אַנדערש... און האָט זיי אָנגעזאָגט טויזענ־דער מאָל, אז זיי זאלען איהם שרייבען און פריהער מיט איהם זיך בראָטהען וועגען יעדען שריט און וועגען יעדען בנין. אלם פראקטישער כלל־טהויער קען ער, גאָט צו דאַנקען, געבען אַן עצה.

די גרעסטע איבערראשונג פאָר דער קאָלאָניע און די לעגנסטע געשפּרעך טהעמא איז אָבער ווידער נעווען וואסערמאַן.

וואסערמאַן האָט געמאַכט זיין דאָקטאָר, נאָך צום סוף פון דעם זומער־סעמעסטער, מיט „מאקסימום קום לאָאודע", ער איז אָבער באלד

וואָס ער פלעגט קריגען אלס סטיפּענדיע פון פּראַנקפורטער רויטשילד, האָט ער פּאַרלאָרען.

דער צווייטער איז געווען נאַטירלידְ, מיינט. זיין דיסערטאַציע איז געווען עפּעס נאָר אַ גרויסאַרטיגע, אַלאַ מען, אין סטיל און אין אינהאַלט. דער בחור האָט זיך אין דער אמת'ן איינגעלעבט, אז ער איז דער אידישער טען. ער האָט באַלד אָפּגערוקט וויזיט־קאַרטען „דאָקטאָר דער פילאָסאָפּיע מאָזעס מיינט“ און האָט יעדען פון זיינע באַקאַנטע געגעבען א „קאַרטעטשקע“. דאָקטאָר מיינט האָט אָבער ניט געהאָט קיין פריינדין, וועלכע זאל מיט איהם שטאַלצירען. ער האָט זיך אין גאַנצען געהאַלטען וויט פון „די וויבער“ וויי ער פלעגט זאָגען מיט פּאַראַכטונג... אה, ער האָט געוואוסט זיין וועג אין לעבען!... ער האָט געהאָט א פעסטעם פּראָגראַם: צוערשט איינפּיהרען א נייעם שטאַנד־פונקט אין דער אידישער פּובליציסטיק און דערנאָך קריגען א רייכע כלה...

אזוי שנעל ווי ער האָט געענדיגט דאָקטאָר דער פילאָסאָפּיע, האָט ער באַלד אָבגעדרוקט אין דעם „פּראַנקפורטער איזראַעליטישען פּאָ־מיליענבלאַט“ אן אַנאָנסע בזה הלשון:

„א יונגער דאָקטאָר דער פילאָסאָפּיע, פּאַר דרייסיג, העכסט ליטעראריש באַגאַבט און גייסטרייך, מיט א שטרענגער אידיש־נאַציא־נאַליסטישער וועלט־אַנשויאונג, אָבער מעהר אָדער וועניגער פּריי־זיניג געזאָנען... א מאן מיט א נאָמען אין דער העברעאישער ליטע־ראַטור און אין דער אידישער וועלט און מיט די רייכסטע אויסזיכטען אוּן אַנלאַנגע צו ערווערבען זיך אין דער וועלט אן עהרענהאַפטע און לייטענדע שטעלונג, זוכט די באַקאַנטשאַפט פון איינער פּאַרמעגענדען — מיט איינעם פּאַרמעגען ניט אונטער 1000000 מאַרק — און אינטע־לעקטועלער דאָמע אין די דרייסיג יאָהרען — וויטוויט מיט קינדער ניט אוסגעשלאָסען. צוועקם הייראַט... איינע, נאַציאָנאַל־רעליגיעזע וועלט אַנשויאונג איזט זעהר ווינשענסווערטה, אָבער ניט אונבאַדינגט נויטיג. פּאַטאָגראָפּיען און אַנטרעגע ערזוכט נאָר פון די יעניגע, וועלכע שטרעבען די לעבענס־באַגלייטערין פון אזא צוקונפטסרייכען און פיעל פּאַרשפּרעכענדען אידישען שריפּטשטעלערס און געזעל־שאפּטס־פיהרערס צו זיין. שטרענגע דיסקרעציאן פערשפּראָכען“.

פון דער לִיטעראטור און דער פּרעסע און די שווייצאַרישע אינטע־
לִיגענץ פון שטאַדט.

די איינטריטס־לעקציע איז פאַרגעקומען א זייגער 8 אין אָוונט.
וואָסערמאַן האָט באַשטיגען די קאַטעדרע מיט לאַנגזאַמע און רוהיגע
טריט אַהן א מינדעסטער אויפרעגונג. אַזוי ווי ער וואָלט פון דער
קאַטעדרע שוין יאָהרען־לאַנג געלערענט... א וויילע האָט ער זיך אַרום־
געקוקט איבער די פּענסנע, אַזוי ווי ער זאָל עמיצען זוכען צווישען
דעם פּיעלקעפּיגען עולם.

ער האָט אַנגעהויבען זיין איינטריטס־לעקציע שטיל און קאַלט
מיט א רוהיגער און געלאַסענער שטימע, וועלכע איז אַבער געוואָקסען
אַלץ שטאַרקער און העכער און האָט באַלד אַנגעהויבען טראָגען זיך
איבער דעם גרויסען זאָל און קלינגען מיט דעם טיעפּען ערנסט און
איבערצייגונג פון א נייער לעהרע.

און ווירקליך איז דאָס געווען א נייע לעהרע פון אַטאָם און
ענערגיע, א נייע נאַטור פילאָסאָפיע.

באַלד האָט די קאַלאָניע באַמערקט, אז פּאַר איהר שטעהט שוין
א נייער מענש, א נייער וואָסערמאַן, אז דער אַלטער וואָסערמאַן, דער
בן הרב און ישיבה־בחור, דער סאַטיר און פּאָעט, זיינען פער־
שוואונדען אויף אייביג. די קאַלאָניע האָט דערזעהן פּאַר זיך א רא־
פיניירטען דזשענטעלמאַן אין א שווארצען עלעגאַנטען געהראָק, מיט
רוהיגע און געלאַסענע מאַניערען און פּרייע באַוועגונגען. אַזוי פּריי
און אונגעצוואונגען פיהלען זיך נאָר מענשען, וועלכע האָבען שוין
הינטער זייערע פּלייצעס דעם ערפּאָלג און דעם גלויבען אין די אייגענע
קרעפּטען.

און אויב אלע האָבען נאָכגעפּאָלגט זיינע בליצאַרטיגע געדאַנקען
מיט איבערראַשונג און באַוואונדערונג, איז געווען אין זאָל א פּערזאָן,
וועלכע האָט זיי נאָכגעפּאָלגט מיט א פּאַראָפּטען אָטעם און א קלאָ־
פּענד האַרץ פון א מענשען, וועלכער שטעהט און בעאָבאַכטעט, ווי
דאָס טייערסטע פון זיין לעבען באַלאַנסירט אין דער הויך אויף א
שטריק. א פּאַלשער טראָט, א לייכטער ציטער — און ער פּאַלט אַרונ־
טער און ווערט צושמעטערט!...

פּאַרשוואונדען געוואָרען, באַלד ווי די סאָלאָוויטשיקעס זיינען פּאַר־שוואונדען געוואָרען פון האַריזאָנט פון דער קאָלאָניע.

טאָפּף איז געבליבען אין בערן, מען פלעגט אָבער זעהר זעלטען ערגעץ־וואו איהם זעהן. ער האָט זיך באַלד אַרויסגעקליבען פון רייכען אָלפּען־האָטעל, אָבוואָהל וואָסערמאַן האָט באַצאָהלט דעם האָטעל פּאַר עטליכע חדשים. טאָפּף האָט ניט געקענט לעבען אין א זויבערען צימער. ער האָט זיך דערפּאַר ווידער אַריינגעקליבען צו דער אָלטער בעל־הבית'טע, האָט ווידער געווישט א גלאָז מיט א נאָז־טיכעל אָדער מיט א זאק, אָדער ווידער געקאָכט זיין רייז און קאָמפּאָנירט און דיריזשירט דערבי זעהר עלענגיש...

און וואר עס האָט זיך צוגעהערט צו זיינע אומעטיגע קאָמפּא־זיציעס האָט געקענט לייכט פּאַרשטעהן, אז גליקליך איז אָט דער טאָפּף ניט, אָבוואָהל וואָסערמאַן האָט איהם מאָנאָטליך געשיקט געלד, אז ער זאל קענען לעבען ווי א מענש און ניט דערפּען קאָכען קיין רייז.

אז מען פלעגט איהם פרעגען וואו איז וואָסערמאַן און וואו זיינען די סאָלאָוויטשיקעס, פלעגט ער ענטפערען מיט כעס: „איך ווייס ניט!"...

אזוי האָט קיינער ניט געוואוסט, וואו איז ווירקליך וואָסערמאַן.

אייניגע האָבען געזאָגט, אז ער האָט ערגעץ חתונה געהאָט מיט דער פּיאָניסטקע סאָלאָוויטשיק און ביידע מאָכען איצט א האָכצייטס־רייזע, די אַנדערע האָבען געזאָגט, אז וואָסערמאַן איז געוואָרען די־רעקטאָר פון דער כעמישער פאַבריק „דיאראן עט קאָמפּאני" אין פּאריז.

אזוי שנעל ווי דער פריהלינג־סעמעסטער האָט זיך אָנגעהויבען, איז וואָסערמאַן געקומען צוריק קיין בערן, און אָבגעשטיגען אין דעם זעלבען אָלפּען־האָטעל, האָט צו זיך געשיקט רופען טאָפּף'ן און אין עטליכע טעג אַרום איז געוואָרען באַקאַנט, אז וואָסערמאַן איז בא־שטימט געוואָרען אלם פריוואָט־דאָצענט פון כעמיע.

זיין אייגטריטס־לעקציע אין דער גרויסער אקטענזאל, אין „אויל־א מאגנא" פון דער אוניווערסיטעט האָט געטראָגען דעם נאָמען „כעמי און נאטור פילאָסאָפיע" און דער נאָמען האָט צוזאָמענגערופען ניט נאר די גאנצע קאָלאָניע און אלע פּראָפעסאָרען, נאר אויך פּאַרטרעטער

די קאָלאָניע האָט ערוואַרטעט, אַז וואָסערמאַן זאָל באָלד קריגען אַן איינלאָדונג פון איינעם פון די שווייצאַרישע אונווערזיטעטן אָלס פּראָפעסאָר. פּלאָרא איז געווען אין גענף און ווען זי האָט זיך דערוואוסט, דאָס וואָסערמאַן האָט איהר געווידמעט זיין ווערק, האָט זי טעלעגראָפיש וואַרעם גראַנקט דעם מחבר און האָט אויסגעדריקט איהר וואונש איהם צו זעהן...

וואָסערמאַן איז געפאָהרען קיין גענף און זיך צוריקגעקעהרט מיט פּלאָרא'ן אָלס זיין געוועלכע פרוי און האָט אויך מיט געבראכט איהר ברודער.

זיי האָבען געדונגען א שעהן הויז אַנטקעגען דער לאַבאָראַטאָריע וואו וואָסערמאַן האָט געארבייט, און האָבען זיך דאָרטען רייך און געשמאַקפול איינגעאָרדנט.

נאָטירלידְ, האָט זיך דער בלינדער סאָלאָוויטשיק אויך באזעצט מיט זיי. זיין שוואָכעס געזונד איז פון זיין אייביגען נע־ונד־זיין נאָך שוואָכער געוואָרען און דאָקטוירים האָבען איהם פאָרגעשריבען פאָל־שטענדיגע רוהע פאָר א לענגערער צייט.

טאָפּף איז געבליבען וואָסערמאַנ'ס קעסט־קינד... אזוי האָט פאָר־לאָנגט פּלאָרא, און וואָסערמאַן האָט איהר געדאַנקט דערפאָר. מען האָט איהם געגעבען אַן אויבערשט אָפּגעטיילט צימער און פּאָלשטענ־דיגע פרייהייט צו לעבען ווי ער וויל, אפילו צו קאָבען רייז...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

די וואָסערמאַנס האָבען געלעבט איינזאָם, צוריקגעצויגען און אזוי ווי איזאָלירט פון דער גאַנצער קאָלאָניע.

וואָסערמאַנ'ס שנעלער און גרויסער ערפאָלג, דער שפּרונג פון א פּערלער צו א רייכען ערפינדער און פּריוואָט־דאָצענט האָט געשא־פען א הויכען באריער צוויששען איהם און דער קאָלאָניע...

נאָר איין משה גלעקעל איז אַריבערגעשפּרונגען איבער דעם הויכען באריער. ער איז ביי זיי געוואָרען א גאַנצען בן־בית, פלעגט אָפט און האַסטיג אַרײַנלויפען צו זיי אין שטוב מיט „א נייער, שפּאָגל־נייער אידעע", מאָבען עטליכע טויזענד האַסטיגע, בריטע טריט איבער זייער גרויסען עס־צימער, אָפּעסען א גוטען מיטאָג אָדער וועטשערע

דאָס איז געווען פּלאַרע.

זי איז געזעסען גאַנץ אונטען אין א ווינקעלע, אונבאמערקט פון קיינעם און געציטערט, אז דער אָלטער וואָסערמאן, דער פּאיאץ, זאָל ניט לעבעדיג ווערען און זאָל ניט, ווי דאָן אין בערנקעלער, אראָפּ־שלייערען פון דער הויך דעם ניי־געבוירענעם וואָסערמאן און זאָל איהם ניט צושמעטערען...

אָט האָט ער שוין אָבער געענדיגט!... נאָט זיי דאַנק! דער פּחד, דער טוידט־שרעק איז פאַרבי און זי אָטעמט אָפּ שוועך און באַ־פריידט... לאַנגע און שטורמישע אָוואַציעס באַגלייטען די איינטריטס־לעקציע. דער יונגער פריוואָט־דאָצענט איז ענטוזיאַסטיש באגריסט געוואָרען פון עולם און דער גאַנצער קאָלעגיום פון פראָפעסאָרען דריקען איהם וואַרעם די האַנט און דער רעקטאָר באשטייגט נאָך איהר די קאַטעדרע און גראַטולירט דעם יונגען געלערנטען און צו־גלייך די אוניווערזיטעט מיט דער נייער עריוואַרבענער קראַפט...

אז וואָסערמאן האָט גענומען פארלאָזען דעם זאָל האָט זיך פון פובליקום אונערוואַרטעט אַרויסגעוויזען פלאַרע און האָט איהם דער־לאַנגט די האַנט.

וואָסערמאן איז געבליבען שטעהן און האָט אויפגעציטערט. ער האָט די שטראָהלענדע און גליקליכע פלאַרען באטראכט א ווייל מיט איבערראַשונג. ער האָט זי אָבער באלד געכאַפּט אונטער דער האַנט און מיט איהר שנעל פארלאָזען די אוניווערזיטעט.

די קאָלאָניע האָט דאָס באמערקט און לאַנג און פיעל דעריבער גערעדט...

.2

קורץ נאכדעם ווי וואָסערמאן איז געוואָרען פריוואָט־דאָצענט פון כעמיע איז אין לייפציג אַרויס זיינס א ווערק אונטער דעם זעלבען טיטעל ווי זיין איינטריטס־לעקציע: „כעמיע און נאטור פילאָזאָפיע".

דאָס בוך איז געווען געוויידמעט דער בעריהמטער פיאַניסטין פלאַרע סאָלאָוויטשיק און האָט געבראכט אן איבערראַשונג צו אַלע פילאָסאָפען.

פֿלאַראָן האָט די ענדערונג אין זיין גאַנצען וועזען ניט איבער־ראַשט און ניט געשראָקען, און נאָך וועניגער געערנערט.

פּאַרקעהרט, זי האָט עס שטיל־ערהייבט באַגריסט און געשפּאַנט נאָכגעפֿלגט, ווי אַ דאָקטאָר פֿאַלגט נאָך דעם לאַנגזאַמען אָבער זיכערען הייל־ונגס־פּראָצעס פון אַ געפּעהרלעכען חולה.

און איז ער דען ניט געקומען צו איהר, ווי א געפּעהרלעכער און פּאַרצווייפֿעלטער חולה? האָט ער דען ניט שטעהענדיג אויף די קניה, זי געבעטען און געווינט איהם צו העלפֿען וועדען א נייער מענש, א נייער וואָסערמאַן?

און האָט זי דען ניט מיט איהם התונה געהאָט אויף אָט דעם תנאי?...

יעדער שריט פון דעם הייל־ונגס־פּראָצעס האָט איהר דערפּאר דער־פּרעהט, ווי אַ זיעג, ווי דער זיעג פון איהר הייל־ונגס־קונסט... און מיט דעם זיעג איז געוואַקסען איהר ליעבע צו איהם, וויל ער, דער נייער וואָסערמאַן, איז געווען דער פּראָדוקט פון איהר ליעבע, דאָס נייע מוסטערוועדק פון דער פּיאָניסטקע, וועלכע האָט מיט איהר אַקאָמפּאַנימענט געקענט מאַכען איהר ברודער פּאַר א גרייסען און וועלט־באַריהמטען פּידעל־שפּיל־ער... איצט האָט זי איהם אַקאָמפּא־נירט... זיין רייכען שאַפֿונגס־גייסט... איצט איז איהר אויפגאַבע געווען צו מאַכען פון דעם אַלטען וואָסערמאַן א וועלט־באַריהמטען בעמיקער און נאַטור־פֿילאָסאָף... איהר אַמביציע איז געווען ניט קיין קלענערע, ווי איהם צו ערהויבען צום אַרדענטליכען פּראָפעסאָר פון בערלינער אוניווערזיטעט...

אָבער כדי דעם פּראָצעס ניט צו שטערען, האָט זי זיך אַוועקגע־שטעלט ווי אַן א זייט און האָט איהם פּאַרפּאַלגט פון ווייטענס, ניט נור מיט דער גאַנצער פּיבערישער שפּאַנונג פון א טיף־לעבענדער פרוי, נאָר פון א מאַלער, וואָס שטעלט זיך פון ווייטענס און קוקט אויף זיין ניי־קונסטווערק. און אַזוי האָבען זיי ביידע שטיל געלעבט, פונקט ווי זיי וואַלטען זיך ביידע טיף פּארטראַכט, אַדער זאַלען זיין פּאַרגאַפּט איבער א טיפען אינערליכען זעלען־לעבען... יעדער איי־נער פון זיי איז אַזוי ווי געגאַנגען איינער נעבען אַנדערען מיט שטיל

זעהר אפט כאפען ביי פלאראַ׳ן א גמילת חסד׳ל מיט דער באמערקונג: „לייהט מיר אזוי פיעל און אזוי פיעל, וועל איך אייך שולדיג זיין אזוי פיעל און אזוי פיעל" — און דאן האסטיג פארשווינדען... איבעריגענס פלעגט ער איצט אט די „שפאנעל נייע און קאלאסאלע אידעען" אויסשיטען נאר פאר איהר און פארׂן בלינדען ברודער. וואסערמאן איז תמיד געווען באשעפטיגט מיט זיין כעמיע, האט מעהר פארבראכט אין לאבאראטאריע ווי אין דערהיים און האט זיך אפילו פון גלעקל׳ען און טאפפי׳ן דערווייטערט, זיך אפגעצאמט פון זיך מיט א מחיצה פון א שווייגענדער און קאלטער האלטונג...

וואסערמאן דער סאטיר און דער אייביגער שפאספויגעל איז אנטשווויגען געווארען ניט נאר פאר זיינע חברים, נאר אפילו פאר פלאראַ׳ן און איהר ברודער, וועלכער האט איהם אנטקענענבראכט דעם גרעסטען רעספעקט און פארעהרונג.

דער תמיד־אייפערזיכטיגער ברודער איז געווען דער ערשטער, וואס האט אנגעהויבען ריידען מיט דער שווסטער פון א שידוך, אזוי שנעל ווי ער האט דערפיהלט און אנגעטאפט איהר אינטערעס צו וואסערמאנ׳ען און האט אזוי לאנג גערעדט איבער איהר, ביז ער האט דעם שידוך דורכגעפיהרט...

יא, וואסערמאן איז אזוי ווי אנטשווויגען געווארען אפילו פאר פלאראַ׳ן. ער האט זיך אינגאנצען געענדערט אינערליך ווי אויסערליך, האט ער איצט אויסגעזעהען גאנץ אנדערש, ווי א נייער מענש, ווי א פרעמדער...

פון זיינע אויגען האט איצט ארויסגעקוקט א טיפער, פארבארגענער אומעט, עפעס אזוינס ציטערענדעס און אונרוהיגעס, און האט געמאכט דעם איינדרוק פון א טיף־פארבארגענעם סוד, און א פחד, אז דער סוד זאל ניט דערוואוסט ווערען; פון א וועהטאג, וואס איז טיף בעהאלטען און טליהעט אין דער נשמה ווי א געפעהרליך פארבארגענע קראנקהייט...

אפילו זיין קול איז געווארען שטילער. און איבערהויפט האט ער זעלטען און וועניג גערעדט, אבער פיעל, זעהר פיעל, געארבייט אין דער לאבאראטאריע, ביז אין דער שפעטער נאכט אריין...

און דאָך האָבען ביידע געוואוסט, אז זיי זיינען געגענזייטיג געליעבט... דאָך האָט קיינער ניט געצווייפעלט אין דעם צווייטענם ליעבע...

דער בלינדער ברודער האָט אין דער שטילער צנועה־דיגער ליעבע עפעם ווי יא געצווייפעלט... ער האָט די שארפע ענדערונג אין זיין שוואָגער׳ס כאראקטער ניט פארשטאנען. גליקליך פארהייראָטע מענער ווערען ניט אנטשוויגען פון גליק, בפרט נאָך אימפולסיווע מענער און טעמפעראמענטפולע, ווי וואסערמאן. ער האָט דערפאר אפט געדעדט וועגען איהם מיט זיין שוועסטער, פיעל אפטער ווי די פרוי האָט גערעדט וועגען איהר געליעבטען מאן... אין דער אמת׳ן האָט זי וועגען איהם גערעדט זעהר וועניג, וואָם דער ברודער האָט נאָך וועניגער געקענט פארשטעהן, און וואָם האָט איהם כמעט ווי געשראָקען און געערגערט... ער האָט זי דערפאר זעהר אפט געמאטערט מיט פארשיידענע פראגען וועגען זייער גליק, וועגען דעם קאָליר פון וואָסערמאנ׳ם האר, פון זיינע אויגען, ווי אזוי ער לאָכט, און דאָם גליכען, פראגען, וועלכע זי האָט איהם אונצעהליגע מאל געענטפערט און וועגען וועלכע ער האָט דאָך ניט אויפגעהערט צו פרעגען... פלוצלינג זיך באמיהען זיך אפצוטשעפען פון איהם מיט עפעם צו שפאָם און א געלעכטער און האָט איהם צוליעב די צודרינגליכע פראגען געגעבען דעם נאָמען די „נייגעריגע שוויגער". און אין אמת׳ן האָט דער בלינדער ארויסגעצייגט צום שוואָגער דעם אינטערעס פון א נייגעריגער שוויגער...

3

שפעט אין א וויטערנאכט איז פלötzlich געשטאנען ביי דעם פענסטער פון איהר מאנ׳ם קאבינעט, אנגעשפארט מיט דעם הייסען און גליהענדען שטערען צום קאָלטען גלאָז און האָט איהם נאכגעפאָלגט מיט אנגעשטרענגטע בליקען. דער גרויסער פענסטער פון לאבאראטאריע איז געווען העל באלויכטען און פלötzlich האָט פון איהר פארבאָרגענער פאזיציע געקענט פארפאלגען וואסערמאנ׳ם האסטיגע און בריטע טריט אין דעם העלען עלעקטרישען ליכט, דאָם אפטע פאררייסען פון די העגט אויפ׳ן קאפ, וואָם איז תמיד געווען א צייכען פון זיין פאר־

און פּאַרזיכטיגע טריט, אזוי ווי זיי וואָלטען מורא געהאט אויפן דעם אנדערען צו שטערען, צו איבערריסען אויפן דעם צווייטענם געדאנקען, דאָס געווען פון אינערלעכען זעלבע־לעבען.

פּלוצעם פּלעגט אפילו זעלטען געהן שפּאַצירען מיט איהר מאן. מען פּלעגט זי אפּט באַגעגענען אויף דעם שפּאַצירגאַנג, אַדער אונטער־ן ארעם מיט איהר בלינדען ברודער, אַדער אין דער באַגלייטונג פון טאַפּט־ן... אין לעצטען פאל זיינען זיי זעלטען געגאנגען איינס נעבען אנדערען. טאַפּף האָט ניט געקאנט געהן צוזאמען מיט א דאמע: אַדער ער פלעגט איהר פּאַראויסלויפען, זי איבערלויפען און דערנאָך מוזען וואַרטען אויף איהר, אַדער איהר נאָכגעהן ווייט פון הינטער איהר.

פּלוצעם האָט אַבער מיט איהם פיעל געשפּיעלט, געמומען זיין מווי־קאַלישע בילדונג אין איהרע הענט און טאַפּף האָט איצט געמוזט שטונדען־לאַנג זיצען ביים קלאַוויר און שפּיעלען איינפאַכע נאַמעס, כדי צו ערווערבען זיך אביסעל טעכניק... זיינע קאַמפּאַזיציעס האָט ער שוין געמוזט אויפשרייבען אויפ־ן פּאַפּיר, דאָס הייסט אויף זיין לשון, מאַטעריאַליזירען די מוזיק. דרוקען עפעס פון זיינע קאַמפּאַזיציעס האָט זי ניט געשטרעבט און כמעט ווי ניט געוואַלט. זי האָט געווארט אויף זיין געניאַלעס ווערק, וועלכעס זאל איהם מיט איין קלאַפּ באריהמט מאכען...

און אזוי זיינען אין וואַסערמאנ־ס הויז געלאָפען מאַנאַטען נאָך מאַנאַטען, שטיל און רוהיג, ווי דער לויף פון א רוהיגען קלאַרען וואַסער, אָהן גרויסע שטורמישע פרייד־ען און אָהן וואַלקען, אַבער דאָך אין א מין־געשפּאַנטער ערווארטונג און ארויסקוק...

זי, די צוריקגעהאַלטענע און שטאַלצע, האָט ניט געקענט זיין אויפדרינגליך מיט איהר ליבע, מיט איהרע פרויען־לאַסקעס...

וואַסערמאן, וועלכער האָט זיך גערַאַנגעלט מיט־ן ציניקער און זיך געוואַלט פון איהר אינגאַנצען באפרייען, דער וואַסערמאן, פאַר וועמען פלאַרא איז איצט געווען א טייערע וואַונד, א געניאַלעס און ברעכיגעס סקולפּטור־ווערק, איז אויך געווען זייער צנוע־דיג, פּאַרזיכטיג און צוריקגעצויגען אין זיין ליבע...

ווייטער האָט זי מורא געהאט טאָמער וועט זי זיך דערמיט צו־ריהרען צו אַן אַלטער אונפערהייַטער וואונד, צו א בעהאלטענעם וועהטאָג.

אָבער זי האָט גאָרניט געקענט אויסלייענען פון זיין, איבער דעם פּאָפּיר געבויגטען פּנים, פון זיין האַסטיגען שרייבען...

עס איז געבליבען פּאַר איהר א דראָהענדער סוד...

און נאָך א לאַנגען און שווערען אינערליכען קאַמף האָט זי מיט א טיעפען און קאַלטען שוידער זיך ענטשלאָסען אָנצובויגען זיך אי־בער דעם אָפענעם אָבגרונד פון זיין פּאַרגאַנגענהייט און א קוק טהאָן אַהין און זעהן וואָס עס טהוט זיך דאָרטען, פונקט אַזוי ווי זי וואָלט געקענט דאָרטען אויסלייענען דעם אינהאַלט פון זיין איצטיגען שרייבען, פון זיינע איצטיגע פּאַרבאָרגענע גערַאנקען און שאָפען...

מיט א ציטערדיגער האַנד האָט זי אַרויסגענומען פון איהר טיש־קעסטל א מאַנוסקריפּט, דעם איהר גוט באַקאַנטען מאַנוסקריפּט...

דאָס איז געווען זיין אויטאָביאָגראַפיע...

דערלאַנגט האָט ער איהם דעם מאַנוסקריפּט צוואָמען מיט זיין פּלאָטערדיג האַרץ, מיט זיין צוריסענער, פּאַרפּלעקטער נשמה, פּאַר וועלכער ער האָט געבעטען ביי איהר א תיקון... די נשמה האָט ווי פון א שטורם א צושלאָגענע, צוקאָליעטשעטע בלום זיך נאָך געצויגען צום הימל, צו זונענשיין... דער זונענשיין איז פּאַר וואָסענמאָל־ען געווען פּלאַץ, איהר לייבע... ער, דער אידיש־אויסגעקרימטער בוים... זי אזא גלייכע און פּשוט־ע אין איהר גלייכקייט... אן אויסגעקרימטער האָט ער שוין איצט ניט געקענט לעבען... זי אָבער האָט איהם געקענט אויסגלייבען.

מיט פּאַרמאַכטע אויגען האָט פּלאַץ איצט איבערגעלעבט דעם גרויסען מאַמענט אין איהר לעבען, דעם שוידער, וואָס דער מאַנוס־קריפּט האָט אין איהר דאָן אַרויסגערופען...

— צו וואָס? — האָט זי זיך געוועהרט מיט א טיעפען ציטער איבערין גאַנצען לייב. — איך וויל ניט וויסען אייער פּאַרגאַנגענהייט... איך אַקצעפּטיר אייך אויף אייער געגענוואַרט... — און זי האָט אויס־

לעגענהייט... אה, זי האָט שוין גוט געקענט אלע זיינע באוועגונגען, יעדען פּאַרבאַרגענעם קנייטש פון זיין נשמה! פיעלע נאכטשטונדען פון זייער קורצען צוזאמענלעבען האָט זי שוין פּאַרבראכט אָט דאָ, נעבען פענסטער, און האָט איהם פון דאָרט פּאַרפאלגט, אזוי ווי שפּיאָנירט, אז קיין איינציגע באוועגונג זיינע זאל פון איהר באאכטענדען בליק ניט פּאַרלאָרען געהן.

די לעצטע נעכט האָט וואסערמאן פיעל געשריבען אין זיין לאבאָראַטאָריע. געשריבען און דערנאך לאנג, לאנג נעשפּאנט הין און צוריק מיט די פּאַרריסענע הענט אויף דעם קאָפּ און איז ווידער צוגעפּאלען צום טיש און לאנג, שטונדענווייז, האסטיג און נערוועז געפיהרט מיט דער ציטערדיגער האנד איבער דעם פּאפּיר.

דער טיש איז געווארט געשטאנען ביים פענסטער און פלאָרא האָט געקענט פון קאבינעט אונגעשטערט אריינקוקען איהר מאן גלייך אין פּנים אריין און נאכפּאלגען די פּיבערישע בעוועגונגען פון זיין פערער, וועלכע איז נאכגעלאפען און האָט ניט געקענט דעריאנען זיינע גענאנען...

פון זיין גאנצען ארט שרייבען, פון זיין אויפגערעגט געזיכט, האָט זי געקענט נאר אויסלייענען, אז זיין שרייבען האָט ניט צו טהאן מיט דער כעמיע, אז זיינע געדאנקען באוועגען זיך איצט אין אן אנדער וועלט.

אבער וואו?

די פּראגע האָט געבוירען איהר מוח, האָט דרינגליך פּארלאנגט אן ענטפער און האָט די לעצטע נעכט געהאלטען איהר נשמה אין א פיבערהאפטער שפּאנונג...

פּרעגען איהם וועגען דעם האָט זי ניט געקענט. דאן וואלט זי געמוזט ארויסגעבען איהר שפּיאָנירענדע פּאזיציע ביים פענסטער און דאָס האָט איהר ניט ערלויבט דער טאָן, אין וועלכען עם האָט זיך אנגעהויבען זייער צוזאמענלעבען אין דעם הויז אנטקענען דער לאבאָראַטאָריע, אן סאָן פון פאלשטענדינער נייסטיגער אויטאנאמיע און דעליקאטער, אפּוארטענדער צוריקגעצויגענקייט...

טער זיין קינסטלערישער פעדער, וואסערמאנס גייסט, זיין נשמה, אין מיטען דעם שמוץ פון זיין פארגאנגענהייט. פיעל מאל איז ער געפאלען אין דעם שמוץ. אט טרינקט ער זיך איבער די אויערן אין דער טיעפער בלאטע פון א פארהונגערטען און נויטלידענדען לע־בען, די נויט הענגט ווי א שווערער שטיין אויף זיין האלז און ציהט איהם צום אפגרונד... אבער באלד רייסט ער זיך ווידער ארויס פון אונטער דער בלאטע און עס שיינט צוריק אן עדעלע נשמה, וועלכע הויבט זיך ווידער אין דער הויך, צום הימל, צום זונענליכט, און ציהט זיך מיט ציטערענדע און דורשטיגע הענט צו א לעבען פון גרויסע אויפטהועכצען און העלדענטהאטען...

דער גאנצער מאנוסקריפט איז געווען נאר א וידוי, א הארצרי־סענדער וועה־געשריי פון א פארגוואלטיגטער נשמה, וועלכע איז בא־שאפען געוואָרען פאר גרויסע ציעלען און מעשים אין לעבען און וועלכער די נויט פארפאלגט ווי א בייזער גייסט און טרייבט זי כסדר ווי א געיאגטע חיה אין זומפ אריין...

און וואם מעהר עס האט זיך פאר איהרע אויגען צעוויקעלט זיין פארגאנגענהייט מיט אלע איהרע שמוציגע פלעקען און וואם מעהר די פעדער זיינע האט זיך באמיהט צו מאכען די פלעקען גרעסער און אפשטויסענדער, אלץ מעהר איז איהר געוואָרען גרינגער און לייכטער אויפ׳ן הארצען...

אין איהרע אויגען איז ער געשטאנען ניט ווי א געפאלענער, נאר ווי א מארטירער. אפילו אין דער געשיכטע פון דעם פראנצויזישען מיידעל, זיין מעטרעסע, וועלכע ער האט ארויסגעשיקט אויף די גאסען פון פאריז צו פארקויפען דעם קערפער כדי צו קויפען ברויט פאר זיי ביידען...

דאם וואם מיני (אזוי האט געהייסען זיין מעטרעסע אין פאריז) האט געטהאן פאר איהם, וואלט זי אויך געטהאן, וען זי זעהט איהם א פארהונגערטען און פארשמאכטען...

גרויסע, הייסע טרערען האבען זיך געגאסען פון איהרע אויגען, טרע־רען פון א מוטער׳ס מיטלייד צו א זוהן א מארטירער, טרעהרען פון

געמאַסטען זיין גאַנצע שלאַנקע און עלעגאַנטע פיגור מיט צוויי שטאַלצע אויגען. ..

ער האָט אַבער אַרונטערגעלאָזט די אויגען און זיך אויף לאַנג פארטראַכט.

— ניין, פלאַרא! — האָט ער אויפגעציטערט — אויף דעם וועל איך ניט אַיינגעהן... איהר מוזט אַלעם וויסען... איך וויל אייך ניט אָפּ־נאַרען. איך האָב עס דאָך צוליעב אייך געשריבען... אומיסטנע ג׳שריבען... איהר מוזט מיך אַקצעפטירען אויף מיין פאַרגאַנגענהייט און ניט אויף מיין געגענווארט...

— אָה, איהר שרעקט מיך אַזוי!... — האָט זי אויסגעשריען מיט אַ בלאַנדזשענדען צוטומעלטען שמייכעל אויף איהרע ליפּען. — וואָס איז דאַרט אַזוינס אין אייער פארגאַנגענהייט? האָט איהר דען אַ מענ־שען דער־הרג׳עט?...

— איהר וועט זען...

און זי האָט איהם געמוזט צוזאָגען איבערצולייענען זיין אויטאָ־ביאָגראַפּיע... זי האָט עס איהם צוגעזאָגט, אָבער ניט מקיים געווען... זי האָט איהם אָפּגענארט...

און אַלע מאָל וועו זי האָט געעפענט דעם שופלאָד, וואו דער מאַ־נוסקריפּט איז געלעגען, פלעגט זי איהם האַסטיג פארמאַכען און אָפּ־שפּרינגען. אייניגע מאָל איז זי געווען גרייט צו כאַפּען דעם מאַ־נוסקריפּט און איהם פאַרברענען...

איצט אָבער האָט זי זיך ענטשלאָסען... און מיט א גרויל, מיט אַ קאַלטען שוידער איבער דעם לייב, האָט זי זיך פאַרטיפּט אין אַ נייַ־געריג דורשטיגען לעזען...

אָבער מערקווירדיג, וואָס מעהר און וויייטער זי האָט געלעזען, אַלץ מעהר האָט זי זיך ענטוישט, אנגענעהם ענטוישט, און אַזוי ווי באפרייט אויפגעאטהעמט.

אַזוי ווי די קונסט אַליין קען זיך קיינמאָל ניט אויסשמירען, ניט פארשמוצען און בלייבט תמיד ערהאבען, ריין און גייסטיג שעהן, ווי שמוציג און אָפּשטויסענד עס זאָל ניט זיין איהר סוושעט, אַזוי ערהאבען, ריין און שעהן האָט געלויכטען אין דעם מאַנוסקריפּט אונ־

פלאָרא האָט אויפגעציטערט און אויפגעהויבען איהר געזיכט פון מאנוסקריפט. אין דער אלב־טונקעלהייט פון צימער איז געשטאנען איהר בלינדער ברודער. אין שלאָף־ראָק, אָהן די ברילען, מיט צע־ווארפענע און צעפאטעלטע האָר אויף דעם קאָפּ, האָט ער אויסגעזעהן ווי א נאכטוואנדערער. א מינוט איז ער געשטאנען צוטומעלט מיט אויסגעצויגענע און אזוי ווי טאפענדע הענט, ווי אן איבערגעשראָקענע נאכט־געשטאלט...

דערנאָך האָט ער אנגעהויבען צו רייבען דעם שטערען מיט דער רעכטער האנט, אזוי ווי ער וואלט געשטרעבט צו קומען צו זיך, צו באוועלטיגען א שרעק און צו באפרייען זיך פון א בייזען חלום...

און איידער די דערשראָקענע שוועסטער האָט געקענט עפענען דאָס מויל און איהם פרעגען וואָס איז מיט איהם, האָט ער זי געפרעגט מיט א ציטערענדער, טיעפער ברוסט־שטימע, וועלכע האָט נעקלונגען אזוי שטרענג און פרעמד:

— וואָס לייענסטו, פלאָרא?

אריינקומען צו איהר אזוי שפעט, אין אזא אויפגערעגטען צו־שטאנד און איהר שטעלען אזא מאדנע פראגע — דאָס האָט זיך איהר אויסגעווייזען זעהר מערקווירדיג... פלאָרא האָט זיך אויפגעזעצט אויף דעם דיוואן...

ניט נאָר איז די פראגע געווען פרעמדארטיג און אונהיימליך — די גאנצע געשטאלט זיינע האָט אויסגעזעהן אין דער אלב־טונקעלהייט פון צימער אונהיימליך און שרעקענד... און א פאַרגעפיהל פון אן אנקומענדען אומגליק איז דורכגעלאָפען איבער פלאָרא'ס לייב ווי א קאלטער שוידער און האָט צוגעפרעסט איהר האַרץ...

סאלאָוויטשיק האָט אבער באלד דערפיהלט אין איהר שווייגען, אז זיין ערשיינונג אין דער שפעטער נאכט־שטונדע האָט געמאכט אויף דער שוועסטער א שווערען איינדרוק און ער האָט געזוכט זי צו באָרוהיגען.

— איך קען עפעס ניט שלאָפען, פלאָרא — האָט ער זיך אזוי ווי אנטשולדיגט מיט א באָרוהיגטער שטימע און האָט זיך אוועקגעזעצט אויף דעם דיוואן ביי איהרע פיס. ער האָט זיך אבער באלד ווידער

דאַנקבאַרקייט פאַר זיין אָפּענהערציקייט, פון פּאַרטאָפּעלטער און פּאַרשטאַרקטער ליעבע.

אַך, וועז זי האָט איהם איצט אין איהרע אַרעמס!

וואַרום בלייבט ער דאָרטען אין זיין לאַבאַראַטאָריע אַליין מיט זיינע גערעדנקען? וואָס פאַר א וידוי שרייבט ער איצט? ווי שטאַרק זי וואָלט איהם איצט אַרומגענומען און געדריקט צו איהר ברוסט! מיט וואָס פאַר א גליק און פרייד וואָלט זי איצט נעקניעט פאַר איהם און געקושט דעם שטויב פון זיינע פיס!

— אַך, ווי ער האָט געליטטען! ווי ער האָט עס געליטטען! — האָט פלאַרא געבראַכען די הענט. און דער נעדאַנק, אז זי האָט קיינמאָל ניט געליטטען, אז זי איז אויסגעוואַקסען אין וואויל־טאָג און אין לוקסוס האָט זי געמאכט פיהלען אומווירדיג און נישטיג פאַר זיין ליעבע...

אָבער ווי אָפּענהערציג א מענש זאָל מיט אַנדערע און מיט זיך אַליין ניט זיין, ווי בריט דאָס הארץ זאָל זיך ניט עפענען פאַר א וידוי, בלייבען דאָך מאַמענטען אין מענשען׳ס לעבען, וועלכע ער וואָגט ניט צו דערצעהלען, אַנצופּאַרטרויען אפילו דעם אייגענעם איך און אָפּצושטעלען אויף זיי זיין נעדאַנק אויף א רגע, און לויפט פון זיי מיט פּאַרמאַכטע אויגען, לויפט מיט פחד און טויט־שרעק...

אזוינע מאַמענטען זיינען געווען אין וואַסערמאַנ׳ס לעבען און זיי האָט ער פאַרשוויגען אין זיין אָפּענהערציגע וידוי צו פלאַרא׳ן...

ער האָט זיי פאַרשוויגען פאַר זיך אַליין...

עס האָט איהם שוין געפעהלט דער מוטה אַריינצוקוקען אין דעם אָפּגרונד...

4.

עס איז אָבער געווען באַשערט, אז אַלעס זאָל אין דער שרעקלי־כער נאַכט אַנטפּלעקט ווערען...

אזוי ווי פלאַרא איז געלעגען אויף דעם דיוואַן בייס נאַכט־טישעל, אויף וועלכען עס האָט געברענט אן עלעקטרישער לאָמפּ און איז גע־וועז פאַרטיפט אין וואַסערמאַנ׳ס בילדרייכער, קינסטלערישער לעבענס־ערצעהלונג, האָט די טיהר פון קאַבינעט א סקריפּע געטהאָן און זיך געעפענט.

— וואָס מיינסטו דערמיט? אַז איך דאַרף ניט וויסען זיין פאַר־גאַנגענהייט?

— איך גלויב, אַז ניין, פלאָראַ! — האָט ער איהר געענטפערט מיט דעמזעלבען ערנסטען טאָן — צוליעב וואָס? זיין פאַרגאַנגענהייט איז טויט און איצט איז ער אַ נייער מענש, אַן אַנדער וואָסערמאַן... דו ווייסט דאָך מיין מיינונג...

פלאָראַ האָט זיך אויסגעלאַכט. איז דאָס אַלעס? צוליעב דעם איז ער געקומען צו איהר אין אַזאַ שפּעטער נאַכט־שטונדע? און זי האָט געזוכט איהם צו בארוהיגען.

— האָב קיין אַנגסט ניט, לאָמי! וואָס מעהר איך באַקאָן זיך מיט זיין פאַרגאַנגענהייט, מעהר לעהרן איך איהם צו אַכטען און צו ליעבען. מיין ליעבע צו איהם וועלט דורכדעם ניט קלענער. אומגעקעהרט. נאָר שטאַרקער און פעסטער.

— ליעבסטו איהם ווירקליך אַזוי שטאַרק, פלאָראַ? — האָט ער זי געפרעגט, אַזוי ווי צווייפלענדיג, און האָט אַנגעשטעלט אויף איהר זיינע טויטע, פאַרגליווערטע אויגען, אַזוי ווי ער וואָלט געקענט מיט זיי אויסטאַפּען אויף איהר פּנים דעם רעכטען אמת...

— וואָס דען? דענקסטו, אַז איך בין פעהיג צו היראַטען אַ מאַן, וועלכען איך זאָל ניט שטאַרק ליעב האָבען? — און איהר קערפּער האָט זיך דערביי אויסגעצויגען, ווי איינער זאָגט: „זעה נאָר, בין איך פון די יעניגע?“...

— יא... געווים... איך קען דיך... אַבער... — און ער האָט אַפּגעהאַקט אַנטשולדיגען געוואָרען, אַזוי ווי ער וואָלט זיך איבער־לעגט, אַז עס איז בעסער צו שווייגען, איידער צו רעדען...

— אַבער וואָס? — האָט איהם שטרענג איבערגעפרעגט פלאָראַ.

— איך וויים... עפּעס לעבט איהר צווישען זיך אַזוי קאַלט... אַזוי גלייכגילטיג...

— איך בין דאָך ניט קיין יונגע ציגעלע, אַז איך זאָל איהם קושען פאַר אַלעמען אין די אויגען — האָט איהם פלאָראַ אונטערבראָכען מיט אַ בייזען און באַליידיגענדען טאָן, און האָט זיך אויסגעדרעהט צום פענסטער.

אומרוהיג אויפגעשטעלט און האט זי נאך אמאל געפרעגט:

— וואם לייענסטו, פלאראַ?

— אנטקעגען וואם פרעגסטו עם? — האט זי איהם געפרעגט מיט א לייכטען פארדרום אין איהר שטימע.

סאלאוויטשיק האט איהר דערויף גארניט געענטפערט.

— וואם האט דיך אויפגעוועקט? — האט זי איהם ענגסטליך געפרעגט.

— איך ווייס אליין ניט... — און ער האט אויפגעהויבען דעם קאפ און האט זיך צוגעהערט... זיין פייניעס און שארפעס געהער האט אזוי ווי געזוכט צו כאפען דעם אפקלאנג פון וויטע טריט ערגעץ וואו אין דער וויטער פינסטערער נאכט...

— וואם לייענסטו, פלאראַ? — האט ער זי נאך אמאל נערוועז און צודרינגליך, ווי א קאפריזנע קינד, געפרעגט.

פלאראַ איז אויפגעשטאנען פון דיוואן און האט געמאכט עטליכע טריט איבערן צימער.

— וואם איך לייען? איך לייען וואסערמאנ׳ס ביאגראפיע! — און זי האט אנגעשטעלט אויף איהם איהר בליק, צו כאפען דעם אייגדרוק אויף זיין פנים.

— ווער האט עם אנגעשריבען זיין ביאגראפיע? — האט ער זי געפרעגט שטרענג, ווי א ריכטער דעם פארקלאגטען.

— ער אליין.

— ער אליין? — האט זיך אזוי ווי געוואונדערט סאלאוויטשיק און האט זיך פארטראכט און איהר אנטשלאסען באמערקט:

— איך וואלט עם דיר ניט געהייסען. ווייסט ער דערפון?

— ניין.

— זעהסטו, איך וואלט עם דיר ניט געהייסען.

— ווארום? — האט איינפאך געשטוינט פלאראַ.

— מערקווירדיג, ווי איך האב עם אין שלאף דערפיהלט! — האט אזוי ווי צו זיך אליין באמערקט סאלאוויטשיק.

— וואם האסטו דערפיהלט?

— אז דו לייענסט אט דעם מאנוסקריפט.

— דאָס, וואָס עס האָט טיך אויפגעוועקט...

— וואָס האָט דיך אויפגעוועקט? — האָט איהם נישט פּאַרשטאַנען פּלאַרא. זי האָט נור דערפיהלט, אז איהר האַרץ האָט אַנגעהויבען שנעל, שנעל צו קלאַפּען.

— די טריט פון אויבען...

— וואָס פּאַר א טריט?...

— עס גיהט אימיצער אַרום פון אויבען. — און זיין קערפער האָט אַנגעהויבען צו ציטערען, אַזוי ווי ער וואָלט דערשפּירט דאַרטען זיין טויט־פיינט...

— אום גאָטעס ווילען! וואָס איז מיט דיר?... עס איז טאַפּף ביי זיך אין צימער... דאָס ערשטע מאָל איז דאָס דיר?

— אַך, וואָס פּאַר א טאַפּף! וועז דאָס איז טאַפּף וואָלט איך זיך ניט געקימערט... עס גיהט אויבען אַרום א פּרעמדער. איך קאָן שוין טאַפּף טריט, און דעם פּרעמדען האָב איך אין שלאָף דערפּילט... ער האָט מיך פון בעט אַרויסגעווארפען, ער מאַכט מיך פול מיט אַנגסט! — און ער האָט אַנגעהויבען צו ציטערען ווי אן איבערגעשראָקען קינד.

— אַנגסט? אום גאָטעס ווילען! וואָס פּאַר אַן אַנגסט? — האָט איהם נעפרעגט פּלאַרא, ניט באַמערקענדיג ווי זי אַליין ציטערט שוין פון דעמזעלבען אַנגסט מיט איהר גאַנצען קערפּער.

פּלאַרא האָט אויך אַנגעשרעקט איהר נעהער. אַבער קיין קול, קיין לייכטער שאַרך האָט זיך פון דאַרט ניט געלאָזט הערען.

— איך הער קיינעם ניט! — האָט פּלאַרא נעזאָגט.

— אַך, ווי איז דאָס מענליך! — האָט ער צו איהר אויסגערופען אַזוי ווי מיט פּאַרדרום.

זי האָט אַבער צו גוט נעקענט זיין פיינעם נעהער־חוש, זיין שאַרפען אינסטינקט און זיין גאַנצע גייסטיגע קאַנסטרוקציע. אין דעם נעהער־חוש האָט די נאַטור אַרייננעלעגט די גאַנצע קראַפט פון זיין נשמה. ניט אומזיסט איז ער געווען אזא גרויסער מוזיקער. דער חוש פון הערען האָט זיך פּארוואַנדעלט אין אויגען...

— אַך, איך מיין ניט דאָס...

— וואָס דען? — האָט איהם שטרענג און בייז געפרעגט פלאָרא.

— איבערינגנם ווייסטו דאָך אַלעס בעסער פון מיר... אבי דו ביזט גליקליך — האָט ער אזוי ווי אליין באַרוהיגט זיין אינערליכען צווייפעל.

— גליקליך? הם... דאָס איז שוין אַן אַנדער פראַגע... נאָר אַן אַנדערע — האָט באַמערקט פלאָרא און פון איהר ברוסט האָט זיך אַרויסגערישן א טיעפער זיפץ. דער ברודער האָט א ציטער געטהאָן.

— וואָס־זשע, דו ביזט ניט גליקליך? — האָט ער געפּרעגט מיט אַן אַנגסטליכען טאָן.

— דאָס זאָג איך ניט...

— וואָס דען? האָט ער דיך ליעב?... — האָט ער ניט אויפנעהערט זי אויסצופאָרשען.

— איך גלויב אזוי... וועז ער זאָל מיך ניט ליעבען, וואָלט ער ניט געווארטן קיין אַנדערער מענש... א נייער, נרויסער וואָסערמאַן... דאָס איז ער דורך מיין ליעבע אזוי אויסגעוואקסען... און ער וועט נאָך וואקסען און וואקסען, הויך און שטאָלץ ווי א פּאַלמע אונטער דער הייסער זון פון מיין ליעבע. ווייסטו, לעאָ, אז מען רופט איהם קיין ענוף אלס פראָפעסאָר? — האָט זי איהם מיטגעטהיילט אין א געהיימנים־פולען טאָן.

— ווירקליך? וואָרום האָסטו עס מיר ניט דערצעהלט?

פלאָרא האָט איהם ניט געענטפערט אויף זיין פראַגע. זי האָט זיך פלוצים פארטראכט. איהר פאַנטאזיע האָט פלינק אויפגעכאפט אלע איהרע גראנקען און איז מיט זיי אוועקגעפלויגען אין אַן אַנדער וועלט... אין א וועלט, וואו איהר וואָסערמאַן איז געוואקסען ווי א הויכע און שטאָלצע פּאַלמע אונטער דער זון פון איהר הייסער ליעבע צו איהם...

סאַלאָוויטשיק האָט אבער ווידער אַנגעשפּאַנט זיין שארפען מוזיקאַליישען געהער און האָט זיך צוגעהערט...

— אָט איז עס דאָך! — האָט ער ענדליך אויסגעשריען, אזוי ווי ער וואָלט נעכאפט א גנב ביי דער האַנט.

— וואָס? — האָט אויפגעציטערט פלאָרא.

אזוי זעהען טאקי אוים נור מענשען, וועלכע הערען זיך צו צו דעם נאכקלאנג פון ווייטע טריט און דעם שארך פון דעם בגנבה אנקומענדען שונא...

און אט קריכט ער, דער שונא... זיינע טריט זיינען שוין נאהענט און הערען זיך דייטליך. דער פרעמדער מענש רעדט פון אויבען אין טאפּ־ים צימער מיט א געלאסענער באס־שטימע און יעדעם וואָרט זיינס קלינגט ווי ליידענשאפטליך געשלייפערטע באַשולדיגונגען און קומט צו זייערע אויערען דורך דער סטעליע ווי א ווייטער און פארדומפּטער קלאַפּ פון א חאמער אויף דער קאוואדלע, אבער פלוצים וועדט די געלאסענע באס־שטימע אונטערבראכען פון אן אנדערער, א גרינגערע און שנעלערע, און ביידע אונטערברעכען איינע די אנדערע און קלאפען זיך צוזאמען ווי צוויי האמערס אויף דער קאוואדלע, איינער א גרויסער און שווערער האמער, און דער אנדערער — א קלייניער און גרינגער האמער, וועלכער טאנצט און קלאפט נאך דעם גרעסערען...

אין דעם קלענערען האט פלאצ באלד דערקענט גלעקלים אויפּ־געריגטע שטימע מיט דערשטיקטע טרעהרען...

וואס האט ער דא צו טהאן אזוי שפעט? מערקווירדיג! מערק־ווירדיג!

דאן איז איהר די געפאהר שוין קלאהר געווארען... זי איז איצט געשטאנען אויסגעצויגען פאר איהרע אויגען, ווי א שרעקענדע גע־שטאלט... און דאס וואס וואסערמאן האט אויבען געשווינגען האט איהר געמאכט די זאך קלאהרער און פארדעכטיגטער...

א גרויסער סוד וועדט אויבען צעוויקעלט... א שרעקליכער סוד! ניין, זי קען דא ניט פארבלייבען... זי מוז זיין דאָרט אויבען און א קוק טהאן דער געפאהר גלייך אין פּנים אריין...

אין א נאכט־קליד, מיט האלב־נאקעטע הענט און בריוט־צעווער־פענע האר האט זי פארלאזט דעם קאבינעט און איהר בלינדען ברודער און איז מיט האסטיגע טריט ארויף אויבען צו טאפּ־ן, בריוט נע־

און אז ער האָט געקאָנט אין אזא שפּעטער שטונדע פון דער נאַכט אַריינגעקומען צו איהר אין אזא ציטערענדיגען און אויפגערעכטען צושטאַנד, וועו א שאַרך, א לייכטער געוויש פון א פּרעמדען מענשען האָט ביי איהם געקאָנט אַוועקרוּפען זיין תּמיד שטאַרקען שלאָף, האָט דאָס געמוזט זיין א שאַרך פון א שונא, פון אַן אומגליק, וואָס גנב׳עט זיך ערגעץ אונטער דעם טונקעלען שלייער פון דער פינסטערער נאַכט און קריכט מיט שטילע טריט צו זייער הויז...

און אז פלאָרא האָט אָנגעהויבען זיך גוט איינצוהערען, האָט זי ווירקליך דערפיהלט אויבען ביי טאָפּן אין צימער געדעמפּטע טריט פון א פּרעמדען מענשען.

דער פּרעמדער מענש איז באַלד אויסגעוואקסען אין איהר אויפגע־רייצטער און הייסער פאַנטאזיע ווי א דראַהענדע געפאַהר. זי האָט זיך אינסטינקטיוו א וואַרף געטהאָן צום פענסטער. די לאַבאָראַטאָריע איז שוין געווען פינסטער. וואַרשיינליך האָט איהר מאַן שוין פאַרלאָזען דעם פלאַץ.

אָבער וואו איז ער? דער וועג פון דאָרט אַהיים איבער דער שמאָלער גאַס האָט תּמיד געדויערט א רגע. ער וועט דאָך ניט אַזוי שפּעט, אין אזא קאַלטע און נעבעלדיגע נאַכט ערגעץ־וואו אַוועקגעהן! און זי שטעהט און שטעהט ביים פענסטער א פיבעריגע און א צי־טערדיגע, קלאַפּענדיג א צאָהן אָן א צאָהן און ערוואַרטענדיג א קלונג, דעם גוט־באַקאַנטען קלונג זיינעם. מינוטען לויפען נאָך מינוטען, די לויפענדע צייט פאַרוואַנדעלט זיך אין אַן אייביגקייט, אָבער קיין קלונג...

דער ברודער האָט דערשפּירט איהר אומרוהיגען און אנגסטליכען געמיטה...

— ער איז אויך אויבען! — האָט אויסגעשריען סאַלאָוויטשיק.

אייניגע מינוטען זיינען שוועסטער און ברודער געשטאַנען צי־טערענדע און בלייכע, ווי צוויי אָנגעצויגענע און געשפּאַנטע סטרונעס, ביידע פאַרוואַנדעלט אין געהער.

זיין פֿאַוּע און ניט אויפֿגעהערט שטום צו לאַכען מיט זיינע גרינע אויגען, אַזוי ווי דער גאַסט וואָלט איהם פֿאַרשאַפֿט בלויז שפֿאַס. פֿלאַראַ'ן איז דאָס אויך ניט געפֿעלען געוואָרען...

— מיר אַקצעפֿטירען אַ פֿאַרטיי־נעריכט! — האָט נאָך אַ לאַנגער שוועָרער פּויזע געענטפֿערט גלעקל פֿאַר זיין חבר... דאָס איז אַ פֿאַרלוימדונג... אַ שרעקליכער בלבול —

משה האָט געריידט מיט אַ שווערען, אויסגעצויגענעם אָטעם, ווי אַ מאַן, וואָס געהט שוין לאַנג בארג אַרויף... ער האָט אָבער דערביי ניט אַראָפּגענומען זיינע אנגסטליכע בליקען פון זיין חבר, וועלכער איז געשטאַנען ווי אַ זייטיגער, זיך אַמוזירענדער צושויער, אַזוי ווי ער וואָלט גאַרניט געווען דער נוגע בדבר... אַז אַ איינדרוק האָט צו־ערשט באַקומען אויך פֿלאַראַ. דער איינדרוק איז נעמליך געווען דער, אַז דאָס איז עפּעס אַ פֿאַראיין אָדער כלל־אנגעלעגענהייט, אין וועל־כער עס זיינען פֿאַראינטערעסירט אָלע. טאָפֿ איז געשטאַנען אַ פֿאַרגליווערטער, מיט אַ פֿאַרריסען קאָפּ, און האָט געקוקט אויף דער סטעלי, אַזוי ווי ער וואָלט דאָרט געזוכט עפּעס אַ טשיקאַווע זאַך, אָדער וואָלט זיך געשעהמט קוקען אימיצען אין די אויגען...

— יא, מיר אקצעפֿטירען אַ פֿאַרטיי־נעריכט! — האָט זיך אַננע־רופען אַ דריטער סוביעקט, וועלכער איז ביז אהער געזעסען אַ צו־זאַמענגעדרעהטער אין אַ טיפּען פֿאָטעל, אין אַ ווינקעל, און פֿלאַראַ האָט איהם צוערשט ניט באַמערקט. וואָסערמאַן האָט אויסגעדרעהט אין זיין זייט אַ נייגעריג פּנים...

— וואָס פֿאַר אַ מחותן זיינט איהר צו דער חתונה? — האָבען אַזוי ווי געפֿרעגט וואָסערמאַנס נייגעריגע אויגען.

פֿלאַראַ האָט זיך גוט איינגעקוקט אין דעם סוביעקטס פּנים, וועל־כער איז געווען אין שאָטען, און האָט איהם דערקאַנט. דער בחור האָט זי נאָך מעהר איבערגעשראָקען ווי דער קאַווקאַזער אין דער שמויסענער היטעל. זי פֿלעגט איהם כסדר עפּעס פֿלוצים באגעגענען, אַזוי ווי ער וואָלט מיט אַמאָל פון דער ערד אַרויסוואַקסען. זעהר אָפט פֿלעגט זי זיך אינסטינקטיוו אומדרעהען און איהם דערזעהן היג־טער איהרע פּליצעס. דער בחור האָט אויף איהר תמיד געמאַכט

עפּענט די טהיר פּון זיין צימער און איז געבליבען שטעהן א פּאר־גליווערטע...

איהר ערשיינען איז טיהר האַט צוערשט קיינער ניט באַמערקט... אַלע אויגען זיינען נעווען צוגעשפּיצט צו אַט דעם פּרעמדען מענשען. א חויכער מיט צוויי לאַנגע שטיוועל און אין א קורצען רעקל מיט א גרויסער קאַזאַקע, שעפּסענע היטעל, וועלכע איז געווען טיעף אַנגע־רוקט אויף זיין קאָפּ, איז ער געשטאַנען אין מיטען צימער מיט די חענט אין די קעשענעס און האַט אויסגעזעהען ווי א פּאַרנליווערטער ריעז...

זיינע אויגען זיינען געווען אַנגעשטעלט ווי א געציעלטע, געלאַדענע ביקס גליידיג אויף וואַסערמאַנ׳ען. דער אבער, האַט אויפּגענומען אַט די געלאַדענע ביקס אונערשראָקען, קאַלט־בלוטיג...

וואַסערמאַן איז געשטאַנען, אַנגעשפּאַרט הינטער זיך מיט די הענט אויף דעם טיש, מיט אַן אריבערגעבויגענעם קערפּער און א נייגעריג פּאַרוואַרפּענעם קאָפּ... זיינע אויגען האַבען גלייכגילטיג גע־קוקט אויף דעם פּרעמדען און האַבען איהם געלאַכט גליידיג אין פּנים אַריין, שפּאַטיש און ציניש...

— נעהמט איהר אַן א פּאַרטיי־געריכט? — האַט געפּרענט דער גאַסט אין דער פּוטערנער, טיעף־אַנגערוקטער היטעל, מיט דעם פּרצוף פון א גרוזין, כאַטש ער האַט נערעדט א פּראַכטפּולען רוסיש מיט א מאַסקווער אקצענט. ביי פּלאַץ׳ן האַבען די אריענטאַלישע אויגען און די ווייסע, ווי ביי א וואַלף, צייהן, מיט וועלכע ער האַט א בליאַסק געטהאָן, עפּענענדיג דאָס מויל מיט א גראַבער אונטער־שטער ליפּ, אַפּגעריסען דאָס האַרץ... עפּעס תלונישעס איז געווען אין דער פּראַגע און אין דער גאַנצער הויכער פיגור מיט די הענט אין די קעשענעס, וואָס איז געשטאַנען אין מיטען צימער צווישען איהר און איהר מאַן, געשטאַנען צו איהר מיט׳ן פּראָפיל, אזוי, אַז זי האַט געקאַנט זעהן אי דעם פּראָפיל און דעם פּנים פון וואַסערמאַן...

אבער וואַסערמאַן, וועלכער האַט ניט באַמערקט פּלאַץ׳ס ער־שיינונג אין דער טיהר, צווישען די פּאַרהאַנגען, האַט ניט געביטען

ערשט באקוועם צוזעצט אין א פאטעל... ער און דער מאן פון דער פאר־חלש־טער פרוי זיינען געבליבען ווי גלייכנילטיגע צום אינצידענט און האבען ניט אויפגעהערט זיך צו דועלירען מיט די אויגען.

וואסערמאן איז דאבי ווידער געשטאנען געבויגען איבער־ן טיש, מיט א פארווארפענעם קאפ און מיט צוויי לאכענדע גרינע אויגען. דער פרעמדער האט דאבי אויך געלאכט, אבער בלויז מיט די וואל־פישע ציינהן, געלאכט עפעם אונהיימליך, ווי א תלוין לאכט...

און וועז פלארא איז געקומען צו זיך מיט א צווייטען קרעכץ און איהר אויסגעצויגענער באווגלייכער קערפער האט אנגעהויבען קאנווולסיוו צו ציטערען און פון איהר האלז האט זיך אנגעהויבען צו כליאפען... א כליאפ נאך א כליאפ... — דאן איז דער ביז־אהער פאר־שטומטער טאפף צוגעגאנגען צום פרעמדען, צוגעגאנגען אזוי נאהענט צו איהם, אז זייערע קערפערס האבען זיך כמעט באריהרט, און האט זיך צו איהם געוועדעט מיט א כריפענדער, פארשטיקטער שטימע:

— מילאסטיווועי גאסודאר! אייער מארדע איז מיר עקעלהאפט!...

דער פרעמדער האט צו איהם פארריסען דעם קאפ פון פאטעל:

— מילאסטיווועי גאסודאר! — איך קען מיך ניט העלפען!...

— איך ווייל אבער העלפען אייך און אייער גזלנישער מארדע זיך צו דערווייטערען פון מיינע אויגען... — און כאפענדיג דעם פרעמ־דען ביי די לאצען פון קורצען רעקעל האט דער ווילדער טאפף מיט וואהנזיניג פלאקערדיגע אויגען נענומען שלעפען דעם פרעמדען פון פאטעל, טופען מיט די פים און שרייען ווי ניט מיט זיין קול:

— וואו! וואו פון דאנען! וואו! וואו!...

אן איבערראשטער און פארלוירטער פון דעם מענשענם וואהנ־זיניגען כעם, האט זיך דער פרעמדער געלאזט אזוי שלעפען ביז צו דער טיהר...

ביי דער טיהר איז ער געקומען צו זיך, האט זיך באפרייט פון טאפף־ן און איהם פון זיך אפגעשליידערט מיט אזא קראפט, אז טאפף האט זיך איבערגעקוליעט אויפ־ן דיל און איז הילכיג פארפאהרען מיט־ן קאפ אין דער שאפע, וועלכע איז געשטאנען ביי דער וואנט, אנטקעגען דער טיהר.

דעם שוידערלעכען אײנדרוק פון א שפּיאָן, וועלכער פּאַרפאַלגט א מענשען אויף זײנע טריט... פּיעל מאָל האָט זי איהם באַמערקט אַרײַנ־קוקענדיג אין די פּענסטער פון זייער הויז.

דער בחור איז געווען דער וואָלאָזשינער עילוי, וועלכער האָט זי כסדר באַלעסטיגט מיט די בליקען פון זײנע קלײנע אויגעלאַך אויף די לעקציעס, איבעראַל, וואו נאָר זי האָט איהם באַגעגענט. זי האָט וועגען דעם פּאַרשוין זיך שוין עטלעכע מאָל באַקלאָגט פּאַר משה־ן און פּאַר איהר מאַן. בײדע האָבען איהר בלויז שפּאַסיג באַמערקט, אז ער איז וואַרשיינלעך שטערבלעך פּאַרליעבט אין איהר.

פּלוצעם־ן האָט עס דערפון געשוידערט...

— עס הויבט זיך ניט אָן! איך נעהם ניט אָן, ניט אייער גע־ריכט, ניט די יוריסדיקציע איבער מיך פון פּאַרטיי אייזלען — האָט וואַסערמאַן שטיל אוּן רוהיג זיך אויסגעגלײכען. דאָס שפּאַטישע גע־לעכטער אין זײנע אויגען האָט זיך אויסגעלאָשען און אויפ־ן פּנים האָט זיך צוגאָסען א מידע אומגעדולד.

— אה! — האָט א ברום געטאָהן דער פּרעמדער, און ווידער א בליאָסק געטאָהן מיט זײנע ווייסע צייהן — די פּאַרטיי־אייזלען וועט אָבער ניט דערלאָזען, אז א פּראָוואָקאַטאָר זאָל אנטרונען וועלען פון זיינערע הענט אומבאַשטראָפט.

דאָס וואָרט „פּראָוואָקאַטאָר" האָט זיך אַרײַנגעשניטען אין פּלאַ־ראָס האַרץ ווי דער קלינג פון א קינזשאל... מיט א קרעכץ פון א טויטליך פּאַרוואונדעטען, האָט זי זיך געמומען אַרונטערלאָזען... דאָרט אויפ־ן שוועל פון דער טיהר, וואו זי איז געבליבען שטעהן אן אומ־באַמערקטע פון אַלע אַנוועזענדע.

דער קרעכץ האָט אַלעמען אויפגעשוידערט, אפילו דעם פּרעמדען מיט די וואַלפישע צייהן.

גלעקעל איז געווען דער ערשטער, וועלכער איז מיט איין שפּרונג צו צו איהר און זי אַנגעכאַפּט אין זיינע אַרעמס...

— —

און אז גלעקעל און טאַפּף האָבען פּלאַראָ־ן אַוועקגעלענט אויף דער זאַפּע און זיך געמומען זי מינטערען, האָט זיך דער פּרעמדער

ווייל ער אליין האט אויך ניט געוואוסט וואס דער עילוי טהוט דא, ווי אזוי ער איז מיט זיי געקומען און זיך צוגעטשעפעט צום דעם גאנצען ענין.

זיינע אויגען האבען אויך געפרעגט דיזעלבע פראגע. אלע האבען געווארט, אז דער עילוי אליין זאל זיי ערקלעהרען, וואס ער טהוט דא. ער האט זיי אבער לאנג געלאזט ווארטען אויף א תשובה...

— וואס פאר א ראליע איך שפיעל דא? כא־כא־כא! די ראליע פון א גואל הדם... ראבינאוויטש איז מיין אייגען שוועסטער־קינד... הער פראפעסאר! — האט ער זיך געוועגדעט צו וואסערמאנ'ען — איהר געדענקט דאך מסתמא דעם „איינזאמען דארען"? אה, געווים געדענקט איהר איהם! ווי קען מען עס פארגעסען?... איך וועל עס אין מיין גאנצען לעבען ניט פארגעסען... א וואונדערבארע רעדע... וואהרום האט איהר זי ניט געענדיגט? א שאד! א גרויסער שאד!... א קלאסישע רעדע...

אן איינזאמער דארן! — און דער בחור האט זיך אוועקגעשטעלט אין דער פאזע פון א רעדנער, אין דערזעלבער פאזע, אין וועלכער וואסערמאן איז געשטאנען ביים אפענעם קבר פון דעם „איינזאמען דארן" און האט איבערגעחזרט זיין רעדע, אימיטירענדיג דערביי דעם רעדנער'ס שטימע און אפילו זיינע ארטאדישע העויות...

און דאס אלעם איז דורכגעמאכט געוואָרען מיט דער גרעסטער תמימות, מיט דער נאיוויטעט פון א קינד וואס ציטירט א ליעד, וואס וויסט ניט פון קיין חכמות...

דער ערשטער, וועלכער האט שנעל געכאפט דעם גאנצען זין פון בחור'ס ראליע, דעם גאנצען יעזואיטיזם פון דער תמימות, די גאנצע פראוואקאציע פון דעם תמ'עוואטען שפיעל — איז געווען וואסערמאן.

— אה, דו לומפ! — האט ער אויסגעשריען אין א ווילדען, מערדערישען כעס, און געכאפט דעם רעוואלווער, וועלכען עם האט דארט געלאזען דער פרעמדער, און איהם אנגעשטעלט אויפ'ן וואלאזשינער עילוי...

געדעטעט פון א זיכערען טויט האט איהם פלאצ... מיט איין שפרונג האט זי זיך געשטעלט צווישען דעם רעוואלווער אין דער

און ווידער איז שטיל געוואָרען אין צימער, אונהיימלאַך שטיל... אפילו דאָס כליאָפּען פון פלאַראָס האָלז האָט זיך איבערגעריסען...

דערנאָך איז דער פרעמדער צוגעגאַנגען צום טיש, וואו וואָסער־מאַן איז נאָך אַלץ געשטאַנען אָנגעשפּאַרט און באוועגלאָז, האָט אַרויס־גענומען פון קעשענע א רעוואָלווער און האָט איהם אַוועקגעלעגט אויפֿן טיש מיט די ווערטער:

— „דאָס איז דער וועפּדיקט פון דער פּאַרטיי!" — האָט זיך אויס־גערעהט, אָנגעוואָקט זיין שמויסענע היטעל איבער די אויגען און מיט זיכערע מריט פּאַרלאָזען דאָס צימער.

— —

באַלד ווי דער פרעמדער האָט פּאַרלאָזען דאָס צימער, האָט א בליץ פון אינטואיציע אָנגעצונדען אין פלאַראָס קאָפּ א געדאנק, אז דער פרעמדער איז דא עפּעס א טפל אין דער גאנצער מעשה, אז דער עיקר איז דער סוביעקט, וואָס זיצט דאָרט אין ווינקל א צוזאַמענ־געדרעהטער אין פּאָטעל... דער, וואָס האָט זי כסדר שפּיאָנירט און פּאַרפאָלגט...

דער געדאנק איז פּאַר איהר אַליין געווען אזא איבערראַשונג, אז עס האָט זי אויפגעהויבען פון דער זאָפע, אויף וועלכער זי איז גע־לעגען... דער געדאנק האָט איהר באלויכטען דעם בחורס גאנצע באַנעהמונג זיינע. איצט האָט זי באקומען א נייע און זעהר וויכטיגע באַדייטונג.

— איך וואָלט וועלען וויסען, וואָס פּאַר א ראָליע עס שפּיעלט אָט דער הערר אין דער גאנצער געשיכטע! — האָט זיך פלאַראַ געוואנדעט צו משה'ן, אָנווייזענדיג מיט די אויגען אויף באַכמוטסקי'ן.

די דאָזיגע פּראָגע האָט איבערראַשט אַלע דריי מענער, אפילו וואָסערמאַנ'ען. דריי פּאַר נייגעריגע אויגען האָבען זיך אָנגעשטעלט אויפֿן וואַלאָשינער עילוי, אזוי ווי זיי וואָלטען ערשט באמערקט זיין אנוועזנהייט...

— יא, וואָס פּאַר א ראָליע שפּיעלט דא אָט דער פּאַטראָן? — האָט זיך וואָסערמאַן געוואנדעט צו משה'ן. א ציטער פון גרויל האָט אויסגעקרימט זיין פּנים. משה האָט דערויף גאָרניט געענטפערט,

א קראנקער... מיר זיינען אלע קראנק, אבער דו ביזט דער נעפעהר־ליכסטער.... קום... טוה זיך אן... איך מוז דיך רעטען פאר'ן אי־דישען פאלק... דאס אידישע פאלק דארף האבען גרויסע כעמיקער... דארט אין אונזער אוניווערזיטעט... האב רחמנות אויף זיך, וואסער־מאן! — האט זיך ביי איהם נעבעטען נלעקעל מיט א קול פון א מענ־שען, וואס בעט זיך ביי א חולה מסוכן, אז ער זאל זיך לאזען מאבען אז אפעראציע און ראטעווען זיין לעבען.

און לאנג, לאנג האט נלעקעל נערעדט איבער איהם אין דעם זין, זיך נעוואַרפען פון איהם צו פלאַרא'ן און פון פלאַרא'ן צוריק צו איהם.

וואסערמאן איז נעזעסען די נאנצע צייט אונבאוועגליך, אננעבוי־נען און איינגענראבען מיט'ן פנים אין די הענט, אונגעריהרט און קאלט ווי א שטיין, ביז נלעקעל איז מיער נעוואָרען ריידענדיג איבער איהם...

— פון דאנען קיין וויען, פון וויען איבער בעלנראד, סאפיע נאך קאנסטאנטינאפאל — האט וואסערמאן איבערנע־חזר־ט משה־ס אלטען מארשרוט פאר אן עלית רנל קיין ארץ־ישראל, וואס איז נעווען זיין לעבענסטרוים.

— יא, קיין קאנסטאנטינאפאל... קיין קאנסטאנטינאפאל... — האט איהם נאכנערעדט משה, ווי איינער וואס נעפינט זיך אין א הינ־הער־פלעט.

— און דאן א שפרונג איבער'ן באספאר? כא־כא־כא! — און ער האט זיך צולאכט עקעלהאפט, מיט א ביטערען, נאלינען נעלעכטער.

— לאך נישט! לאך נישט! — האט משה אויסנעשריען ווי א פארוואונדעטער.

— ניט לאכען! אך, דו נארישער נלעקעל! דו טיפש איינער! — און וואסערמאן האט איהם אפנעשטופט פון זיך מיט פראכטונג און זיך צולאכט הויך און ווילד מיט א צינישער אויסנעלאסענקייט, פונקט ווי עם לאכען אמאל באטרונקענע און פארלארענע נאסענפרויען...

און פלאַרא האט אין דעם נעלעכטער ווידער אמאל דערזעהן פאר איהרע אויגען דעם אלטען וואסערמאן... דעם אייבינען סאטיר און קלאון, וועלכער איז איהר נעווען אפשטויסענדער, עקעלהאפטער פון

אויסגעשטרעקטער האַנד פון איהר מאַן און דעם ישיבה בחור, וועל־כער האָט שטודירט צוגלייכער צייט מעדיצין און יוריספּרודענץ און אויך די וויסענשאַפט פון שפּיאָן און פּראָווָאָקאַטאָר אין דער קאַנצע־לאַריע פון רוסישען קאַנסול...

יא, פלאַרא האָט דעם עילוי, וועלכער האָט אויסגעשפּיאָנירט וואָ־סערמאַנ׳ס אונשעדליכע פאַרבינדונגען מיט דעם רוסישען שפּיאָנאַנ־סיסטעם, פאַרשטעלט מיט איהר ברוסט און גערעטעט איהם פאַר א גרויסער עילוי־עשער קאַריערע פון א שפּיאָן און פּראָווָאָקאַטאָר...

— —

א שטונדע איז פאַראיבער זינט דער שרעקליכער סוד פון איהר מאַנ׳ס לעבען האָט זיך צעוויקעלט פאַר פלאַרא׳ס אויגען... א שטונדע איז פאַראיבער זינט דער פרעמדער האָט אריינגערוקט א קינזשאל אין אין האַרצען...

איין שעה האָט געבלוטעט דאָס האַרץ און איז פאַרטעמפּט גע־וואָרען...

איצט איז זי געזעסען אין אווינקל פון דער זאַפע, מיט די פּיס אונטער זיך, אן אויסגעלאָשענע און א גלייכגילטיגע צו אלעמען און צו אלעם אויף דער וועלט...

זי האָט אפילו פאַרגעסען אָן איהר אייגענעם בלינדען ברודער, וועמען זי האָט געלאָזען דאָרט אונטען אינער אליין אין דער גאַנצער וואוינונג, אינער אליין אין א הילפלאָזען אין דעם לעבענסשטורם, וועלכער האָט אויסגעבראָכען אין דער פינסטערער נאַכט איבער דעם דאָזיגען הויז...

איצט זיצט שוין וואָסערמאַן אין דעם פאָטעל, וואו דער פרעמדער איז פריהער געזעסען, און גלעקל טאַנצט נעבען איהם און קאַרטשעט זיך אין א גסיסה פון א פאַרצוויפעלטער חברה־לעבע...

— וואָסערמאַן! איצט איז די צייט! קום מיט מיר קיין ארץ־ישראל! איידער עס וועט וועלן טאָג אין דרויסען... וואָסערמאַן! לאָז דיך ראַטעווען!... איך וויל דיר אפּראַטעווען!... דו ביזט א חולה מסוכן, וואָסערמאַן!... דו דארפסט האָבען ארץ־ישראל־לופט... דו ביזט א גרויסער מאַן, וואָסערמאַן... איך פאַרשטעה דיך... נאָר

— אוי, גלעקעל, וועז דו לעזט מיין ניי ווערק איבערן אידישען פאלק אוז אידיש ראסע, כא, כא, כא, איך וועל עם ווידמענען איהם, משה'ן! — האט ער זיך נעוועגדעט צו פלאראַ, כמעט אן ענטציק־טער פון דער אידעע, — וועט דאס איהם פערשאפען פארגעניגען! וועלען זיך עם די אנטיסעמיטען פרעהען מיט מיין בוך! —

גלעקעל האט נעקראנען א נייעם טשמעל איבער'ן קאפ.

— וואס פאר א ווערק? וואס איז דאס? נאט מיינער, וואס טהוסטו? וואס האט ער נעטהאן, פלאראַ? אום נאטעם ווילען! דערצעהלט מיר! לאמיך וויסען!

וואסערמאנען האט זיין פיין, זיין פחד, פארשאפט נרוים פאר־נעניגען.

— קוק איהם נאר אן! כא־כא־כא! א, דו גלעקעל, ארעמער גלעקעל! הער, איך האב אנגעשריבען א ניי ווערק איבער ראסענ־קאמף אוז ראסען־בלוט אוז ווידמע דארטען די אידען עטליכע קא־פיטלעך... אזעלכעם, וואס דער ביטערסטער אנטיסעמיט האט ניט נע־קענט שרייבען... כא־כא־כא! עס וועט ווערען א נעפעהרליכע וואפען אין די הענט פון דעם מאדערנעם אנטיסעמיטיזם, אך וועז דו לייענסט עס, גלעקעל! — האט ער איהם נעפייניגט מיט א ליידענשאפטליכער פרייד.

פלאראַ האט זיך אויפנעהויבען פון דער זאפע אוז זיך גלאזט צום ארויסנאנג. משה האט זי נעכאפט ביי דער האנט.

— וואוהין? אום נאטעם ווילען!...

— מיין פרייגד! איך האב דא ניט וואס צו טהאן!

— ניין, ניין! זאנט עס ניט! נעהט ניט אוועק פון דאנען! ווירקט אויף איהם! פארלאזט איהם ניט איצט! דאטעוועט איהם! וואס פאר א ווערק האט ער נעשריבען? נעהמט עס צו ביי איהם! — האט ער ניט אויפנעהערט ביי איהר זיך צו בעטען.

— ניין, ניין, מיין פרייגד!... איך האב דא מעהר ניט וואס צו טהאן!... אלעס איז פארלוירען! איך מוז שנעל, שנעל אוועק פון דאנען... דיין איינען פאלק האסטו דאך נעקענט שאנעווען!... זיך אליין!... קיין נעלט דארפסטו דאך ניט!...

— אמוועניגסטענס בין איך נענוינגט זיך צו שאנעווען! ווער

דעם פראוואקאטאר... פון דעם נייעם וואסערמאן, וואס האט זיך די נאנצע צייט נעווענדט און נעוואקסען פאר איהרע אויגען, פון איהר מייסטערווערק, איז קיין שפור ניט נעבליבען...

און אלעס אונטער איהר ציטערט און פאלט. די נעבויטע וועלטען פאלען ווי דורך אן ערדציטערניש און אט ווען די תורבות זי צו־דריקען...

— אנם נאטעם ווילען! ווארום העלפט איהר מיר ניט? איז ער אויך ניט טייער? ליעבט איהר איהם ניט? ווירקט אויף איהם! איהר האט דאך אזוי פיעל אויף איהם נעווירקט! לאמיר צוזאמען אוועקנעהן פון דאנען! — האט זיך ביי איהר נעבעטען גלעקעל.

— אך, גלעקעל, גלעקעל! איהר זעהט דאך וויפיעל איך האב אויף איהם נעווירקט!... — האט זי נעזאגט מיט א טרויעריגען שמייכעל, דורך וועלכען עס האט נעטריפט דאם בלוט פון איהר צוריסען הארץ. — א, אום נאטעם ווילען! לאך נישט!... לאך נישט אזוי! אט דער צינישער נעלעכטער דיינער איז שענדליכער ווי די פראוואקאציעם... פארדין איך ניט קיין מיטלייד? — און אויף איהר פנים האט אויפנעפלאקערט א ביטערע שנאה צו איהם...

— וואס? ניט לאכען? נא דיר נאר ניט לאכען! דאם לאכען איז מיין לעבענס־אטעם, מיין לופט... כא־כא־כא!...

— לאך! לאך! איצט מעגט איהר שוין נעווים לאכען.

— איבערינענם איז מיר ווארשט... אלעס ווארשט! אונז מישפט מען ניט, כא, כא, כא, איבער־מענשען האבען זייער אייגענע מאראל...

— גלויבסטו, אז דו ביסט אן איבער־מענש? — האט פלארא אויפנעפלאקערט אין א לעצטער האפענונג.

— נעווים, גלויב איך, כא, כא, כא...

זיין קרומער נעלעכטער האט אבער אויסגעלאשען די לעצטע האפענונג איהרע...

— יא, פלארא, דו האסט נעהאט א טעות... א גרויסען טעות, א קרומער בוים, ווי איך, קען זיך שוין ניט אויסגלייכען, — האט ער ווייטער נערעדט, אבער שוין מיט א מיעדען נענעץ.

פלוצים האט זיין מיעדער, שוין אויסגעלאשענער פנים זיך ווידער באלעבט.

JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

עם פארדינט שמיץ זאל זיי קרינגען, אפילו איך אליין! כא־כא־כא!...

— ניין, ניין! — זייט איהם מוחל!... זייט איהם מוחל! און פאר בלייבט דא מיט איהם!... דאם ווערק וועל איך מיט נעוואלד בויּ איהם צונעהמען! — האט זיך נעבעטען משה, ווי מען בעט רחמנות...

— דעם נייעם וואסערמאן בין איך נעווען גרייט אלעם מוחל צו זיין... די נאנצע פארנאנגענהייט... איך האב איהם דאך מוחל נע־ווען... איך וואלט איהם אפילו מוחל נעווען דעם שרעקליכען און עקעלהאפטען סוד, וועלכער איז דא אויפנעוויקעלט נעוואָרען, אבער דעם אלטען וואסערמאן?... דאם איז אונמענליך, איבער מיינע כוחות, מיין ליעבער, הארציגער מענש!... דער אלטער וואסערמאן, אט דער א עקעלט מיך!... א שרעקליכער עקעל!...

און א קאלטער טויט־שוויים איז אריסגעטראטען אויף איהר שטערען און אויף איהר נאנצער לייב... זי איז ווידער שטעהן נע־בליבען, ווי א צוטומעלטע און פארטשארעטע, אהן א ווילען און אהן נעראנקען...

אבער אז טאפף האט אראפגענומען זיין פאלטא פון העננער און איהם אננעהויבען אנצוטהאן און פארלאזען דאם צימער, האט פלוצלינג זיך ענטשלאסען אויסנעשטרעקט, אזוי ווי צוזאמענצוקלייבען איהר ווילען און איהרע נעראנקען, און נעבעטען איהם, ער זאל ווארטען אויף איהר, ביז זי וועט זיך אנטהאן און זאל מיט איהר און דער ברודער צוגעהן צום נאהענסטען האטעל.

— טאפף! פון די דרייסיג זילבערנע שקלים האסטו יעדעס מאל נענעסען גלייך מיט מיר! כא־כא־א! — האט איהם נאכגעשריען וואר־סערמאן, בעת ער איז שוין נעשטאנען אין דער טיהר.

טאפף האט שנעל אננעבוינען דעם קאפ, אזוי ווי מען וואלט איהם פון אונטען דערלאנגט מיט א האק איבערן שארבען.

— דו וועסט דאך פנרן פון הונגער, אונגליקליכער טאפף! — האט ער איהם נאכגעשריען.

— מיט דיין ברויט וועל איך זיך אבער דערוועגרגען! — האט ער איהם געענטפערט פון דער טיהר, ניט קוקענדיג אויף איהם.

פלוצלינג האט זיך נעלאזט צו דער טיהר מיט וואקלענדע טריט...

ע נ ד ע.